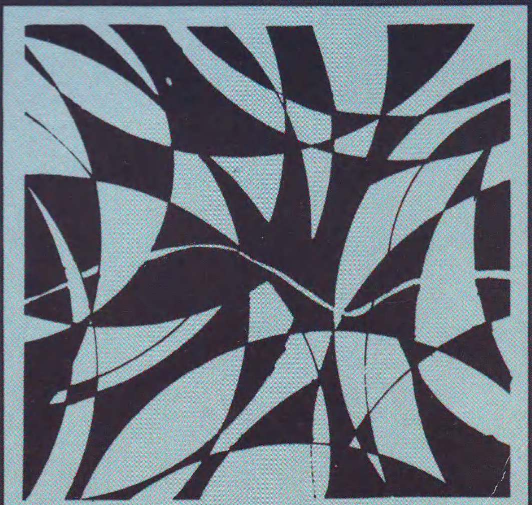
CREȘTINISMUL REDUS LA ESENȚE

C.S. LEWIS

CREȘTINISMUL REDUS LA ESENȚE

C.S. LEWIS

Ediţie revizuită şi adăugită,
cu o nouă introducere, a celor trei cărţi:
PLEDOARIE PENTRU CREŞTINISM, CONDUITA CREŞTINĂ şi
DINCOLO DE PERSONALITATE

Societatea Misionară Română
1991

Cuprins

Introducere

Prezentăm aici cititorului român una dintre capodoperele literaturii creştine moderne. O strălucită şi profundă prezentare a credinţelor fundamentale ale creştinismului, o carte care produce o delectare pentru intelect şi o tonică înaripare a credinţei.

De la data cînd a fost mai întîi publicată (1941) şi pînă astăzi, cartea aceasta s-a vîndut în sute de mii de exemplare şi le-a slujit multor intelectuali drept călăuză pentru întoarcerea la o credinţă vie şi mîntuitoare în Dumnezeu. Printre cei ce s-au convertit prin citirea ei se numără şi Chuck Colson, fost consilier al preşedintelui Nixon. Implicat în scandalul Watergate, Chuck Colson a ajuns la închisoare. Acolo a citit această carte, s-a convertit la creştinism, şi ulterior a devenit una dintre personalităţile cele mai remarcabile ale vieţii religioase americane.

Cine este autorul cărţii acesteia? Clive Staples Lewis s-a născut în Belfast în Irlanda de nord, în anul 1898. Şi-a făcut studiile la Universitatea Oxford, unde a rămas apoi ca lector de literatură şi filologie engleză. Cu timpul, a ajuns să fie unul dintre cei mai apreciaţi profesori ai Oxfordului, prelegerile lui atrăgînd un număr enorm de mare de studenţi şi alţi auditori. În 1954 s-a mutat la Cambridge, unde a preluat postul de profesor şef de catedră de literatură medievală engleză. Cea mai mare parte a vieţii a trăit singur. Abia în 1956 s-a căsătorit cu o evreică americană, Joy Davidman Gresham, o fostă comunistă atee care a devenit creştină citind cărţile lui şi care era bolnavă de cancer. Ea a murit în anul 1960. Trei ani mai tîrziu a trecut şi el din viaţa aceasta printr-un atac de inimă.

C.S. Lewis a fost un savant cu o vastă cultură filozofică, ştiinţifică şi literară. El a scris un număr de 58 de cărţi de o uimitoare varietate tematică: poezie, critică literară, filozofie, apologetică creştină, romane ştiinţifico-fantastice, unele pentru adulţi, altele pentru copii, şi cărţi referitoare direct la viaţa spirituală a creştinismului.

La mai bine de 20 de ani după moartea sa, C.S. Lewis este studiat într-un impresionant număr de cărţi savante care se scriu pe marginea lucrărilor sale şi este prezentat prin epitete ca: „una dintre cele mai logice minţi ale secolului", „un excepţional cruciat al credinţei creştine", „unul dintre cei mai ascultaţi şi mai citiţi oameni ai Angliei", „cel mai citit apologist al secolului", „una dintre cele mai imaginative minţi ale secolului".

Vă vom spune aici doar cîteva cuvinte despre cele mai importante lucrări ale sale.

Opera sa cea mai de seamă în domeniul criticii literare este *Alegoria iubirii* (1936), care este un studiu al dragostei cavalereşti în literatură şi care reprezintă o piatră de hotar în critica literaturii medievale.

Tot în domeniul criticii literare, *O prefaţă la „Paradisul pierdut"* (1941) a stîrnit o vie controversă cu privire la teologia lui Milton şi cu privire la interpretările romantice ale lui Satan.

Într-o epocă agnostică, dominată de materialism ştiinţific, C.S. Lewis a scris o serie de cărţi destinate să îndepărteze barierele din calea credinţei. Astfel, *Abolirea omului* (1943) este o disertaţie despre necesitatea raţională şi socială a unei etici normative. *Miracole* (1947) este o apărare filozofică a posibilităţii minunilor. *Problema durerii* (1940) discută problema, veche cît istoria omului, a dificultăţii reconcilierii existenţei unui Dumnezeu bun cu existenţa suferinţei umane. *Reflectări despre Psalmi* (1958) şi *Scrisori către Malcolm, în special despre rugăciune* (1963) discută probleme ridicate de Psalmi, de rugăciune şi de viaţa spirituală personală.

C.S. Lewis îşi foloseşte imaginaţia lui prodigioasă pentru a prezenta creştinismul nu numai ca un sistem de gîndire şi de trăire, ci şi ca un mod de a privi la întregul cosmos şi de a-L vedea pe Creator în centrul acestui cosmos. El realizează acest lucru în romanele sale ştiinţifico-fantastice *Din planeta tăcută* (1938), *Perelandra* (1943) şi *Acea hidoasă putere* (1945). Aceste cărţi ţes creştinismul într-un răvăşitor de frumos mit cosmic şi îl fac să iradieze pentru noi uluitoare promisiuni eterne.

Pentru copii, C.S. Lewis face acelaşi lucru în cele şapte romane care alcătuiesc *Cronica ţării Narnia*. Prin toate aceste cărţi cititorul explorează universul creştin cu ajutorul unei mitologii care indică spre realităţi eterne, aflate dincolo de cotidianul banal al existenţei noastre materiale.

C.S. Lewis ne prezintă un univers strălucitor şi glorios, dar în acelaşi timp şi primejdios, căci în acest univers forţele răului sînt angajate în luptă continuă cu slujitorii lui Dumnezeu. Oricît ar fi de modestă poziţia noastră în lume, noi sîntem chemaţi să luptăm de o parte sau de alta.

Această luptă între oamenii lui Dumnezeu şi forţele răului apare în toate romanele lui C.S. Lewis, dar ea este direct şi fascinant prezentată în celebrele *Scrisorile lui Screwtape* (1941), care conţin instrucţiuni date de un demon bătrîn unui demon tînăr care a primit sarcina de a smulge un tînăr abia convertit la creştinism din mrejele cerului.

C.S. Lewis a trecut în tinereţea lui printr-o perioadă de ateism, în anii de liceu, de studenţie şi în primii ani de profesorat la Oxford. Prin cercetările sale filozofice, prin lecturile sale şi prin convorbiri cu prieteni credincioşi, trecînd prin stadii de gîndire ca romantism, idealism şi apoi teism, Lewis a

revenit în 1929 în biserică, îmbrăţişînd credinţa creştină în forma ei anglicană.

Diferenţele dintre diferitele forme de creştinism l-au preocupat o vreme, dar apoi el i-a scris unui prieten al său: „Cînd s-a spus totul (şi s-a spus cu adevărat) despre diviziunile din creştinism, încă rămîne, prin mila lui Dumnezeu, un enorm teritoriu comun". De la acea dată, C.S. Lewis a început să se concentreze asupra acestui „enorm teritoriu comun" tuturor credinţelor creştine, şi rezultatul final al acestor meditaţii ale sale a fost seria de 29 de emisiuni la radio Londra în 1941 despre credinţele care formează această esenţă a creştinismului. Aceste emisiuni au fost apoi publicate în cartea pe care v-o prezentăm aici, intitulată în englezeşte *Mere Christianity*, în traducere mot-a-mot, „Doar creştinism". Ideea autorului a fost aceea de a lăsa la o parte ceea ce este tipic, să zicem, anglicanismului sau catolicismului sau ortodoxiei, şi să capteze ceea ce este comun tuturor şi astfel formează „teritoriul comun" al tuturora.

C.S. Lewis nu a fost un teolog, ci un laic, un om de cultură care a gîndit îndelung asupra crezului său creştin şi care a vrut să prezinte acest crez semenilor săi într-o formă elevată, cu o logică de fier, şi totuşi într-un mod accesibil omului de pe stradă.

Cartea aceasta nu este o carte de teologie ca atare, ci o carte de teologie popularizată. Fiind însă scrisă de un filozof, de un om de ştiinţă şi de un literat cu o imaginaţie excepţională, cartea dă atît satisfacţii intelectuale, cît şi avînt al spiritului şi o reconfortantă înaripare a credinţei.

Prefaţă

Conţinutul acestei cărţi a fost mai întîi radiodifuzat şi apoi publicat în trei părţi separate, sub titlul *The Case for Christianity* [Pledoarie pentru creştinism] (1943; publicată în Anglia sub titlul *Broadcast Talks* — Discuţii radiodifuzate), *Christian Behaviour* [Conduita creştină] (1943) şi *Beyond Personality* [Dincolo de personalitate] (1945). În versiunile tipărite, eu am făcut cîteva adăugiri faţă de ceea ce am spus la microfon, dar în general am lăsat textul în mare măsură nealterat. O „discuţie" la radio ar trebui, după părerea mea, să fie cît mai apropiată de o discuţie reală, şi nu ar trebui să sune ca un eseu citit cu voce tare. De aceea, în prezentările mele eu am folosit toate prescurtările şi expresiile colocviale pe care le folosesc în mod obişnuit în conversaţie. În versiunea tipărită le-am redat folosind *n-am* în loc de *nu am* şi altele. Ori de cîte ori, în prezentările de la radio, am accentuat importanţa unui cuvînt prin modularea vocii, am tipărit cuvîntul acela cu caractere italice. Acum sînt înclinat să cred că aceasta a fost o greşeală — un hibrid nedorit între arta vorbirii şi arta scrisului. Un vorbitor trebuie să folosească inflexiunile vocii pentru a face sublinieri, deoarece mediul său de comunicare se pretează la această metodă; dar un scriitor nu ar trebui să folosească italicele pentru acelaşi scop. El are mijloacele sale proprii de a scoate în relief cuvintele cheie şi ar trebui să le folosească pe acestea. În această ediţie am renunţat la formele prescurtate şi am înlocuit majoritatea italicelor prin reformularea propoziţiilor în care erau folosite, dar fără să alterez, sper, tonul „popular" sau „familiar" pe care l-am avut totdeauna în gînd. Am făcut adăugiri sau corecturi acolo unde am considerat că înţeleg subiectul mai bine acum decît în urmă cu zece ani sau unde am ştiut că versiunea originală a fost răstălmăcită de alţii.

Cititorul ar trebui să fie avertizat de la bun început că eu nu ofer nici un fel de ajutor cuiva care oscilează între două culte creştine. Nu veţi afla de la mine dacă ar trebui să deveniţi anglican, metodist, prezbiterian sau romano-catolic. Omisiunea este intenţionată (chiar şi în lista pe care am dat-o ordinea este cea alfabetică). Nu fac un secret din poziţia mea. Eu sînt un credincios laic de rînd în Biserica Angliei, fără să fiu deosebit de „sus", sau deosebit de „jos", sau deosebit în vreun alt fel. În cartea aceasta eu nu încerc să convertesc pe nimeni la propria mea poziţie. Chiar de cînd am devenit credincios, am considerat că cel mai bun serviciu, poate singurul, pe care l-aş putea face semenilor mei necredincioşi este să explic şi să apăr

credinţa care a fost comună aproape tuturor creştinilor în toate epocile. Am avut mai multe motive să cred acest lucru.

În primul rînd, problemele care îi despart pe creştini unii de alţii implică adeseori chestiuni de teologie sofisticată sau chiar de istorie ecleziastică, care nu ar trebui să fie tratate decît de experţi în materie. Aş fi intrat în ape prea adînci dacă m-aş fi aventurat să tratez aceste subiecte: mai mult aş fi avut eu însumi nevoie de ajutor, decît aş fi fost în stare să-i ajut pe alţii. În al doilea rînd, cred că trebuie să recunoaştem că discutarea acestor puncte controversate nu are nicidecum tendinţa să-i aducă pe cei din afară în tabăra creştină. Cîtă vreme scriem sau vorbim despre ele, este foarte probabil că îi vom împiedica [pe cei din afară] să se alăture vreunui grup de creştini şi nu-i vom atrage nicidecum în grupul nostru. Divergenţele noastre nu trebuie să fie discutate decît în prezenţa celor care au ajuns deja să creadă că există un singur Dumnezeu şi că Isus Cristos este singurul Lui Fiu. În fine, am avut impresia că prea mulţi autori, mai talentaţi decît mine, s-au angajat deja în asemenea probleme controversate mai mult decît în apărarea a ceea ce Baxter numeşte creştinism redus la esenţe. Am crezut întotdeauna că pot sluji cel mai bine acolo unde firul este cel mai subţire. Şi de aceea, în mod firesc, am mers într-acolo.

Din cîte ştiu eu, acestea au fost singurele mele motive şi m-aş bucura foarte mult dacă oamenii nu ar face deducţii fanteziste pe baza tăcerii mele cu privire la anumite probleme controversate.

De exemplu, o asemenea tăcere nu înseamnă că eu sînt nedecis. Uneori sînt. Există probleme disputate între creştini, probleme la care eu nu cred că deţin răspunsul. Sînt unele la care s-ar putea să nu aflu niciodată răspunsul: dacă aş pune aceste întrebări, chiar într-o lume mai bună, s-ar putea (din cîte ştiu eu) să primesc acelaşi răspuns pe care l-a primit un interlocutor mult mai însemnat decît mine: „Ce-ţi pasă ţie? Tu vino după Mine!“ Sînt alte probleme în care eu mă situez pe o poziţie clară şi totuşi nu spun nimic cu privire la ele, pentru că eu nu am scris ca să expun ceva ce aş putea numi „religia mea“, ci am scris ca să expun creştinismul redus la esenţe, care este ceea ce este şi ce a fost cu mult înainte să mă fi născut eu şi care este ceea ce este indiferent dacă mie îmi place sau nu.

Unii trag concluzii neîntemeiate din faptul că eu nu vorbesc niciodată mai mult despre Sfînta Fecioară Maria decît ceea ce se cuprinde în afirmaţia că Isus s-a născut dintr-o fecioară. Dar bineînţeles că motivele pentru care nu o fac sînt evidente. Dacă aş spune mai multe, aş intra imediat într-un domeniu foarte controversat. Între creştini nu există nici o controversă care să trebuiască să fie abordată cu mai multă delicateţe. Crezul romano-catolic în privinţa acestui subiect este susţinut nu numai cu fervoarea care însoţeşte orice crez religios sincer, ci (foarte firesc) cu sensibilitatea aceea cavalerească aparte pe care o simte un bărbat atunci

cînd este în discuţie onoarea mamei sau a iubitei sale. Este foarte greu să ai o părere deosebită de a lor fără să fii considerat de ei mojic sau chiar eretic. La polul opus, crezul protestant cu totul diferit în această privinţă stîrneşte sentimente profunde, atît de profunde încît merg pînă la rădăcinile monoteismului. Protestanţilor radicali li se pare că este periclitată însăşi distincţia dintre Creator şi creatură (oricît de sfîntă ar fi creatura), şi că astfel politeismul a renăscut. Şi în cazul acesta este greu să ai o părere deosebită de a lor fără ca să le apari mai rău decît un eretic — un idolatru, un păgîn. Dacă există vreun subiect care să ruineze cu certitudine o carte despre creştinismul redus la esenţe — dacă există vreun subiect care să constituie o lectură cu totul nefolositoare pentru aceia care nu cred încă în Fiul lui Dumnezeu născut din Fecioară — acesta este acel subiect.

Oricît ar părea de ciudat, din tăcerea mea cu privire la lucrurile controversate nu poţi trage nici măcar concluzia că eu le socotesc importante sau lipsite de importanţă. Însuşi lucrul acesta este unul dintre punctele controversate. Unul dintre lucrurile cu privire la care creştinii nu pot cădea de acord este importanţa dezacordurilor lor. Cînd doi creştini din culte diferite încep să dezbată o problemă, de obicei nu trece mult pînă cînd unul dintre ei întreabă dacă un punct oarecare „este cu adevărat important", iar celălalt răspunde: „Important? Ei bine, este absolut esenţial!"

Am spus toate aceste lucruri doar pentru a arăta clar ce fel de carte am încercat să scriu; nu am încercat nicidecum să ascund crezul meu sau să evit să-mi asum răspunderea pentru el. Cît priveşte lucrurile legate de crezul meu, cum am mai spus, nu este nici un secret. Pot cita cuvintele unchiului Toby: „Ele sînt scrise în cartea de rugăciuni a Bisericii Angliei".

Pericolul cu care am fost confruntat era acela de a expune drept creştinism comun ceva ce este specific Bisericii Angliei sau (chiar mai rău) ceva ce este specific crezului meu. Am încercat să mă feresc de aceasta trimiţînd manuscrisul original al secţiunii care se numeşte acum „Cartea a II-a" la patru clerici (anglican, metodist, prezbiterian, romano-catolic) pentru a fi supusă criticii lor. Metodistul a considerat că nu am vorbit suficient de mult despre credinţă, iar romano-catolicul a socotit că am mers prea departe cînd am vorbit despre relativa lipsă de importanţă a teoriilor care explică ispăşirea. În celelalte privinţe, toţi cinci am fost de acord. Celelalte cărţi nu le-am „verificat" în acest fel, deoarece în acestea, deşi pot apare diferenţe între creştini, diferenţele ar fi între persoane individuale sau şcoli de gîndire, şi nu între culte.

În măsura în care pot judeca pe baza recenziilor şi a numeroaselor scrisori care mi-au fost scrise, cartea, oricît de deficitară ar fi în alte privinţe, a reuşit cel puţin să prezinte un creştinism redus la esenţe sau comun sau central, în privinţa căruia toţi sînt de acord. În felul acesta, s-ar

putea să fie de folos pentru liniştirea îngrijorării unora că, dacă omitem punctele controversate, nu ne mai rămîne decît un numitor comun vag şi inofensiv. Numitorul comun se dovedeşte a fi nu numai pozitiv, ci şi bine conturat, fiind separat de toate crezurile necreştine printr-o prăpastie incomparabil mai mare decît cele mai grave diviziuni din cadrul creştinismului.

Dacă eu nu am sprijinit în mod direct cauza reunirii, poate că am arătat limpede că ar trebui să ne reunim. Bineînţeles că am fost întîmpinat cu proverbialul *odium teologicum* de unii membri convinşi ai unor grupări diferite de a mea. Ostilitatea a venit din partea unor extremişti din Biserica Angliei sau din afara ei: oameni care nu acceptă crezul nici unei grupări. Oricît ar părea de ciudat, faptul acesta este o consolare pentru mine. Centrul fiecărei grupări, unde se află cei mai fideli membri ai ei, este punctul cel mai apropiat de celelalte grupări în spirit, dacă nu şi în doctrină. Lucrul acesta sugerează că în centrul fiecărei grupări există ceva, sau Cineva, care, în ciuda tuturor divergenţelor de crez, a tuturor diferenţelor de temperament, a tuturor amintirilor de persecuţie reciprocă, vorbeşte cu acelaşi glas.

Cred că am vorbit suficient despre omisiunile doctrinare. În „Cartea a III-a", care se ocupă cu probleme morale, am trecut de asemenea sub tăcere cîteva lucruri, dar pentru un motiv diferit. Încă din vremea cînd am fost infanterist în primul război mondial, am avut o mare repulsie faţă de oamenii care, în timp ce ei se află la adăpost şi în confort, dau comenzi celor de pe linia frontului. În consecinţă, am reţineri cînd este vorba să spun ceva despre ispite cu care eu însumi nu sînt confruntat. Eu cred că nici un om nu este ispitit de orice păcat posibil. Aşa s-a întîmplat că din structura mea lipseşte impulsul care îi face pe oameni să ia parte la jocuri de noroc; şi, fără îndoială, plătesc un preţ pentru aceasta, prin faptul că îmi lipseşte impulsul bun care prin exces sau pervertire devine impulsul care îi împinge pe oameni spre jocurile de noroc. Din această pricină, eu nu m-am considerat competent să dau sfaturi cu privire la jocuri de noroc permise şi nepermise, dacă există vreun joc de noroc permis, pentru că eu nu cred că ştiu nici măcar aceasta. Nu am spus nimic nici despre mijloacele anticoncepţionale. Eu nu sînt femeie; nu sînt nici măcar căsătorit şi nici nu sînt preot. Am socotit că nu este potrivit să iau o poziţie fermă cu privire la dureri, pericole şi cheltuieli de care sînt scutit; nu am nici o slujbă pastorală care să mă oblige să iau o anumită poziţie.

S-ar putea să fie ridicate obiecţii mai profunde — unele au şi fost exprimate deja — cu privire la faptul că eu am folosit cuvîntul *creştin* ca însemnînd o persoană care acceptă doctrinele universale ale creştinismului. Unii spun: „Cine eşti tu ca să categoriseşti cine este şi cine nu este creştin?" sau „Oare nu se poate ca mulţi oameni care nu pot crede

aceste doctrine să fie mai creştini, mai apropiaţi de spiritul lui Cristos, decît unii care le cred?" Într-un anume sens, această obiecţie este foarte justificată, foarte caritabilă, foarte spirituală, foarte plină de sensibilitate. Are orice calitate agreabilă cu excepţia celei de a fi utilă. Noi pur şi simplu nu putem folosi limbajul aşa cum ar vrea aceşti oponenţi, fără să provocăm un dezastru. Voi încerca să clarific acest lucru prin prezentarea istoriei unui alt cuvînt, mult mai puţin important.

Cuvîntul *gentleman* a însemnat la început ceva concret: un om care avea blazon şi o proprietate funciară. Cînd spuneai că cineva este „un gentleman", nu îi făceai un compliment, ci doar afirmai un fapt. Dacă spuneai despre cineva că nu este un „gentleman", nu era o insultă, ci o informaţie. Nu era nici o contradicţie în a spune că Ioan este mincinos şi gentleman, la fel cum nici acum nu este o contradicţie dacă spui că Petru este nătîng şi licenţiat în litere.

Au venit apoi unii care au spus — foarte justificat, caritabil, spiritual, cu simţ şi în orice alt fel numai cu folos nu — „Aha, desigur ceea ce este important la un gentleman nu este blazonul şi moşia, ci purtarea. Oare nu este cu adevărat gentleman acela care se poartă aşa cum ar trebui să se poarte un gentleman? În sensul acesta, Eduard este în mai mare măsură gentleman decît Ion."

Oamenii au fost bine intenţionaţi. A fi respectabil şi curtenitor şi curajos este desigur mult mai important decît să ai un blazon. Dar nu este acelaşi lucru. Ba mai rău, nu este nici măcar un lucru cu privire la care toţi să fie de acord. A numi pe cineva „gentleman", în acest sens nou şi rafinat al cuvîntului, devine, de fapt, nu o modalitate de a da informaţii despre el, ci o modalitate de a-l lăuda; a contesta faptul că cineva este un „gentleman" devine pur şi simplu o modalitate de a-l insulta. Cînd un cuvînt încetează să mai fie un termen descriptiv şi devine un simplu termen laudativ, el nu mai comunică un fapt despre obiect: el comunică doar atitudinea vorbitorului faţă de acel obiect. (O cină „bună" nu înseamnă decît că este o cină care îi place vorbitorului.) Cuvîntul *gentleman*, după ce a fost spiritualizat şi rafinat în comparaţie cu sensul său vechi brut şi obiectiv, nu mai înseamnă decît că persoana numită astfel este agreată de vorbitor. În consecinţă, cuvîntul *gentleman* a devenit în vremea noastră un cuvînt nefolositor. Noi aveam deja o mulţime de cuvinte care să exprime aprobarea noastră faţă de cineva, aşa încît nu mai era nevoie de încă unul; pe de altă parte, dacă cineva vrea să-l folosească în sensul vechi (într-o lucrare istorică, de pildă), nu o poate face decît dacă dă nişte explicaţii. Cuvîntul şi-a pierdut sensul pentru scopul acela.

Acum, dacă noi le permitem oamenilor să înceapă să spiritualizeze şi să rafineze sau să „aprofundeze" (cum spun ei) sensul cuvîntului *creştin*, şi acesta va deveni foarte curînd un cuvînt nefolositor. În primul rînd,

creştinii înşişi nu-l vor aplica vreunei persoane. Noi nu sîntem în măsură să spunem cine, în sensul cel mai adînc al cuvîntului, este aproape sau nu este aproape de spiritul lui Cristos. Noi nu putem vedea în inimile oamenilor. Noi nu putem judeca, ba chiar ni se interzice să-i judecăm pe alţii. Ar fi o aroganţă nemaipomenită din partea noastră să spunem despre cineva că este sau nu este creştin, în sensul acesta rafinat al cuvîntului. Este evident că un cuvînt care nu poate fi aplicat niciodată nu va fi un cuvînt prea folositor. În ceea ce-i priveşte pe necredincioşi, nu încape îndoială că ei vor folosi cu plăcere cuvîntul în sensul rafinat. În gurile lor el va deveni un simplu termen de laudă. Cînd vor spune despre cineva că este creştin, ei vor înţelege prin aceasta că îl consideră un om bun. Dar modalitatea aceasta de folosire a cuvîntului nu va îmbogăţi limba vorbită, pentru că noi avem deja cuvîntul *bun*. Între timp, cuvîntul *creştin* va fi golit de sens pentru orice scop util pe care l-ar fi putut servi.

Prin urmare, noi trebuie să rămînem la sensul originar evident. Numele de *creştini* a fost dat pentru prima oară în Antiohia „ucenicilor" (Faptele 11:26), celor care au acceptat învăţătura apostolilor. Nu încape îndoială că aplicarea lui a fost limitată la cei care au beneficiat de pe urma acelei învăţături atît cît a trebuit. Nu s-a luat în considerare nicidecum aplicarea lui numai la aceia care, într-un mod spiritual, lăuntric, superior erau „mult mai aproape de spiritul lui Cristos". Nu este o problemă teologică sau morală. Este vorba doar de folosirea cuvintelor în aşa fel încît să putem înţelege toţi ce se spune. Cînd un om care acceptă doctrina creştină trăieşte nedemn de ea, este mult mai clar dacă spui că el este un creştin nedemn decît dacă spui că nu este creştin.

Sper că nici un cititor nu va presupune că acest creştinism redus la esenţe este prezentat aici ca o alternativă la crezurile grupărilor existente — ca şi cum cineva l-ar putea adopta în loc de congregaţionalism, ortodoxie sau orice altceva. El se aseamănă mai mult cu un hol din care se deschid uşi spre mai multe camere. Dacă voi reuşi să aduc pe cineva în holul acela, voi realiza ce am încercat. Dar căminele şi scaunele şi mesele sînt în camere, şi nu în hol. Holul este un loc de aşteptare, un loc din care poţi să încerci să intri pe diferite uşi, nu un loc în care să locuieşti. Dacă avem în vedere lucrul acesta, eu cred că este preferabil să intri chiar şi în cea mai neconfortabilă dintre camere (oricare ar fi aceea). Este adevărat că unii oameni descoperă că trebuie să aştepte în hol vreme îndelungată, în timp ce alţii sînt siguri aproape imediat la care uşă trebuie să bată. Eu nu ştiu de ce există această diferenţă, dar sînt convins că Dumnezeu nu lasă pe nimeni să aştepte decît dacă El găseşte că este potrivit ca persoana aceea să aştepte. Cînd vei intra în camera ta, vei descoperi că aşteptarea a produs în tine un lucru bun, pe care altfel nu l-ai fi avut. Dar trebuie să socoteşti vremea aceasta ca o perioadă de aşteptare, nu de aşezare a taberei. Trebuie

să continui să te rogi pentru lumină şi, desigur, chiar şi în hol, trebuie să începi să respecţi regulile care sînt comune pentru întreaga casă.

Mai presus de toate, trebuie să te întrebi care uşă este cea adevărată; nu care ţi se pare mai agreabilă datorită culorii sau lemnăriei. Cu alte cuvinte, întrebarea nu ar trebui să fie: „Îmi place genul acesta de serviciu religios?“, ci: „Sînt adevărate aceste doctrine? Există sfinţenie aici? Mă îmboldeşte conştiinţa în direcţia aceasta? Ezitarea mea de a bate la uşă este datorată mîndriei mele, gusturilor mele sau repulsiei pe care o am faţă de un portar oarecare?“

Cînd ai ajuns în camera ta, poartă-te cu bunătate faţă de cei care au ales alte uşi şi faţă de cei care sînt încă în hol. Dacă au greşit, ei au cu atît mai mare nevoie de rugăciunile tale; dacă îţi sînt duşmani, ţi se porunceşte să te rogi pentru ei. Aceasta este una dintre regulile universale pentru întreaga casă.

CARTEA I

Binele şi răul ca indicii cu privire la semnificaţia universului

1
Legea Naturii Umane

Oricine a auzit oameni certîndu-se. Uneori cearta lor pare nostimă, iar alteori pare de-a dreptul neplăcută; dar oricum ar părea, eu cred că putem învăţa un lucru foarte important dacă ascultăm la lucrurile pe care le spun ei. Ei spun ceva de genul: „Cum ţi-ar place dacă ţi-ar face ţie cineva lucrul acesta?" — „E locul meu; eu am fost primul aici" — „Dă-i pace; nu-ţi face nici un rău" — „De ce să începi tocmai tu?" — „Dă-mi o felie din portocala ta. Eu ţi-am dat dintr-a mea" — „Haide, doar mi-ai promis". Oamenii spun lucruri de felul acesta în fiecare zi, oameni învăţaţi sau neînvăţaţi, copii sau oameni mari.

Ceea ce mă interesează pe mine în toate aceste remarci este că omul care le face nu spune doar că întîmplător purtarea celeilalte persoane nu-i este pe plac. El face apel la un standard de conduită care se aşteaptă să fie cunoscut de cealaltă persoană. Foarte rareori se întîmplă ca persoana cealaltă să răspundă: „Ia mai lasă-mă-n pace cu standardul tău!" Aproape întotdeauna ea încearcă să arate că ceea ce a făcut nu încalcă de fapt standardul sau că, dacă o face, există o scuză specială. Ea pretinde că în cazul acesta aparte există un motiv special pentru care persoana care a ocupat cea dintîi locul ar trebui să-l cedeze, sau că lucrurile au fost diferite atunci cînd a primit o felie de portocală, sau că s-a întîmplat ceva care o împiedică să-şi respecte promisiunea.

S-ar părea, de fapt, că amîndouă părţile au avut în gînd o Lege sau o Regulă oarecare cu privire la corectitudine, la conduita decentă, la moralitate sau la orice altceva ai vrea să spui, o Lege cu privire la care ei sînt de acord. Şi într-adevăr, ei sînt de acord cu privire la ea. Dacă nu ar fi aşa, ar putea, desigur, să se lupte ca animalele, dar nu s-ar putea *certa*, în sensul uman al cuvîntului. Cearta este o încercare de a arăta că persoana cealaltă greşeşte. Nu ar avea nici un sens să încerci să faci acest lucru, dacă cele două părţi nu ar avea o oarecare înţelegere cu privire la ce este Binele şi Răul; tot aşa, nu ar avea sens să spui că un jucător de fotbal a comis fault, dacă nu ar exista o înţelegere oarecare cu privire la regulile jocului de fotbal.

Această Lege sau Regulă despre Bine şi Rău a fost numită mai demult Legea Naturii. În zilele noastre, cînd vorbim despre „legile naturii", ne referim de obicei la legi cum sînt gravitaţia, ereditatea sau legile chimiei.

Dar cînd gînditorii din vechime au numit Legea Binelui şi Răului „Legea Naturii", ei au înţeles prin aceasta „Legea Naturii *Umane*". Ideea era că, după cum toate corpurile sînt guvernate de legea gravitaţiei şi după cum toate organismele sînt guvernate de legi biologice, tot aşa creatura numită om îşi are legea *ei* — cu deosebirea că un corp [fizic] nu poate alege dacă să asculte sau nu de legea gravitaţiei, în timp ce omul poate alege dacă să asculte sau nu de Legea Naturii Umane.

Putem formula ideea aceasta într-un alt mod. Orice om este supus în orice clipă la acţiunea cîtorva seturi de legi, dar există numai o singură lege pe care are libertatea să nu o respecte. Ca şi corp [fizic], el este supus gravitaţiei şi nu o poate încălca; dacă îi dai drumul în aer, fără să-l susţii într-un fel oarecare, el nu are mai multă libertate decît o piatră în ceea ce priveşte căderea. Ca organism, el este supus diferitelor legi biologice pe care nu le poate încălca, întocmai cum nici animalele nu le pot încălca. Cu alte cuvinte, el nu poate încălca acele legi care îi sînt comune lui şi altor lucruri; dar legea care este specifică naturii sale umane, legea pe care nu o are în comun cu animalele, cu plantele sau cu lucrurile neînsufleţite, este cea pe care o poate încălca dacă alege să o facă.

Legea aceasta a fost numită Legea Naturii, deoarece oamenii au crezut că fiecare o cunoaşte prin însăşi natura sa şi că nu are nevoie să fie învăţat. Desigur, ei nu au vrut să spună prin aceasta că nu s-ar putea să găseşti ici şi colo cîte un individ bizar care să nu o cunoască, la fel cum găseşti cîţiva oameni care nu pot distinge culorile sau care nu au ureche muzicală. Dar luînd rasa umană în întregime, ei credeau că ideea umană de comportare decentă era de la sine înţeleasă de oricine. Şi eu cred că ei aveau dreptate. Dacă nu ar fi avut dreptate, atunci toate lucrurile pe care le-am spus noi despre război ar fi absurde. Ce sens ar fi avut să spunem că duşmanul greşeşte, dacă Binele nu este un lucru real pe care, în adîncul fiinţei lor, naziştii îl cunoşteau la fel de bine ca şi noi şi ar fi trebuit să-l pună în aplicare? Dacă ei nu ar fi avut idee despre ce înţelegem noi prin bine, atunci, puteam să ne luptăm, dar nu puteam să-i învinovăţim pentru aceasta, la fel cum nu-i puteam învinovăţi pentru culoarea părului lor.

Cunosc cîţiva oameni care susţin că ideea Legii Naturii sau a comportării decente, cunoscută de toţi oamenii, este nefondată, deoarece diferite civilizaţii şi diferite epoci au avut principii morale diferite.

Dar afirmaţia aceasta nu este adevărată. Au existat diferenţe între principiile lor morale, dar acestea nu au fost niciodată diferenţe totale. Dacă cineva va face efortul să compare învăţăturile morale ale, să zicem, egiptenilor, babilonienilor, hinduşilor, chinezilor, grecilor şi romanilor din antichitate, ceea ce-l va izbi va fi asemănarea dintre ele şi asemănarea tuturor cu învăţătura noastră morală. Cîteva dovezi în sensul acesta le-am adunat într-o anexă la o altă carte intitulată *The Abolition of Man* (Abolirea

omului); dar pentru scopul nostru prezent este suficient să-l întreb pe cititor ce crede el că înseamnă o moralitate totalmente diferită. Imaginaţi-vă o ţară în care oamenii ar fi admiraţi pentru că fug de pe cîmpul de luptă, sau în care cineva s-ar simţi mîndru dacă i-ar înşela pe toţi oamenii care au fost buni cu el. Aţi putea la fel de uşor să vă imaginaţi o ţară în care doi şi cu doi fac cinci. Oamenii s-au deosebit întotdeauna în concepţia lor cu privire la persoanele faţă de care trebuie să fii altruist — dacă numai faţă de familia ta, sau faţă de compatrioţii tăi, sau faţă de toţi oamenii. Dar oamenii au fost întotdeauna de acord că omul nu trebuie să fie egoist. Egoismul nu a fost admirat niciodată. Oamenii au avut păreri diferite cu privire la numărul de neveste pe care trebuie să le aibă, dacă să fie una sau patru. Dar ei au fost de acord întotdeauna că nu trebuie să fie permis ca să iei pur şi simplu pe orice femeie care îţi place.

Dar lucrul cel mai remarcabil este următorul. Ori de cîte ori vei găsi un om care spune că el nu crede într-un Bine şi Rău real, vei descoperi că-şi va retrage afirmaţia o clipă mai tîrziu. El poate să-şi încalce promisiunea pe care ţi-a făcut-o, dar dacă tu încerci să încalci o promisiune pe care i-ai făcut-o, înainte ca să poţi spune tu un cuvînt, el va protesta: „Nu e bine ce faci". O naţiune poate spune că tratatele sînt lipsite de valoare; dar apoi, în clipa următoare, îşi va dezminţi afirmaţia spunînd că un anumit tratat pe care a vrut să-l încalce a fost nedrept. Dacă tratatele nu au nici o valoare şi dacă nu există Bine şi Rău — cu alte cuvinte, dacă nu există o Lege a Naturii — care este diferenţa între un tratat drept şi un tratat nedrept? Oare nu s-au dat ei singuri de gol şi nu au arătat că, orice ar spune, ei au cunoştinţă de Legea Naturii, la fel ca toţi ceilalţi oameni?

S-ar părea deci că sîntem obligaţi să credem într-un Bine şi un Rău real. Oamenii pot greşi uneori cu privire la Bine şi Rău, la fel cum uneori îşi greşesc socotelile; dar Binele şi Răul nu sînt o chestiune de gust sau de opinie mai mult decît este tabla înmulţirii. Dacă sîntem cu toţii de acord în privinţa aceasta, voi trece la punctul următor, care este acesta: Nici unul dintre noi nu respectă în totul Legea Naturii. Dacă sînt excepţii printre cititori, îmi cer scuze. În cazul acesta, ar face mai bine să citească altceva, deoarece pe ei nu-i priveşte nimic din ceea ce voi spune. Şi acum, revenind la fiinţele umane de rînd care au rămas:

Sper că nu veţi înţelege greşit ceea ce urmează să spun. Eu nu predic, şi Dumnezeu ştie că eu nu pretind că sînt mai bun decît alţii. Eu încerc doar să atrag atenţia asupra unui fapt; faptul că în anul acesta sau în luna aceasta sau, mai probabil, chiar în ziua aceasta, noi înşine nu am pus în practică felul de comportare pe care îl aşteptăm de la alţii. Se poate să găsim tot felul de scuze. Împrejurarea aceea în care ai fost foarte nedrept cu copiii a fost cînd erai foarte obosit. Afacerea aceea bănească puţin dubioasă — cea pe care aproape ai uitat-o — a venit atunci cînd erai la strîmtoare. Şi ce ai

promis că vei face pentru X.Y. şi nu ai făcut — ei bine, nici măcar nu ai fi promis dacă ai fi ştiut cît de îngrozitor de ocupat aveai să fii. În ceea ce priveşte purtarea ta faţă de soţia ta (sau soţul tău) sau sora ta (sau fratele tău), dacă aş şti cît de enervanţi pot fi, nu m-aş mira — şi, în fond, cine sînt eu? Şi eu sînt la fel.

Cu alte cuvinte, eu nu reuşesc să respect în totul Legea Naturii, şi în momentul cînd cineva îmi spune că nu o respect, începe să se nască în mintea mea un şirag de scuze mai lung decît mîna ta. Problema care se pune în momentul acela nu este dacă acelea sînt nişte scuze bune. Adevărul este că ele nu sînt decît o dovadă în plus cît de profund credem noi în Legea Naturii, fie că ne place, fie că nu ne place. Dacă noi nu credem în comportarea decentă, de ce sîntem atît de nerăbdători să ne scuzăm cînd nu ne-am comportat decent? Adevărul este că noi credem în decenţă atît de mult — avem sentimentul că Stăpînirea Legii ne apasă — încît nu putem suporta faptul că o încălcăm şi, în consecinţă, încercăm să dăm vina pe altceva. Observaţi că numai pentru purtările noastre rele găsim toate aceste explicaţii. Numai stările de nervozitate le punem pe seama oboselii, a îngrijorării sau a foamei; pentru stările pozitive ne asumăm noi înşine meritul.

Acestea deci sînt cele două lucruri pe care am vrut să le spun. Mai întîi, că fiinţele umane, de pretutindeni de pe pămînt, au această idee ciudată că trebuie să se comporte într-un anumit fel şi nu se pot debarasa de ea. În al doilea rînd, ei nu se comportă aşa cum ar trebui. Ei cunosc Legea Naturii, dar o încalcă. Aceste două fapte sînt de importanţă fundamentală pentru orice sistem de gîndire clar cu privire la noi înşine şi la universul în care trăim.

2
Cîteva obiecţii

Dacă cele expuse anterior constituie temelia, ar fi bine să mă opresc ca să consolidez temelia înainte de a trece mai departe. Cîteva dintre scrisorile pe care le-am primit arată că multor oameni le este greu să înţeleagă ce este de fapt această Lege a Naturii Umane, sau Lege Morală sau Regulă a Comportării Decente.

De exemplu, cineva mi-a scris: „Ceea ce numiţi Lege Morală nu este oare pur şi simplu instinctul nostru de turmă, care s-a dezvoltat la fel ca şi toate celelalte instincte ale noastre?" Eu nu contest că noi avem un instinct de turmă, dar nu aceasta înţeleg eu prin Lege Morală. Noi toţi ştim ce înseamnă să fii împins de instinct — de instinctul de dragoste maternă, de instinctul sexual sau de instinctul de hrănire. Înseamnă că simţi o nevoie sau o dorinţă puternică de a acţiona într-un anumit mod. Şi, desigur, uneori noi simţim o asemenea dorinţă să ajutăm pe altcineva: nu încape îndoială că dorinţa aceea este datorată instinctului de turmă. Dar a simţi dorinţa de a ajuta este un lucru cu totul diferit de a avea sentimentul că ar trebui să acorzi ajutor, fie că vrei, fie că nu vrei. Să presupunem că auzi un strigăt după ajutor de la un om aflat în pericol. Probabil că vei simţi două dorinţe — una este dorinţa de a da ajutor (datorită instinctului tău de turmă), cealaltă este dorinţa de a te feri de pericol (datorită instinctului de conservare). Dar vei descoperi în sinea ta, în afară de aceste două impulsuri, un al treilea lucru care îţi spune că ar trebui să urmezi impulsul de a ajuta şi că ar trebui să suprimi impulsul de a fugi. Acum, lucrul acesta care judecă între cele două instincte şi decide care dintre ele să fie încurajat, nu poate fi unul dintre ele. Este ca şi cum ai spune că partitura muzicală care îţi spune, la un moment dat, să cînţi la pian o anumită notă şi nu alta, este ea însăşi una dintre notele claviaturii. Legea Morală ne spune melodia pe care trebuie să o cîntăm: instinctele noastre sînt doar claviatura.

O altă modalitate de a vedea că Legea Morală nu este doar unul dintre instinctele noastre este următoarea: Dacă două instincte sînt în conflict, şi în gîndirea creaturii nu există nimic altceva decît cele două instincte, este evident că instinctul cel mai puternic trebuie să învingă. Dar în acele momente cînd sîntem foarte conştienţi de Legea Morală, ea pare să ne spună de obicei să luăm partea celui mai slab dintre cele două impulsuri. Probabil că *vrei* să fii în siguranţă mai mult decît vrei să ajuţi pe un om care

se îneacă: dar Legea Morală îţi spune să-l ajuţi cu toate acestea. Deseori ea ne spune să încercăm să facem impulsul bun mai puternic decît este el în mod natural. Vreau să spun că deseori noi considerăm că este de datoria noastră să stimulăm instinctul de turmă, prin trezirea imaginaţiei, prin stîrnirea milei şi aşa mai departe, ca să adunăm energie suficientă pentru a face lucrul potrivit. Dar este evident că noi nu acţionăm *din* instinct atunci cînd ne propunem să întărim mai mult un anumit instinct. Lucrul care îţi spune: „Instinctul tău de turmă este adormit. Trezeşte-l“, nu poate *fi* însuşi instinctul de turmă. Lucrul care îţi spune care notă de la pian trebuie să fie cîntată mai tare nu poate fi nota însăşi.

Iată un al treilea mod de a privi problema. Dacă Legea Morală ar fi unul dintre instinctele noastre, ar trebui să putem găsi înăuntrul nostru un instinct care să fi fost întotdeauna „bun“, în terminologia noastră, întotdeauna în armonie cu regula conduitei corecte. Dar nu poţi găsi un asemenea impuls. Nu există nici un impuls pe care Legea Morală să nu ne spună să-l suprimăm la un moment dat şi nici un impuls pe care să nu ne spună uneori să-l încurajăm. Este greşit să credem că unele impulsuri ale noastre — să zicem, dragostea maternă sau patriotismul — sînt bune, în timp ce altele, cum sînt instinctul sexual sau instinctul de luptă, sînt rele. Ce vrem să spunem este că ocaziile în care este nevoie ca instinctul de luptă şi instinctul sexual să fie înfrînate sînt mai frecvente decît ocaziile care impun înfrînarea dragostei materne sau a patriotismului. Dar există situaţii în care este de datoria unui bărbat căsătorit să încurajeze impulsul său sexual şi există situaţii cînd este de datoria soldatului să încurajeze instinctul său de luptă. Există de asemenea ocazii în care dragostea mamei pentru copiii ei sau dragostea cuiva pentru ţara lui trebuie să fie suprimate, pentru a nu duce la nedreptate faţă de copiii altor oameni sau faţă de alte ţări. În sensul strict al cuvîntului, nu există impulsuri bune şi impulsuri rele. Gîndiţi-vă din nou la un pian. El nu are două feluri de note: note „corecte“ şi note „greşite“. Fiecare notă este corectă la un moment dat şi este greşită la un altul. Legea Morală nu este doar un instinct oarecare dintr-un set de instincte: ea este ceva ce construieşte un fel de melodie (melodia pe care o numim bunătate sau conduită corectă) prin direcţionarea instinctelor.

Pentru că veni vorba, ideea aceasta are consecinţe practice importante. Cel mai periculos lucru pe care-l poţi face este să iei unul dintre impulsurile firii tale şi să faci din el lucrul pe care să-l urmezi cu orice preţ. Nu există nici un impuls care să nu ne transforme în demoni dacă îl luăm ca ghid absolut. Ai putea crede că dragostea de oameni în general ar face excepţie, dar nu face. Dacă laşi la o parte dreptatea, te vei trezi că încalci acorduri şi falsifici dovezile la judecată „de dragul omenirii“, şi că în cele din urmă devii un om crud şi viclean.

Alţii mi-au scris spunînd: „Ceea ce numiţi Lege Morală nu este oare

doar o convenţie socială, ceva ce este pus în noi prin educaţie?" Cred că lucrurile au fost înţelese greşit în privinţa aceasta. Oamenii care pun această întrebare de obicei socotesc de la sine înţeles că dacă noi am învăţat un lucru de la părinţi sau de la învăţători, lucrul acela trebuie să fie doar o invenţie omenească. Bineînţeles că lucrurile nu stau aşa. Noi toţi am învăţat la şcoală tabla înmulţirii. Un copil care a crescut singur pe o insulă pustie nu ar şti-o. Dar oare rezultă din aceasta că tabla înmulţirii este o simplă convenţie umană, ceva ce oamenii au născocit pentru ei înşişi şi care ar fi putut fi altfel dacă ei ar fi vrut aşa? Eu sînt cu totul de acord cînd spuneţi că noi învăţăm Regula Conduitei Decente de la părinţi şi învăţători, de la prieteni şi din cărţi, la fel cum învăţăm orice alt lucru. Unele lucruri pe care le învăţăm sînt simple convenţii care ar fi putut fi diferite — [în Anglia] noi învăţăm să conducem pe partea stîngă a străzii, dar s-ar fi putut la fel de bine ca regula să fie să conducem pe partea dreaptă — dar alte lucruri, cum este matematica, sînt adevăruri reale. Problema care se pune este în care categorie se încadrează Legea Naturii Umane.

Există două motive ca să spunem că ea aparţine aceleiaşi categorii cu matematica. Primul este că, aşa cum am spus în primul capitol, deşi există diferenţe între ideile morale dintr-o ţară sau o epocă şi cele din altă ţară sau altă epocă, diferenţele nu sînt de fapt foarte mari — nu sînt aşa de mari cum îşi închipuie cei mai mulţi oameni — şi poţi recunoaşte în toate aceeaşi lege, în timp ce în cazul unor simple convenţii, cum este partea drumului pe care se circulă sau felul de îmbrăcăminte al oamenilor, diferenţele pot fi oricît de mari. Celălalt motiv este următorul: Cînd te gîndeşti la diferenţele dintre moralitatea unui popor şi a altuia, crezi că moralitatea unui popor este mai bună sau mai rea decît a altuia? Schimbările făcute au fost oare îmbunătăţiri? Dacă nu au fost, atunci nu poate exista progres moral. Progres nu înseamnă doar schimbare, ci schimbare în mai bine. Dacă nici un set de idei morale nu ar fi mai adevărat sau mai bun decît toate celelalte, nu ar avea nici un sens să preferăm moralitatea lumii civilizate faţă de moralitatea lumii necivilizate, sau moralitatea creştină faţă de moralitatea nazistă. În realitate însă noi toţi credem că anumite învăţături morale sînt mai bune decît altele. Noi credem că unii oameni care au încercat să schimbe ideile morale ale epocii lor au fost ceea ce noi numim reformatori sau pionieri — oameni care au înţeles moralitatea mai bine decît semenii lor.

Foarte bine. Momentul în care spui că un set de idei morale poate fi mai bun decît altul, de fapt tu le evaluezi pe amîndouă prin prisma unui standard şi spui că unul dintre ele se conformează în mai mare măsură standardului decît celălalt. Dar standardul care le măsoară şi le compară pe amîndouă este ceva diferit de oricare din aceste două seturi de idei. De fapt,

tu le compari pe amîndouă cu o Moralitate Reală, admiţînd că există un Bine real, independent de ce cred oamenii, şi că ideile unor oameni se apropie mai mult decît ale altora de Binele real. Putem spune lucrul acesta şi în alt fel. Dacă ideile tale morale pot fi mai adevărate, iar cele ale naziştilor pot fi mai puţin adevărate, trebuie să existe ceva — o Moralitate Reală — prin raportare la care ele să fie adevărate. Motivul pentru care ideea ta despre New York poate fi mai mult sau mai puţin adevărată decît a mea este că New York-ul este un loc real, care există în mod independent de ce crede vreunul dintre noi. Dacă atunci cînd fiecare dintre noi spune „New York", fiecare se referă numai la „oraşul pe care mi-l imaginez în gîndul meu", cum s-ar putea ca ideile cuiva să fie mai adevărate decît ale altcuiva? Nu s-ar putea lua în discuţie adevărul sau falsitatea lor. În acelaşi fel, dacă Regula Conduitei Decente ar însemna doar „ceea ce se întîmplă să aprobe o naţiune oarecare", nu ar avea nici un sens să spunem că o naţiune ar fi mai corectă decît alta în lucrurile pe care le aprobă; nu ar avea nici un sens să spunem că lumea ar putea să devină mai bună sau mai rea din punct de vedere moral.

Concluzia pe care vreau să o trag aici este că, deşi diferenţele între ideile popoarelor cu privire la Conduita Decentă te fac deseori să suspectezi că nu există nici o Lege a Conduitei, lege care să fie naturală şi reală, totuşi lucrurile la care ne gîndim noi în legătură cu aceste diferenţe dovedesc exact contrariul. Mai este un lucru pe care vreau să-l spun înainte de a încheia. Am întîlnit oameni care exagerează diferenţele, deoarece ei nu fac distincţie între diferenţele de crez cu privire la faptele reale. De pildă, cineva mi-a spus: „În urmă cu trei sute de ani, oamenii din Anglia omorau vrăjitoarele. Poţi tu spune că aceasta era Regula Naturii Umane sau Legea Conduitei Corecte?" Trebuie remarcat că motivul pentru care noi nu executăm vrăjitoarele este că noi nu credem că există vrăjitoare. Dacă am crede — dacă am crede cu adevărat că există asemenea oameni, care s-au vîndut diavolului şi au primit în schimb puteri supranaturale de la el, şi dacă ei ar folosi aceste puteri ca să-i omoare pe semenii lor, ca să-i înnebunească sau ca să aducă vreme rea, este cert că toţi am fi de acord că dacă merită cineva pedeapsa cu moartea, atunci aceia sînt tocmai aceşti colaboraţionişti mizerabili. Nu este nici o diferenţă de principiu moral aici: diferenţa este doar cu privire la realitate. Putem să considerăm că este un mare avans în cunoaştere să nu mai credem în vrăjitoare; dar nu este nici un avans moral dacă nu le executăm atunci cînd nu credem că există. Nu se spune despre cineva că este omenos pentru că nu mai pune curse pentru şoareci, dacă el face lucrul acesta pentru că el crede că nu mai sînt şoareci în casă.

3
Realitatea legii

Revin acum la ceea ce am spus la sfîrşitul primului capitol, cînd am afirmat că sînt două lucruri ciudate cu privire la rasa umană. Primul, că oamenii sînt obsedaţi de ideea unui anumit fel de comportare pe care ar trebui să o practice, ceva ce am putea numi purtare corectă sau decenţă sau moralitate sau Legea Naturii. Al doilea lucru este că în realitate ei nu practică acest fel de comportament. Unii v-aţi putea întreba de ce spun că lucrul acesta este ciudat. Poate că vi se pare că este lucrul cel mai firesc din lume. În particular, poate că vă gîndiţi că sînt puţin prea aspru cu rasa umană. La urma urmei, aţi putea spune, ceea ce eu numesc încălcarea Legii Binelui şi Răului sau Legea Naturii, nu înseamnă decît că oamenii nu sînt perfecţi. Şi, în fond, de ce să aştept eu ca ei să fie perfecţi? Răspunsul acesta ar fi corect dacă ceea ce aş face eu ar fi să stabilesc exact cîtă vină avem în faptul că nu ne purtăm aşa cum aşteptăm de la alţii să se poarte. Dar slujba mea nu este nicidecum aceasta. În momentul de faţă, eu nu mă ocup de vinovăţie; eu încerc să descopăr adevărul. Din punctul acesta de vedere, însăşi ideea că ceva este imperfect, că nu este ce ar trebui să fie, are anumite consecinţe.

Dacă iei o piatră sau un pom, ele sînt ceea ce sînt şi se pare că nu are nici un sens să spui că ar fi trebuit să fie altfel. Desigur, ai putea spune că piatra are „o formă nepotrivită", dacă vrei să o foloseşti pentru o grădină alpină, sau poţi spune că pomul este un pom rău pentru că nu îţi dă atîta umbră cît ai aşteptat. Dar singurul lucru pe care-l spui prin aceste afirmaţii este că piatra sau pomul se întîmplă să nu fie potrivite pentru un scop oarecare al tău. Tu nu acuzi piatra sau pomul, decît poate în glumă, pentru că sînt aşa cum sînt. Tu ştii în realitate că, dată fiind vremea şi pămîntul, pomul nu putea fi altfel. Ceea ce noi numim, din punctul nostru de vedere, un pom „rău", este un pom care respectă legile naturii sale în aceeaşi măsură ca şi un pom „bun".

Aţi observat ce rezultă din aceasta? Rezultă că ceea ce noi numim în mod obişnuit legile naturii — modul în care vremea acţionează asupra unui copac, de exemplu — se poate să nu fie cu adevărat *legi* în sensul strict al cuvîntului, ci numai o figură de stil. Cînd spui că pietrele care cad se supun întotdeauna legii gravitaţiei, oare nu este acelaşi lucru ca şi cum ai spune că legea nu înseamnă decît „ceea ce fac pietrele întotdeauna"? Tu nu crezi

de fapt că atunci cînd îi dai drumul unei pietre, aceasta îşi aminteşte dintr-o dată că se află sub porunca de a cădea la pămînt. Tu nu spui, de fapt, decît că piatra cade. Cu alte cuvinte, nu poţi şti cu certitudine dacă există ceva mai presus şi în afară de lucrurile însele, vreo lege cu privire la ce ar trebui să se întîmple, o lege care este distinctă de ceea ce se întîmplă de fapt. Legile naturii, aşa cum sînt aplicate pietrelor şi copacilor, s-ar putea să însemne doar „ceea ce face în realitate Natura".

Dar dacă ne îndreptăm atenţia spre Legea Naturii Umane, Legea Conduitei Decente, problema este cu totul diferită. Este clar că legea nu înseamnă „ceea ce fac de fapt oamenii"; aşa cum am spus anterior, mulţi oameni nu respectă deloc această lege, şi nici un om nu o respectă în totalitate. Legea gravitaţiei îţi spune ce fac pietrele dacă le laşi să cadă, dar Legea Naturii Umane îţi spune ce ar trebui să facă oamenii şi nu fac. Cu alte cuvinte, cînd ai de-a face cu oamenii, intervine ceva ce este mai presus şi dincolo de faptele propriu-zise. Pe de-o parte ai faptele (modul în care se comportă oamenii) şi mai ai altceva (modul în care ar trebui să se comporte ei). În restul universului, nu este nevoie de nimic altceva decît de fapte. Electronii şi moleculele se comportă într-un anumit fel, şi din acţiunea lor decurg anumite rezultate, şi aceasta poate fi întreaga poveste. (Eu nu cred că aceasta *este* întreaga poveste, aşa cum veţi vedea mai tîrziu. Intenţia mea a fost să spun că, pentru stadiul la care se găseşte prezentarea mea pînă acum, aceasta *poate* să fie întreaga poveste.) Dar oamenii se comportă într-un anumit fel, şi aceasta nu este întreaga poveste, pentru că noi ştim tot timpul că ei ar trebui să se comporte într-un mod diferit.

Faptul acesta este atît de neobişnuit, încît sîntem tentaţi să încercăm să-l justificăm prin explicaţii. De exemplu, am putea încerca să spunem că atunci cînd afirmăm despre un om că nu ar trebui să se comporte aşa cum o face, afirmaţia noastră are de fapt acelaşi înţeles ca şi afirmaţia că piatra are o formă nepotrivită; adică, ceea ce face el se întîmplă să nu ne convină nouă. Lucrul acesta însă nu este adevărat. Un om care a ocupat locul de la geam în tren pentru că el a fost primul acolo şi un om care s-a strecurat în timp ce eu eram întors cu spatele şi mi-a luat geanta, sînt amîndoi la fel de jenanţi pentru mine. Dar eu îl acuz pe al doilea [pentru fapta lui] şi nu îl acuz pe primul. Eu nu mă înfurii — poate cu excepţia unui moment, pînă cînd îmi vin în fire — pe un om care îmi pune piedică din greşeală; în schimb, mă înfurii pe un om care încearcă să-mi pună piedică, chiar şi dacă nu reuşeşte. Cu toate acestea, primul mi-a provocat o durere, în timp ce al doilea nu mi-a făcut nimic. Uneori comportarea pe care eu o numesc rea nu îmi este deloc neconvenabilă, ci dimpotrivă. În timp de război, fiecare parte poate găsi că este foarte folositor să aibă un trădător de partea cealaltă. Dar deşi ei îl folosesc şi îl plătesc, îl socotesc o lepădătură de om.

Prin urmare, nu poţi spune că noi socotim comportarea altora decentă,

pentru simplul motiv că este comportarea care se întîmplă să ne fie folositoare. Cît priveşte comportarea decentă a noastră înşinc, cred că este foarte clar că nu înseamnă o comportare care ne aduce neapărat folos. Asemenea comportare înseamnă să te mulţumeşti cu treizeci de lei cînd ai fi putut să primeşti trei sute, să-ţi faci cinstit temele de casă cînd ţi-ar fi fost mai uşor să copiezi; să o laşi în pace pe o fată cînd ţi-ar fi plăcut să faci dragoste cu ea, să stai într-un loc periculos cînd ai fi putut să mergi într-un loc mai ferit, să-ţi respecţi promisiunile pe care ai prefera să nu le respecţi şi să spui adevărul chiar dacă te face să arăţi ca un neghiob.

Unii spun că conduita decentă nu este ceea ce foloseşte fiecărei persoane individuale la un moment dat, ci ceea ce foloseşte rasei umane în ansamblul ei; şi că, în consecinţă, nu este vorba de nici un mister. La urma urmei, oamenii au oarecare simţ; ei îşi dau seama că nu poţi avea siguranţă sau fericire adevărată decît într-o societate în care fiecare este cinstit, şi tocmai pentru că înţeleg lucrul acesta ei încearcă să se comporte decent. Acum, este perfect adevărat că siguranţa şi fericirea pot veni numai de la persoane, clase şi naţiuni care sînt cinstite, corecte şi bune unele faţă de altele. Acesta este unul dintre adevărurile cele mai importante din lume. Dar el este inadecvat atunci cînd este vorba să explice de ce avem sentimente de un anumit fel cu privire la Bine şi Rău. Dacă ne punem întrebarea: „De ce ar trebui să fiu eu altruist?“ şi răspundem: „Pentru că este bine pentru societate“, am putea întreba din nou: „De ce să-mi pese mie de ce este bine pentru societate, cu excepţia cazului cînd se întîmplă să-mi fie *mie* de folos?“ şi atunci ar trebui să spui: „Pentru că trebuie să fii altruist“ — răspuns care ne aduce din nou de unde am plecat. Ceea ce spui este adevărat, dar nu înaintezi nici un pas.

Dacă ar întreba cineva ce rost are să joci fotbal, nu ar fi de mare folos să răspunzi: „Ca să înscrii goluri“, pentru că încercarea de a înscrie goluri este jocul însuşi, nu motivul jocului, şi în felul acesta nu ai face decît să spui că fotbalul este fotbal — lucru care este adevărat, dar care nu are nici o valoare. De asemenea, dacă te întreabă cineva ce rost are să te comporţi decent, nu are rost să răspunzi: „Pentru a fi de folos societăţii“, pentru că încercarea de a fi de folos societăţii, cu alte cuvinte, încercarea de a fi altruist (pentru că „societate“ nu înseamnă de fapt altceva decît „alţi oameni“), este unul dintre lucrurile din care constă comportarea decentă; ceea ce spui de fapt este că o comportare decentă este o comportare decentă. Ai spune la fel de mult ca şi dacă te-ai fi oprit la afirmaţia: „Oamenii ar trebui să fie altruişti“.

Vreau să mă opresc aici. Oamenii ar trebui să fie altruişti, ar trebui să fie corecţi. Nu că oamenii sînt altruişti, nici că lor le place să fie altruişti, ci că ei ar trebui să fie aşa. Legea Morală sau Legea Naturii Umane nu este o simplă constatare cu privire la comportarea umană, după cum Legea

gravitaţiei este, sau poate fi, o simplă constatare despre modul în care se comportă obiectele grele. Pe de altă parte, nu este o simplă născocire, pentru că noi nu ne putem debarasa de ea, şi majoritatea lucrurilor pe care le spunem şi pe care le gîndim despre oameni s-ar reduce la nonsens dacă am face aşa. Nu este o simplă afirmaţie despre modul în care ar trebui să se comporte oamenii aşa încît să ne convină nouă, deoarece comportarea pe care o numim rea sau incorectă nu este exact aceeaşi cu comportarea pe care o găsim neconvenabilă, ba poate fi chiar contrariul ei.

În consecinţă, această Regulă a Binelui şi Răului sau Legea Naturii Umane, sau oricum am numi-o, trebuie să fie într-un fel oarecare o realitate — un lucru care există cu adevărat, nu unul născocit de noi înşine. Cu toate acestea, nu este un fapt în sensul obişnuit al cuvîntului, în acelaşi sens în care comportarea noastră reală este un fapt. Se pare că va trebui să recunoaştem că există mai multe feluri de realităţi, că, în cazul acesta particular, există ceva mai presus şi dincolo de faptele obişnuite din comportarea oamenilor, ceva ce este totuşi foarte real — o lege reală, pe care nu a elaborat-o nici unul dintre noi, dar care descoperim că ne este impusă.

4
Ce se ascunde în spatele legii

Să rezumăm cele spuse pînă acum. În cazul pietrelor, pomilor şi lucrurilor de felul acesta, ceea ce noi numim Legile Naturii ar putea să nu fie decît o figură de stil. Cînd spui că natura este guvernată de anumite legi, aceasta poate să însemne doar că, în realitate, natura se comportă într-un anumit mod. S-ar putea ca aşa-numitele legi să nu fie ceva real — ceva mai presus şi dincolo de faptele reale pe care le observăm. Dar în cazul Omului, am văzut că lucrurile nu stau aşa. Legea Naturii Umane, sau Legea Binelui şi Răului, trebuie să fie ceva mai presus şi dincolo de faptele reale ale comportării umane. În cazul acesta, în afară de faptele reale mai există ceva — o lege reală pe care noi nu am inventat-o şi de care ar trebui să ascultăm.

Aş vrea să ne gîndim la ce ne spune aceasta cu privire la universul în care trăim. De cînd au fost oamenii în stare să gîndească, ei s-au întrebat ce este de fapt universul acesta şi cum a ajuns el să existe. Şi, în linii foarte mari, au fost susţinute două concepţii. Mai întîi, este aşa-numita concepţie materialistă. Oamenii care aderă la această concepţie cred că materia şi spaţiul există prin sine, că au existat întotdeauna şi nimeni nu ştie de ce există. Ei cred că materia, comportîndu-se în anumite moduri fixe, s-a întîmplat, dintr-un capriciu, să producă făpturi cum sîntem noi, făpturi care sînt în stare să gîndească. Cu o şansă de una într-o mie, ceva a lovit soarele nostru şi l-a făcut să producă planetele; şi printr-o altă şansă dintr-o mie, substanţele chimice necesare vieţii şi temperatura potrivită s-a întîmplat să existe pe una dintre aceste planete, şi o parte a materiei de pe acest pămînt a devenit vie; apoi, printr-o foarte lungă serie de întîmplări, făpturile vii s-au dezvoltat şi au dat naştere la făpturi cum sîntem noi.

Cealaltă concepţie este cea religioasă. (Vezi nota de la sfîrşitul capitolului.) Potrivit acesteia, ceea ce se află în spatele acestui univers se aseamănă mai mult cu gîndirea decît cu orice alt lucru pe care-l cunoaştem noi. Cu alte cuvinte, este ceva conştient, ceva ce are nişte scopuri şi care preferă un lucru faţă de altul. Şi potrivit acestei concepţii, acel Ceva a creat universul, în parte pentru scopuri pe care nu le cunoaştem, dar în parte — cel puţin într-o oarecare măsură — pentru a produce făpturi ca şi sine —

vreau să spun prin aceasta că asemănarea stă în principal în faptul că făpturile create sînt înzestrate cu gîndire.

Să nu credeţi că una dintre aceste concepţii a fost susţinută în urmă cu multă vreme şi că cealaltă a înlocuit-o treptat. Pretutindeni unde au existat oameni care au gîndit, au apărut amîndouă concepţiile. Mai observaţi încă un lucru. Pe baza ştiinţei, în sensul obişnuit al cuvîntului, nu puteţi afla care dintre concepţii este corectă. Ştiinţa operează prin experimente. Ea urmăreşte modul în care se comportă lucrurile. Privită în perspectivă, orice afirmaţie ştiinţifică, oricît ar părea de complicată, se reduce la ceva de genul: „Am orientat telescopul spre o anumită parte a cerului la ora 2:20 a.m., în ziua de 15 ianuarie, şi am observat următoarele lucruri..."; sau: „Am pus o anumită cantitate din substanţa cutare într-un vas şi am încălzit-o la temperatura cutare şi a reacţionat în felul următor". Să nu credeţi că spun ceva împotriva ştiinţei: Eu nu spun decît care este rolul ştiinţei. Cu cît este cineva mai înaintat în ştiinţă, cu atît mai mult (cred eu) va fi de acord cu mine că acesta este rolul ştiinţei — şi este un rol foarte folositor şi necesar.

Dar motivul pentru care ceva a ajuns să existe şi dacă există ceva în spatele lucrurilor pe care le observă ştiinţa — ceva de o natură diferită — aceasta nu este o întrebare ştiinţifică. Dacă există „Ceva în spatele lucrurilor", acest Ceva va trebui să rămînă cu totul necunoscut oamenilor sau va trebui să se facă pe sine cunoscut într-un mod oarecare. Afirmaţia că există un asemenea lucru şi orice afirmaţie care contestă existenţa lui nu sînt afirmaţii pe care să le poată face ştiinţa. Cei care fac asemenea afirmaţii sînt de obicei ziariştii şi romancierii care au prins cîteva adevăruri răzleţe necoapte ale ştiinţei, din vreo carte. La urma urmei, aceasta este o problemă de bun simţ. Să presupunem că ştiinţa ar deveni cîndva atît de completă încît să cunoască fiecare lucru din întregul univers. Nu este oare limpede că întrebări de felul: „De ce există universul?", „De ce funcţionează în acest fel?", „Are universul vreun sens?" ar rămîne tot fără răspuns?

Ei bine, situaţia ar fi disperată dacă n-ar mai fi un lucru. Există un singur lucru şi numai unul în întregul univers despre care ştim mai mult decît am putut afla prin observaţii exterioare. Acel lucru unic este Omul. Noi nu numai că-i observăm pe oameni, noi *sîntem* oameni. În cazul acesta noi avem, ca să zicem aşa, informaţii din interior; noi sîntem în centrul cunoaşterii. Din pricina acestui fapt, noi ştim că oamenii se află sub o lege morală, pe care nu ei au făcut-o, pe care nu o pot uita nici chiar atunci cînd încearcă şi de care ei ştiu că trebuie să asculte. Remarcaţi ideea următoare. Oricine care studiază Omul din afară, aşa cum studiem electricitatea sau verzele, fără să cunoască limbajul nostru şi, în consecinţă, fără să fie în stare să obţină informaţii de la noi, ci doar să observe ce am făcut, nu va

găsi nici cea mai mică dovadă că noi avem această lege morală. Cum ar putea să găsească vreo dovadă? Căci observaţiile lui i-ar arăta numai ceea ce am făcut noi, iar legea morală este cu privire la ce ar trebui să facem. Pe baza aceluiaşi raţionament, dacă ar exista ceva mai presus şi dincolo de faptele observate în cazul pietrelor sau al fenomenelor naturale, noi, studiindu-le din exterior, nu am putea spera să descoperim vreodată acel ceva.

Problema, în cazul acestei întrebări, este următoarea: Noi vrem să ştim dacă universul este din întîmplare ceea ce este sau dacă există în spatele lui o putere care îl face să fie ceea ce este. Întrucît acea putere, dacă există, nu ar fi unul dintre faptele observate, ci o realitate care le cauzează, ea nu poate fi descoperită printr-o simplă observare a faptelor. Există numai un singur caz în care noi putem afla dacă există ceva mai mult decît ceea ce observăm: cazul nostru. În cazul nostru, noi descoperim că acel „ceva“ există. Am putea formula lucrul acesta în alt fel. Dacă există o putere guvernantă în afara universului, ea nu ni se poate arăta ca unul dintre faptele din interiorul universului — după cum nici arhitectul unei case nu poate fi un perete, o scară sau un şemineu din casa aceea. Singurul mod în care ne-am putea aştepta ca acel „ceva“ să ni se arate ar fi înăuntrul nostru, ca o influenţă sau ca o comandă care încearcă să ne facă să ne comportăm într-un anumit fel. Şi tocmai acesta este lucrul pe care-l descoperim în noi înşine. Oare nu ar trebui să ne ridice întrebări faptul acesta? În singurul caz în care poţi aştepta să primeşti un răspuns, răspunsul se dovedeşte a fi „Da“. În celelalte cazuri, în care nu primeşti un răspuns, îţi poţi da seama de ce nu-l primeşti.

Să presupunem că cineva m-ar întreba, atunci cînd văd un om în uniformă albastră mergînd pe stradă şi lăsînd mici pacheţele de hîrtie la fiecare casă, de ce cred eu că ele conţin scrisori. Ar trebui să-i răspund: „Pentru că ori de cîte ori el lasă un asemenea pacheţel pentru mine, eu descopăr că pacheţelul conţine o scrisoare“. Dacă interlocutorul meu ar obiecta: „Dar tu nu ai văzut niciodată toate acele scrisori pe care crezi că le primesc ceilalţi oameni“, ar trebui să-i spun: „Bineînţeles că nu le-am văzut şi nici nu mă aştept să le văd, pentru că ele nu îmi sînt adresate mie. Eu pot deduce conţinutul pachetelor pe care nu-mi este permis să le deschid prin conţinutul celor pe care mi se permite să le deschid“.

Lucrurile stau la fel şi cu problema noastră. Singurul pachet pe care mi se permite să-l deschid este Omul. Cînd îl deschid, în special cînd deschid pachetul acelui om care sînt Eu Însumi, descopăr că eu nu exist de capul meu, ci că sînt sub o lege; descopăr că cineva sau ceva vrea ca eu să mă comport într-un anumit fel. Bineînţeles, eu nu cred că dacă aş putea intra în interiorul unei pietre sau al unui pom aş descoperi exact acelaşi lucru, după cum nu cred că toţi oamenii de pe stradă primesc aceleaşi scrisori pe care le primesc eu. Ar trebui să mă aştept să descopăr, de exemplu, că

piatra trebuie să se supună legii gravitaţiei — că în timp ce expeditorul scrisorii mie îmi spune doar să ascult de legea naturii mele umane, El obligă piatra să asculte de legile naturii ei de piatră. Dar ar trebui să mă aştept să descopăr că în ambele cazuri a existat, ca să zic aşa, un expeditor, o Forţă care este în spatele faptelor, un Regizor, un Ghid.

Să nu credeţi că merg mai repede decît merg în realitate. Încă nu am ajuns la o sută de kilometri de Dumnezeul teologiei creştine. Singurul lucru pe care-l am pînă în prezent este Ceva care conduce universul şi care apare în mine ca o lege care mă îndeamnă să fac binele şi care mă face să mă simt răspunzător şi stingherit atunci cînd fac răul. Cred că trebuie să presupunem că dintre toate lucrurile pe care le cunoaştem, acest „Ceva" se aseamănă cel mai bine cu gîndirea — pentru că, la urma urmei, singurul lucru pe care-l cunoaştem, în afara gîndirii, este materia, şi este greu să-ţi imaginezi că o fărîmă de materie dă instrucţiuni. Desigur, nu este necesar să fie ca şi gîndirea, şi cu atît mai puţin ca o persoană. În capitolul care urmează vom vedea dacă putem descoperi şi alte lucruri despre acest Ceva. Dar trebuie să vă spun un cuvînt de avertizare. În ultima sută de ani s-au spus multe cuvinte fără esenţă despre Dumnezeu. Intenţia mea nu este să ofer aşa ceva. Puteţi da la o parte orice de felul acela.

NOTĂ. Pentru a limita lungimea acestei secţiuni atunci cînd a fost radiodifuzată, am menţionat numai concepţia materialistă şi concepţia religioasă. Pentru a da o imagine completă ar trebui să menţionez concepţia intermediară numită filozofia Elanului Vital, sau Evoluţionism Creator sau Evoluţionism Emergent. Cea mai inteligentă expunere a ei o avem în lucrările lui Bernard Shaw, dar cea mai profundă este în lucrările lui Bergson. Oamenii care au îmbrăţişat această concepţie susţin că micile variaţii prin care viaţa de pe această planetă a „evoluat" de la formele cele mai simple pînă la Om nu au avut loc la întîmplare, ci datorită „năzuinţei" sau „scopurilor" date de Elanul Vital. Cînd oamenii spun aceasta, noi ar trebui să-i întrebăm dacă prin Elanul Vital ei înţeleg ceva ce gîndeşte. Dacă ei cred că este ceva ce gîndeşte, atunci „gîndirea care aduce viaţa în fiinţă şi care o duce la perfecţiune" este în realitate un Dumnezeu, şi concepţia lor este identică cu cea religioasă. Dacă nu cred aşa, atunci ce sens are să spună că ceva fără gîndire „năzuieşte" sau are „scopuri"? Acesta mi se pare mie că este elementul fatal în concepţia lor.

Un motiv pentru care mulţi oameni găsesc că evoluţionismul creator este atît de atrăgător este că le dă în mare măsură mîngîierea emoţională de a crede în Dumnezeu, dar fără vreuna dintre consecinţele mai puţin plăcute. Cînd ţi se pare potrivit, cînd soarele străluceşte şi cînd nu vrei să crezi că întregul univers este doar un dans mecanic al atomilor, este convenabil să poţi să te gîndeşti la această mare Forţă misterioasă care

înaintează prin secole şi care te poartă pe tine pe creasta valului. Dacă, pe de altă parte, vrei să faci ceva dubios, Elanul Vital, fiind numai o forţă oarbă, fără o morală sau o gîndire proprie, nu se va amesteca în viaţa ta aşa cum o face acel Dumnezeu stingheritor despre care am învăţat cînd eram copii. Elanul Vital este un fel de Dumnezeu îmblînzit. Poţi să-l pui în acţiune cînd vrei, dar el nu te va deranja. Obţii astfel toate emoţiile plăcute ale religiei, fără nici un preţ de plătit. Este oare Elanul Vital cea mai mare realizare a fanteziei umane pe care a văzut-o lumea pînă acum?

5

Avem motive să fim neliniștiți

Am încheiat ultimul capitol cu ideea că prin Legea Morală cineva sau ceva din afara universului material acţionează asupra noastră. M-am aşteptat ca atunci cînd am ajuns la punctul acela unii dintre cititori să fi simţit o oarecare iritare. Poate că aţi crezut că v-am trişat — că am ambalat cu grijă o „trăncăneală religioasă“ ca să arate ca o filozofie. Poate că aţi avut sentimentul că eraţi gata să mă ascultaţi cîtă vreme aţi considerat că aveam de spus ceva nou; dar dacă se dovedeşte a fi doar religie, ei bine, lumea a încercat soluţia aceasta şi tu nu mai poţi întoarce ceasul înapoi. Dacă cineva simte astfel, aş vrea să-i spun trei lucruri.

Mai întîi, cu privire la întoarcerea ceasului înapoi. Credeţi că aş glumi dacă v-aş spune că puteţi da ceasul înapoi, şi dacă ceasul arată ora greşită adeseori acesta este tocmai lucrul normal pe care trebuie să-l faceţi? Aş vrea însă să mă îndepărtez de ideea ceasurilor. Noi toţi dorim progresul, dar progres înseamnă să ajungi cît mai aproape de locul unde vrei să fii. Dacă ai făcut o cotitură greşită, a continua să mergi înainte pe acelaşi drum nu te duce mai aproape de ţintă. Dacă eşti pe drumul greşit, progres înseamnă să te întorci şi să mergi pînă la drumul bun; în cazul acesta, omul care se întoarce cel mai curînd la drumul bun este omul cel mai progresist. Noi toţi am observat lucrul acesta atunci cînd am făcut socoteli de aritmetică. Cînd am început greşit o adunare, cu cît îmi dau seama mai repede că am greşit şi o iau de la început, cu atît mai repede voi reuşi. Nu există nimic progresist în a fi încăpăţînat şi a refuza să admiţi că ai greşit. Eu cred că dacă vă uitaţi la starea prezentă a lumii, este foarte clar că omenirea a făcut o greşeală enormă. Noi sîntem pe drumul greşit. Şi dacă este aşa, trebuie să ne întoarcem. A ne întoarce din cale este cel mai rapid mod de a înainta.

În a doilea rînd, gîndurile mele nu s-au transformat încă într-o „trăncăneală religioasă“. Pînă în prezent, nu am ajuns la Dumnezeul vreunei religii, cu atît mai puţin la Dumnezeul unei anumite religii numită creştinism. Pînă acum am arătat doar că în spatele Legii Morale se află Cineva sau Ceva. Nu luăm nimic din Biblie sau din învăţăturile bisericilor; noi încercăm să vedem ce putem descoperi prin resursele noastre proprii cu privire la acest Cineva. Şi vreau să spun clar că ceea ce descoperim prin resursele noastre este un lucru

şocant. Avem două dovezi cu privire la acel Cineva. Prima dovadă este universul pe care El l-a creat. Dacă am folosi numai această dovadă ca ghid, cred că am putea trage concluzia că El a fost un mare artist (pentru că universul este un loc minunat), şi în acelaşi timp neîndurător şi neprietenos faţă de om (pentru că universul este un loc foarte periculos şi înfricoşător). Cealaltă dovadă este Legea Morală pe care a pus-o El în minţile noastre. Aceasta este o dovadă mai bună decît cealaltă, deoarece este o informaţie din surse interne. Descoperi mai multe despre Dumnezeu din Legea Morală decît din univers în general, la fel cum descoperi mai multe despre un om dacă asculţi conversaţiile lui, decît dacă priveşti o casă pe care a construit-o.

Acum, din această a doua dovadă noi conchidem că Fiinţa care controlează universul este intens interesată de comportarea corectă — de corectitudine, altruism, curaj, bună credinţă, cinste şi credibilitate. În sensul acesta, ar trebui să fim de acord cu descrierea făcută de creştinism şi de alte cîteva religii, că Dumnezeu este „bun". Dar să nu ne grăbim în privinţa aceasta. Legea Morală nu ne dă nici un temei să credem că Dumnezeu este „bun" în sensul că ar fi indulgent sau maleabil sau înţelegător. Nu există nimic indulgent în Legea Morală. Ea este inflexibilă. Ea îţi spune să faci lucrul care este corect şi nu pare să-i pese cît de dureros, cît de periculos sau cît de dificil este lucrul acela. Dacă Dumnezeu este ca şi Legea Morală, El nu este îngăduitor. Nu are rost, în stadiul acesta să spunem că printr-un Dumnezeu „bun" înţelegem un Dumnezeu care poate ierta. Să nu ne grăbim. Numai o Persoană poate ierta. Nu am ajuns încă să vorbim despre un Dumnezeu personal — L-am văzut doar ca pe o forţă, acţionînd în spatele Legii Morale, şi care se aseamănă cu gîndirea mai mult decît cu orice altceva. Cu toate acestea, se poate ca El să se deosebească foarte mult de o Persoană. Dacă este o gîndire pur impersonală, s-ar putea să nu aibă nici un sens să-i ceri să fie tolerantă cu tine sau să treacă ceva cu vederea, după cum nu are nici un sens să ceri tablei înmulţirii să fie tolerantă atunci cînd ai făcut greşit adunările. Rezultatul inevitabil este un răspuns greşit.

De asemenea, nu are rost să spui că dacă există un Dumnezeu de felul acesta — o bunătate impersonală absolută — atunci nu-ţi place de El şi nu intenţionezi să-ţi baţi capul cu privire la El. Problema este că o parte din tine este de partea Lui şi este de acord cu El în condamnarea lăcomiei umane, a înşelătoriei şi a exploatării. Poate vrei ca El să facă o excepţie în cazul tău, să te treacă cu vederea numai de data aceasta; dar în adîncul tău ştii că dacă Forţa care conduce lumea nu detestă în mod real şi invariabil acel gen de comportare, ea nu poate fi bună. Pe de altă parte, noi ştim că dacă există o bunătate absolută, aceasta trebuie să deteste majoritatea lucrurilor pe care le facem noi. Aceasta este dilema teribilă în care ne aflăm. Dacă universul nu este guvernat de o bunătate absolută, atunci toate eforturile noastre sînt zadarnice cînd le privim în perspectivă. Dar dacă universul este guvernat de o bunătate

absolută, atunci noi înşine ne facem în fiecare zi duşmani ai acelei bunătăţi şi nu există nici cea mai mică şansă să fim mai buni mîine, şi de aceea situaţia noastră este tot fără nădejde. Nu ne putem lipsi de ea [de bunătatea absolută] şi nu putem convieţui cu ea. Dumnezeu este singura mîngîiere, dar El este şi teroarea supremă: lucrul de care avem cea mai mare nevoie şi lucrul de care vrem cel mai mult să ne ascundem. El este singurul nostru aliat posibil, dar noi ne-am făcut duşmanii Lui. Unii oameni vorbesc de parcă ar fi amuzant să întîlnească privirea bunătăţii absolute. Ei trebuie să se gîndească bine. Ei încă se mai joacă cu religia. Bunătatea este fie cea mai mare siguranţă, fie cel mai mare pericol — în funcţie de modul în care reacţionezi faţă de ea. Şi noi am reacţionat în mod greşit.

În al treilea rînd: Cînd eu am ales să ajung la subiectul meu real pe calea aceasta ocolită, nu am încercat să vă trişez în vreun fel. Am avut un motiv cu totul diferit. Motivul meu este că creştinismul nu are nici un sens pînă cînd nu eşti confruntat cu realităţile pe care le-am descris. Creştinismul le spune oamenilor să se căiască şi le promite iertare. Prin urmare, el nu are să le spună nimic (din cîte ştiu eu) oamenilor care nu ştiu că au făcut ceva de care trebuie să se căiască şi care nu simt că au nevoie de iertare. Abia după ce ţi-ai dat seama că există o Lege Morală reală, că există o Forţă în spatele legii şi că tu ai călcat acea lege şi te-ai făcut duşmanul acelei Forţe — abia atunci, nici măcar o clipă mai devreme, începe creştinismul să aibă sens. Cînd ştii că eşti bolnav, vei asculta de doctor. Cînd îţi dai seama că poziţia noastră este aproape disperată, abia atunci începi să înţelegi despre ce vorbesc creştinii. Ei oferă o explicaţie a modului în care am ajuns în starea actuală de a urî bunătatea şi, în acelaşi timp, de a o iubi. Ei oferă o explicaţie despre modul în care Dumnezeu poate să fie această gîndire impersonală îndărătul Legii Morale, şi cu toate acestea să fie o Persoană. Ei îţi spun cum cerinţele acestei legi, pe care tu şi eu nu le putem împlini, au fost împlinite în contul nostru, cum Dumnezeu Însuşi a devenit om ca să-l mîntuiască pe om de dezaprobarea lui Dumnezeu.

Este o poveste veche, şi dacă vreţi să o cunoaşteţi sînt sigur că veţi consulta persoane care au mai multă autoritate decît mine să vorbească despre ea. Eu nu fac decît să le cer oamenilor să se confrunte cu faptele reale — să înţeleagă întrebările la care creştinismul pretinde că are un răspuns. Sînt nişte realităţi înfricoşătoare. Aş vrea să pot spune ceva mai plăcut, dar trebuie să spun ceea ce cred că este adevărat. Desigur, sînt de acord că religia creştină, privită în perspectivă, este un lucru care aduce o mîngîiere negrăită. Dar ea nu începe cu mîngîierea; ea începe cu spaima pe care am descris-o şi nu are nici un rost să încercăm să trecem la acea mîngîiere fără să trecem mai întîi prin spaimă. În religie, ca şi în război şi în orice altceva, mîngîierea este lucrul pe care nu-l poţi obţine căutîndu-l. Dacă cauţi adevărul, s-ar putea să găseşti mîngîiere în final; dacă urmăreşti mîngîierea, nu vei găsi nici mîngîiere şi nici adevăr — la

început vei avea numai vorbe goale şi iluzii, iar la sfîrşit disperare. Cei mai mulţi dintre noi au trecut de faza plină de iluzii în care ne aflam înainte de război cu privire la politica internaţională. Este vremea să facem acelaşi lucru cu religia.

CARTEA A II-A

Ce cred creştinii

1
Concepții rivale despre Dumnezeu

Mi s-a cerut să vă spun ce cred creştinii şi am să încep prin a vă spune un lucru pe care creştinii nu trebuie să-l creadă. Dacă eşti creştin, nu trebuie să crezi că toate celelalte religii sînt pur şi simplu greşite în totalitate. Dacă eşti ateu, trebuie să crezi că ideea centrală din toate religiile lumii este pur şi simplu o imensă greşeală. Dacă eşti creştin, ai libertatea să crezi că toate aceste religii, chiar şi cele mai bizare, conţin cel puţin un sîmbure de adevăr. Cînd eu am fost ateu, a trebuit să încerc să mă conving pe mine însumi că majoritatea oamenilor au greşit întotdeauna cu privire la problema cea mai importantă pentru ei; cînd am devenit creştin, am putut adopta o concepţie mai liberală. Desigur, a fi creştin înseamnă să crezi că acolo unde creştinii se deosebesc de celelalte religii, creştinismul are dreptate şi ceilalţi greşesc. La fel ca şi în aritmetică — nu există decît un singur răspuns corect la o adunare, şi toate celelalte răspunsuri sînt greşite, dar unele dintre răspunsurile greşite sînt mai aproape de adevăr decît altele.

Prima mare împărţire a omenirii este într-o „majoritate“, cei care cred într-un Dumnezeu oarecare sau în zei, şi o „minoritate“, cei care nu cred. În privinţa aceasta, creştinismul face parte din rîndurile majorităţii — situîndu-se pe aceeaşi linie cu grecii şi romanii antici, cu sălbaticii moderni, cu stoicii, platonicii, hinduşii, mahomedanii etc., şi se opune materialismului vest-european modern.

Trec acum la următoarea mare împărţire. Oamenii care cred în Dumnezeu pot fi împărţiţi potrivit cu felul de Dumnezeu în care cred. Există două idei diferite cu privire la acest subiect. Una dintre ele este ideea că El este mai presus de bine şi rău. Noi, oamenii, spunem că un lucru este bun şi altul este rău. Dar după părerea unora, acesta este doar un punct de vedere uman. Oamenii aceştia spun că pe măsură ce devii mai înţelept, eşti mai puţin înclinat să spui că ceva este bun sau rău şi vei înţelege cu atît mai limpede că orice lucru este bun într-o privinţă şi rău în alta şi că nimic nu ar fi putut fi altfel. În consecinţă, oamenii aceştia cred că mult înainte de a ajunge la punctul de vedere divin, această distincţie trebuie să dispară cu totul. Cancerul îl categorisim drept rău, spun ei, deoarece îl ucide pe om;

dar ai putea să spui şi că un chirurg de succes este rău, deoarece el ucide cancerul. Totul depinde de punctul de vedere din care priveşti lucrurile. Cealaltă idee, opusă primei, este că Dumnezeu este cu desăvîrşire „bun“ sau „drept“, un Dumnezeu care se situează pe o anumită poziţie, care iubeşte dragostea şi urăşte ura, care vrea ca noi să ne comportăm într-un anumit fel şi nu în altul. Prima dintre aceste concepţii — care-L consideră pe Dumnezeu mai presus de bine şi rău — este numită panteism. A fost o idee susţinută de marele filozof german Hegel şi, din cîte înţeleg eu, a fost susţinută şi de hinduşi. Cealaltă concepţie este susţinută de evrei, mahomedani şi creştini.

Alături de această diferenţă majoră între panteism şi ideea creştină despre Dumnezeu, mai este de obicei încă una. Panteiştii cred de obicei că, într-un fel, Dumnezeu însufleţeşte universul la fel cum tu însufleţeşti propriul tău trup, că universul aproape că *este* Dumnezeu, aşa încît dacă nu ar exista universul, nu ar exista nici Dumnezeu şi că tot ce există în univers este o parte din Dumnezeu. Ideea creştină este complet diferită. Creştinii cred că Dumnezeu a inventat şi a creat universul, la fel cum un om creează un tablou sau cum compune o melodie. Pictorul nu este o pictură şi el nu moare atunci cînd pictura lui este distrusă. Aţi putea spune: „El a pus o mare parte din sine în acel tablou“, dar aceasta nu înseamnă decît că toată frumuseţea şi atractivitatea tabloului s-a născut în capul pictorului. Arta lui nu este în tablou în acelaşi fel în care este în gîndirea sau în mîinile lui. Aş vrea să înţelegeţi cum această diferenţă între panteişti şi creştini este legată de cealaltă. Dacă nu iei în serios distincţia dintre bine şi rău, atunci este uşor să spui că tot ce se află în lumea aceasta este o parte din Dumnezeu. Bineînţeles însă că dacă socoteşti că unele lucruri sînt cu adevărat rele şi că Dumnezeu este cu adevărat bun, nu poţi face afirmaţii de felul celor de mai sus. Trebuie să crezi că Dumnezeu este separat de lume şi că anumite lucruri pe care le vedem în lume sînt contrare voinţei Lui.

Cînd este confruntat cu cancerul sau cu o mocirlă, panteistul poate spune: „Dacă ai putea vedea lucrul acesta din perspectiva divină, ţi-ai da seama că şi lucrul acesta este Dumnezeu“. Creştinul răspunde: „Nu spune asemenea absurdităţi“. Creştinismul este o religie luptătoare. Creştinismul crede că Dumnezeu a făcut lumea — că spaţiul şi timpul, căldura şi frigul, toate culorile şi gusturile, toate animalele şi plantele, sînt lucruri pe care Dumnezeu „le-a născocit în gîndirea Sa“, aşa cum un om născoceşte o poveste. Dar creştinismul crede de asemenea că o mulţime de lucruri s-au stricat în lumea pe care a făcut-o Dumnezeu şi crede că Dumnezeu insistă, şi insistă cu multă energie, ca noi să îndreptăm acele lucruri.

Desigur, aceasta ridică o întrebare foarte dificilă. Dacă lumea a fost făcută de un Dumnezeu bun, de ce s-a stricat lumea atît de mult? Multă vreme eu

am refuzat să ascult răspunsurile creştinilor la această întrebare, deoarece am avut sentimentul că „orice aţi spune şi oricît de ingenioase ar fi răspunsurile voastre, oare nu este mult mai simplu şi mai uşor să spui că lumea nu a fost creată de o forţă inteligentă? Oare nu sînt toate argumentele voastre o încercare complicată de a evita răspunsul evident?" Dar aceasta mi-a pus o altă problemă dificilă.

Argumentul meu împotriva existenţei lui Dumnezeu a fost că universul părea crud şi nedrept. Dar de unde am eu ideea aceasta de *drept* şi *nedrept?* Un om nu spune că o linie este strîmbă decît dacă are o idee oarecare ce înseamnă o linie dreaptă. Cu ce am comparat eu universul atunci cînd am spus că este nedrept? Dacă toate lucrurile sînt rele şi fără sens, de la A la Z, de ce eu, care ar trebui să fac parte din ele, descopăr că am o reacţie atît de violentă împotriva lor? Omul se simte ud atunci cînd cade în apă, pentru că omul nu este un animal acvatic: peştele nu s-ar simţi ud. Desigur, aş fi putut renunţa la ideea mea de dreptate spunînd că nu era decît o idee personală. Dar dacă am făcut aşa, întregul meu argument împotriva lui Dumnezeu s-a prăbuşit — pentru că argumentul se baza pe afirmaţia că lumea este cu adevărat nedreaptă, nu doar că lumea se întîmplă să nu fie pe placul capriciilor mele personale. Astfel, în însăşi încercarea de a dovedi că Dumnezeu nu există — cu alte cuvinte, în încercarea de a dovedi că întreaga realitate este lipsită de sens — m-am văzut forţat să presupun că o parte a realităţii — şi anume, ideea mea de dreptate — are sens. În consecinţă, ateismul se dovedeşte a fi prea simplu. Dacă întregul univers ar fi lipsit de sens, noi n-ar fi trebuit să descoperim niciodată că nu are sens, la fel cum, dacă nu ar exista lumină în univers şi, prin urmare, nu ar exista făpturi cu ochi, noi nu ne-am da seama niciodată că este întuneric. *Întunericul* ar fi lipsit de sens.

2
Invazia

Aşadar, ateismul este prea simplu. Vă voi mai spune încă o concepţie care este prea simplă. Este concepţia pe care eu o numesc „creştinism diluat", concepţia care afirmă pur şi simplu că există un Dumnezeu în cer şi că totul este în ordine — lăsînd afară toate doctrinele dificile şi înfricoşătoare despre păcat, despre iad, despre diavol şi despre mîntuire. Amîndouă acestea sînt filozofii copilăreşti.

Nu foloseşte la nimic să vrei o religie simplă. La urma urmei, lucrurile reale nu sînt simple. Ele par simple, dar nu sînt. Masa la care stau pare simplă: dar cere-i unui savant să-ţi spună din ce este făcută ea de fapt — să-ţi spună totul despre atomi şi despre modul în care undele luminoase sînt reflectate de ei şi ajung la ochii mei, despre ce se întîmplă în nervul optic şi în creier — şi, desigur, vei descoperi că ceea ce numim noi „a vedea o masă" te duce într-o lume de mistere şi de complicaţii, cărora cu greu le poţi da de capăt. Cînd un copil rosteşte o rugăciune copilărească, pare simplu. Şi dacă te mulţumeşti să te opreşti aici, e bine. Dar dacă nu eşti mulţumit — şi de obicei lumea modernă nu este mulţumită — dacă vrei să continui şi să afli ce se întîmplă cu adevărat — atunci trebuie să fii pregătit pentru ceva dificil. Dacă cerem ceva mai mult decît simplitate, este absurd să ne plîngem că lucrul acela nu este simplu.

Foarte adesea însă această procedură stupidă este adoptată de oameni care nu sînt stupizi, dar care, în mod conştient sau inconştient, vor să distrugă creştinismul. Asemenea oameni elaborează o versiune de creştinism potrivită pentru un copil de şase ani şi fac din ea obiectul atacului lor. Cînd încerci să le explici doctrina creştină aşa cum este ea susţinută de un adult educat, ei se plîng că le încurci gîndurile, că totul este prea complicat şi că dacă ar exista cu adevărat un Dumnezeu, este sigur că El ar fi făcut religia „simplă", deoarece simplitatea este frumoasă etc. Trebuie să fii cu ochii în patru cu asemenea oameni, deoarece ei îşi schimbă poziţia în fiecare clipă şi nu fac decît să-ţi irosească timpul. Observaţi, de asemenea, ideea lor că Dumnezeu ar fi trebuit „să facă religia simplă": ca şi cum „religia" ar fi ceva inventat de Dumnezeu, şi nu o expunere a anumitor realităţi nealterabile cu privire la natura Lui.

În afară de faptul că este complicată, potrivit cu experienţa mea, realitatea este neobişnuit de ciudată. Nu este simplă, nu este evidentă, nu

este ceea ce te aştepţi. De exemplu, cînd ai înţeles că pămîntul şi celelalte planete se învîrt în jurul soarelui, te-ai aştepta ca toate celelalte planete să fie făcute aşa încît să se potrivească — să zicem, toate la distanţe egale una de alta, sau la distanţe care să crească succesiv, sau toate planetele să fie de aceeaşi mărime, sau să fie mai mici sau mai mari pe măsură ce te îndepărtezi de soare. În realitate însă observi că nu este nici o regularitate şi nici o logică (pe care să o putem percepe) cu privire la mărimile lor sau la distanţele dintre ele; unele au un satelit natural, una are patru, una are doi, unele nu au nici unul şi una are un inel.

Realitatea, de fapt, este de obicei ceva ce nu ai fi putut născoci. Acesta este unul dintre motivele pentru care eu cred în creştinism. Este o religie pe care nu ai fi putut-o născoci. Dacă el ne-ar fi oferit genul de univers la care ne-am aşteptat dintotdeauna, ar trebui să am sentimentul că am născocit-o noi. În realitate însă nu este genul de lucru pe care cineva să-l poată născoci. Are tocmai acea întorsătură ciudată pe care o au lucrurile reale. De aceea, să dăm la o parte toate aceste filozofii copilăreşti — aceste răspunsuri suprasimplificate. Problema nu este simplă şi nici răspunsul nu va fi simplu.

Care este problema? Un univers care conţine multe lucruri care sînt evident rele şi aparent fără sens, dar care conţine şi creaturi cum sîntem noi, creaturi care ştiu ce este rău şi ce nu are sens. Există numai două concepţii care iau în considerare toate faptele reale. Una este concepţia creştină că aceasta este o lume bună care s-a stricat, dar mai reţine în memorie ce ar fi trebuit să fie. Cealaltă concepţie este numită dualism. Dualismul este credinţa că îndărătul oricărui lucru există două forţe egale şi independente, una dintre ele bună şi cealaltă rea, şi că universul acesta este cîmpul de bătaie în care ele duc această luptă nesfîrşită. Personal eu cred că, după creştinism, dualismul este cel mai omenesc şi mai inteligent crez în circulaţie. El are însă o deficienţă.

Cele două forţe sau spirite sau zei — forţa bună şi cea rea — se presupune că sînt independente. Amîndouă există din eternitate. Nici una dintre ele nu a creat-o pe cealaltă, nici una dintre ele nu are un drept mai mare decît cealaltă să se numească pe sine Dumnezeu. Se presupune că fiecare se consideră pe sine bună şi crede că cealaltă forţă este rea. Uneia dintre ele îi place ura şi cruzimea, celeilalte îi place dragostea şi mila, şi fiecare îşi apără concepţia sa. La ce ne referim noi cînd spunem că una dintre ele este Forţa Bună şi cealaltă este Forţa Rea? Fie că noi spunem doar că se întîmplă să o preferăm pe una dintre ele — aşa cum preferi berea faţă de vin — fie că afirmăm că, indiferent ce cred cele două forţe despre ele însele şi indiferent ce se întîmplă să ne placă nouă oamenilor la un moment dat, una dintre aceste Forţe greşeşte de fapt cînd se consideră pe sine bună. Acum, dacă noi spunem doar că se întîmplă să o preferăm pe

prima, trebuie să încetăm să mai vorbim despre bine şi rău, pentru că binele este ceea ce ar trebui să preferi, indiferent dacă îţi convine sau nu la un moment dat. Dacă „a fi bun" ar însemna doar a fi de partea care se întîmplă să-ţi convină, fără vreun motiv real, binele nu ar merita să fie numit bine. De aceea, trebuie să spunem că una dintre cele două forţe este de fapt rea şi că cealaltă este de fapt bună.

Dar în momentul în care spui aceasta, tu pui în univers un al treilea lucru în afară de cele două Forţe: o lege sau un standard sau o regulă cu privire la bine, la care una dintre forţe se conformează, în timp ce cealaltă nu se conformează. Dar întrucît cele două forţe sînt judecate prin prisma acestui standard, acest standard, sau Fiinţa care l-a creat, este mai vechi decît cele două şi le este superioară, şi această Fiinţă va fi adevăratul Dumnezeu. De fapt, ceea ce am spus cînd am afirmat că una dintre ele este bună, iar cealaltă rea, înseamnă că una dintre ele este într-o relaţie corectă cu Dumnezeul real şi suprem, iar cealaltă este într-o relaţie greşită cu El.

Aceeaşi idee poate fi exprimată într-un mod diferit. Dacă dualismul este corect, atunci Forţa rea trebuie să fie o fiinţă căreia îi place răul de dragul răului. Dar în realitate noi nu am întîlnit pe nimeni căruia să-i placă răul pur şi simplu pentru că este rău. Lucrul care se apropie cel mai mult de aceasta este cruzimea. Dar în viaţa de toate zilele oamenii sînt cruzi pentru unul din două motive — fie pentru că sînt sadici, adică, pentru că au o pervertire sexuală care face din cruzime un prilej de plăcere senzuală pentru ei, fie pentru că pot obţine ceva prin cruzime — bani, putere sau siguranţă. Dar plăcerea, banii, puterea şi siguranţa sînt toate lucruri bune în ele însele. Răul constă în a le urmări printr-o metodă greşită, într-un mod greşit sau prea mult. Bineînţeles, nu vreau să spun că oamenii care fac asemenea lucruri nu sînt deznădăjduit de răi. Vreau să spun că răutatea, cînd o analizezi, se dovedeşte a fi urmărirea unui bine pe o cale greşită. Poţi fi bun doar de dragul bunătăţii; nu poţi fi rău doar de dragul răutăţii. Poţi face un bine atunci cînd nu te simţi înclinat să faci bine şi cînd nu îţi face nici o plăcere, dar faci binele pur şi simplu pentru că binele este drept să-l faci; dar nimeni nu a făcut vreodată un fapt crud pur şi simplu pentru că cruzimea este rea — a făcut ceva crud numai pentru că cruzimea i-a dat plăcere sau i-a adus un folos oarecare.

Cu alte cuvinte, răul nu poate reuşi nici măcar să fie rău în acelaşi fel în care binele este bun. Binele este, aşa-zicînd, el însuşi; răul este un bine pervertit. Şi mai întîi trebuie să existe ceva bun, înainte ca să poată fi pervertit. Am spus că sadismul este o pervertire sexuală; dar înainte de a vorbi despre pervertire, trebuie să ai ideea sexualităţii normale; şi îţi poţi da seama care este pervertirea, deoarece poţi explica pervertirea pe baza a ce este normal, dar nu poţi explica normalul pe baza pervertirii. Decurge de aici că Forţa Rea, care se presupune că este pe picior de egalitate cu

Forţa Bună, şi care iubeşte răul la fel cum Forţa Bună iubeşte binele, este doar o nălucă. Pentru ca să fie rea, această forţă trebuie să fi avut lucruri bune pe care să vrea să le urmărească într-un mod greşit; trebuie să fi avut impulsuri bune la început, impulsuri pe care să le poată perverti. Dar dacă această forţă este rea, ea nu-şi poate genera sieşi nici lucruri bune pe care să le dorească şi nici impulsuri bune pe care să le pervertească. Trebuie să primească amîndouă acestea de la Forţa Bună. Dacă aşa stau lucrurile, Forţa Rea nu este independentă. Ea face parte din lumea Forţei Bune: fie că a fost creată de Forţa Bună, fie că amîndouă au fost create de o forţă superioară lor.

Putem explica lucrul acesta mai simplu. Pentru a fi rea, Forţa Rea trebuie să existe şi să aibă inteligenţă şi voinţă. Dar existenţa, inteligenţa şi voinţa sînt bune în sine. Prin urmare, Forţa Rea trebuie să le obţină de la Forţa Bună: chiar şi pentru a fi rea, ea trebuie să împrumute sau să fure ceva de la oponenta ei. Începeţi acum să înţelegeţi de ce creştinismul a spus întotdeauna că diavolul este un înger căzut? Aceasta nu este doar o poveste pentru copii. Este recunoaşterea reală a faptului că răul este un parazit, nu un lucru originar. Energiile care îi permit răului să existe sînt energii care i-au fost date de Forţa Bună. Toate lucrurile care îi permit unui om rău să fie într-adevăr rău sînt lucruri bune în sine — hotărîrea, dibăcia, înfăţişarea plăcută, existenţa în sine. Acesta este motivul pentru care dualismul, într-un sens strict, nu este o idee valabilă.

Eu recunosc de bunăvoie că adevăratul creştinism (spre deosebire de „creştinismul diluat“) se apropie de dualism mai mult decît cred oamenii. Unul dintre lucrurile care m-au surprins cînd am citit pentru prima dată cu atenţie Noul Testament a fost că acesta vorbeşte atît de mult despre Forţa Întunecată din univers — un spirit rău puternic, despre care se crede că este Forţa care cauzează moartea, boala şi păcatul. Diferenţa este că creştinismul crede că această Forţă Întunecată a fost creată de Dumnezeu şi că a fost bună atunci cînd a fost creată, dar s-a pervertit. Creştinismul este de acord cu dualismul în privinţa faptului că în univers are loc un război, dar nu consideră că acesta este un război între forţe independente. Creştinismul consideră că acesta este un război civil, o rebeliune, şi că noi trăim într-o parte a universului care este ocupată de rebel.

Teritoriu ocupat de duşman — iată ce este lumea aceasta. Creştinismul este istorisirea modului în care a coborît aici regele de drept — am putea spune că a coborît deghizat — şi acum El ne cheamă pe toţi să luăm parte la o mare campanie de sabotaj. Cînd te duci la biserică, tu dai de fapt ascultare unor mesaje secrete de la prietenii noştri: acesta este motivul pentru care duşmanul este atît de dornic să ne oprească să mergem. El ne opreşte folosindu-se de prejudecăţile noastre, de lenea noastră şi de snobismul nostru intelectual. Ştiu că cineva mă poate întreba: „Ai intenţia, în vremea

aceasta, să-l reintroduci pe vechiul nostru prieten, diavolul — cu copite şi cu coarne cu tot?" Ei bine, nu ştiu ce legătură are „vremea aceasta" cu problema. Şi nici copitele şi coarnele. Dar în celelalte privinţe răspunsul meu este: „Da, intenţionez să o fac". Eu nu am pretenţia că aş cunoaşte ceva despre înfăţişarea lui personală. Dacă cineva vrea cu adevărat să-l cunoască mai bine, eu i-aş spune acelei persoane: „Nu-ţi face probleme. Dacă vrei cu adevărat să-l cunoşti, îl vei cunoaşte. Dacă îţi va face plăcere cînd îl vei cunoaşte, aceasta este cu totul altă problemă".

3
Alternativa şocantă

Prin urmare, creştinii cred că o forţă rea s-a instalat în prezent pe sine ca şi Prinţ al lumii acesteia. Desigur, lucrul acesta dă naştere la probleme. Este această stare de lucruri conformă cu voia lui Dumnezeu sau nu? Dacă este, atunci Dumnezeu este un Dumnezeu ciudat, vei spune; dacă nu este, cum poate să se întîmple ceva contrar voinţei unei fiinţe cu putere absolută?

Orice persoană care are autoritate ştie cum un lucru poate să fie conform cu voia sa într-un sens şi să nu se conformeze ei în alt sens. Poate fi foarte firesc ca o mamă să le spună copiilor ei: „Nu am să mai vin în fiecare seară să vă oblig să faceţi ordine în camera de studiu. Trebuie să învăţaţi să menţineţi ordinea din proprie iniţiativă". După aceea, într-o seară merge în cameră şi găseşte ursuleţul, călimara de cerneală şi cartea de franceză aruncate în cămin. Starea aceasta de lucruri este împotriva voinţei ei. Ea ar prefera ca toţi copiii să fie ordonaţi. Pe de altă parte, tocmai voinţa ei este cea care le-a dat copiilor libertatea să fie dezordonaţi. Aceeaşi stare de lucruri ia naştere în orice regiment, organizaţie sau şcoală. Faci ca un lucru să fie voluntar, şi după aceea vezi că jumătate dintre oameni nu-l fac. Nu este ceea ce ai vrut tu, dar voinţa ta l-a făcut posibil.

Probabil că la fel stau lucrurile şi în univers. Dumnezeu a creat lucruri care au avut voinţă liberă. Aceasta înseamnă creaturi care pot alege binele sau răul. Unii oameni cred că ei îşi pot imagina o creatură care să fie liberă, dar care să nu aibă posibilitatea să facă răul; eu nu-mi pot imagina aşa ceva. Dacă un lucru este liber să fie bun, atunci este liber şi să fie rău. Voinţa liberă este cea care a făcut posibil răul. Dacă este aşa, de ce le-a dat Dumnezeu voinţă liberă acestor creaturi? Deoarece voinţa liberă, deşi face posibil răul, este de asemenea singurul lucru care face posibilă o dragoste, o bunătate sau o bucurie pe care merită să le ai. O lume de roboţi — de creaturi care funcţionează ca nişte maşini — nu merită să fie creată. Fericirea pe care Dumnezeu a conceput-o pentru creaturile Sale superioare este fericirea de a fi unite cu El şi unele cu altele de bunăvoie şi libere într-un extaz al dragostei şi desfătării în comparaţie cu care cea mai fermecătoare iubire dintre un bărbat şi o femeie de pe pămînt este doar o vorbă goală. Pentru aceasta creaturile trebuie să fie libere.

Desigur, Dumnezeu a ştiut ce s-ar putea întîmpla dacă ele şi-ar folosi în

mod greşit libertatea: se pare că El a considerat că merită să-Şi ia acest risc. Poate că noi ne simţim înclinaţi să nu fim de acord cu El. Dar există o dificultate în a nu fi de acord cu Dumnezeu. El este sursa din care vine toată puterea noastră de gîndire: nu se poate ca tu să ai dreptate şi El să greşească, după cum nu se poate ca un rîu să se înalţe mai sus decît izvorul său. Cînd Îl contrazici pe Dumnezeu, tu contrazici însăşi forţa care te face în stare să contrazici: este ca şi cum ţi-ai tăia singur creanga de sub picioare. Dacă Dumnezeu consideră că această stare de război din univers este un preţ care merită să fie plătit pentru voinţa liberă — că merită să creeze o lume vie în care creaturile pot face bine sau rău şi în care se poate petrece ceva cu adevărat important, în loc să creeze o lume care se mişcă numai atunci cînd trage El sforile — putem crede şi noi că este un preţ care merită să fie plătit.

Cînd vom înţelege cum stau lucrurile cu voinţa liberă, ne vom da seama cît de absurd este să punem întrebarea pe care mi-a pus-o cineva odată: „De ce a făcut Dumnezeu o făptură dintr-un material atît de prost încît s-a stricat?“ Cu cît este mai bun materialul din care este făcută o făptură — cu cît este făptura mai inteligentă, mai puternică şi mai liberă — cu atît va fi mai bună dacă alege binele, şi tot cu atît va fi mai rea dacă alege răul. O vacă nu poate fi foarte bună sau foarte rea; un cîine poate fi mai bun sau mai rău; un copil poate fi mai bun, dar şi mai rău; un om obişnuit poate fi bun sau rău într-o măsură şi mai mare; un geniu, şi mai mult; un spirit supraomenesc poate fi cel mai bun — sau cel mai rău — dintre toţi.

Cum a ajuns Forţa Întunecată să fie rea? Nu încape îndoială că aici avem o întrebare la care fiinţele umane nu pot da un răspuns sigur. Totuşi, putem face o presupunere logică (şi tradiţională), bazată pe experienţa noastră în ceea ce priveşte răul. În momentul în care ai o personalitate, există posibilitatea să te pui pe tine însuţi mai presus de orice — să doreşti să fii centrul — să doreşti, de fapt, să fii Dumnezeu. Acesta a fost păcatul lui Satan şi acest păcat i-a învăţat el pe oameni să-l comită. Unii cred că păcatul care a dus la căderea omului a avut legătură cu sexul, dar părerea aceasta este greşită. (Istorisirea din cartea Genesa sugerează dimpotrivă că o oarecare corupere a naturii noastre sexuale a urmat după cădere şi a fost rezultatul ei, nicidecum cauza ei.) Ideea pe care Satan a strecurat-o în minţile strămoşilor noştri a fost că ei ar putea fi „ca Dumnezeu“ — că ar putea exista în mod independent, ca şi cum s-ar fi creat ei înşişi — că ar putea fi stăpîni pe soarta lor — că ar putea inventa un gen de fericire pentru ei înşişi în afara lui Dumnezeu şi despărţiţi de El. Din încercarea aceea fără sorţi de izbîndă a provenit tot ceea ce noi numim istorie umană — bani, sărăcie, ambiţie, război, prostituţie, clase sociale, imperii, sclavie — povestea lungă şi înfiorătoare a încercării omului de a găsi altceva decît pe Dumnezeu care să-l facă fericit.

Motivul pentru care această încercare nu poate reuşi este următorul: Dumnezeu ne-a creat; El ne-a inventat aşa cum un om inventează o maşină. Maşina este făcută să funcţioneze cu benzină, şi nu va funcţiona în mod adecvat cu nimic altceva. Dumnezeu a proiectat maşinăria umană în aşa fel încît să funcţioneze cu Dumnezeu. El Însuşi este combustibilul pe care spiritele noastre au fost menite să-l consume, sau hrana cu care spiritele noastre au fost menite să se hrănească. Nu există nici un alt combustibil. Tocmai de aceea nu are nici un sens să-I cerem lui Dumnezeu să ne facă fericiţi pe calea noastră proprie, fără să ne batem capul cu religia. Dumnezeu nu ne poate da fericire şi pace fără să ni Se dea pe Sine, deoarece aşa ceva nu se poate. Nu există fericire şi pace fără El.

Acesta este secretul istoriei. Se consumă energii fantastice — sînt clădite civilizaţii — sînt concepute instituţii excelente; dar de fiecare dată se strică ceva. O deficienţă fatală face întotdeauna ca oameni egoişti şi cruzi să ajungă la vîrf şi totul alunecă iarăşi în mizerie şi ruină. De fapt, maşina se defectează. Pare să pornească bine şi merge cîţiva metri, dar după aceea se defectează. Oamenii încearcă să o facă să funcţioneze cu un combustibil nepotrivit. Iată ce ne-a făcut Satan nouă oamenilor.

Ce a făcut Dumnezeu? Mai întîi de toate El ne-a lăsat conştiinţa, sentimentul binelui şi răului: în tot cursul istoriei au fost oameni care au încercat (unii au încercat din răsputeri) să asculte de ea. Nici unul dintre ei nu a reuşit în totul. În al doilea rînd, El le-a trimis oamenilor ceea ce eu numesc visuri bune: eu înţeleg prin aceasta acele povestiri ciudate risipite în toate religiile păgîne cu privire la un Dumnezeu care moare şi care învie din nou şi care, prin moartea sa, într-un fel oarecare a dat o viaţă nouă oamenilor. În al treilea rînd, El a ales un anumit popor şi a petrecut cîteva sute de ani ca să întipărească în gîndirea lor ce fel de Dumnezeu este El — că există un singur Dumnezeu şi că pe El Îl interesează conduita corectă a poporului. Poporul acesta a fost poporul evreu, şi Vechiul Testament ne dă o relatare a procesului de modelare a lor.

Acum urmează adevăratul şoc. În mijlocul acestor evrei apare dintr-o dată un om care vorbeşte de parcă El ar fi Dumnezeu. El are pretenţia că poate ierta păcatele. El spune că a existat dintotdeauna. El spune că va veni să judece lumea la sfîrşitul vremii. Trebuie să clarificăm cîteva lucruri. Între panteişti, cum sînt indienii, oricine poate spune că face parte din Dumnezeu sau că este una cu Dumnezeu: nu ar fi nimic neobişnuit în afirmaţia aceasta. Dar omul acesta, întrucît era evreu, nu putea să vorbească despre un asemenea Dumnezeu [panteist]. Dumnezeu, în limbajul evreilor, însemna o Fiinţă în afara lumii pe care El a creat-o şi care este infinit de deosebit de orice altceva. Cînd ai înţeles lucrul acesta, îţi dai seama că ceea ce a spus omul acesta a fost pur şi simplu cel mai şocant lucru care a fost rostit vreodată de buzele omeneşti.

O parte a acestei afirmaţii tinde să se strecoare neobservată deoarece am auzit-o atît de des încît nu mai înţelegem ce înseamnă. Mă refer la afirmaţia că El iartă păcatele: orice păcate. Afară de cazul că vorbitorul este Dumnezeu, lucrul acesta este atît de fără noimă încît este hilar. Noi putem înţelege modul în care un om iartă jignirile care i-au fost aduse lui. Mă calci pe bătătură, şi eu te iert; îmi furi banii, şi eu te iert. Dar ce am putea crede despre un om care, fără să fie el însuşi jefuit sau călcat pe bătătură, spune că te-a iertat pentru că i-ai călcat pe alţii pe bătătură sau pentru că le-ai furat banii? Demenţă prostească este cea mai blîndă descriere pe care am putea-o da unei asemenea purtări. Totuşi, tocmai acesta este lucrul pe care l-a făcut Isus. El le-a spus oamenilor că păcatele lor sînt iertate şi nu S-a consultat niciodată cu ceilalţi oameni pe care, fără îndoială, păcatele lor i-au afectat. El nu a ezitat să se poarte de parcă ar fi fost partea cea mai preocupată, persoana care a fost ofensată în toate ofensele. Lucrul acesta are sens numai dacă El a fost cu adevărat Dumnezeul ale cărui legi au fost călcate şi a cărui dragoste a fost rănită în orice păcat. În gura oricărui vorbitor care nu este Dumnezeu, aceste cuvinte ar fi implicat ceea ce eu socotesc doar o prostie şi o îngîmfare neegalată de nici un alt personaj din istorie.

Totuşi (şi acest lucru este ciudat şi semnificativ), nici măcar duşmanii Lui, cînd citesc Evangheliile, nu au impresia de prostie sau de îngîmfare. Cu atît mai puţin au asemenea impresii cititorii lipsiţi de prejudecăţi. Cristos a spus că El este „blînd şi smerit", şi noi Îl credem, fără să observăm că, dacă El nu ar fi decît un simplu om, blîndeţea şi umilinţa ar fi ultimele caracteristici pe care le-am putea atribui unora dintre afirmaţiile Lui.

Încerc aici să împiedic pe oricine să spună lucrul acela cu totul absurd pe care oamenii îl spun deseori despre El: „Sînt gata să accept că Isus a fost un mare învăţător moral, dar nu accept afirmaţia Lui că este Dumnezeu". Acesta este un lucru pe care nu ar trebui să-l spunem. Un om care nu a fost decît om şi care a spus lucrurile pe care le-a spus Isus nu ar fi un mare învăţător moral. Ar fi sau un nebun — la acelaşi nivel cu un om care spune despre sine că este un ou fiert — sau ar fi însuşi Diavolul iadului. Trebuie să alegi. Fie că acest om a fost, şi este, Fiul lui Dumnezeu, fie că a fost un nebun sau ceva şi mai rău. Îl poţi închide ca nebun, Îl poţi scuipa şi Îl poţi omorî ca demon; sau poţi să cazi la picioarele Lui şi să-L numeşti Domn şi Dumnezeu. Dar să nu spunem cu un aer de superioritate absurditatea aceasta că El a fost un mare învăţător uman. El nu ne-a lăsat deschisă această posibilitate. Şi nici nu a intenţionat să ne-o lase.

4
Pocăitul perfect

Aşadar, sîntem confruntaţi cu o alternativă înfricoşătoare. Omul despre care vorbim fie că a fost (şi este) ceea ce a spus, fie că a fost un nebun sau ceva şi mai rău. Mie mi se pare că este evident că El nu a fost nici nebun şi nici demon: în consecinţă, oricît de ciudat sau de înfricoşător ar părea, eu trebuie să accept ideea că El a fost şi este Dumnezeu. Dumnezeu a coborît cu chip uman în această lume ocupată de duşman.

Ei bine, ce scop a avut această venire în lume? Ce a venit El să facă? Desigur, a venit ca să ne înveţe; dar de îndată ce examinezi Noul Testament sau orice altă scriere creştină, vei descoperi că acestea vorbesc fără încetare despre ceva diferit — despre moartea Lui şi despre învierea Lui. Este evident că toţi creştinii consideră că aici se află punctul central al istorisirii. Ei cred că principalul lucru pe care a venit să-l facă pe pămînt a fost să sufere şi să fie omorît.

Înainte de a deveni creştin, eu am avut impresia că primul lucru pe care trebuie să-l creadă creştinii este o anumită teorie cu privire la rostul acestei morţi [a lui Cristos]. Potrivit acelei teorii, Dumnezeu a vrut să-i pedepsească pe oameni pentru că L-au părăsit şi s-au alăturat Marelui Rebel, dar Cristos S-a oferit să fie pedepsit în locul lor, şi astfel Dumnezeu ne-a lăsat pe noi în pace. Trebuie să recunosc că nici măcar această teorie nu mi se pare aşa de imorală şi de absurdă cum mi se părea cîndva; dar nu acesta este lucrul pe care vreau să-l spun. Ceea ce am ajuns să înţeleg mai tîrziu este că nici această teorie şi nici o alta nu constituie creştinism. Crezul creştin central este că moartea lui Cristos ne-a pus oarecum într-o relaţie bună cu Dumnezeu şi ne-a dat un nou început. Teoriile cu privire la modul în care a făcut aceasta sînt cu totul altă problemă. Au fost emise multe teorii cu privire la modul în care se întîmplă acest lucru; adevărul asupra căruia toţi creştinii sînt de acord este că moartea lui Cristos este eficientă. Am să vă spun care este părerea mea în privinţa aceasta.

Toţi oamenii ştiu că dacă eşti obosit şi ţi-e foame, mîncarea îţi va face bine. Teoria modernă a nutriţiei — tot ce se ştie cu privire la vitamine şi proteine — este un lucru diferit. Oamenii au mîncat şi s-au simţit bine cu mult înainte ca să fi ştiut despre teoria vitaminelor; iar dacă teoria despre vitamine va fi abandonată într-o bună zi, ei tot vor continua să mănînce ca şi înainte. Teoriile despre moartea lui Cristos nu sînt creştinism: ele sînt

explicaţii ale felului în care operează creştinismul. Nu toţi creştinii vor fi de acord cu privire la importanţa acestor teorii. Biserica din care fac eu parte — Biserica Angliei — nu sprijină nici una dintre teorii ca fiind corectă. Biserica romano-catolică merge un pas mai departe. Dar eu cred că toţi vor fi de acord că lucrul în sine este nespus mai important decît orice explicaţii pe care le-au dat teologii. Cred că ei vor recunoaşte, probabil, că nici o explicaţie nu va fi adecvată pentru descrierea realităţii. Dar aşa cum am spus în prefaţa la această carte, eu nu sînt decît un laic, şi acum noi începem să intrăm în ape adînci. Eu pot doar să vă spun, în măsura în care lucrul acesta are valoare, modul în care înţeleg eu această problemă.

După părerea mea, teoriile însele nu sînt lucrul care ţi se cere să-l accepţi. Nu încape îndoială că mulţi dintre voi aţi citit lucrările lui Jeans şi Eddington. Cînd vor să explice structura atomului, sau altceva de felul acesta, ei fac o descriere din care să-ţi poţi forma o imagine mintală. După aceea, ei îţi atrag atenţia că imaginea aceea nu este de fapt ceea ce cred oamenii de ştiinţă. Ceea ce cred oamenii de ştiinţă este o formulă matematică. Imaginile sînt menite doar să te ajute să înţelegi formula. Ele nu sînt realmente adevărate aşa cum este formula; ele nu îţi prezintă realitatea, ci doar ceva ce se aseamănă mai mult sau mai puţin cu ea. Imaginile sînt menite doar să ajute, şi dacă nu te ajută, poţi să le abandonezi. Lucrul în sine nu poate fi zugrăvit; el poate fi exprimat doar într-o formulă matematică. Noi ne aflăm în aceeaşi situaţie aici. Noi credem că moartea lui Cristos este punctul acela din istorie în care ceva absolut de neînchipuit pătrunde din afară în lumea noastră. Dacă noi nu putem descrie nici măcar atomii din care este construită lumea noastră, bineînţeles că nu vom putea descrie nici lucrul acesta. De fapt, dacă am descoperi că îl putem înţelege pe deplin, însuşi faptul acesta ar arăta că nu este ce se pretinde a fi — neconceputul, necreatul, lucrul de dincolo de natură, lucrul care vine în natură ca şi fulgerul. Aţi putea întreba la ce ne foloseşte dacă nu-l înţelegem. Se poate răspunde uşor la această întrebare. Un om poate să mănînce fără să înţeleagă exact modul în care corpul lui este hrănit de mîncare. Un om poate să accepte ce a făcut Cristos chiar dacă nu înţelege cum operează lucrul acesta: de fapt, este cert că el nu poate afla cum operează decît după ce L-a acceptat.

Ni se spune că Cristos a fost omorît în locul nostru, că moartea Lui a spălat păcatele noastre şi că prin moartea Lui El a înfrînt însăşi moartea. Aceasta este formula. Acesta este creştinismul. Acesta este lucrul care trebuie crezut. Teoriile pe care le elaborăm noi cu privire la modul în care moartea lui Cristos a făcut toate aceste lucruri sînt, după părerea mea, secundare: simple planuri sau diagrame pe care le putem abandona dacă nu ne ajută şi care, chiar dacă ne ajută, nu trebuie să fie confundate cu

lucrul real pe care-l descriu. Totuşi, unele dintre aceste teorii merită să fie analizate.

O teorie despre care au auzit cei mai mulţi oameni este cea pe care am menţionat-o anterior — teoria cu privire la faptul că noi am fost iertaţi deoarece Cristos S-a oferit de bunăvoie să fie pedepsit în locul nostru. În aparenţă, aceasta este o teorie foarte stupidă. Dacă Dumnezeu era pregătit să ne ierte, de ce nu a făcut acest lucru fără nici o altă intervenţie? Ce rost ar putea avea să pedepsească în locul nostru o persoană nevinovată? Nu are nici un sens, dacă ne gîndim la pedeapsă în contextul sistemului nostru juridic. Pe de altă parte, dacă te gîndeşti la o datorie, are sens ca o persoană înstărită să plătească datoriile unei persoane care nu are cu ce plăti. Dacă iei expresia „a suferi pedeapsa" nu în sensul de a fi pedepsit, ci în sensul mai general de „a suporta cheltuielile" sau „a plăti datoriile", atunci, desigur, este un lucru obişnuit ca, atunci cînd o persoană cade într-o groapă, efortul de a-l scoate afară să fie lăsat de obicei în seama unui prieten bun.

Care este „groapa" în care a căzut omul? El a încercat să trăiască independent, să se comporte ca şi cum şi-ar fi singur stăpîn. Cu alte cuvinte, omul căzut nu este doar o creatură imperfectă care are nevoie de îmbunătăţiri: el este un rebel care trebuie să depună armele. Depunerea armelor, capitularea, exprimarea regretului, înţelegerea faptului că ai fost pe un drum greşit şi faptul de a fi gata să începi viaţa din nou de la început — aceasta este singura cale de ieşire din „groapă". Procesul acesta de capitulare — această deplasare cu toată viteza înapoi — este ceea ce creştinii numesc pocăinţă. Pocăinţa nu este nicidecum un lucru amuzant. Este ceva mult mai greu decît să-ţi ceri iertare sau să te umileşti. Înseanmă să te dezveţi de toată înfumurarea şi încăpăţînarea eului cu care noi oamenii am fost învăţaţi de mii de ani. Înseamnă să dai morţii o parte din tine, să treci printr-un fel de moarte. De fapt, este nevoie ca omul să fie bun pentru ca să se poată pocăi. Aici vine ciudăţenia. Numai un om rău are nevoie să se pocăiască; numai un om bun se poate pocăi în mod desăvîrşit. Cu cît eşti mai rău, cu atît ai mai mare nevoie să te pocăieşti şi cu atît mai puţin o poţi face. Singura persoană care ar fi putut-o face în mod perfect ar fi o persoană perfectă — iar aceasta nu ar avea nevoie de pocăinţă.

Nu uita că această pocăinţă, această supunere voluntară la umilire şi la un fel de moarte, nu este ceva ce Dumnezeu îţi cere să faci înainte ca El să te reprimească, ceva de care te-ar putea scuti dacă ar vrea: aceasta este doar o descriere a ce înseamnă să te întorci la El. Dacă Îi ceri lui Dumnezeu să te aducă înapoi fără pocăinţă, Îi ceri de fapt să te lase să te întorci fără să mergi înapoi la El. Aşa ceva nu se poate întîmpla. Foarte bine, deci, trebuie să trecem prin pocăinţă. Dar aceeaşi răutate care ne face să avem nevoie de pocăinţă, ne face să nu fim în stare să ne pocăim. O putem face dacă ne

ajută Dumnezeu? Da, dar la ce ne referim cînd spunem că ne ajută Dumnezeu? Ne referim la faptul că, într-un fel, Dumnezeu pune în noi o fărîmă din Sine. El ne dă puţin din puterea Lui de a gîndi, şi aşa ajungem să gîndim; El pune în noi puţin din dragostea Sa, şi aşa ajungem să ne iubim unii pe alţii. Cînd îl înveţi pe un copil să scrie, îi ţii mîna cînd formează literele: adică, el formează literele pentru că tu le formezi. Noi iubim şi gîndim pentru că Dumnezeu iubeşte şi gîndeşte şi ne ţine de mînă cînd facem aceasta. Dacă noi nu am fi căzut în păcat, nu ar fi nici o problemă. Dar, din nefericire, noi avem acum nevoie ca Dumnezeu să ne ajute să facem ceva ce Dumnezeu, în natura Lui, nu face niciodată — noi trebuie să capitulăm, să suferim, să ne supunem, să murim. Nu există nimic în natura lui Dumnezeu care să aibă legătură cu acest proces. Aşa se face că drumul pe care avem nevoie acum de călăuzirea lui Dumnezeu mai mult decît de orice este un drum pe care Dumnezeu, în natura Lui, nu a mers niciodată. Dumnezeu poate împărtăşi cu noi numai ceea ce are: El nu are lucrul acesta, prin natura Sa.

Dar să presupunem că Dumnezeu a devenit om — să presupunem că natura noastră umană care poate suferi şi muri a fost amalgamată cu natura lui Dumnezeu într-o persoană — atunci persoana aceea ne-ar putea ajuta. El şi-ar putea supune voinţa, ar putea suferi şi ar putea muri, deoarece El ar fi om; şi El ar putea face toate acestea în mod desăvîrşit, pentru că El ar fi Dumnezeu. Tu şi eu putem trece prin acest proces numai dacă Dumnezeu face lucrarea în noi; dar Dumnezeu o poate face numai dacă devine om. Încercările noastre de a muri vor reuşi numai dacă noi, oamenii, ne facem părtaşi morţii lui Dumnezeu, la fel cum gîndirea noastră poate reuşi numai pentru că este un strop din oceanul inteligenţei Lui: dar noi nu ne putem face părtaşi morţii lui Dumnezeu decît dacă Dumnezeu moare; şi El nu poate muri decît dacă este om. Acesta este sensul în care El plăteşte datoria noastră şi suferă în locul nostru ceea ce El Însuşi nu ar fi trebuit să sufere.

I-am auzit pe unii spunînd că dacă Isus a fost Dumnezeu şi om în acelaşi timp, suferinţele şi moartea Lui îşi pierd orice valoare în ochii lor, „deoarece trebuie să fi fost foarte uşor pentru El“. Alţii, pe bună dreptate, mustră lipsa de recunoştinţă şi de amabilitate din această obiecţie; ceea ce mă uimeşte pe mine este înţelegerea greşită pe care ea o trădează. Într-un sens, desigur, cei care fac obiecţia au dreptate. Ei chiar şi-au subevaluat argumentul. Supunerea perfectă, suferinţa perfectă şi moartea perfectă nu numai că au fost mai uşoare pentru Isus deoarece El este Dumnezeu, ci ele au fost posibile numai pentru că El este Dumnezeu. Bineînţeles că acesta este un motiv foarte ciudat pentru a nu accepta obiecţia lor. Învăţătorul poate forma literele conducînd mîna copilului, deoarece învăţătorul este adult şi ştie să scrie. Lucrul acesta, desigur, face să fie mai

uşor pentru învăţător; şi tocmai pentru că este mai uşor pentru el, îl poate ajuta pe copil. Dacă copilul ar refuza ajutorul învăţătorului pentru că scrisul „este uşor pentru adulţi“ şi ar aştepta să înveţe să scrie de la un alt copil, care nu ar şti nici el să scrie (şi care nu ar avea un avantaj „nedrept“ faţă de el), nu ar progresa prea repede. Dacă eu sînt pe punctul de a mă îneca într-un rîu vijelios, un om care stă cu un picior pe mal poate să îmi întindă mîna şi să-mi salveze viaţa. Oare ar trebui să-i strig (printre gîfîieli): „Nu, nu e drept! Tu ai un avantaj! Tu ţii un picior pe mal“? Avantajul acela — pe care poţi să-l numeşti „nedrept“, dacă vrei — este singurul motiv pentru care el mă poate ajuta. Cînd ai nevoie de ajutor, la ce te vei uita, dacă nu la ceea ce este mai tare decît tine însuţi?

Aceasta este concepţia mea despre ceea ce creştinii numesc Ispăşire. Dar nu uitaţi că aceasta este doar o altă descriere. Nu confundaţi descrierea cu lucrul în sine; şi dacă descrierea aceasta nu vă este de folos, lăsaţi-o la o parte.

5
Concluzie practică

Cristos a suferit capitularea şi umilirea perfectă: perfectă deoarece El a fost Dumnezeu; capitulare şi umilire deoarece El a fost om. Credinţa creştină este că într-un fel oarecare noi devenim părtaşi la umilinţa şi suferinţa lui Cristos şi că vom fi de asemenea părtaşi la victoria Sa finală asupra morţii şi vom primi o viaţă nouă după ce vom fi murit şi vom fi devenit creaturi perfecte şi cu desăvîrşire fericite. Aceasta înseamnă mult mai mult decît încercarea noastră de a urma învăţătura Lui. Oamenii întreabă deseori cînd va avea loc următorul stadiu al evoluţiei — stadiul în care se va trece la ceva mai presus de om. Potrivit concepţiei creştine, acest lucru s-a întîmplat deja. În Cristos a apărut un fel nou de oameni, iar viaţa nouă care a început în El trebuie să fie sădită în noi.

Cum se va întîmpla aceasta? Vă rog acum să vă amintiţi modul în care am primit viaţa veche, obişnuită. Am primit viaţa de la alţii, de la tatăl şi mama noastră şi de la toţi strămoşii noştri, fără consimţămîntul nostru — şi am primit-o printr-un proces foarte ciudat care implică plăcere, durere şi pericol. Un proces la care nu ne-am fi aşteptat. Cei mai mulţi dintre noi petrec mulţi ani din copilărie încercînd să ghicească cum s-au născut; şi unii copii, cînd li se spune pentru prima dată, nu cred — şi eu nu cred că am de ce să-i învinovăţesc, pentru că procesul este foarte ciudat. Dumnezeul care a aranjat acel proces este acelaşi Dumnezeu care aranjează modul în care să fie răspîndită viaţa nouă, viaţa lui Cristos. Trebuie să ne aşteptăm să fie de asemenea un proces ciudat. Dumnezeu nu ne-a cerut părerea cînd a inventat sexul; El nu ne-a cerut părerea nici cînd a inventat acest proces.

Sînt trei lucruri care ne împărtăşesc viaţa lui Cristos: botezul, credinţa şi acea acţiune misterioasă căreia diferiţi creştini i-au dat diferite nume — Sfînta Împărtăşanie, Misa, Cina Domnului. Acestea trei, cel puţin, sînt metodele obişnuite. Nu vreau să spun că nu pot exista cazuri speciale în care viaţa lui Cristos ne este împărtăşită fără una sau mai multe dintre acestea. Nu am timp să mă ocup de cazurile speciale şi nici nu cunosc suficient despre ele. Dacă încerci în cîteva minute să-i explici unui om cum să ajungă la Edinburgh, îi vei spune care sînt trenurile pe care trebuie să le ia; este adevărat că el poate ajunge acolo şi cu vaporul sau cu avionul, dar pe acestea abia dacă le vei aduce în discuţie. Eu nu spun care dintre aceste

trei lucruri este cel mai esenţial. Prietenul meu metodist ar vrea să insist mai mult asupra credinţei şi (proporţional) mai puţin asupra celorlalte două. Nu mă voi angaja într-o asemenea discuţie. Oricine care declară că te învaţă doctrina creştină îţi va spune de fapt să le foloseşti pe toate trei, şi faptul acesta este suficient pentru scopul nostru prezent.

Eu însumi nu înţeleg de ce aceste trei lucruri trebuie să fie canalele felului nou de viaţă. Dar, dacă s-ar fi întîmplat să nu ştiu, nu aş fi văzut niciodată legătura dintre o anumită plăcere fizică şi apariţia unei noi fiinţe omeneşti în lume. Noi trebuie să acceptăm realitatea aşa cum este: nu are nici un rost să trăncănim despre cum ar fi trebuit să fie sau cum ne-am fi aşteptat noi să fie. Deşi nu pot înţelege de ce trebuie să fie aşa, vă pot spune de ce cred eu că este aşa. V-am explicat de ce trebuie să cred că Isus a fost (şi este) Dumnezeu. Şi este clar că ni se înfăţişează ca un fapt istoric că El i-a învăţat pe urmaşii Săi că viaţa nouă este comunicată în felul acesta. Cu alte cuvinte, eu cred pe baza autorităţii Lui. Să nu vă speriaţi de cuvîntul „autoritate". A crede unele lucruri pe baza autorităţii altcuiva înseamnă doar a le crede deoarece ţi-au fost spuse de cineva pe care-l consideri demn de încredere. Nouăzeci şi nouă la sută dintre lucrurile pe care le crezi sînt crezute pe baza autorităţii cuiva. Eu cred că există un loc numit New York. Nu am văzut eu însumi locul acela. Prin raţionamente abstracte nu aş putea dovedi că trebuie să existe un asemenea loc. Eu cred pentru că oameni de încredere mi-au spus că există. Oamenii de rînd cred în sistemul solar, în atomi, în evoluţie şi în circulaţia sîngelui — ei cred toate acestea pe baza autorităţii altcuiva: ei cred pentru că aşa spun oamenii de ştiinţă. Nici unul dintre noi nu a văzut cucerirea normandă sau înfrîngerea Armadei. Nici unul dintre noi nu ar putea să le dovedească prin logică pură, aşa cum dovedeşti un lucru în matematică. Noi le credem pur şi simplu pentru că oameni care le-au văzut au lăsat scrieri care relatează despre ele; de fapt, noi credem pe baza autorităţii lor. Un om care ar ezita să accepte autoritatea în alte lucruri aşa cum fac unii în religie, ar trebui să se mulţumească să nu cunoască nimic toată viaţa lui.

Să nu credeţi că eu vreau să stabilesc că botezul, credinţa şi Sfînta Împărtăşanie sînt lucruri care pot să înlocuiască încercarea de a-L imita pe Cristos. Viaţa naturală o primeşti de la părinţii tăi; aceasta nu înseamnă că vei continua să o ai dacă nu faci nimic pentru ea. O poţi pierde prin neglijenţă sau o poţi pierde prin sinucidere. Trebuie să hrăneşti trupul şi să-l îngrijeşti: trebuie însă totdeauna să-ţi aminteşti că tu nu creezi viaţa; tu doar păstrezi viaţa pe care ai primit-o de la altcineva. În acelaşi fel, creştinul îşi poate pierde viaţa din Cristos care a fost pusă în el, şi el trebuie să facă eforturi ca să o păstreze. Dar nici măcar cel mai bun creştin care a trăit vreodată nu poate funcţiona doar prin resursele sale — el nu face decît să hrănească şi să protejeze o viaţă pe care nu ar fi putut-o

dobîndi nicicînd prin eforturile sale. Faptul acesta are consecinţe practice. Cîtă vreme viaţa naturală este în trupul tău, ea va face multe în vederea reparării acelui trup. Fă o tăietură în trup şi, pînă la un anumit punct, trupul o va vindeca, în timp ce un trup mort nu poate vindeca o tăietură. Un trup viu nu este un trup care nu este rănit niciodată, ci unul care, într-o măsură oarecare, se repară singur. În acelaşi sens, creştinul nu este un om care nu greşeşte niciodată, ci este un om care se poate pocăi, care se ridică din nou şi care o ia de la început după fiecare poticnire — pentru că viaţa lui Cristos este în el, reparîndu-l totdeauna, dîndu-i putere să repete (într-o oarecare măsură) moartea voluntară pe care a suportat-o Cristos Însuşi.

Acesta este motivul pentru care creştinul este într-o poziţie deosebită de ceilalţi oameni care încearcă să fie buni. Ei speră că prin faptul că sînt buni Îi vor fi plăcuţi lui Dumnezeu, dacă într-adevăr există un Dumnezeu; sau, dacă nu cred că există, ei speră să merite cel puţin aprobarea oamenilor buni. Dar creştinul crede că orice bine pe care-l face vine din viaţa lui Cristos care este în el. El nu crede că Dumnezeu ne iubeşte pentru că sîntem buni, ci crede că Dumnezeu ne va face buni pentru că ne iubeşte; tot aşa cum acoperişul unei sere nu atrage soarele pentru că este strălucitor, ci devine strălucitor pentru că soarele străluceşte deasupra lui.

Permiteţi-mi să arăt limpede că atunci cînd creştinii spun că viaţa lui Cristos este în ei, ei nu se referă doar la ceva mintal sau moral. Cînd ei vorbesc despre a fi „în Cristos" sau despre faptul că Cristos este „în ei", acesta nu este doar un mod de a spune că ei se gîndesc la Cristos sau că Îl imită. Ei spun că Cristos acţionează cu adevărat prin ei; că toată mulţimea de creştini formează organismul fizic prin care acţionează Cristos — că noi sîntem degetele Lui, muşchii Lui, celulele trupului Lui. Poate că faptul acesta explică unul sau două lucruri. El explică de ce această viaţă nouă este răspîndită nu numai prin acte pur mintale, cum este credinţa, ci prin acte fizice, cum sînt botezul şi Sfînta Împărtăşanie. Nu este o simplă răspîndire a unei idei; seamănă mai mult cu evoluţia — un fapt biologic sau suprabiologic. Nu are nici un rost să încercăm să fim mai spirituali decît Dumnezeu. Dumnezeu nu a intenţionat ca omul să fie o creatură pur spirituală. Acesta este motivul pentru care El foloseşte lucruri materiale, cum sînt pîinea şi vinul, ca să sădească viaţa nouă în noi. S-ar putea să credem că afirmaţia aceasta este rudimentară şi nespirituală. Dumnezeu nu crede aşa: El a inventat mîncatul. Lui Îi place materia. El a inventat-o.

Iată un alt lucru care mă nedumerea în trecut. Nu este oare înfricoşător de nedrept ca această viaţă nouă să fie limitată la oameni care au auzit de Cristos şi care au putut crede în El? Adevărul este că Dumnezeu nu ne-a spus ce aranjamente a făcut pentru ceilalţi oameni. Ştim că nici un om nu va fi mîntuit decît prin Cristos; nu ştim dacă numai cei care Îl cunosc pe El pot fi mîntuiţi prin El. Între timp, dacă eşti îngrijorat în privinţa

oamenilor din afară, cel mai nerezonabil lucru pe care-l poţi face este să rămîi tu însuţi afară. Creştinii sînt Trupul lui Cristos, organismul prin care lucrează El. Fiecare adăugire la acest Trup Îi permite să lucreze mai mult. Dacă vrei să-i ajuţi pe cei din afară, trebuie să adaugi celula ta la Trupul lui Cristos, singurul care îi poate ajuta. Tăierea degetelor unui om ar fi un mod ciudat de a-l determina să lucreze mai mult.

O altă obiecţie posibilă este următoarea: De ce coboară Dumnezeu deghizat într-o lume ocupată de inamic şi de ce înfiinţează un fel de societate secretă care să-l submineze pe diavol? De ce nu coboară El cu toată puterea, invadînd această lume? Oare nu este El destul de puternic? Ei bine, creştinii cred că El va coborî cu toată puterea; nu ştim cînd. Putem însă să ghicim de ce întîrzie: El vrea să ne dea o şansă să trecem de bunăvoie de partea Lui. Nu cred că aş avea mare consideraţie pentru un francez care ar fi aşteptat pînă cînd trupele aliate au mărşăluit în Germania, ca abia atunci să anunţe că este de partea noastră. Dumnezeu va invada. Dar mă întreb dacă oamenii care Îi cer lui Dumnezeu să intervină deschis şi direct în lumea noastră îşi dau seama ce va fi cînd El o va face. Cînd acest lucru se va întîmpla, va fi sfîrşitul lumii. Cînd autorul păşeşte pe scenă, piesa de teatru s-a terminat. Dumnezeu va invada, foarte bine; dar ce rost va avea să spui că eşti de partea Lui atunci, cînd vei vedea cum întregul univers natural se va topi ca un vis şi altceva — ceva ce nu a putut fi conceput de mintea ta — se va instala troznind; ceva atît de minunat pentru unii dintre noi şi atît de îngrozitor pentru alţii, încît nici unul dintre noi nu va mai putea alege atunci? Dumnezeu nu va mai fi deghizat atunci; va fi ceva atît de copleşitor, încît va izbi pe orice creatură fie cu o dragoste irezistibilă, fie cu o groază irezistibilă. Atunci va fi prea tîrziu să alegi de partea cui să fii. Nu are nici un rost să spui că ai ales să stai culcat atunci cînd ţi-a devenit imposibil să stai în picioare. Atunci nu va fi timp de ales: va fi timpul cînd vom descoperi de partea cui sîntem cu adevărat, fie că ne-am dat seama dinainte, fie că nu ne-am dat seama. Acum, astăzi, în clipa aceasta, avem ocazia să alegem partea bună. Dumnezeu stă deoparte şi ne dă această şansă. Oferta nu va dura pentru totdeauna. Trebuie să o primim sau să o refuzăm.

CARTEA A III-A

Conduita creștină

1
Cele trei laturi ale moralității

Se spune că un copil de şcoală a fost întrebat cum crede el că este Dumnezeu. El a spus că, din cîte îşi putea da el seama, Dumnezeu este „genul acela de persoană care îşi roteşte totdeauna privirile în jur ca să vadă dacă cineva se bucură de ceva, pentru ca apoi să încerce să pună capăt acelei bucurii". Eu mă tem că tot de felul acesta este şi ideea pe care cuvîntul Moralitate o evocă în minţile multor oameni: ceva ce se amestecă în viaţa ta, ceva ce te opreşte să te bucuri. În realitate, regulile morale sînt linii directoare pentru conducerea maşinăriei umane. Orice regulă morală există pentru a preveni o defecţiune, o tensiune sau o fricţiune în funcţionarea acelei maşini. Acesta este motivul pentru care se pare la început că aceste reguli se amestecă fără încetare în înclinaţiile noastre naturale. Cînd înveţi cum să foloseşti o maşină, instructorul îţi spune mereu: „Nu, nu face aşa"; el spune aceasta pentru că există o mulţime de lucruri care par corecte şi care ţi se par a fi modul firesc de a trata maşina, dar care nu dau rezultate.

Unii oameni preferă să vorbească despre „idealuri" morale în loc de reguli morale, şi despre „idealism" moral în loc de supunere morală. Este adevărat, desigur, că perfecţiunea morală este un „ideal", în sensul că nu-l putem atinge. În sensul acesta orice gen de perfecţiune este un ideal pentru noi oamenii; noi nu putem reuşi să fim şoferi perfecţi sau jucători de tenis perfecţi şi nu putem nici măcar să tragem linii perfect drepte. Dar există un alt sens în care este foarte inducător în eroare să spui că perfecţiunea morală este un ideal. Cînd un om spune că o anumită femeie sau casă sau vapor sau grădină este „idealul său", el nu vrea să spună (afară de cazul că este nebun) că toţi ceilalţi oameni ar trebui să aibă acelaşi ideal. În asemenea probleme nouă ni se permite să avem gusturi diferite şi, prin urmare, idealuri diferite. Dar este periculos să spui despre un om care încearcă din greu să respecte legile morale că este un „om cu idealuri înalte", deoarece aceasta te-ar putea face să crezi că perfecţiunea morală

este doar un gust al lui şi că noi ceilalţi nu sîntem chemaţi să avem acelaşi ideal. Aceasta ar fi o greşeală dezastruoasă.

Comportarea perfectă poate fi la fel de imposibil de atins ca şi schimbarea perfectă a vitezei atunci cînd conducem o maşină; dar este un ideal necesar pentru toţi oamenii, prescris de însăşi natura maşinăriei umane, la fel cum schimbarea perfectă a vitezei este un ideal pentru toţi şoferii, prescris prin însăşi natura maşinilor. Ar fi şi mai periculos ca o persoană să creadă despre sine că are „idealuri morale înalte" pentru că încearcă să nu spună deloc minciuni (în loc de numai cîteva minciuni), pentru că încearcă să nu comită niciodată adulter (în loc să-l comită doar din cînd în cînd) sau pentru că încearcă să nu fie violentă (în loc să fie de o violenţă moderată). S-ar putea ca o astfel de situaţie să te facă să devii o persoană mărginită şi plină de sine şi să crezi că eşti un om cu totul deosebit, care merită să fie felicitat pentru „idealismul" său. În realitate, ai putea la fel de bine să te aştepţi să fii felicitat pentru că ori de cîte ori faci o adunare încerci să o faci cît se poate de corect. Să fie clar: aritmetica perfectă este un „ideal"; bineînţeles că vei face unele greşeli la calcule. Dar nu este nimic deosebit în a încerca să fii exact la fiecare etapă a adunării. Ar fi stupid să nu încerci aceasta, deoarece fiecare greşeală îţi va cauza probleme ulterior. În acelaşi fel, orice eşec moral va cauza necazuri, probabil altora şi, cu siguranţă, ţie. Vorbind despre reguli şi despre supunere în loc de „idealuri" şi „idealism", sîntem ajutaţi să ne aducem aminte de aceste realităţi.

Să mergem un pas mai departe. Există două moduri în care maşinăria umană poate funcţiona greşit. Unul este atunci cînd oamenii se îndepărtează unii de alţii, sau cînd se ciocnesc unii de alţii şi produc daune, prin înşelăciune sau prin violenţă. Celălalt este cînd lucrurile merg rău înăuntrul individului — cînd diferitele părţi din el (capacităţile şi dorinţele lui diferite şi aşa mai departe) fie că se îndepărtează unele de altele, fie că se interferează unele cu altele. Îţi poţi forma o idee clară dacă te gîndeşti că noi sîntem ca şi o flotă de ambarcaţiuni care navighează în formaţie. Călătoria va fi un succes numai dacă, în primul rînd, ambarcaţiunile nu se ciocnesc şi nu intră una în calea alteia; şi, în al doilea rînd, dacă fiecare ambarcaţiune este capabilă să navigheze pe mare şi are motoarele în stare de funcţionare. De fapt, nu poţi să ai nici unul dintre aceste lucruri fără celălalt. Dacă ambarcaţiunile se tot ciocnesc între ele, nu vor rămîne multă vreme în stare de navigaţie. Pe de altă parte, dacă cîrmele lor nu funcţionează, ele nu vor putea evita multă vreme ciocnirile. Sau, dacă vreţi, gîndiţi-vă la oameni ca la o orchestră care cîntă un cîntec. Pentru a obţine rezultate bune, ai nevoie de două lucruri. Instrumentul fiecărui cîntăreţ trebuie să fie acordat şi trebuie să cînte numai la momentul potrivit, aşa încît să se combine cu celelalte.

Dar mai este un lucru pe care nu l-am luat în considerare. Noi nu ne-am întrebat unde încearcă să ajungă flota sau ce piesă muzicală încearcă să cînte orchestra. Se poate ca toate instrumentele să fie acordate şi să intre fiecare la momentul potrivit, dar cu toate acestea spectacolul să nu aibă succes, dacă orchestra a fost angajată ca să cînte muzică de dans, dar de fapt a cîntat numai marşuri funebre. Şi oricît de bine ar naviga flota, călătoria ar fi un eşec dacă a intenţionat să ajungă la New York, dar de fapt a ajuns la Calcuta.

Moralitatea deci pare să se preocupe de trei lucruri. În primul rînd, de corectitudinea şi de armonia dintre indivizi. În al doilea rînd, de ceea ce am putea numi punerea în rînduială sau armonizarea lucrurilor din lăuntrul fiecărui individ. În al treilea rînd, de scopul general al vieţii umane, luată în ansamblul ei: Pentru ce a fost creat omul? Pe ce traseu ar trebui să fie flota? Ce melodie vrea dirijorul să cînte orchestra?

Poate că aţi observat că oamenii moderni se gîndesc aproape întotdeauna la primul lucru şi le uită pe celelalte două. Cînd oamenii spun în ziare că noi luptăm pentru standarde morale creştine, ei înţeleg de obicei prin aceasta că noi ne luptăm pentru bunătate şi corectitudine în relaţiile dintre naţiuni, dintre clase sociale şi dintre indivizi; cu alte cuvinte, ei se gîndesc numai la primul lucru. Cînd un om spune despre ceea ce vrea să facă: „Nu poate fi greşit, deoarece nu cauzează nimănui nici un rău", el se gîndeşte numai la primul lucru. El se gîndeşte că nu are nici o importanţă cum este interiorul unui vapor cîtă vreme nu se ciocneşte cu un altul. Este foarte firesc să începem cu primul lucru, cu relaţiile sociale, atunci cînd începem să ne gîndim la moralitate. Aceasta pentru că rezultatele moralităţii inadecvate în acea sferă sînt atît de evidente şi ne apasă în fiecare zi: război şi sărăcie şi jaf şi minciuni şi lucruri dubioase. De asemenea, cîtă vreme rămîi numai la primul lucru, există foarte puţine deosebiri de păreri cu privire la moralitate. Aproape toţi oamenii au fost întotdeauna de acord (în teorie) că fiinţele umane ar trebui să fie cinstite şi bune şi de folos unele altora. Dar deşi este firesc să începem cu toate acestea, dacă gîndirea noastră despre moralitate se opreşte aici, am putea foarte bine să nu ne gîndim deloc la moralitate. Dacă nu trecem la lucrul al doilea — la punerea în rînduială a lăuntrului fiecărui om — nu facem decît să ne înşelăm singuri.

Ce rost are să le spui vapoarelor cum să ţină cîrma pentru ca să evite ciocnirile dacă, de fapt, vapoarele nu sînt decît nişte hodoroage vechi care nici măcar nu pot fi conduse? Ce rost are să formulăm, pe hîrtie, reguli pentru conduita socială, cînd noi ştim că, în realitate, lăcomia, laşitatea, violenţa şi trufia ne vor împiedica să le respectăm? Nu vreau să spun nicidecum că noi ar trebui să nu ne gîndim, şi încă cu toată puterea, la îmbunătăţiri ale sistemului nostru social şi economic. Ceea ce vreau să spun

este că toate aceste gînduri nu vor fi decît o iluzie dacă nu ne dăm seama că doar curajul şi altruismul indivizilor vor face ca orice sistem să funcţioneze în mod adecvat. Este destul de uşor să elimini anumite forme particulare de jaf sau de violenţă care au loc în sistemul actual; dar cîtă vreme oamenii sînt înşelători şi violenţi, ei vor găsi un nou mod de a juca acelaşi joc în sistemul nou. Nu îi poţi face pe oameni buni prin lege: şi fără oameni buni, nu poţi avea o societate bună. Acesta este motivul pentru care trebuie să trecem şi să ne gîndim la al doilea lucru: moralitatea interioară a individului.

Dar eu nu cred că ne putem opri nici aici. Ajungem acum la faptul că diferite credinţe despre univers conduc la comportări diferite. S-ar părea, la prima vedere, foarte firesc să ne oprim cînd am ajuns aici şi să aplicăm acele elemente ale moralităţii cu care toţi oamenii cu judecată sînt de acord. Dar oare ne putem opri aici? Aduceţi-vă aminte că religia conţine o serie de afirmaţii despre realităţi, afirmaţii care trebuie să fie adevărate sau false. Dacă sînt adevărate, din ele vor decurge un set de concluzii cu privire la navigarea corectă a flotei umane; dacă sînt false, vom ajunge la un set de concluzii cu totul diferit. De exemplu, să revenim la omul care spune că ceea ce face el nu este greşit din moment ce nu dăunează altei fiinţe umane. El înţelege clar că nu trebuie să avarieze celelalte vapoare din convoi, dar crede sincer că ceea ce face cu vaporul lui este pur şi simplu o problemă personală. Oare are vreo importanţă dacă vaporul este proprietatea lui sau nu? Are vreo importanţă dacă, să zicem aşa, eu sînt proprietarul minţii şi trupului meu, sau doar un chiriaş, răspunzător faţă de adevăratul proprietar? Dacă m-a creat altcineva, pentru scopurile sale, atunci eu trebuie să am o mulţime de îndatoriri pe care nu le-aş avea dacă mi-aş fi singur stăpîn.

Creştinismul afirmă că fiecare fiinţă umană va trăi veşnic, şi afirmaţia aceasta trebuie să fie adevărată sau falsă. Există o mulţime de lucruri pe care nu ar trebui să le iau în considerare dacă aş trăi numai şaptezeci de ani, dar pe care trebuie să le iau în considerare cu toată seriozitatea dacă voi trăi veşnic. Poate că temperamentul meu violent sau invidia mea se înrăutăţesc treptat — atît de încet încît deteriorarea lor în decurs de şaptezeci de ani abia dacă va fi observată. Dar s-ar putea ca ele să devină un iad absolut într-un milion de ani: de fapt, dacă creştinismul este adevărat, Iadul este tocmai termenul tehnic corect pentru ceea ce vor fi ele. Nemurirea mai cauzează încă o diferenţă care, tangenţial, are legătură cu diferenţa dintre totalitarism şi democraţie. Dacă indivizii trăiesc numai şaptezeci de ani, atunci un stat sau o naţiune sau o civilizaţie, care pot să dureze o mie de ani, sînt mult mai importante decît individul. Dar dacă creştinismul are dreptate, atunci individul este nu numai mai important, ci incomparabil mai important, deoarece el este veşnic, iar viaţa statului sau a

unei civilizaţii este doar o clipă, cînd este comparată cu viaţa eternă a individului.

Aşadar, se pare că dacă ne gîndim la moralitate, trebuie să ne gîndim la toate cele trei aspecte: relaţiile între oameni; lucrurile din lăuntrul fiecărui om; şi relaţiile dintre om şi Forţa care l-a creat. Noi toţi putem coopera în privinţa primului aspect. Diferenţele de păreri încep cu al doilea aspect şi pot deveni grave în privinţa celui de-al treilea. Atunci cînd ne ocupăm de al treilea aspect, ies la iveală diferenţele principale dintre moralitatea creştină şi cea necreştină. În restul acestei cărţi, mă voi situa pe poziţia creştină şi voi privi la întregul tablou pe baza presupunerii că creştinismul este adevărat.

2
„Virtuţile cardinale“

Secţiunea precedentă a fost concepută iniţial pentru a fi transmisă ca o scurtă prezentare la radio.

Dacă ţi se permite să vorbeşti numai zece minute, aproape totul trebuie să fie sacrificat de dragul concentrării. Unul dintre motivele principale pentru care am împărţit moralitatea în trei părţi (cu imaginea pe care am dat-o despre navigarea vapoarelor în convoi) a fost că acesta părea să fie cel mai scurt mod de a prezenta subiectul. Aici vreau să vă dau o idee despre un alt mod în care a fost împărţit subiectul de scriitori mai vechi, un mod care era prea lung ca să-l folosesc în prezentarea mea, dar care este foarte bun.

Potrivit acestei scheme mai lungi există şapte „virtuţi“. Patru dintre ele sînt numite virtuţi „cardinale“, iar celelalte trei sînt numite virtuţi „teologice“. Virtuţile „cardinale“ sînt cele pe care le recunosc toţi oamenii civilizaţi; cele „teologice“ sînt acelea despre care, de regulă, ştiu numai creştinii. Mă voi ocupa de virtuţile teologice mai tîrziu: acum vreau să vorbesc despre cele patru virtuţi cardinale. (Cuvîntul „cardinal“ nu are nici o legătură cu „cardinalii“ din biserica romano-catolică. El derivă de la un cuvînt latin care înseamnă „încheietura uşii“. Aceste virtuţi au fost numite „cardinale“ deoarece ele sînt, am putea spune, „pivotale“.) Ele sînt PRUDENŢA, CUMPĂTAREA, JUSTIŢIA şi CURAJUL.

Prudenţa înseamnă simţul practic obişnuit, efortul de a gîndi ce faci şi care este rezultatul probabil. În zilele noastre, oamenii abia dacă mai consideră prudenţa ca una dintre „virtuţi“. De fapt, întrucît Cristos a spus că noi putem intra în lumea Sa numai dacă devenim ca nişte copii, mulţi creştini cred că, de vreme ce eşti „bun“, nu are importanţă dacă eşti neghiob. Dar aceasta este o înţelegere greşită. În primul rînd, majoritatea copiilor dau dovadă de multă „prudenţă“ cu privire la lucrurile care îi interesează, şi se gîndesc la ele în mod inteligent. În al doilea rînd, aşa cum arată Sf. Pavel, Cristos nu a intenţionat niciodată să spună că noi trebuie să rămînem copii în ceea ce priveşte *inteligenţa:* dimpotrivă, El ne-a spus nu numai „să fim nevinovaţi ca porumbeii“, ci şi „înţelepţi ca şerpii“. El vrea o inimă de copil, dar o gîndire de adult. El vrea să fim simpli, sinceri, plini de afecţiune şi în stare să învăţăm, aşa cum sînt copiii buni; dar El vrea de asemenea ca fiecare strop de inteligenţă pe care-l avem să fie alert la locul lui şi în perfectă stare pentru luptă.

Faptul că tu dai bani la o organizaţie caritabilă nu înseamnă că nu trebuie să încerci să afli dacă organizaţia aceea este cinstită sau nu. Faptul că subiectul la care te gîndeşti este Dumnezeu Însuşi (atunci cînd te rogi, de exemplu) nu înseamnă că poţi fi mulţumit cu aceleaşi idei copilăreşti pe care le-ai avut cînd erai de cinci ani. Desigur, este adevărat că Dumnezeu nu te va iubi mai puţin, sau nu te va folosi mai puţin, dacă s-a întîmplat să te naşti cu o minte mai puţin strălucită. El are loc pentru oameni cu foarte puţină inteligenţă, dar El vrea ca fiecare să-şi folosească inteligenţa pe care o are. Motoul adecvat nu este: „Fii bun, dragul meu, şi lasă-l pe cel ce poate să fie isteţ", ci: „Fii bun, dragul meu, şi nu uita că aceasta înseamnă şi să fii cît se poate de isteţ". Dumnezeu nu-l îndrăgeşte pe leneşul intelectual mai mult decît pe ceilalţi leneşi. Dacă intenţionezi să devii creştin, îţi atrag atenţia că te angajezi la ceva ce te va solicita în întregime, gîndirea ta şi tot ce eşti. Dar, din fericire, şi afirmaţia reciprocă este adevărată. Oricine care încearcă sincer să fie creştin va descoperi curînd că inteligenţa lui este mai acută; unul dintre motivele pentru care nu este nevoie de o educaţie specială ca să fii creştin este că însuşi creştinismul este o educaţie. Acesta este motivul pentru care un credincios needucat cum a fost Bunyan a putut să scrie o carte care a uimit întreaga lume.

Cumpătarea, din nefericire, este unul dintre acele cuvinte care şi-a schimbat sensul. Acum înseamnă de obicei abstinenţă de la băuturile alcoolice. Dar în zilele cînd a doua virtute cardinală a fost numită „cumpătare", nu însemna nimic de felul acesta. Cumpătarea nu se referea în mod special la băutură, ci la toate plăcerile; ea nu însemna abstinenţă, ci însemna să nu mergi mai departe decît este potrivit. Este o greşeală să gîndeşti că creştinii ar trebui să fie abstinenţi; mahomedanismul este o religie a abstinenţei, nu creştinismul. Desigur, poate să fie de datoria unui anumit creştin, sau a oricărui creştin, la un moment dat, să se abţină de la băuturi tari, fie pentru că este genul de om care nu poate să bea fără să bea prea mult, fie pentru că vrea să dea banii aceia săracilor, fie pentru că este împreună cu oameni care sînt înclinaţi spre beţie şi nu trebuie să-i încurajeze prin faptul că bea el însuşi. Dar ideea importantă este că el se abţine pentru un motiv bun, de la ceva ce el nu condamnă şi de care îi place să-i vadă pe alţi oameni bucurîndu-se. Una dintre trăsăturile unui anumit tip de om rău este că el nu poate renunţa la un lucru fără ca să vrea ca toţi ceilalţi să renunţe la lucrul acela. Aceasta nu este calea creştină. Un anumit creştin poate găsi potrivit să renunţe la tot felul de lucruri pentru anumite motive speciale — să renunţe la căsătorie, la carne, la bere, la filme; dar în momentul cînd el începe să spună că acele lucruri sînt rele în ele însele, sau cînd începe să-i desconsidere pe ceilalţi oameni care le folosesc, el este pe o cale greşită.

Foarte mult rău s-a făcut în lumea modernă prin restrîngerea cuvîntului

cumpătare la problema băuturii. Lucrul acesta îi ajută pe oameni să uite că poţi fi la fel de necumpătat cu privire la multe alte lucruri. Un bărbat care face din jocul de fotbal sau din maşină centrul vieţii sale, sau o femeie care îşi dedică toate gîndurile hainelor sau jocului de bridge sau cîinelui ei, sînt la fel de „necumpătaţi" ca şi cineva care se îmbată în fiecare seară. Desigur, necumpătarea lor nu se arată atît de uşor în exterior: mania jocului de bridge sau de fotbal nu te face să cazi lat în mijlocul drumului. Dar Dumnezeu nu este înşelat de aspectele exterioare.

Justiţia înseamnă mult mai mult decît ceea ce se petrece la tribunale. Este numele vechi dat pentru tot ce ar trebui să numim „corectitudine" sau „dreptate"; ea include cinstea, cedarea reciprocă, veracitatea, respectarea promisiunilor şi toată această latură a vieţii. Curajul include două forme — curajul care confruntă pericolul şi curajul care „rezistă" în suferinţă. Poate că „dîrzenie" este un cuvînt mai potrivit. Puteţi observa, desigur, că nu puteţi practica vreme îndelungată nici una dintre celelalte virtuţi fără să fie angajată aceasta din urmă.

Mai este încă un lucru cu privire la virtuţile cardinale care ar trebui să fie observat. Există o diferenţă între a face o anumită acţiune dreaptă sau cumpătată şi a fi un om drept sau cumpătat. Cineva care nu este un jucător bun de tenis poate să lovească din cînd în cînd cîte o minge bună. Cînd vorbeşti despre un jucător bun te referi la unul ai cărui ochi şi muşchi şi nervi au fost antrenaţi în aşa fel încît să lovească nenumărate mingi bune, aşa încît acum să poţi avea încrederea că va lovi bine mingea. Ochii, muşchii şi nervii lui au un anumit tonus şi o anumită calitate care este prezentă şi cînd el nu joacă tenis, la fel cum gîndirea unui matematician are o anumită particularitate şi trăsătură care este prezentă şi cînd el nu face calcule matematice. În acelaşi fel, un om care persevereazä în a face acţiuni drepte va dobîndi în final o anumită calitate a caracterului. Cînd vorbim despre „virtute", ne referim la acea calitate şi nu la acţiunile particulare.

Această distincţie este importantă pentru următorul motiv: Dacă ne-am gîndi numai la acţiunile particulare, s-ar putea să încurajăm trei idei greşite.

(1) S-ar putea să credem că, dacă faci un lucru bun, nu contează cum l-ai făcut şi de ce l-ai făcut — dacă l-ai făcut de bunăvoie sau silit, posac sau cu bucurie, din teamă de opinia publică sau pentru că l-ai considerat lucrul potrivit. Adevărul este că acţiunile bune făcute pentru motive rele nu ajută la construirea calităţii lăuntrice sau a trăsăturii de caracter numită „virtute", şi tocmai această calitate sau trăsătură de caracter este cea care contează. (Dacă un jucător slab de tenis loveşte mingea foarte puternic, nu pentru că îşi dă seama că este nevoie de o minge puternică, ci pentru că s-a enervat, lovitura aceea s-ar putea, din întîmplare, să-l ajute să cîştige

meciul acela; dar nu îl va ajuta să devină un jucător care să fie bun în mod constant.)

(2) Am putea crede că Dumnezeu nu vrea decît să ne supunem unui set de reguli; în realitate, El vrea oameni de o anumită calitate.

(3) Am putea crede că „virtuţile“ sînt necesare numai pentru viaţa actuală — că în lumea cealaltă am putea înceta să fim drepţi, pentru că nu va mai fi nici un lucru pentru care să ne certăm, şi am putea înceta să fim curajoşi, pentru că nu va mai fi nici un pericol. Este adevărat că în lumea viitoare probabil nu vor fi ocazii pentru fapte juste sau curajoase, dar vom avea toate ocaziile să fim felul acela de oameni care putem deveni numai ca rezultat al facerii unor asemenea fapte aici. Ideea nu este că Dumnezeu îţi va refuza intrarea în lumea Sa veşnică dacă nu ai anumite trăsături de caracter; ideea este că dacă oamenii nici măcar nu au început să formeze acele trăsături înăuntrul lor, atunci nici o stare sau situaţie exterioară nu va putea constitui un „rai“ pentru ei — adică, nimic nu i-ar putea face să aibă fericirea aceea adîncă, puternică şi de neclintit, pe care o are în gînd Dumnezeu pentru noi.

3
Moralitatea socială

Primul lucru care trebuie clarificat cu privire la moralitatea creştină în relaţiile dintre oameni este că în acest domeniu Cristos nu a venit să predice un gen nou de moralitate. Regula de Aur a Vechiului Testament („Fă altora ce ai vrea să-ţi facă ei ţie") este o rezumare a ceea ce toţi oamenii au ştiut dintotdeauna că este drept. Învăţătorii morali cu adevărat mari nu introduc niciodată o moralitate nouă; numai şarlatanii şi capricioşii fac acest lucru. Dr. Johnson a spus: „Oamenii au mai mare nevoie să li se aducă aminte ce ştiu, decît au nevoie să fie învăţaţi". Adevărata slujbă a oricărui învăţător moral este să ne reamintească, mereu, mereu, vechile principii simple pe care nu sîntem deloc dornici să le aplicăm; este ca şi cum l-ai aduce mereu pe un cal înapoi la un gard peste care a refuzat să sară sau ca şi cum l-ai aduce pe un copil înapoi la fragmentul de lecţie pe care vrea să-l evite.

Al doilea lucru care trebuie clarificat este că creştinismul nu a pretins şi nu pretinde că ar avea un program politic detaliat pentru aplicarea principiului „Fă altora ce ai vrea să-ţi facă ei ţie" la o anumită societate, într-un anumit moment. Lucrul acesta ar fi imposibil. Principiul este destinat pentru toţi oamenii din toate timpurile, în timp ce un program anume, potrivit pentru un anumit loc sau timp, nu s-ar potrivi în alte condiţii. În afară de aceasta, creştinismul nu operează în felul acesta. Cînd îţi spune să-i hrăneşti pe cei flămînzi, nu îţi dă lecţii de gătit. Cînd îţi spune să citeşti Scripturile, nu îţi dă lecţii de ebraică şi greacă şi nici măcar de gramatică engleză. Creştinismul nu a fost menit niciodată să înlocuiască sau să înlăture artele şi ştiinţele umane obişnuite; dimpotrivă, el este o călăuză care poate să le dea tuturor direcţia bună şi este o sursă de energie care poate să le dea tuturor viaţă nouă, dar numai dacă se pun la dispoziţia lui.

Oamenii spun: „Biserica ar trebui să ia conducerea". Afirmaţia aceasta este adevărată, dacă ei înţeleg conceptul de biserică în mod corect, dar este falsă dacă ei înţeleg conceptul de biserică în mod greşit. Prin Biserică ei ar trebui să înţeleagă totalitatea celor care aplică creştinismul. Cînd ei spun că Biserica ar trebui să ia conducerea, ei ar trebui să aibă în gînd faptul că unii creştini — care se întîmplă să aibă înzestrările adecvate — ar trebui să fie economişti şi oameni de stat, şi că toţi economiştii şi oamenii de stat ar

trebui să fie creştini, şi că toate eforturile lor în politică şi economie ar trebui direcţionate în sensul punerii în practică a principiului: „Fă altora ce vrei să-ţi facă ei ţie". Dacă s-ar întîmpla aşa şi dacă noi ceilalţi am fi gata să acceptăm lucrul acesta, atunci ar trebui să găsim foarte repede rezolvarea creştină a problemelor noastre sociale.

Dar, desigur, cînd spun că Biserica ar trebui să preia conducerea, cei mai mulţi oameni se referă la faptul că ei vor ca clericii să elaboreze un program politic. Lucrul acesta este absurd. Clericii sînt persoanele acelea speciale din cadrul Bisericii care au fost pregătite în mod special şi care au fost puse deoparte ca să se îngrijească de lucrurile care ne privesc pe noi ca şi creaturi care vom trăi veşnic: iar noi le cerem să facă o slujbă cu totul diferită, pentru care ei nu au fost pregătiţi. Misiunea aceasta ne revine de fapt nouă, laicilor. Aplicarea principiilor creştine în organizaţiile profesionale sau în şcoli trebuie să vină de la creştinii care sînt conducători ai organizaţiilor şi directori de şcoli, la fel cum literatura creştină trebuie să vină de la romancieri şi dramaturgi creştini — nu de la un grup de episcopi care se adună laolaltă şi în timpul lor liber încearcă să scrie piese de teatru şi romane.

În acelaşi fel, Noul Testament, fără a intra în detalii, ne dă indicii clare cu privire la cum ar fi o societate deplin creştină. Poate că ne dă chiar mai mult decît putem primi. Ne spune că nu trebuie să fie oameni inactivi sau paraziţi: dacă cineva nu munceşte, ar trebui nici să nu mănînce. Fiecare trebuie să lucreze cu mîinile lui, ba mai mult, lucrul fiecăruia ar trebui să producă ceva bun: nu va fi o producţie de articole de lux stupide şi nici de reclame şi mai stupide, care să ne convingă să le cumpărăm. Nu trebuie să fie lăudăroşenie şi nimeni nu trebuie să-şi dea aere. În măsura aceasta o societate creştină ar fi ceea ce numim noi acum „de stînga". Pe de altă parte, Noul Testament insistă totdeauna asupra ascultării noastre reale (şi asupra formelor exterioare de respect) de toţi magistraţii instalaţi pe drept, asupra ascultării copiilor de părinţi şi (mă tem că lucrul acesta nu se va bucura de popularitate) asupra ascultării nevestelor de bărbaţi. În al treilea rînd, trebuie să fie o societate veselă: plină de cîntece şi de bucurie, o societate care socoteşte că îngrijorarea şi anxietatea sînt rele. Curtoazia este una dintre virtuţile creştine; de asemenea, Noul Testament nu îi agreează pe oamenii care se amestecă mereu în treburile altora.

Dacă ar exista în prezent o asemenea societate şi dacă am vizita-o, cred că ne-am întoarce de acolo cu o impresie ciudată. Ar trebui să avem sentimentul că viaţa ei economică este foarte socialistă şi, în sensul acela, „avansată", dar că viaţa de familie şi codul de maniere sînt mai degrabă de modă veche — poate chiar ceremonioase şi aristocrate. Fiecăruia dintre noi i-ar place anumite lucruri, dar mă tem că la foarte puţini dintre noi le-ar place societatea aceea în totalitatea ei. Tocmai la aceasta ne-am aştepta dacă

creştinismul ar fi planul complet pentru maşinăria umană. Noi toţi ne-am îndepărtat de planul acela complet în diferite moduri, şi fiecare dintre noi vrea să susţină că modificările pe care le-a adus el planului originar sînt de fapt adevăratul plan. Veţi descoperi lucrul acesta mereu, mereu, cu privire la tot ce este cu adevărat creştin: orice persoană este atrasă de anumite elemente ale lui şi ar vrea să aleagă acele elemente şi să lase la o pare restul. Acesta este motivul pentru care nu putem ajunge prea departe, şi acesta este motivul pentru care oamenii care se luptă pentru lucruri cu totul opuse pot spune că se luptă pentru creştinism.

Încă un lucru. Există un sfat pe care ni-l dau grecii păgîni din antichitate, evreii din Vechiul Testament şi marii învăţători creştini din Evul Mediu, sfat pe care sistemul economic modern l-a nesocotit complet. Toţi oamenii aceştia ne-au spus să nu împrumutăm bani cu dobîndă: dar împrumutarea banilor cu dobîndă — ceea ce noi numim „investiţie" — este la baza întregului nostru sistem. Poate că de aici nu rezultă în mod absolut că noi greşim. Unii oameni spun că atunci cînd Moise şi Aristotel şi creştinii au fost de acord cu interzicerea împrumutării banilor cu dobîndă (sau „camătă" cum o numeau ei), ei nu şi-au putut imagina companiile pe acţiuni şi se gîndeau doar la persoanele individuale care dădeau bani cu împrumut şi că, prin urmare, noi nu trebüie să luăm seama la ce au spus ei. Aceasta este o problemă în privinţa căreia eu nu pot decide. Eu nu sînt economist şi nu ştiu dacă sistemul de investiţii este răspunzător pentru starea de lucruri în care ne aflăm. Tocmai acesta este motivul pentru care avem nevoie de un economist creştin. Eu am simţit că nu aş fi fost cinstit dacă nu v-aş fi spus că trei mari civilizaţii au fost de acord (sau cel puţin aşa pare la prima vedere) în ceea ce priveşte condamnarea unui lucru pe care noi ne-am bazat întreaga viaţă.

Încă un lucru şi apoi voi încheia. În pasajul în care Noul Testament spune că fiecare trebuie să lucreze, ne este dat şi un motiv: „Ca să aibă ce să dea celui lipsit". Caritatea — dăruirea pentru cei săraci — este o componentă esenţială a moralităţii creştine: în înfricoşătoarea pildă cu oile şi cu caprele, se pare că acesta este elementul de care depinde totul. Unii oameni din zilele noastre spun că această caritate ar trebui să fie nenecesară şi că în loc să dăruim săracilor, noi ar trebui să creăm o societate în care să nu mai fie săraci cărora să trebuiască să le dăm. S-ar putea ca ei să aibă dreptate cînd spun că ar trebui să creăm o asemenea societate. Dar dacă cineva crede că, drept consecinţă a acestui fapt, poate înceta să dăruiască, persoana aceea a rupt-o cu moralitatea creştină. Eu nu cred că cineva poate stabili o regulă cu privire la cît ar trebui să dăruim. Mă tem că singura regulă potrivită ar fi să dăruim mai mult decît avem în plus. Cu alte cuvinte, dacă cheltuielile noastre pentru confort, articole de lux, distracţii etc. sînt la acelaşi nivel cu ale celor care au acelaşi venit cu noi, probabil că

dăruim prea puţin. Dacă donaţiile nu ne fac să strîngem deloc cureaua, mă tem că sînt prea mici. Ar trebui să fie lucruri pe care am vrea să le facem, dar nu le putem face deoarece donaţiile noastre caritabile le exclud. Vorbesc acum despre „donaţii caritabile“ în sensul obişnuit. Anumite cazuri speciale de nevoi pe care le au rudele, prietenii, vecinii sau subalternii tăi, cazuri pe care Dumnezeu te obligă să le observi, pot necesita mult mai mult: îţi pot cere să mergi chiar pînă la punerea în pericol a propriei tale poziţii. Pentru mulţi dintre noi marele obstacol în calea dăruirii caritabile nu este traiul luxos sau dorinţa după mai mulţi bani, ci teama noastră — teama de nesiguranţă. Aceasta trebuie să fie recunoscută deseori ca o ispită. Uneori mîndria noastră ne împiedică să fim darnici; sîntem ispitiţi să cheltuim mai mult decît ar trebui pe forme spectaculoase de generozitate (bacşişuri, ospitalitate), şi mai puţin decît ar trebui pentru aceia care au cu adevărat nevoie de ajutorul nostru.

Şi acum, înainte de a încheia, voi încerca să ghicesc cum v-a afectat secţiunea aceasta pe voi, cei care aţi citit-o. Probabil că sînt printre voi unii cu idei de stînga care sînt foarte supăraţi că nu am mers suficient de departe în direcţia aceasta, şi sînt unii cu ideologie opusă, care sînt foarte supăraţi pentru că ei cred că am mers mult prea departe. Dacă este aşa, faptul acesta ne aduce la adevăratul obstacol în elaborarea planului pentru o societate creştină. Cei mai mulţi dintre noi nu abordează subiectul ca să afle ce spune creştinismul: noi îl abordăm cu speranţa să găsim sprijin din partea creştinismului pentru ideile partidului nostru. Noi căutăm un aliat acolo unde ni se oferă fie un Stăpîn, fie un Judecător. Şi eu sînt la fel ca şi ceilalţi. În secţiunea aceasta sînt fragmente pe care am vrut să le las deoparte. Şi tocmai acesta este motivul pentru care nu va rezulta nimic din aceste prelegeri decît dacă vom face un mare ocol. O societate creştină nu se va instala decît atunci cînd cei mai mulţi dintre noi o vom dori cu adevărat: şi noi nu o vom dori cu adevărat pînă cînd nu vom deveni pe deplin creştini. Pot spune: „Fă altora ce vrei să-ţi facă ei ţie“, pînă mă fac vînăt la faţă, dar nu pot împlini ce spun decît atunci cînd îl iubesc pe aproapele meu ca pe mine însumi: şi nu pot învăţa să-l iubesc pe aproapele meu ca pe mine însumi decît după ce am învăţat să-L iubesc pe Dumnezeu; şi nu pot învăţa să-L iubesc pe Dumnezeu decît dacă învăţ să ascult de El. Aşadar, cum v-am spus, sîntem împinşi spre ceva mai profund — sîntem împinşi să trecem de la problemele sociale la problemele religioase. Căci calea cea mai ocolită este cea mai scurtă cale spre casă.

4
Moralitate și psihanaliză

Am spus că nu vom obţine niciodată o societate creştină decît dacă cei mai mulţi dintre noi devin creştini. Desigur, aceasta nu înseamnă că putem amîna să acţionăm pentru schimbarea societăţii pînă la o dată imaginară din viitorul îndepărtat. Înseamnă că trebuie să ne apucăm de amîndouă lucrurile deodată — (1) să vedem cum putem aplica în detaliu la o societate modernă principiul: „Fă celorlalţi ce vrei să-ţi facă ei ţie", şi (2) să devenim oamenii care sînt gata să aplice principiul din moment ce ştiu cum să o facă. Vreau să încep acum prin a discuta care este ideea creştină despre omul bun — care sînt specificaţiile creştine pentru maşinăria umană.

Înainte de a intra în detalii, mai sînt încă două idei generale pe care aş vrea să le subliniez. Mai întîi de toate, întrucît moralitatea creştină pretinde că este o tehnică pentru punerea în ordine a maşinăriei umane, cred că mi-ar place să ştiu ce relaţie este între ea şi o altă tehnică care se pare că ridică aceeaşi pretenţie — şi anume, psihanaliza.

Trebuie să faceţi distincţie foarte clară între două lucruri: între teoriile medicale propriu-zise şi tehnicile psihanalistului, pe de o parte, şi concepţia filozofică generală despre lume pe care Freud şi alţii au adăugat-o la psihanaliză, pe de altă parte. Al doilea lucru — filozofia lui Freud — este în contradicţie directă cu creştinismul şi în contradicţie directă cu filozofia celuilalt mare psiholog, Jung. În afară de aceasta, cînd Freud vorbeşte despre modul în care pot să fie vindecaţi nevroticii, el vorbeşte ca un specialist în materie, dar cînd trece la filozofie în general, el vorbeşte ca un amator. De aceea, este înţelept să-i respectăm părerea într-un caz, dar nu şi în celălalt — şi tocmai aşa voi face. Sînt gata să fac aceasta deoarece am descoperit că atunci cînd vorbeşte despre un alt subiect, unul despre care eu cunosc cîte ceva (şi anume lingvistica), el este foarte ignorant. Psihanaliza în sine, separată de adăugirile filozofice ale lui Freud şi ale celorlalţi, nu este nicidecum în contradicţie cu creştinismul. Tehnica ei se suprapune la un moment dat cu moralitatea creştină şi nu ar fi rău dacă orice persoană ar şti cîte ceva despre aceasta: dar ele nu merg paralel tot timpul, deoarece cele două tehnici se ocupă de lucruri diferite.

Cînd un om face o alegere morală, sînt implicate două lucruri. Unul este

actul alegerii. Celălalt lucru este constituit din diferitele sentimente, impulsuri şi aşa mai departe pe care i le prezintă structura sa psihologică şi care sînt materialul brut al alegerii sale. Materialul acesta brut poate fi de două feluri. Poate fi ceea ce numim un material normal: el poate consta din sentimente comune tuturor oamenilor. Sau poate consta din sentimente nefireşti, datorate unor lucruri care nu au mers bine în subconştientul său. Astfel, teama de lucruri care sînt cu adevărat periculoase ar fi un exemplu din prima categorie; o teamă iraţională de pisici sau de păianjeni ar fi un exemplu din a doua categorie. Dorinţa unui bărbat după o femeie ar face parte din prima categorie; dorinţa pervertită a unui bărbat după un alt bărbat ar face parte din a doua categorie. Ceea ce încearcă să facă psihanaliza este să elimine sentimentele anormale, adică, să-i dea omului materii prime mai bune pentru alegerile sale; moralitatea se ocupă de actul alegerii propriu-zise.

Să formulăm aceasta în alt fel. Imaginaţi-vă trei bărbaţi care merg la război. Unul dintre ei are frica obişnuită de pericol pe care o are orice om, dar el şi-o supune prin efort moral şi devine un om viteaz. Să presupunem că ceilalţi doi au, ca rezultat al unor lucruri din subconştientul lor, nişte temeri iraţionale, exagerate, temeri care nu pot fi controlate prin nici un efort moral. Să presupunem acum că vine un psihanalist şi îi vindecă pe amîndoi: adică, îi pune pe amîndoi în poziţia primului bărbat. Ei bine, abia după ce s-a isprăvit problema psihanalitică, începe problema morală. Întrucît acum sînt vindecaţi, aceşti doi bărbaţi pot lua atitudini diferite. Unul dintre ei poate spune: „Bine că am scăpat de toate aiurelile acelea. Acum pot să fac în sfîrşit ceea ce am vrut să fac întotdeauna — să-mi împlinesc datoria pentru cauza libertăţii“. Dar celălalt ar putea spune: „Ei bine, îmi pare bine că acum sînt relativ calm în focul luptei, dar aceasta nu modifică nicidecum faptul că sînt foarte hotărît să am grijă de mine însumi şi să-l las, ori de cîte ori pot, pe celălalt fîrtat să ia misiunea periculoasă. Unul dintre lucrurile bune cu privire la faptul că mă simt mai puţin înspăimîntat este că acum pot să mă îngrijesc mai bine de mine însumi şi pot să fiu mai dibaci cînd este vorba să ascund faptul acesta de ceilalţi“. Diferenţa aceasta este de ordin pur moral, şi psihanaliza nu poate face nimic cu privire la ea. Oricît de mult ai îmbunătăţi materialul brut al omului, mai este ceva: alegerea liberă, reală pe care o face omul cu privire la materialul care i s-a prezentat, alegerea de a pune avantajul său pe primul plan sau pe ultimul plan. Această alegere liberă este singurul lucru cu care se ocupă moralitatea.

Materialul psihologic rău nu este un păcat, ci o boală. Nu este ceva de care trebuie să te pocăieşti; este ceva ce trebuie vindecat, şi lucrul acesta este foarte important. Fiinţele umane se judecă unele pe altele prin prisma acţiunilor lor exterioare. Dumnezeu le judecă prin prisma alegerilor lor

morale. Cînd un nevrotic care are o oroare patologică de pisici se forţează să ridice o pisică, pentru un motiv bun, este posibil ca în ochii lui Dumnezeu el să arate mai mult curaj decît a arătat un om sănătos care a cîştigat ordinul Virtutea Militară. Cînd un om, care a fost pervertit din tinereţe şi a fost învăţat că cruzimea este un lucru normal, face un gest mic de bunătate, sau se reţine de la o cruzime pe care ar fi putut-o comite şi, de aceea, poate riscă să fie batjocorit de tovarăşii săi, este posibil ca el, în ochii lui Dumnezeu, să fi făcut mai mult decît dacă eu sau tu ne-am fi dat chiar viaţa pentru un prieten.

Este bine să privim la lucrul acesta şi din altă perspectivă. Este posibil ca unii dintre noi, care părem oameni foarte de treabă, de fapt să fi folosit atît de puţin din caracteristicile ereditare bune şi din educaţia bună primită, încît sîntem, în realitate, mai răi decît aceia pe care îi socotim oameni înrăiţi. Ştim noi cum ne-am fi comportat dacă am fi avut structura psihologică, educaţia rea şi puterea politică pe care a avut-o, să zicem, Himmler? Acesta este motivul pentru care creştinilor li se spune să nu judece. Noi vedem numai rezultatele alegerilor pe care le face un om pe baza materiei sale prime. Dar Dumnezeu nu îl judecă pe baza materiei prime, ci pe baza a ceea ce a făcut cu ea. Cea mai mare parte a structurii psihologice a omului este datorită probabil trupului: cînd trupul său moare, toată acea structură se va desprinde de el, şi omul central adevărat, cel ce a făcut alegerile, cel care a folosit bine sau rău materialul acesta, va sta gol. Toate lucrurile frumoase pe care le-am considerat ale noastre, dar care se datorau de fapt unei digestii bune, se vor desprinde de unii dintre noi; toate lucrurile dezagreabile care erau datorate unor complexe sau unei sănătăţi şubrede se vor desprinde de alţii. Atunci, pentru prima oară, îl vom vedea pe fiecare aşa cum a fost cu adevărat. Atunci vom avea surprize.

Aceasta mă duce la al doilea punct. Deseori oamenii cred că moralitatea creştină este un fel de înţelegere cu Dumnezeu, care spune: „Dacă respecţi o mulţime de reguli, te voi răsplăti, iar dacă nu le respecţi, te voi pedepsi". Eu nu cred că acesta este cel mai bun mod de a privi moralitatea. Eu aş spune că de fiecare dată cînd faci o alegere, tu transformi partea centrală din tine, partea care alege, în ceva puţin diferit de ceea ce a fost înainte. Luînd viaţa ta în întregime, cu nenumăratele ei alegeri, pe parcursul întregii vieţi tu transformi încet acest lucru central fie într-o creatură cerească, fie într-una diabolică; fie într-o creatură care este în armonie cu Dumnezeu, cu celelalte creaturi şi cu sine, fie într-una care este într-o stare de război şi ură cu Dumnezeu, cu semenii şi cu sine. Să fii o creatură de un fel înseamnă rai: adică bucurie, pace, cunoaştere şi putere. Să fii o creatură de celălalt fel înseamnă nebunie, oroare, idioţie, furie, neputinţă şi singurătate eternă. Fiecare dintre noi înaintează în fiecare clipă spre o stare sau spre cealaltă.

Aceasta explică ceea ce m-a nedumerit totdeauna la scriitorii creştini; ei par să fie atît de stricţi la un moment dat şi atît de liberali în altul. Ei vorbesc despre păcate comise în gînd ca şi cum ar fi extrem de grave; şi după aceea vorbesc despre cele mai înfricoşătoare omoruri şi înşelăciuni, ca şi cum singurul lucru pe care trebuie să-l faci este să te pocăieşti şi totul va fi iertat. Dar am ajuns să înţeleg că ei au dreptate. Ei se gîndesc întotdeauna la urma pe care acţiunea aceea o lasă asupra eului central minuscul pe care nu-l poate vedea nimeni în viaţa aceasta, dar pe care fiecare dintre noi va trebui să-l suporte — sau să se bucure de el — o veşnicie. Un om poate fi într-o asemenea poziţie încît mînia lui face să fie vărsat sîngele a mii de oameni, iar altul poate fi într-o poziţie în care, oricît de mînios ar fi, nu se va alege decît cu faptul că alţii vor rîde de el. Dar urma mică lăsată pe suflet poate să fie aceeaşi la amîndoi. Fiecare a făcut ceva cu sine, un lucru care, dacă nu se pocăieşte, îl va face să-i fie mai greu să-şi stăpînească furia data viitoare cînd este ispitit şi va face furia şi mai îngrozitoare atunci cînd va cădea pradă ei. Fiecare dintre ei, dacă se întoarce cu seriozitate la Dumnezeu, poate corecta aberaţia aceea din omul central; fiecare dintre ei, privind în perspectivă, este un om condamnat dacă nu o face. Mărimea sau micimea unui lucru, privit din afară, nu este ceea ce contează cu adevărat.

Un ultim gînd. Vă aduceţi aminte că am spus că direcţia bună duce nu numai la pace, ci şi la cunoaştere. Cînd un om devine mai bun, el înţelege mai bine şi mai clar răul care încă mai este în el. Cînd un om devine mai rău, el înţelege tot mai puţin propria sa răutate. Un om de o răutate moderată ştie că nu este foarte bun; un om cu desăvîrşire rău crede că este într-o stare bună. Toate acestea sînt de fapt lucruri foarte fireşti. Înţelegi somnul atunci cînd eşti treaz, nu cînd dormi. Îţi poţi vedea greşelile aritmetice atunci cînd gîndirea ta funcţionează bine; cînd faci greşelile, nu le poţi vedea. Poţi înţelege natura beţiei atunci cînd eşti treaz, nu cînd eşti beat. Oamenii buni cunosc atît binele cît şi răul; oamenii răi nu cunosc nici binele şi nici răul.

5
Moralitatea sexuală

Trebuie să luăm acum în considerare felul în care moralitatea creştină priveşte sexul, sau ceea ce creştinii numesc virtutea castităţii. Regula creştină cu privire la castitate nu trebuie confundată cu regula socială a „modestiei“ (într-un sens al cuvîntului), adică regula socială cu privire la buna-cuviinţă sau decenţă. Regula socială cu privire la buna-cuviinţă stabileşte cît din corpul omenesc poate fi expus privirilor, ce subiecte pot fi discutate şi în ce termeni, potrivit cu obiceiurile dintr-un anumit cerc social. Astfel, în timp ce regula cu privire la castitate este aceeaşi pentru toţi creştinii din toate vremurile, regula cu privire la decenţă se schimbă. O tînără dintr-o insulă din Pacific, care abia dacă are ceva haine pe ea, şi o doamnă din perioada victoriană, înfăşurată complet de hainele sale, pot fi amîndouă la fel de „modeste“, la fel de cuviincios îmbrăcate sau la fel de decente, potrivit cu standardele din societăţile lor: şi amîndouă, din cîte ne putem da seama din îmbrăcămintea lor, pot să fie la fel de caste (sau la fel de lipsite de castitate). Unele cuvinte folosite de femeile caste din vremea lui Shakespeare ar fi fost folosite în secolul al 19-lea numai de o femeie complet decăzută.

Cînd oamenii încalcă regula de decenţă aplicată în vremea lor în locul unde se află, dacă o fac pentru a stîrni pofte în ei sau în alţii, aduc o ofensă castităţii. Dar dacă ei încalcă regula din pricina ignoranţei sau a neglijenţei, ei se fac vinovaţi numai de faptul că sînt nemanieraţi. Cînd, aşa cum se întîmplă deseori, ei încalcă regula în mod conştient, cu scopul de a-i şoca pe alţii sau de a-i pune într-o situaţie penibilă, ei nu sînt neapărat lipsiţi de castitate, dar sînt lipsiţi de dragoste, deoarece este rău să-ţi găseşti plăcerea în a-i face pe alţii să se simtă stînjeniţi.

Eu nu cred că un standard de decenţă foarte strict sau foarte complicat este o dovadă de castitate sau că ajută în vreun fel decenţei, şi de aceea eu privesc ca pe un lucru bun slăbirea şi simplificarea regulii, care au avut loc în vremea mea. În prezent însă există inconvenientul că oameni de diferite vîrste şi de diferite tipuri nu acceptă toţi acelaşi standard şi abia dacă ştim unde ne situăm. Cîtă vreme mai durează această confuzie, eu cred că oamenii mai bătrîni sau de modă veche ar trebui să fie atenţi să nu presupună că toţi tinerii sau toţi oamenii „emancipaţi“ sînt corupţi atunci cînd nu se potrivesc cu standardul vechi; la rîndul lor, tinerii nu ar trebui

să-i considere pe bătrîni „fandosiţi" sau puritani pentru că nu adoptă cu uşurinţă noile standarde. Cele mai multe probleme vor fi rezolvate dacă există o dorinţă sinceră de a-i aprecia pe ceilalţi şi de a-i face să se simtă confortabil.

Castitatea este cea mai nepopulară dintre virtuţile creştine. Nu există excepţii de la ea; vechea regulă creştină este: „Fie căsătorie, cu credincioşie completă faţă de partener, fie abstinenţă totală". Lucrul acesta este atît de dificil şi atît de contrar instinctelor noastre, încît se pare că sau creştinismul greşeşte sau instinctul nostru sexual, aşa cum este acum, s-a abătut de la normal. Trebuie să decidem care dintre cele două greşeşte. Bineînţeles că eu, fiind creştin, cred că instinctul sexual s-a abătut de la normal.

Dar eu am şi alte motive să cred acest lucru. Scopul biologic al sexului sînt copiii, la fel cum scopul biologic al mîncatului este refacerea trupului. Dacă noi mîncăm ori de cîte ori sîntem înclinaţi să o facem şi dacă mîncăm cît vrem, este adevărat că cei mai mulţi dintre noi vor mînca prea mult, dar nu enorm de mult. Un om poate să mănînce cît doi, dar nu poate să mănînce cît zece. Pofta de mîncare trece puţin dincolo de scopul ei biologic, dar nu în proporţii enorme. Dar dacă un bărbat tînăr şi-ar satisface pofta sexuală ori de cîte ori simte înclinaţia şi dacă fiecare act ar produce un copil, în decurs de zece ani ar putea popula cu uşurinţă un sat mai mic. Pofta aceasta depăşeşte funcţia sa într-o proporţie ridicol de mare şi absurdă.

Să explicăm lucrurile în alt fel. Este uşor să aduni o mulţime mare pentru un spectacol de strip-tease — adică să vadă cum o femeie se dezbracă pe scenă. Să presupunem acum că ai merge într-o ţară în care ai putea umple o sală de spectacol prin simplul fapt că aduci pe scenă o farfurie acoperită şi apoi ridici treptat capacul, aşa încît fiecare să poată vedea, tocmai înainte de stingerea luminilor, că pe farfurie a fost un picior de miel sau o felie de şuncă; oare nu ai crede că în ţara aceea ceva nu este în regulă cu pofta lor de mîncare? Dar cineva care a fost crescut într-o lume diferită oare nu ar socoti la fel de ciudată starea instinctului nostru sexual?

Un critic a spus că dacă el ar găsi o ţară în care asemenea spectacole de „strip-tease" culinar ar fi populare, el ar trage concluzia că oamenii din ţara aceea suferă de foame. El vrea să spună, desigur, că asemenea lucruri, cum este spectacolul de strip-tease, au rezultat nu din corupţie sexuală, ci din înfometare sexuală. Eu sînt de acord cu el că dacă, într-o ţară ciudată, am descoperi că spectacolele cu picioare de miei ar fi populare, una dintre explicaţiile posibile care mi-ar trece prin gînd ar fi foametea. Dar pasul următor în verificarea ipotezei ar fi să aflu cîtă mîncare este consumată în realitate în ţara aceea. Dacă dovezile arată că se consumă o cantitate mare de mîncare, bineînţeles că va trebui să abandonez ipoteza cu înfometarea şi va trebui să încerc să mă gîndesc la altceva.

În acelaşi fel, înainte de a accepta ideea că înfometarea sexuală este cauza spectacolelor de strip-tease, ar trebui să căutăm dovezi dacă în expoca noastră există mai multă abstinenţă sexuală decît în epocile cînd spectacolele de strip-tease nu erau cunoscute. Bineînţeles că nu există asemenea dovezi. Mijloacele anticoncepţionale au făcut ca satisfacerea poftei sexuale să fie mult mai puţin costisitoare în căsnicie şi mult mai lipsită de riscuri în afara ei decît oricînd, iar opinia publică este mai puţin ostilă faţă de unirile ilicite şi chiar faţă de perversiune decît a fost din vremurile păgîne. Nici ipoteza „înfometării“ nu este singura pe care ne-o putem imagina. Oricine ştie că pofta sexuală, la fel ca şi celelalte pofte ale noastre, creşte dacă este satisfăcută. Poate că oamenii flămînzi se gîndesc mult la mîncare, dar la fel fac şi cei care se îmbuibă cu mîncare; şi lacomilor şi flămînzilor le place să le fie stimulată pofta de mîncare.

Al treilea punct. Vei găsi foarte puţini oameni care vor să mănînce lucruri care nu sînt de fapt mîncare sau care să facă altceva cu mîncarea decît să o mănînce. Cu alte cuvinte, pervertirea poftei de mîncare este rară. Dar perversiunile instinctului sexual sînt numeroase, greu de vindecat şi înfricoşătoare. Îmi pare rău că trebuie să intru în toate aceste detalii, dar în ultimii douăzeci de ani am fost alimentaţi zi de zi cu minciuni sfruntate cu privire la sex. Ni s-a spus, pînă cînd ne-am săturat să mai auzim, că dorinţa sexuală este în aceeaşi categorie cu toate celelalte dorinţe naturale ale noastre şi că dacă am abandona vechea idee victoriană despre înăbuşirea ei, toate lucrurile ar merge de minune în grădină. Nu este adevărat. În momentul în care analizezi faptele şi laşi la o parte propaganda, îţi dai seama că nu este aşa.

Ei îţi spun că sexul a ajuns o problemă deoarece a fost înăbuşit. Dar în ultimii douăzeci de ani nu a fost înăbuşit. Se discută despre el toată ziua. Cu toate acestea, sexul continuă să fie o problemă. Dacă înăbuşirea ar fi fost cauza problemei, descătuşarea ar fi trebuit să repare situaţia. Eu cred că oamenii au înăbuşit iniţial instinctul sexual tocmai pentru că a ajuns într-o asemenea stare de haos. Oamenii moderni spun mereu: „Sexul nu este ceva de care să te ruşinezi“. Prin aceasta ei ne spun unul din două lucruri. Poate că ei vor să spună: „Nu este nimic ruşinos în faptul că rasa umană se reproduce într-un anumit mod, nici în faptul că aceasta îi dă plăcere“. Dacă ei se referă la aceasta, au dreptate. Şi creştinii spun acelaşi lucru. Necazul nu este cu lucrul în sine şi nici cu plăcerea. Vechii învăţători creştini au spus că dacă omul nu ar fi căzut în păcat, plăcerea sexuală, în loc să fie mai mică decît acum, ar fi fost de fapt mult mai mare. Cunosc nişte creştini înguşti în vederi care vorbeau de parcă creştinismul ar susţine că sexul sau trupul sau plăcerea ar fi rele în ele însele. Dar ei greşesc. Creştinismul este aproape singura dintre religiile majore care aprobă în totalitate trupul, care crede că materia este bună, că Dumnezeu Însuşi a luat o dată trup omenesc,

că în ceruri ni se va da un gen de trup şi că acesta va constitui o parte esenţială a fericirii, frumuseţii şi energiei noastre. Creştinismul a glorificat căsătoria mai mult decît oricare altă religie; cele mai frumoase poezii de dragoste din lume au fost scrise aproape toate de creştini. Dacă cineva spune că sexul este rău în sine, creştinismul îl contrazice imediat. Dar, desigur, cînd oamenii spun: „Sexul nu este ceva de care să te ruşinezi", ei vor de fapt să spună că „starea în care a ajuns în prezent instinctul sexual nu este un lucru de care să ne fie ruşine".

Dacă au în gînd lucrul acesta, eu cred că ei greşesc. Cred că este cît se poate de ruşinos. Nu ai de ce să te ruşinezi dacă îţi place mîncarea: ar trebui să te ruşinezi dacă jumătate dintre oamenii din lume şi-ar face din mîncare principalul interes al vieţilor lor şi dacă şi-ar petrece timpul privind la fotografii cu mîncare şi scurgîndu-li-se ochii după mîncare. Eu nu spun că tu şi eu sîntem răspunzători în mod individual pentru starea actuală. Strămoşii noştri ne-au transmis organisme care sînt deformate în această privinţă, iar noi sîntem înconjuraţi tot mai mult de o propagandă în favoarea lipsei de castitate. Sînt oameni care vor să menţină instinctul nostru sexual aprins, pentru ca ei să facă bani pe seama noastră, deoarece, desigur, un om obsedat de un lucru este un om care opune foarte puţină rezistenţă. Dumnezeu cunoaşte situaţia noastră; El nu ne va judeca de parcă nu am fi avut de înfruntat nici o dificultate. Ceea ce contează este sinceritatea noastră şi perseverenţa voinţei noastre de a le depăşi.

Înainte de a fi vindecaţi noi trebuie să vrem să fim vindecaţi. Cei care vor cu adevărat să primească ajutor îl vor primi; dar pentru mulţi oameni moderni este greu chiar şi să dorească acest lucru. Este uşor să ne facem iluzia că vrem ceva cînd în realitate noi nu vrem lucrul acela. Un creştin faimos din vremuri trecute ne-a spus că în tinereţe se ruga fără încetare pentru castitate; dar peste mai mulţi ani, el şi-a dat seama că în timp ce buzele lui spuneau: „Doamne, te rog fă-mă curat", inima lui adăuga în taină: „Dar, te rog, nu chiar acum". Lucrul acesta se poate întîmpla şi cu rugăciunile pentru alte virtuţi; dar există trei motive pentru care este deosebit de dificil pentru noi să dorim castitate completă, necum să o realizăm.

În primul rînd, firea noastră decăzută, diavolul care ne ispiteşte şi toată propaganda modernă în favoarea satisfacerii poftelor, se combină pentru a ne face să simţim că dorinţele cărora încercăm să ne împotrivim sînt atît de „naturale", de „sănătoase" şi de rezonabile încît este aproape pervers şi anormal să ne împotrivim lor. Poze după poze, filme după filme, romane după romane, toate asociază ideea indulgenţei sexuale cu ideile de sănătate, normalitate, tinereţe, francheţe şi bună dispoziţie. Ei bine, această asociere este o minciună. La fel ca toate minciunile de efect, ea este bazată pe un adevăr — adevărul, recunoscut anterior, că sexul în sine

(separat de excesele şi obsesiile care s-au dezvoltat în jurul lui) este „normal" şi „sănătos" şi tot ce vreţi. Minciuna constă în sugestia că orice act sexual la care eşti tentat la un moment dat este sănătos şi normal. Aceasta, sau oricare altă concepţie este foarte diferită de cea creştină şi trebuie să fie absurdă. Cedarea la toate dorinţele noastre duce în mod evident la impotenţă, la boală, la gelozie, la minciuni, la tăinuiri şi la tot ce este opus sănătăţii şi bunei dispoziţii şi sincerităţii. Pentru orice fericire, chiar şi în lumea aceasta, este nevoie de o doză considerabilă de înfrînare; de aceea, afirmaţia că orice dorinţă puternică este sănătoasă şi rezonabilă, este o afirmaţie fără valoare. Orice om întreg la minte şi civilizat trebuie să aibă un set de principii pe baza cărora decide să respingă unele dorinţe şi să accepte altele. Un om poate face aceasta pe baza unor principii creştine, altul pe baza unor principii igienice şi altul pe baza unor principii sociologice. Adevăratul conflict nu este între creştinism şi „natură", ci între principiul creştin şi alte principii care acţionează în „natură", deoarece „natura" (în sensul de dorinţă naturală) va trebui să fie ţinută în frîu, dacă vrei să nu-ţi ruinezi întreaga viaţă. Recunoaştem că principiile creştine sînt mai stricte decît celelalte; dar noi credem că vei primi ajutor ca să respecţi aceste principii, ajutor pe care nu-l vei primi ca să le respecţi pe celelalte.

În al doilea rînd, mulţi oameni nu au curajul să încerce cu seriozitate castitatea creştină, deoarece ei cred (înainte de a încerca) că lucrul acesta este imposibil. Dar cînd un lucru trebuie încercat, nu trebuie să te gîndeşti dacă este posibil sau nu. Cînd eşti confruntat cu o întrebare facultativă la un examen, te gîndeşti dacă poţi să răspunzi sau nu; cînd ai o întrebare obligatorie, trebuie să faci tot ce poţi ca să răspunzi. Poţi să primeşti ceva puncte şi pentru un răspuns imperfect, dar cu siguranţă nu vei primi nici un punct dacă nici măcar nu încerci să răspunzi la întrebare. Nu numai la examene, ci şi la război, la ascensiunile montane, la învăţarea patinajului, a înotului sau a mersului cu bicicleta, la încheierea nasturelui de la gît cînd degetele îţi sînt îngheţate, oamenii fac adesea ceea ce părea imposibil înainte de a face lucrul respectiv. Este surprinzător ce poţi face atunci cînd trebuie să faci un anumit lucru.

Putem fi convinşi, desigur, că o castitate perfectă — la fel ca şi dragostea perfectă — nu va fi atinsă doar prin eforturi omeneşti. Trebuie să ceri ajutor de la Dumnezeu. Chiar şi cînd Îi ceri ajutorul, multă vreme ţi se poate părea că nu primeşti nici un ajutor sau că primeşti prea puţin ajutor. Nu are importanţă. După fiecare eşec, cere-ţi iertare, ridică-te şi încearcă din nou. Foarte adesea lucrul cu care ne ajută mai întîi Dumnezeu nu este virtutea însăşi, ci tocmai această putere de a încerca din nou. Oricît de importantă ar fi castitatea (sau curajul sau cinstea sau oricare altă virtute), acest proces formează în noi calităţi ale sufletului care sînt şi mai

importante. Ne vindecă de iluziile cu privire la noi înşine şi ne învaţă să depindem de Dumnezeu. Învăţăm, pe de-o parte, că nu ne putem încrede în noi înşine nici măcar în momentele noastre cele mai bune, şi, pe de altă parte, că nu trebuie să disperăm nici în momentele cele mai rele, deoarece eşecurile noastre sînt iertate. Singurul lucru fatal este să te dai bătut, mulţumindu-te cu mai puţin decît perfecţiunea.

În al treilea rînd, oamenii înţeleg deseori greşit afirmaţiile psihologiei despre „reprimare". Psihologia afirmă că „reprimarea" sexului este periculoasă. Dar cuvîntul „reprimare" este un termen tehnic: el nu înseamnă „suprimare", în sensul de „refuz" sau „împotrivire" faţă de el. O dorinţă sau o idee „reprimată" este de obicei o dorinţă sau idee care s-a infiltrat în subconştient (de obicei la o vîrstă foarte fragedă) şi care acum vine în gîndirea conştientă numai într-o formă deghizată şi de nerecunoscut. Sexualitatea reprimată nu îi apare pacientului deloc ca o formă de sexualitate. Cînd un adolescent sau un adult se opune unei dorinţe conştiente, el nu are de-a face cu o reprimare şi nici nu este în cel mai mic pericol să creeze o reprimare. Dimpotrivă, cei care încearcă cu seriozitate să realizeze castitatea sînt mai conştienţi şi ajung curînd să cunoască mai mult decît oricine altcineva despre sexualitatea lor. Ei ajung să-şi cunoască dorinţele la fel de bine cum l-a cunoscut Wellington pe Napoleon, sau Sherlock Holmes pe Moriarty; la fel de bine cum un şorecar cunoaşte şobolanii sau cum un instalator cunoaşte totul despre conducte defecte care curg. Virtutea — chiar şi încercarea de a ajunge la virtute — aduce lumină; indulgenţa aduce ceaţă.

În fine, deşi a trebuit să vorbesc destul de mult despre sex, vreau să arăt cît se poate de limpede că nu acesta este centrul moralităţii creştine. Dacă cineva crede că creştinismul consideră lipsa de castitate drept viciul suprem, se înşeală. Păcatele cărnii sînt rele, dar ele sînt cele mai puţin grave dintre toate păcatele. Cele mai rele plăceri sînt pur spirituale: plăcerea de a-i acuza pe alţii, comportarea autoritară răutăcioasă şi calomnierea; plăcerile puterii şi urii. Există două lucruri înăuntrul meu, în competiţie cu eul uman la care trebuie să încerc să ajung. Ele sînt Eul Animal şi Eul Diabolic. Eul Diabolic este cel mai rău dintre cele două. Acesta este motivul pentru care un om mîndru, rece, care se consideră pe sine drept şi care merge regulat la biserică poate să fie mult mai aproape de iad decît o prostituată. Desigur, cel mai bine este să nu faci parte din nici una din aceste două categorii!

6
Căsătoria creştină

Capitolul precedent a fost în principal negativ. Am discutat ce nu este în regulă cu impulsul sexual din om, dar am spus foarte puţine despre funcţia lui bună — cu alte cuvinte, despre căsătoria creştină. Sînt două motive pentru care mie nu-mi place în mod deosebit să mă ocup de căsătorie. Primul este că doctrinele creştine cu privire la acest subiect sînt extrem de nepopulare. Al doilea este că eu însumi nu am fost căsătorit niciodată şi de aceea nu pot vorbi în cunoştinţă directă de cauză. Dar în ciuda acestui fapt, nu cred că aş putea lăsa la o parte acest subiect cînd discut despre morala creştină.

Ideea creştină despre căsătorie este bazată pe cuvintele lui Cristos că bărbatul şi femeia trebuie să fie socotiţi ca un singur organism — acesta este echivalentul modern pentru „un singur trup". Creştinii cred că atunci cînd Cristos a spus acest lucru, El nu a exprimat un sentiment, ci a enunţat un fapt — la fel cum cineva enunţă doar un fapt real cînd spune că lacătul şi cheia sînt un singur mecanism, sau că arcuşul şi vioara sînt un singur instrument. Inventatorul maşinăriei umane ne spune că cele două jumătăţi, bărbatul şi femeia, au fost destinate să fie combinate împreună în perechi, nu numai la nivel sexual, ci să fie combinate total. Monstruozitatea actului sexual în afara căsătoriei constă în faptul că aceia care îl fac încearcă să izoleze un tip de unire (cea sexuală) de toate celelalte uniri care trebuiau să o însoţească pentru a face unirea desăvîrşită. Concepţia creştină nu afirmă că este ceva rău în plăcerea sexuală, după cum nu este nimic rău în plăcerea de a mînca. Ce vrea creştinismul să spună este că nu trebuie să izolezi plăcerea aceea şi să încerci să o obţii singură, după cum nu trebuie să obţii plăcerea de a gusta mîncarea fără a o înghiţi şi digera, ci doar mestecînd mîncarea şi scuipînd-o afară.

Drept consecinţă, creştinismul afirmă că legătura căsătoriei este pentru toată viaţa. În privinţa aceasta, există desigur diferenţe între diferite culte: unii nu admit deloc divorţul; alţii îl admit cu reţinere în cazuri foarte speciale. Este o mare tragedie că creştinii nu pot fi toţi de acord în probleme ca aceasta; dar pentru laicul de rînd, lucrul care trebuie observat este că toate bisericile sînt de acord una cu alta în privinţa căsătoriei, în mult mai mare măsură decît oricare dintre ele este de acord cu lumea din afară. Vreau să spun că toate bisericile consideră divorţul ca şi o tăiere a unui

trup viu, ca pe un fel de operaţie chirurgicală. Unele biserici cred că operaţia este atît de violentă încît nu poate fi făcută deloc; altele o admit ca pe un remediu disperat în cazuri extreme. Toate bisericile sînt de acord că divorţul seamănă mai mult cu tăierea ambelor picioare decît cu desfiinţarea unei asocieri de afaceri sau chiar cu dezertarea din armată. Nici una dintre biserici nu este de acord cu concepţia modernă că divorţul este doar o simplă reorganizare a partenerilor, care poate fi făcută oricînd partenerii simt că nu se mai iubesc unul pe altul sau cînd unul dintre ei se îndrăgosteşte de altcineva.

Înainte de a examina această concepţie modernă în raportul ei cu castitatea, trebuie să nu uităm să o discutăm în raport cu o altă virtute, şi anume justiţia. Justiţia, aşa cum am spus anterior, include respectarea promisiunilor. Orice persoană care a fost cununată în biserică a făcut o promisiune publică solemnă că va sta alături de partenerul său pînă la moarte. Îndatorirea de a respecta această promisiune nu are o legătură specială cu moralitatea sexuală: ea este în aceeaşi poziţie cu orice altă promisiune. Dacă, aşa cum ne spun mereu oamenii moderni, impulsul sexual nu este decît un alt impuls oarecare, atunci ar trebui să fie tratat la fel ca şi toate celelalte impulsuri ale noastre; şi după cum satisfacerea lor este controlată de promisiunile noastre, tot aşa trebuie să fie şi satisfacerea impulsului sexual. Dacă însă, aşa cum cred eu, impulsul sexual nu este nicidecum ca şi toate celelalte impulsuri, ci este un impuls aprins în mod bolnăvicios, trebuie să fim deosebit de atenţi să nu-i permitem să ne ducă la necinste.

Cineva ar putea răspunde la această obiecţie că el a considerat promisiunea făcută în biserică drept o simplă formalitate şi că nu a intenţionat niciodată să o respecte. Dacă aşa stau lucrurile, pe cine a încercat persoana aceea să înşele? Pe Dumnezeu? N-a fost deloc un lucru înţelept. Pe sine? Nici lucrul acesta n-a fost prea înţelept. Pe mire sau pe mireasă sau pe socri? Aceasta este înşelătorie. Cel mai adesea, cred eu, cei doi (sau unul dintre ei) speră să înşele publicul. Ei vor să aibă respectul care este legat de faptul de a fi căsătorit, dar fără să intenţioneze să plătească preţul: adică, ei sînt impostori, ei înşeală. Dacă ei continuă să fie mulţumiţi cu înşelăciunea lor, nu am ce să le spun: cine ar putea impune datoria înaltă şi dificilă a castităţii unor oameni care nu au nici măcar dorinţa de a fi oneşti? Dacă şi-au venit acum în fire şi vor să fie oneşti, promisiunea lor, făcută deja, îi constrînge. Faptul acesta, veţi vedea, se încadrează la capitolul justiţiei, nu la cel al castităţii. Dacă oamenii nu cred în căsătorie pe viaţă, probabil că este mai bine să trăiască împreună necăsătoriţi, decît să-şi facă unul altuia jurăminte pe care nu intenţionează să le respecte. Este adevărat că dacă trăiesc împreună fără să fie căsătoriţi ei vor fi vinovaţi (înaintea creştinilor) de imoralitate sexuală. Dar o greşeală

nu poate fi reparată cu o altă greşeală: lipsa de castitate nu este ameliorată dacă se adaugă sperjurul.

Ideea că singurul motiv pentru a rămîne căsătoriţi este că cei doi sînt îndrăgostiţi unul de altul nu lasă loc pentru a considera căsătoria un contract sau o promisiune. Dacă singurul lucru important este dragostea, atunci promisiunea nu poate adăuga nimic; şi dacă nu adaugă nimic, nu ar trebui făcută. Lucrul curios este că îndrăgostiţii înşişi, cîtă vreme rămîn cu adevărat îndrăgostiţi, ştiu mai bine lucrul acesta decît cei care vorbesc despre dragoste. Aşa cum a subliniat Chesterton, cei care sînt îndrăgostiţi au o înclinaţie naturală de a se lega prin promisiuni. Cîntecele de dragoste din toată lumea sînt pline de jurăminte de statornicie eternă. Legea creştină nu impune asupra sentimentului de dragoste ceva ce este străin de natura acelui sentiment: ea le cere îndrăgostiţilor să ia în serios ceva ce sentimentul însuşi îi impulsionează să facă.

Şi, bineînţeles, promisiunea făcută cînd sînt îndrăgostit şi tocmai pentru că sînt îndrăgostit, promisiunea de a fi credincios persoanei iubite cît timp trăiesc, mă angajează să-i fiu credincios chiar şi dacă încetez să mai fiu îndrăgostit. Promisiunea trebuie să fie făcută cu privire la lucruri pe care le pot face, cu privire la acţiuni: nimeni nu poate promite că va continua să simtă într-un anumit fel. Am putea la fel de bine să promitem că nu vom avea niciodată dureri de cap sau că nu ne vom simţi niciodată flămînzi. Dar, poate întreba cineva, ce rost mai are să-i ţii laolaltă pe doi oameni dacă ei nu se mai iubesc? Există cîteva motive sociale sănătoase: ca să asigure un cămin pentru copiii lor, să o protejeze pe femeie (care probabil că şi-a sacrificat sau şi-a ruinat propria carieră prin faptul că s-a căsătorit) ca să nu fie abandonată ori de cîte ori bărbatul se plictiseşte de ea. Dar mai este încă un motiv de care eu sînt foarte sigur, deşi găsesc că este greu de explicat.

Este greu de explicat, deoarece atît de mulţi oameni nu pot fi făcuţi să înţeleagă că în timp ce B este mai bun decît C, A poate să fie chiar mai bun decît B. Lor le place să gîndească numai în termeni de bine şi rău, nu de bine, mai bine şi cel mai bine, sau rău, mai rău şi cel mai rău. Ei vor să ştie dacă tu crezi că patriotismul este un lucru bun: dacă le răspunzi că, desigur, patriotismul este mult mai bun decît egoismul individual, dar că este inferior dragostei universale şi că ar trebui întotdeauna să cedeze în faţa dragostei universale, atunci cînd cele două sînt în conflict, ei cred că tu încerci să fii evaziv în răspunsul tău. Ei te întreabă ce crezi despre duel. Dacă le răspunzi că este mult mai bine să-l ierţi pe un om decît să duelezi cu el, dar că un duel poate să fie mai bun decît o duşmănie de o viaţă întreagă, duşmănie care se dovedeşte prin eforturi secrete de „a-l pune la pămînt pe celălalt“, ei se vor plînge că nu le dai un răspuns clar. Sper că nici unul dintre cititori nu va face greşeala aceasta cu privire la ceea ce urmează să spun în continuare.

Ceea ce noi numim „a fi îndrăgostit“ este o stare înălţătoare şi, în multe privinţe, bună pentru noi. Ne ajută să devenim generoşi şi curajoşi, ne deschide ochii nu numai pentru frumuseţea persoanei iubite, ci pentru tot ce este frumos, şi subordonează (mai ales la început) sexualitatea noastră pur animalică; în sensul acesta, dragostea este marea biruitoare a poftei. Nici un om în toate minţile nu va tăgădui că a fi îndrăgostit este o stare mult mai bună decît senzualitatea de rînd sau decît egocentrismul rece. Dar, aşa cum am spus anterior: „Cel mai periculos lucru pe care-l putem face este să luăm unul dintre impulsurile naturii noastre şi să facem din el lucrul pe care să-l urmărim cu orice preţ“. A fi îndrăgostit este un lucru bun, dar nu este cel mai bun lucru. Există multe lucruri mai prejos de el, dar există multe lucruri mai presus de el. Nu poţi să faci din el o bază pentru toată viaţa. Este un sentiment nobil, dar este, cu toate acestea, doar un sentiment. Nu ne putem aştepta ca vreun sentiment să aibă veşnic intensitate maximă şi nici măcar nu ne putem aştepta să dureze. Cunoaşterea poate dura, principiile pot dura, obiceiurile pot dura; dar sentimentele fluctuează. Şi, de fapt, orice ar spune oamenii, starea de „îndrăgostire“ de obicei nu durează mult.

Dacă expresia cu care se încheie poveştile, „Şi au trăit împreună fericiţi toată viaţa“, este luată în sensul: „În următorii cincizeci de ani ei au simţit aceeaşi dragoste ca şi în ziua cînd s-au căsătorit“, atunci afirmaţia spune ceva ce probabil nu a fost adevărat niciodată şi ceva ce nici nu poate fi adevărat. Cine ar putea suporta să trăiască în starea aceea de exaltare măcar cinci ani? Ce s-ar întîmpla cu slujba ta, cu pofta ta de mîncare, cu somnul tău, cu prieteniile tale? Desigur, cînd încetezi să fii „îndrăgostit“, nu înseamnă că încetezi să iubeşti. Dragostea, în acest al doilea sens — spre deosebire de „a fi îndrăgostit“ — nu este doar un sentiment. Este o unitate profundă, menţinută prin voinţă şi întărită în mod deliberat prin obicei; întărită (în familiile creştine) prin graţia pe care amîndoi partenerii o cer şi o primesc de la Dumnezeu. Ei pot avea această dragoste unul pentru altul chiar şi atunci cînd nu le place unul de celălalt, la fel cum te iubeşti pe tine însuţi chiar şi atunci cînd nu îţi place de tine. Ei pot păstra această dragoste chiar şi atunci cînd, dacă şi-ar permite, le-ar fi mai uşor să se „îndrăgostească“ de altcineva. Faptul că au fost „îndrăgostiţi“ i-a determinat mai întîi să-şi promită fidelitate: această dragoste mai potolită le permite să-şi respecte promisiunea. Maşinăria familiei funcţionează tocmai cu această dragoste: „îndrăgostirea“ a fost explozia care a pornit motorul.

Dacă nu sînteţi de acord cu mine, probabil că veţi spune: „El nu ştie nimic despre această problemă; el nu este căsătorit“. Se prea poate să aveţi dreptate. Dar înainte de a spune acest lucru, aveţi grijă să mă judecaţi prin prisma a ceea ce cunoaşteţi din experienţa proprie şi din observarea vieţii

prietenilor voştri, nu pe baza ideilor pe care le-aţi căpătat din romane şi din filme. Lucrul acesta nu este aşa de simplu cum cred unii. Experienţa noastră este colorată de romane, piese de teatru şi filme, şi este nevoie de răbdare şi de pricepere ca să separi lucrurile pe care le-ai învăţat cu adevărat din experienţa vieţii.

Oamenii îşi fac impresia, din cărţi, că dacă te-ai căsătorit cu persoana potrivită, te poţi aştepta „să fii îndrăgostit" pentru totdeauna. În consecinţă, cînd descoperă că nu sînt „îndrăgostiţi", ei cred că aceasta dovedeşte că au făcut o greşeală şi că au dreptul să facă o schimbare — fără să-şi dea seama că, după ce au făcut schimbarea, strălucirea noii dragoste va dispare la fel cum s-a stins cea veche. În acest compartiment al vieţii, ca şi în celelalte, exaltarea vine la început şi nu durează. Emoţia pe care o simte un băiat cînd l-a captivat pentru prima oară ideea zborului nu va continua neschimbată cînd intră în Aviaţia Militară şi începe cu adevărat să înveţe să zboare. Emoţia pe care o simţi cînd vezi pentru prima oară un loc minunat se stinge atunci cînd te muţi şi locuieşti în locul acela. Oare înseamnă aceasta că ar fi fost mai bine să nu înveţi să zbori sau să nu locuieşti într-un loc minunat? Nicidecum. În amîndouă cazurile, dacă ne realizăm dorinţele, stingerea primei emoţii va fi compensată de un interes mai potolit şi de mai lungă durată. Ba mai mult (şi îmi este greu să găsesc cuvinte care să arate cît de important cred eu că este lucrul acesta), numai oamenii care sînt gata să accepte pierderea exaltării de început şi să se preocupe de aspectul mai sobru, sînt oamenii care vor găsi probabil o nouă exaltare într-o direcţie cu totul diferită. Tînărul care a învăţat să zboare şi a devenit un pilot bun va descoperi dintr-o dată muzica; omul care s-a stabilit să locuiască într-un loc minunat va descoperi grădinăritul.

Eu cred că aceasta este o mică parte din ce a vrut să spună Cristos cînd a afirmat că un lucru nu poate trăi cu adevărat decît dacă moare mai întîi. Nu este deloc bine să încerci să păstrezi o exaltare: este cel mai rău lucru pe care-l poţi face. Lasă exaltarea să treacă — las-o să moară — prin perioada aceea de moarte poţi trece la un interes mai liniştit şi la fericirea care urmează — atunci vei descoperi că trăieşti într-o lume care îţi oferă în permanenţă noi emoţii. Dar dacă încerci să-ţi faci din exaltări un obicei şi dacă încerci să le prelungeşti în mod artificial, acestea vor slăbi şi se vor împuţina, iar tu vei fi pentru tot restul vieţii un om îmbătrînit, plictisit şi deziluzionat. Deoarece atît de puţini oameni înţeleg lucrul acesta, întîlneşti bărbaţi şi femei de vîrstă mijlocie trăncănind despre tinereţea lor pierdută, la o vîrstă cînd pretutindeni în jurul lor ar trebui să vadă noi orizonturi şi noi uşi deschise. Este mult mai amuzant să înveţi să înoţi decît să încerci la nesfîrşit (şi fără rost) să capturezi din nou sentimentul pe care l-ai avut cînd, copil fiind, te-ai bălăcit pentru prima oară în apă.

O altă idee pe care ne-o formăm din romane şi piese de teatru este că

„îndrăgostirea“ este un lucru irezistibil; ceva ce se petrece numai o singură dată, ca pojarul. Şi pentru că ei cred aceasta, unii oameni căsătoriţi aruncă prosopul şi abandonează lupta cînd descoperă că sînt atraşi către o nouă cunoştinţă. Eu sînt înclinat să cred că aceste pasiuni irezistibile sînt mult mai rare în viaţa reală decît în romane, mai ales la adulţi. Cînd întîlnim o persoană frumoasă, inteligentă şi simpatică, bineînţeles că ar trebui, într-un sens, să admirăm şi să iubim aceste calităţi. Dar oare nu depinde în foarte mare măsură de noi dacă această dragoste se transformă sau nu în ceea ce noi numim „îndrăgostire“? Nu încape îndoială că dacă minţile noastre sînt pline de romane, de piese de teatru şi de cîntece sentimentale, iar trupurile noastre sînt pline de alcool, vom transforma orice dragoste pe care o simţim în „îndrăgostire“: la fel cum, dacă ai un şanţ lîngă cărare, toată apa de ploaie se va aduna în şanţ, sau dacă porţi ochelari albaştri, toate lucrurile îţi vor apare albastre. Dar vina ar fi a noastră.

Înainte de a părăsi problema divorţului, aş vrea să fac distincţie între două lucruri care sînt confundate deseori. Concepţia creştină despre căsătorie este un lucru; celălalt lucru este o problemă cu totul diferită — în ce măsură creştinii, dacă sînt alegători sau membri ai Parlamentului, ar trebui să încerce să impună concepţiile lor despre căsătorie restului comunităţii, prin înglobarea lor în legi privitoare la divorţ? Se pare că mulţi oameni consideră că dacă tu însuţi eşti creştin, ar trebui să încerci să faci ca divorţul să fie dificil pentru toată lumea. Eu nu cred că ei au dreptate. Eu unul ştiu că aş fi foarte supărat dacă mahomedanii ar încerca să ne împiedice pe noi ceilalţi să bem vin. Părerea mea personală este că bisericile ar trebui să recunoască deschis că majoritatea oamenilor nu sînt creştini şi că, în consecinţă, nu ne putem aştepta ca ei să trăiască vieţi de creştini. Ar trebui să existe două feluri distincte de căsătorie: unul guvernat de stat, cu legi impuse tuturor cetăţenilor, iar celălalt guvernat de Biserică, cu legi impuse de Biserică tuturor membrilor ei. Distincţia ar trebui să fie atît de netă, încît orice om să poată vedea care oameni sînt căsătoriţi în sens creştin şi care nu sînt.

Este suficient cît am spus cu privire la doctrina creştină despre permanenţa căsătoriei. Mai rămîne de discutat un lucru care este şi mai neagreat. Femeile creştine promit să asculte de soţii lor. În căsnicia creştină se spune că bărbatul este „capul“. Se ridică două întrebări evidente aici. (1) La urma urmei, de ce este nevoie de „cap“ — de ce să nu fie egalitate? (2) De ce să fie bărbatul „capul“?

(1) Necesitatea unui „cap“ decurge din ideea că familia este permanentă. Desigur, cîtă vreme bărbatul şi femeia sînt de acord, nu se pune problema cine este „capul“, şi noi putem spera că aceasta va fi starea normală a lucrurilor într-o familie creştină. Dar ce trebuie să faci cînd apare un dezacord serios? Parlamentările s-au terminat, desigur; dar eu presupun că

ei au discutat şi că nu au reuşit să ajungă la un acord. Ce trebuie să facă atunci? Ei nu pot decide cu majoritate de voturi, pentru că într-un consiliu cu numai doi membri nu poate exista majoritate. Este clar că nu poate să se întîmple decît unul din două lucruri: fie să se separe şi fiecare să meargă pe drumul lui, fie unul dintre ei să aibă votul decisiv. Dacă familia este permanentă, în ultimă instanţă unul dintre soţi trebuie să aibă puterea să decidă în problemele referitoare la familie. Nu poate exista o asociere permanentă fără o constituţie.

(2) Dacă trebuie să fie un „cap“, de ce să fie bărbatul? Ei bine, în primul rînd, există vreo dorinţă foarte serioasă ca să fie femeia? După cum am spus, eu însumi nu sînt căsătorit, dar din cîte ştiu, chiar şi o femeie care vrea să fie „capul“ familiei ei nu admiră de obicei aceeaşi stare de lucruri cînd o vede la vecini. Este mult mai probabil că ea va spune: „Sărmanul domn X! Nu pot înţelege de ce îi permite femeii aceleia îngrozitoare să se poarte cu el ca un zbir“. Nu cred că ea se simte foarte flatată cînd cineva îi aduce aminte de faptul că ea este „capul“ familiei ei. Trebuie să fie ceva nefiresc în situaţiile în care femeile îi conduc pe bărbaţi, deoarece femeile însele sînt pe jumătate ruşinate de lucrul acesta şi îi dispreţuiesc pe bărbaţii pe care îi conduc.

Dar mai este încă un motiv; şi în privinţa aceasta pot vorbi mai bine ca burlac, deoarece este un motiv pe care-l vezi mai bine din afară decît dinăuntru. Relaţiile familiei cu lumea din afară — ceea ce am putea numi politica ei externă — trebuie să depindă în ultimă instanţă de bărbat, deoarece el ar trebui să fie întotdeauna, şi de obicei este, mult mai drept cu cei din afară. O femeie luptă în primul rînd pentru copiii ei şi pentru soţul ei împotriva restului lumii. Este aproape firesc să existe un conflict între interesele lumii şi interesele ei. Femeia este păzitorul special al intereselor familiei. Funcţia bărbatului este să aibă grijă ca această preferinţă naturală a femeii să nu capete curs. El are ultimul cuvînt, pentru ca să-i protejeze pe ceilalţi oameni de patriotismul familial intens al soţiei sale. Dacă aveţi îndoieli în privinţa aceasta, permiteţi-mi să vă pun o întrebare simplă. Dacă cîinele vostru l-a muşcat pe copilul vecinilor, sau dacă copilul vostru l-a bătut pe cîinele vecinilor, cu cine aţi prefera să aveţi de-a face: cu stăpînul sau cu stăpîna casei? Dacă sînteţi o femeie căsătorită, permiteţi-mi să vă întreb ceva. Oricît de mult v-aţi admira soţul, oare nu veţi spune că principala lui slăbiciune este că nu apără aşa de viguros cum aţi vrea drepturile lui şi ale familiei în faţa vecinilor? Că este un Împăciuitor?

7
Iertarea

Am spus într-un capitol anterior că cea mai nepopulară dintre virtuţile creştine este castitatea. Nu sînt sigur dacă am dreptate. Cred că aceea despre care voi vorbi astăzi este şi mai nepopulară. Este vorba despre regula creştină: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi". În morala creştină, termenul „aproapele tău" îl include şi pe „duşmanul tău", şi astfel ajungem la această datorie teribilă de a-i ierta pe duşmanii noştri.

Oricine va spune că iertarea este un lucru splendid, pînă cînd trebuie să ierte ceva, aşa cum s-a întîmplat în timpul războiului. Şi atunci, menţionarea acestui subiect este întîmpinată cu huiduieli pline de mînie. Acest lucru se petrece nu pentru că oamenii ar considera că aceasta este o virtute prea înaltă şi prea dificilă, ci pentru că o consideră detestabilă şi de dispreţuit. „Mă îmbolnăvesc cînd aud vorbe de genul acesta," spun ei. Probabil că jumătate dintre voi sînteţi gata să mă întrebaţi: „Oare cum te-ai simţi dacă ai fi polonez sau evreu şi ţi s-ar spune să ierţi Gestapoul?"

Şi eu îmi pun aceeaşi întrebare. Mi-o pun cu toată seriozitatea. Cînd creştinismul îmi spune că nu trebuie să-mi tăgăduiesc religia nici măcar pentru a mă salva de la moartea prin tortură, mă întreb ce ar trebui să fac cînd ajung la acel punct. În această carte nu încerc să vă spun ce aş putea face — pot face prea puţin — vă spun ce este creştinismul. Nu l-am inventat eu. Şi în mijlocul învăţăturilor creştine, o găsesc pe aceasta: „Şi ne iartă nouă păcatele noastre precum iertăm şi noi celor ce păcătuiesc împotriva noastră". Nu este nici cea mai vagă indicaţie că ni s-ar oferi iertarea în alţi termeni. Se arată cît se poate de limpede că dacă nu iertăm, nu vom fi iertaţi. Nu există nici o altă cale. Ce trebuie să facem?

Este limpede că va fi suficient de greu, dar eu cred că sînt două lucruri care ne pot uşura efortul. Cînd începi studiul matematicii, nu începi cu calculul integral; începi cu adunarea simplă. La fel, dacă noi vrem cu adevărat (şi totul depinde de a vrea cu adevărat) să învăţăm să iertăm, poate că ar fi mai bine să începem cu ceva mai uşor decît Gestapoul. Am putea începe iertîndu-ne soţul sau soţia, părinţii, copiii sau pe superiorul imediat, pentru ceva ce au făcut sau au spus în săptămîna trecută. Probabil că aceasta ne va ocupa gîndurile pe moment. În al doilea rînd, am putea încerca să înţelegem exact ce înseamnă a ne iubi aproapele ca pe noi înşine.

Trebuie să-l iubesc aşa cum mă iubesc pe mine însumi. Ei bine, cum mă iubesc pe mine însumi?

Dacă mă gîndesc bine la lucrul acesta, îmi dau seama că nu aş putea spune că am un sentiment de afecţiune faţă de mine însumi, iar uneori nu-mi place nici măcar propria mea societate. S-ar părea, deci, că: „Iubeşte-l pe aproapele tău“ nu înseamnă „a simţi afecţiune pentru el“ sau „a-l găsi atrăgător“. Ar fi trebuit să-mi dau seama mai curînd de lucrul acesta, deoarece este cert că nu simţi afecţiune pentru cineva cînd încerci să faci lucrul acesta. Mă apreciez pe mine însumi, mă consider un om de treabă? Ei bine, mă tem că uneori o fac (şi acelea sînt, fără îndoială, momentele mele cele mai proaste), dar nu acesta este motivul pentru care mă iubesc pe mine însumi. De fapt, lucrurile stau tocmai pe dos: iubirea de sine mă face să mă consider om de treabă, dar faptul că mă consider un om de treabă nu este motivul pentru care mă iubesc pe mine însumi. Aşadar, nici a-mi iubi duşmanii nu pare să însemne că trebuie să cred despre ei că sînt mai buni decît în realitate. Aceasta este o uşurare enormă. Mulţi oameni îşi închipuie că a-ţi ierta duşmanii înseamnă să consideri că de fapt ei nu sînt chiar aşa de răi, cînd realitatea este că ei sînt răi. Să mergem un pas mai departe. În momentele mele de luciditate maximă, nu numai că eu nu mă consider un om de treabă, ci ştiu că sînt foarte dezagreabil. Mă uit cu groază şi dispreţ la unele lucruri pe care le-am făcut. Prin urmare, se pare că mi se permite să dispreţuiesc şi să urăsc unele lucruri pe care le fac duşmanii mei. Dacă mă gîndesc mai bine, îmi aduc aminte că învăţătorii mei creştini mi-au spus de mult că eu trebuie să urăsc acţiunile unui om rău, dar să nu-l urăsc pe omul acela: sau, cum ar spune ei, urăşte păcatul, dar nu pe păcătos.

Multă vreme am crezut că aceasta este o distincţie absurdă, că ei despică firul de păr în patru: cum aş putea să urăsc ce face un om şi să nu-l urăsc pe omul acela? Dar peste mai mulţi ani mi-am dat seama că există un om pe care l-am tratat tocmai în felul acesta toată viaţa — adică eu însumi. Oricît de mult mi-ar displace laşitatea, viclenia sau lăcomia mea, tot am continuat să mă iubesc pe mine însumi. Nu am avut niciodată nici măcar cea mai mică problemă în privinţa aceasta. De fapt, însuşi motivul pentru care am urît lucrurile rele a fost că l-am iubit pe om. Tocmai pentru că m-am iubit pe mine însumi, mi-a părut rău să descopăr ce fel de om a fost cel care a făcut acele lucruri. În consecinţă, creştinismul nu ne cere să reducem nici măcar cu un strop ura pe care o simţim faţă de cruzime şi viclenie. Noi trebuie să urîm aceste lucruri. Nu trebuie să retragem nici măcar un singur cuvînt pe care l-am spus despre ele. Dar creştinismul ne cere să le urîm în acelaşi fel în care urîm lucrurile din noi înşine: cu părere de rău că omul acela a ajuns să facă asemenea lucruri şi cu speranţa că, dacă este posibil, cumva, cîndva, undeva, el va fi vindecat şi va redeveni om.

Adevăratul test este următorul. Să presupunem că cineva citeşte în ziar o întîmplare despre nişte atrocităţi josnice. Să mai presupunem că după aceea mai apare ceva care sugerează că s-ar putea ca întîmplarea aceea să nu fie întru totul adevărată, sau că lucrurile nu au fost aşa de grave cum au fost descrise. Care este prima reacţie? „Slavă Domnului, pentru că oamenii aceia nu sînt chiar aşa de răi!", sau este un sentiment de dezamăgire şi chiar o hotărîre de a te agăţa de prima relatare pentru simpla plăcere de a crede că duşmanii tăi sînt cît se poate de răi? Dacă reacţia ta este a doua, mă tem că este primul pas într-un proces care, dacă îşi urmează cursul pînă la capăt, ne va transforma în diavoli. Vedeţi voi, noi începem să dorim ca ceea ce este negru să fie puţin mai negru. Dacă dăm curs acestei dorinţe, mai tîrziu vom vrea să vedem cenuşiul drept negru şi apoi vom vrea să vedem chiar şi albul negru. În cele din urmă, vom insista să vedem totul rău — pe Dumnezeu, pe prietenii noştri şi pe noi înşine — şi nu ne vom mai putea opri din a vedea astfel lucrurile: vom deveni închişi pe veşnicie într-un univers de ură desăvîrşită.

Să mergem un pas mai departe. A-mi iubi duşmanul înseamnă oare că nu trebuie să-l pedepsesc? Nu, deoarece dacă mă iubesc pe mine însumi, nu înseamnă că nu trebuie să mă supun pe mine însumi pedepsei — chiar şi pedepsei cu moartea. Dacă cineva a comis un omor, corect din punct de vedere creştin ar fi să se predea poliţiei şi să fie executat. De aceea, după părerea mea, este drept ca un judecător creştin să condamne la moarte pe un criminal şi este drept ca un soldat creştin să-l omoare în luptă pe duşman. Am crezut întotdeauna lucrul acesta, de cînd am devenit creştin, cu mult înainte de război, şi continui să cred lucrul acesta şi acum, în timp de pace. Nu are rost să cităm porunca: „Să nu ucizi". În limba greacă sînt două cuvinte: cuvîntul obişnuit, *a omorî* şi cuvîntul *a ucide.* Cînd Cristos a citat porunca aceasta, El a folosit cuvîntul *a ucide* în toate cele trei relatări din Matei, Marcu şi Luca. Mi s-a spus că şi în limba greacă există aceeaşi distincţie. Nu orice omor este crimă, după cum nu orice act de unire sexuală este adulter. Cînd soldaţii au venit la Ioan Botezătorul ca să-l întrebe ce să facă, el nu le-a sugerat nici măcar pe departe să iasă din armată — nici Cristos n-a făcut aşa ceva cînd l-a întîlnit pe un sergent major roman — un centurion. Ideea de cavaler — un creştin sub arme ca să apere o cauză bună — este una dintre ideile creştine de seamă. Războiul este un lucru îngrozitor, şi eu pot să-l respect pe un pacifist sincer, deşi cred că poziţia lui este cu totul greşită. Ce nu pot înţelege este acest gen de semipacifism din zilele noastre, care le dă oamenilor impresia că deşi trebuie să lupţi, ar trebui să o faci cu gravitate, ca şi cum ţi-ar fi ruşine de ceea ce faci. Sentimentul acesta îi privează pe mulţi tineri creştini minunaţi care slujesc sub arme de ceva la care au dreptul, ceva ce este un însoţitor firesc al curajului — un sentiment de bucurie şi de entuziasm.

M-am gîndit deseori ce s-ar fi întîmplat dacă, atunci cînd am luptat în primul război mondial, eu şi un tînăr german ne-am fi omorît unul pe celălalt simultan şi ne-am fi întîlnit imediat după moarte. Nu-mi pot imagina că vreunul dintre noi ar fi simţit vreun resentiment sau chiar jenă. Cred că am fi rîs amîndoi de toată întîmplarea.

Poate că cineva va spune: „Ei bine, dacă ţi se permite să condamni acţiunile duşmanului, să-l pedepseşti şi să-l omori, ce diferenţă este între moralitatea creştină şi concepţia lumii?" Diferenţa este enormă. Nu uitaţi că noi, creştinii, credem că omul trăieşte veşnic. De aceea, ceea ce contează cu adevărat sînt acele mici urme sau modificări ale părţii centrale a sufletului, pe care o transformăm, în cursul trăirii, într-o fiinţă cerească sau demonică. Putem omorî dacă este necesar, dar nu trebuie să urîm şi să găsim plăcere în a urî. Putem pedepsi dacă este necesar, dar nu trebuie să ne găsim plăcere în aceasta. Cu alte cuvinte, ceva înăuntrul nostru, resentimentul, sentimentul acela de răzbunare, trebuie pur şi simplu omorît. Nu vreau să spun că cineva poate decide în momentul acesta că nu va mai simţi niciodată aceste sentimente. Lucrurile nu se petrec aşa. Ce vreau să spun este că de fiecare dată cînd acest sentiment îşi ridică capul, zi după zi, an după an, pe tot parcursul vieţii, trebuie să-l lovim în cap. Este o muncă dificilă, dar încercarea nu este imposibilă. Chiar şi atunci cînd omorîm sau cînd pedepsim, trebuie să încercăm să avem faţă de duşman acelaşi sentiment pe care-l avem faţă de noi înşine — să dorim să nu fie chiar aşa de rău, să sperăm că în lumea aceasta sau în cealaltă el va fi vindecat: de fapt, trebuie să-i dorim binele. Aceasta se înţelege în Biblie prin a-l iubi: a-i dori binele — nu a avea un sentiment de afecţiune faţă de el şi nici a spune despre el că este bun atunci cînd nu este bun.

Recunosc că aceasta înseamnă să-i iubim pe unii oameni care nu au în ei nimic demn de iubit. Dar există oare ceva demn de iubit în noi înşine? Noi iubim ceea ce este în noi pur şi simplu pentru că ne reprezintă pe noi înşine. Dumnezeu vrea să-i iubim pe toţi oamenii în acelaşi fel şi pentru acelaşi motiv: dar El ne-a dat deja un exemplu în noi înşine, ca să ne arate cum operează această dragoste. Trebuie să trecem şi să aplicăm aceeaşi regulă la toţi oamenii. Poate că ne va fi mai uşor dacă ne vom aminti că acesta este felul în care ne iubeşte El. Nu pentru nişte calităţi frumoase sau atrăgătoare pe care credem că le avem, ci tocmai pentru că sîntem oameni. De fapt, în noi nu este nimic altceva vrednic de iubit: sîntem nişte creaturi care găsesc în ură o asemenea plăcere încît să renunţe la ea este ca şi cum ar trebui să renunţe la bere sau la tutun...

8
Păcatul cel mare

Am ajuns astăzi la acea parte a moralei creştine care se deosebeşte radical de celelalte concepţii morale. Există un viciu de care nu este scutit nici un om din lume; un viciu pe care oricine îl dispreţuieşte cînd îl vede la altcineva; un viciu de care, cu excepţia creştinilor, foarte puţini oameni şi-au închipuit că ar fi vinovaţi ei înşişi. I-am auzit pe unii recunoscînd că sînt nervoşi, că nu pot să nu-şi întoarcă capul după femei, că nu se pot opri de la băutură sau chiar că sînt laşi. Dar nu cred că am auzit vreodată pe cineva care nu este creştin acuzîndu-se că ar avea viciul despre care voi vorbi în continuare. În acelaşi timp, foarte rareori am întîlnit pe cineva care să nu fie creştin şi să dea o dovadă cît de mică de îndurare faţă de alţii care au viciul acesta. Nu este nici un neajuns care să-l facă pe un om mai neagreat, nici un neajuns de care să fim mai puţin conştienţi în ce ne priveşte. Cu cît îl avem mai mult noi înşine, cu atît mai mult ne displace la alţii.

Viciul despre care vorbesc este Mîndria sau Îngîmfarea, iar virtutea opusă lui, în morala creştină, este numită Umilinţă. Vă aduceţi aminte că atunci cînd am vorbit despre moralitatea sexuală v-am atras atenţia că nu acela era punctul central al moralei creştine. Ei bine, acum am ajuns la punctul central. Potrivit învăţătorilor creştini, viciul esenţial, răul suprem, este Mîndria. Lipsa de castitate, mînia, lăcomia, beţia şi toate celelalte de felul lor, sînt doar bagatele în comparaţie cu mîndria; prin Mîndrie diavolul a devenit diavol; Mîndria duce la toate celelalte vicii: este o stare a gîndirii opusă în totalitate lui Dumnezeu.

Vi se pare că exagerez? Dacă da, mai gîndiţi-vă o dată. Am arătat puţin mai înainte că cu cît are cineva mai multă mîndrie, cu atît mai mult o va condamna la alţii. De fapt, dacă vrei să afli cît eşti de mîndru, cel mai simplu mod de a o face este să-ţi pui întrebarea: „Cît de mult îmi displace cînd alţii îmi dau peste nas, cînd refuză să mă bage în seamă, cînd se amestecă în treburile mele, cînd mă tutelează sau cînd fac pe grozavii?" Ideea este că mîndria fiecărui om este în competiţie cu mîndria celorlalţi. Tocmai pentru că eu vreau să fiu în centrul atenţiei grupului sînt atît de deranjat cînd altcineva este în centrul atenţiei. Doi oameni de aceeaşi meserie nu sînt niciodată de acord. Lucrul care trebuie să ţi-l lămureşti este că Mîndria este *esenţialmente* competitivă — este competitivă prin însăşi

natura ei — în timp ce toate celelalte vicii am putea spune că sînt competitive numai accidental. Mîndria nu află plăcere în a avea ceva, ci numai în a avea mai mult decît vecinul. Noi spunem că oamenii sînt mîndri că sînt bogaţi sau deştepţi sau arătoşi, dar nu este aşa. Ei sînt mîndri pentru că sînt mai bogaţi sau mai deştepţi sau mai arătoşi decît alţii. Dacă toţi ceilalţi ar deveni la fel de bogaţi, la fel de deştepţi sau la fel de arătoşi, nu ar exista nici un motiv de mîndrie. Comparaţia este cea care te face mîndru: plăcerea de a fi mai presus decît ceilalţi. Odată ce a dispărut elementul competitiv, mîndria s-a dus. Acesta este motivul pentru care eu spun că Mîndria este prin esenţa ei competitivă într-un mod diferit de celelalte vicii. Impulsul sexual îi poate aduce în competiţie pe doi bărbaţi dacă amîndoi doresc aceeaşi femeie. Dar acesta este doar un accident; s-ar putea la fel de bine ca ei să dorească două femei diferite. Dar un om mîndru va căuta să-ţi ia femeia iubită, nu pentru că o doreşte, ci doar pentru a dovedi că este un bărbat mai grozav decît tine. Lăcomia îi poate face pe oameni să intre în competiţie, dacă nu există bunuri suficiente pentru toţi: dar omul mîndru, chiar dacă are mai mult decît îşi poate dori, va încerca să obţină şi mai mult, doar pentru a-şi dovedi puterea. Aproape toate relele din lume pe care oamenii le atribuie lăcomiei sau egoismului sînt în mult mai mare măsură rezultatul Mîndriei.

Să luăm ca exemplu banii. Lăcomia îl determină pe un om să dorească bani, ca să aibă o casă mai bună, ca să-şi petreacă mai bine vacanţele, ca să aibă lucruri mai bune de mîncat şi de băut. Dar numai pînă la un punct. Ce îl face pe un om care cîştigă 100.000 de lei pe an să dorească să cîştige 200.000 de lei pe an? Nu este lăcomia după mai multe plăceri. 100.000 de lei îi pot da toate plăcerile de care se poate bucura un om. Ceea ce îl determină să vrea mai mulţi bani este Mîndria — dorinţa de a fi mai bogat decît alt om bogat — şi (într-o măsură şi mai mare) dorinţa de putere. Desigur, puterea este lucrul care produce desfătare Mîndriei: nu există nici un alt lucru care să-l facă pe un om să se simtă superior celorlalţi ca şi puterea de a-i manipula pe ceilalţi ca pe nişte soldaţi de plumb. Ce o determină pe o fată frumoasă să semene nefericire prin colectarea de admiratori pretutindeni unde merge? Nu este instinctul ei sexual: genul acela de fată este foarte adesea frigidă sexual. Este Mîndria. Ce îl determină pe liderul politic al unei naţiuni să pretindă tot mai mult şi mai mult? Mîndria. Mîndria este competitivă prin însăşi natura ei: acesta este motivul pentru care ea nu se opreşte niciodată. Dacă eu sînt un om mîndru, atunci cîtă vreme există în întreaga lume un om mai puternic, mai bogat sau mai deştept decît mine, el este rivalul şi duşmanul meu.

Creştinii au dreptate: Mîndria a fost cauza principală a nenorocirilor din orice naţiune şi din orice familie de la începutul lumii. Alte vicii pot uneori să-i aducă pe oameni laolaltă: poţi găsi prietenie şi glume între beţivi şi

stricaţi. Dar Mîndria înseamnă întotdeauna duşmănie — ea *este* duşmănie, şi nu numai duşmănie între oameni, ci duşmănie faţă de Dumnezeu.

În Dumnezeu găseşti ceva ce îţi este infinit superior în toate privinţele. Dacă nu-L cunoşti pe Dumnezeu în felul acesta — şi dacă, prin urmare, nu ştii că eşti neînsemnat în comparaţie cu El — tu nu-L cunoşti deloc pe Dumnezeu. Cîtă vreme eşti mîndru, nu-L poţi cunoaşte pe Dumnezeu. Omul mîndru priveşte întotdeauna de sus la lucruri şi la oameni şi, bineînţeles, cîtă vreme priveşti în jos, nu poţi vedea ceva ce este deasupra ta.

Aceasta dă naştere la o întrebare înspăimîntătoare. De ce oameni care sînt în mod evident roşi de Mîndrie pot spune că ei cred în Dumnezeu şi par să fie foarte religioşi? Mă tem că aceasta înseamnă că ei se închină unui Dumnezeu imaginar. Ei admit teoretic că nu sînt nimic în prezenţa acestui Dumnezeu fantomatic, dar de fapt îşi închipuie tot timpul că El îi aprobă şi îi consideră mult mai buni decît oamenii de rînd: adică, ei vin cu un gram de umilinţă imaginară înaintea Lui şi pleacă cu un kilogram de Mîndrie faţă de semenii lor. Cred că Cristos S-a gîndit la asemenea oameni cînd a spus că unii vor predica despre El şi vor scoate demoni în Numele Lui, doar pentru ca la sfîrşit să li se spună că El nu i-a cunoscut niciodată. Oricare dintre noi poate cădea în această capcană mortală la un moment dat. Din fericire, avem un test ca să ne verificăm singuri. Ori de cîte ori descoperim că viaţa noastră religioasă ne face să simţim că sîntem buni — şi mai ales că sîntem mai buni decît altcineva — cred că putem fi siguri că în noi lucrează cineva, numai că nu este Dumnezeu, ci diavolul. Adevăratul test pentru a afla dacă eşti în prezenţa lui Dumnezeu este fie că tu uiţi cu desăvîrşire de tine însuţi, fie că te vezi mic şi murdar. Cel mai bine este să uiţi cu desăvîrşire de tine însuţi.

Este un fapt îngrozitor că cel mai rău dintre toate viciile se poate strecura pînă în centrul vieţii noastre religioase. Dar puteţi înţelege care este motivul. Celelalte vicii, mai puţin rele, vin de la diavolul, care acţionează asupra noastră prin natura noastră animală. Dar acest viciu nu vine nicidecum prin natura noastră animală. El vine direct din Iad. Este un viciu pur spiritual: în consecinţă, este mult mai subtil şi mai mortal. Pentru acelaşi motiv, Mîndria poate fi folosită adesea pentru a diminua viciile mai simple. De fapt, învăţătorii fac deseori apel la Mîndria unui băiat sau, cum o numesc ei, la respectul de sine, pentru a-l face să se poarte decent; mulţi oameni au învăţat să-şi înfrîngă laşitatea sau pofta sau furia prin faptul că au învăţat să considere că aceste lucruri sînt mai prejos de demnitatea lor — adică şi-au folosit Mîndria. Diavolul rîde. El este perfect satisfăcut să vadă că devii mai curat, mai curajos, mai stăpîn pe tine, cu condiţia ca, tot timpul, el să instaureze în tine Dictatura Mîndriei — este ca şi cum el ar fi mulţumit să vadă că te-ai vindecat de degerături, dacă poate să-ţi dea în

schimb un cancer. Mîndria este un cancer spiritual: ea distruge însăşi posibilitatea de a iubi, de a fi mulţumit, ea distruge chiar şi judecata sănătoasă.

Înainte de a părăsi acest subiect, trebuie să vă atrag atenţia cu privire la cîteva posibile interpretări greşite:

(1) Plăcerea de a fi lăudat nu este Mîndrie. Copilul care este felicitat pentru că şi-a făcut bine lecţiile, femeia a cărei frumuseţe este lăudată de iubitul ei, sufletul mîntuit căruia Cristos îi spune: „Bine, rob bun", sînt mulţumiţi şi ar trebui să fie mulţumiţi. Plăcerea aceasta nu provine din ceea ce eşti tu, ci din faptul că ai făcut pe placul cuiva pe care ai vrut să-l mulţumeşti (pe bună dreptate). Problema începe cînd treci de la gîndul: „L-am satisfăcut; toate sînt bune", la gîndul: „Ce om deosebit trebuie să fiu eu pentru că am făcut lucrul acesta". Cu cît îţi găseşti mai multă desfătare în tine însuţi, cu cît găseşti mai puţină plăcere în laudă, cu atît devii mai rău. Cînd găseşti plăcere numai în tine însuţi şi cînd nu-ţi pasă deloc de lauda altora, ai ajuns cît se poate de jos. Acesta este motivul pentru care vanitatea, deşi este un soi de Mîndrie care se arată cel mai mult la suprafaţă, este în realitate cea mai puţin rea şi cea mai scuzabilă formă de mîndrie. Persoana vanitoasă doreşte prea multe laude, aplauze şi admiraţie, şi întotdeauna tînjeşte după ele. Este o greşeală, dar una copilărească şi (într-un fel ciudat) o greşeală umilă. Ea arată că încă nu eşti complet mulţumit cu propria ta admiraţie. Îi preţuieşti suficient de mult pe ceilalţi oameni ca să vrei ca ei să te bage în seamă. De fapt, tu eşti încă om.

Adevărata Mîndrie diabolică, întunecată, vine atunci cînd te uiţi de sus în jos la ceilalţi în aşa măsură încît nu-ţi pasă ce cred ei despre tine. Desigur, deseori este bine şi este de datoria noastră să nu luăm seama la ce gîndesc oamenii despre noi, dacă facem lucrul acesta pentru un motiv bun, şi anume, pentru că ne interesează incomparabil mai mult ce crede Dumnezeu despre noi. Dar omul mîndru are un motiv cu totul diferit pentru a nu-i păsa. El spune: „De ce să-mi pese de aplauzele prostimii, ca şi cum părerea lor ar însemna ceva pentru mine? Şi chiar dacă părerile lor ar avea vreo valoare, oare sînt eu genul de om care să roşească de plăcere cînd i se face un compliment, ca o fetişcană la primul ei dans? Nicidecum. Eu sînt o personalitate adultă, complet formată. Tot ce am făcut a avut drept scop să satisfacă propriile mele idealuri — sau conştiinţa mea artistică sau tradiţiile familiei mele — sau, într-un cuvînt, am făcut toate aceste lucruri pentru că eu sînt grozav. Dacă îi place gloatei, n-are decît. Ei nu au nici o valoare pentru mine". În felul acesta, putem deosebi Mîndria atotcuprinzătoare de vanitate; aşa cum am spus anterior, diavolului îi place să ne „vindece" de o greşeală mică, dacă ne poate da una mai mare. Noi

trebuie să încercăm să nu fim vanitoşi, dar să nu cerem niciodată ajutorul Mîndriei ca să ne vindece de vanitate; mai bine în tigaie decît direct pe foc.

(2) Noi obişnuim să spunem că un om este „mîndru“ de fiul său, de tatăl său, de şcoala sa, de regimentul său, şi ne putem întreba dacă „mîndria“ înţeleasă în sensul acesta este un păcat. Cred că depinde de ce anume înţelegem prin „a fi mîndru de ceva“. Foarte adesea, în asemenea afirmaţii, expresia „a fi mîndru“ înseamnă „a avea o admiraţie din inimă“ pentru cineva sau ceva. Bineînţeles că o asemenea admiraţie este foarte departe de a fi păcat. Dar ea poate să însemne că persoana în cauză îşi dă aere pe socoteala tatălui său distins sau pentru că aparţine unui regiment faimos. Lucrul acesta, desigur, este păcat; dar chiar şi în cazul acesta, este mai bine decît să fii mîndru de tine însuţi. Dacă iubeşti şi admiri altceva decît pe tine însuţi, înseamnă că faci un pas de îndepărtare de ruina spirituală completă, deşi nu vom fi sănătoşi cîtă vreme iubim sau admirăm ceva mai mult decît Îl iubim sau Îl admirăm pe Dumnezeu.

(3) Nu trebuie să credem că Mîndria este ceva ce Dumnezeu ne interzice pentru că El este ofensat de ea, sau că Umilinţa este ceva ce El ne cere ca o recunoaştere a demnităţii Lui — ca şi cum Dumnezeu Însuşi ar fi mîndru. El nu este îngrijorat deloc cu privire la demnitatea Sa. Ideea este că El vrea ca tu să-L cunoşti: vrea să ţi Se dăruiască ţie. Iar tu şi El sînteţi două lucruri de aşa natură încît dacă tu intri în contact cu El, în realitate, tu te vei umili — vei găsi desfătare în umilinţă, vei simţi o uşurare infinită pentru că ai scăpat o dată pentru totdeauna de nonsensul acela ridicol despre propria ta demnitate, care te-a făcut să fii neliniştit şi nefericit toată viaţa. El încearcă să te facă umil tocmai pentru ca să facă posibil acest moment: încearcă să dea jos costumul de bal-mascat ridicol şi urît cu care ne-am acoperit şi cu care ne fudulim ca nişte mici idioţi ce sîntem. Aş vrea ca eu însumi să fi ajuns puţin mai departe cu umilinţa: dacă aş fi ajuns, probabil că aş fi putut să vă spun mai multe despre uşurarea şi mîngîierea dezbrăcării de costumul de bal-mascat — despre dezbrăcarea de eul fals, cu toate laudele lui: „Ia uită-te la mine“ şi: „Nu-i aşa că sînt un băiat bun?“, cu toate grandomaniile lui. Să te apropii de această dezbrăcare, chiar şi pentru o clipă, este ca şi cum ai da apă rece unui om în deşert.

(4) Să nu vă închipuiţi că dacă veţi întîlni un om cu adevărat umil va arăta aşa cum cred oamenii din zilele noastre că este un om „umil“: nu va fi un om linguşitor şi mieros, care îţi spune întruna că el nu este nimic. Probabil că tot ce vei constata este că e un om vesel, inteligent, care manifestă un interes real pentru ceea *ce i-ai spus tu.* Dacă nu-ţi place de el, este pentru că te simţi puţin invidios faţă de un om care pare să se bucure de viaţă cu atîta uşurinţă. El nu se va gîndi la umilinţă: el nu se va gîndi deloc la sine.

Dacă cineva ar vrea să dobîndească umilinţă, cred că pot să-i spun care

este primul pas. Primul pas este să-ţi dai seama că eşti mîndru. Este adevărat că este un pas destul de mare, dar nu poţi face absolut nimic altceva înainte de a face pasul acesta. Dacă tu crezi că nu eşti înfumurat, înseamnă că eşti, de fapt, foarte înfumurat.

9
Dragostea

Am spus într-un capitol anterior că sînt patru virtuţi „cardinale" şi trei virtuţi „teologice". Cele trei virtuţi teologice sînt credinţa, nădejdea şi dragostea. Ne vom ocupa de credinţă în ultimele două capitole. În capitolul 7 ne-am ocupat în parte de dragoste, dar acolo ne-am concentrat asupra acelei părţi a dragostei care este numită iertare. Aş vrea acum să spun mai multe lucruri.

Mai întîi, cu privire la înţelesul cuvîntului. Cuvîntul folosit original de teologi a fost „caritate", care acum a ajuns să însemne doar ceea ce numim „binefacere" — adică, a le dărui săracilor. La început, cuvîntul a avut un sens mult mai larg. (Puteţi înţelege cum a ajuns să aibă sensul modern. Dacă un om are „caritate", dărnicia faţă de săraci este unul dintre cele mai vizibile lucruri pe care le face, şi oamenii au ajuns să vorbească de parcă acesta ar fi singurul înţeles al carităţii. La fel s-a întîmplat şi cu cuvîntul „rimă" — care este cel mai evident lucru în legătură cu poezia; în final, oamenii au ajuns să înţeleagă prin „poezie" doar rimă şi nimic mai mult.) Caritate înseamnă „Dragoste, în sensul creştin". Dar dragostea, în sensul creştin, nu este o emoţie. Nu este o stare a sentimentelor, ci a voinţei; este acea stare a voinţei pe care o avem în mod natural cu privire la noi înşine şi pe care trebuie să învăţăm să o avem şi faţă de ceilalţi.

În capitolul despre iertare am arătat că dragostea noastră pentru noi înşine nu înseamnă că *ne place* de noi înşine. Înseamnă doar că ne dorim binele. În acelaşi sens, dragostea creştină (sau caritatea) pentru aproapele nostru este un lucru complet diferit de afecţiune. Nouă „ne place" sau „avem afecţiune" pentru unii oameni, iar pentru alţii nu avem afecţiune. Este important să înţelegem că această „afecţiune" naturală nu este nici păcat şi nici virtute, după cum faptul că îţi place sau nu o mîncare nu este un păcat sau o virtute. Este doar un fapt. Desigur, ceea ce facem cu această atitudine poate fi un lucru păcătos sau virtuos.

Afecţiunea naturală pentru anumiţi oameni face să ne fie mai uşor să fim „caritabili" faţă de ei. Prin urmare, este datoria noastră normală să încurajăm afecţiunile noastre — să „ne placă" de oameni pe cît posibil (la fel cum este de datoria noastră să ne încurajăm să ne placă exerciţiul fizic sau mîncarea sănătoasă) — nu pentru că această atitudine în sine este virtutea dragostei, ci pentru că o ajută. Pe de altă parte, este de asemenea necesar să

fim foarte atenţi ca nu cumva afecţiunea noastră faţă de o persoană să ne facă necaritabili sau chiar nedrepţi faţă de alţii. Sînt cazuri cînd faptul că ne place de o anumită persoană este în conflict cu dragostea noastră faţă de acea persoană. De exemplu, o mamă care-şi iubeşte la nebunie copilul poate fi tentată de afecţiunea ei naturală să-l „răsfeţe"; adică, să-şi satisfacă propriile impulsuri afective primejduind adevărata fericire de mai tîrziu a copilului.

Dar cu toate că această simpatie naturală ar trebui să fie încurajată în mod normal, ar fi foarte greşit să credem că pentru a deveni caritabili trebuie să încercăm să producem sentimente de afecţiune. Unii oameni au un temperament „rece"; acesta poate fi un dezavantaj pentru ei, dar nu este un păcat, după cum nu este păcat să ai indigestie; faptul acesta nu le taie posibilitatea de a învăţa dragostea şi nici nu-i scuteşte de a o aplica. Regula este extrem de simplă pentru toţi. Nu vă irosiţi timpul întrebîndu-vă dacă-l „iubiţi" pe aproapele vostru; acţionaţi ca şi cum l-aţi iubi. De îndată ce facem aceasta, noi descoperim unul dintre marile secrete. Cînd te comporţi ca şi cum ai iubi pe cineva, vei ajunge să-l iubeşti într-adevăr. Dacă răneşti pe cineva de care nu-ţi place, vei descoperi că-ţi displace şi mai mult. Dacă îi faci un bine, vei descoperi că-l displaci mai puţin. Există, este adevărat, o excepţie. Dacă îi faci un bine, nu pentru a face pe placul lui Dumnezeu şi pentru a asculta de legea dragostei, ci ca să-i arăţi cît de iertător eşti tu şi ca să-i creezi obligaţii faţă de tine, pentru ca apoi să stai şi să aştepţi să vezi „recunoştinţa" lui, probabil că vei fi dezamăgit. (Oamenii nu sînt proşti: ei depistează foarte repede ceva ce este făcut pentru a impresiona sau pentru a-ţi da aere de superioritate.) Dar ori de cîte ori facem un bine cuiva doar pentru că este om ca şi noi, făcut de Dumnezeu (ca şi noi), dorindu-i binele aşa cum dorim binele nostru, învăţăm să-l iubim ceva mai mult sau, cel puţin, ne va displace mai puţin.

În consecinţă, deşi dragostea creştină pare să fie un lucru foarte rece pentru oamenii ale căror capete sînt pline de sentimentalism, şi deşi ea este distinctă de afecţiune, totuşi ea duce la afecţiune. Diferenţa între un creştin şi un om lumesc este că omul lumesc are numai afecţiuni sau „simpatii", iar creştinul are numai „caritate" („dragoste"). Omul lumesc îi tratează frumos pe anumiţi oameni pentru că „îi place" de ei; creştinul, încercînd să trateze pe oricine frumos, descoperă că îi simpatizează pe oameni tot mai mult — inclusiv pe oamenii pe care nu-şi putea imagina la început că i-ar putea simpatiza.

Aceeaşi lege spirituală acţionează în mod îngrozitor în direcţie opusă. Nemţii, poate, i-au maltratat la început pe evrei pentru că i-au urît; după aceea i-au urît şi mai mult pentru că îi maltrataseră. Cu cît eşti mai crud, cu atît vei urî mai mult; şi cu cît urăşti mai mult, cu atît vei deveni mai crud — intri într-un cerc vicios care nu se sfîrşeşte niciodată.

Binele şi răul cresc cu dobîndă. Acesta este motivul pentru care deciziile mărunte pe care noi le luăm în fiecare zi au o importanţă infinită. Cel mai mic bine pe care-l poţi face astăzi înseamnă capturarea unui punct strategic din care, peste cîteva luni, s-ar putea să înaintezi spre victorii pe care nu le-ai visat nicicînd. Complacerea aparent obişnuită în pofte sau mînie poate însemna pierderea unei culmi sau a unei căi ferate sau a unui cap de pod de unde duşmanul poate lansa atacuri care altfel ar fi imposibile.

Unii scriitori folosesc cuvîntul caritate nu numai pentru a descrie dragostea creştină dintre oameni, ci şi dragostea lui Dumnezeu pentru oameni şi dragostea oamenilor pentru Dumnezeu. În ceea ce priveşte al doilea aspect dintre acestea două, oamenii îşi fac deseori probleme. Li se spune că trebuie să-L iubească pe Dumnezeu. Ei nu pot descoperi un asemenea sentiment înăuntrul lor. Ce ar trebui să facă? Răspunsul este acelaşi ca şi mai înainte. Purtaţi-vă ca şi cum L-aţi iubi pe Dumnezeu. Nu încercaţi să fabricaţi sentimente. Puneţi-vă întrebarea: „Dacă aş fi sigur că-L iubesc pe Dumnezeu, ce aş face?“ Cînd aţi găsit răspunsul, faceţi tocmai lucrul acela.

În general, dragostea lui Dumnezeu pentru noi este un subiect mult mai clar decît dragostea noastră pentru El. Nimeni nu poate avea întotdeauna sentimente pioase: şi chiar dacă ar putea, sentimentele nu sînt lucrul cel mai important pe care-l vrea Dumnezeu. Dragostea creştină, fie faţă de Dumnezeu, fie faţă de oameni, este o chestiune de voinţă. Dacă încercăm să facem voia Lui, noi împlinim porunca: „Să iubeşti pe Domnul, Dumnezeul tău“. El ne va da sentimente de dragoste dacă găseşte cu cale. Noi nu le putem crea şi nu trebuie să pretindem că sînt un drept al nostru. Lucrul cel mai important care trebuie ţinut minte este că, deşi sentimentele noastre fluctuează, dragostea Lui pentru noi nu fluctuează. Ea nu este micşorată de păcatele noastre sau de indiferenţa noastră; tocmai de aceea este neabătută în hotărîrea ei de a ne vindeca de acele păcate, oricît ne-ar costa pe noi şi oricît L-ar costa pe El.

10
Speranța

Speranţa este una dintre virtuţile teologice. Aceasta înseamnă că o continuă aşteptare a lumii viitoare nu este (aşa cum cred unii oameni moderni) o formă de evadare sau o iluzie, ci unul dintre lucrurile pe care creştinul trebuie să le facă. Nu înseamnă că trebuie să acceptăm lumea actuală aşa cum este. Dacă citiţi istoria, veţi descoperi că creştinii care au făcut cel mai mult pentru lumea actuală sînt tocmai aceia care s-au gîndit cel mai mult la lumea viitoare. Apostolii înşişi, care au pornit pe jos ca să convertească Imperiul Roman, marii bărbaţi care au făurit Evul Mediu, evanghelicii englezi care au abolit comerţul cu sclavi, toţi aceştia şi-au lăsat urmele pe Pămînt tocmai pentru că minţile lor au fost preocupate de Cer. Numai de cînd creştinii au încetat în mare măsură să se mai gîndească la lumea viitoare, numai de atunci încoace au devenit atît de ineficienţi în lumea aceasta. Ţintiţi spre Cer şi pămîntul vă va fi dat „pe deasupra": ţintiţi spre pămînt şi nu veţi primi nici pămîntul şi nici cerul. Pare să fie o regulă ciudată, dar ceva de felul acesta poate fi observat şi în alte lucruri. Sănătatea este o mare binecuvîntare, dar în momentul cînd îţi faci din sănătate unul dintre obiectivele tale principale, începi să devii capricios şi îţi închipui că ceva nu este în ordine cu tine. Vei dobîndi sănătate numai dacă vei fi interesat mai mult de alte lucruri — mîncare, jocuri, muncă, relaxare, aer liber. La fel, noi nu vom salva civilizaţia cîtă vreme civilizaţia este principalul nostru obiectiv. Trebuie să învăţăm să vrem altceva mai mult.

Cei mai mulţi dintre noi găsesc că este foarte dificil să dorească „Cerul" — cu excepţia sensului în care „Cerul" înseamnă reîntîlnirea prietenilor care au murit. Un motiv pentru care lucrul acesta este dificil este că noi nu am fost educaţi în privinţa aceasta: toată educaţia pe care o primim tinde să ne fixeze minţile asupra acestei lumi. Un alt motiv este că atunci cînd un adevărat dor după Cer este prezent în noi, noi nu îl recunoaştem. Majoritatea oamenilor, dacă ar fi învăţat cu adevărat să-şi cerceteze inimile, ar şti că ei vor, şi încă cu tărie, ceva ce nu poate fi posedat în lumea aceasta. Sînt în lumea aceasta tot felul de lucruri care oferă să-ţi dea lucrul acela, dar ele nu pot niciodată să-şi ţină promisiunea pînă la capăt. Dorinţele care se nasc în noi cînd ne îndrăgostim pentru prima oară sau cînd ne gîndim pentru prima dată la o ţară străină sau cînd abordăm pentru prima

oară un subiect care ne interesează, sînt dorințe pe care nici căsătoria, nici călătoriile și nici învățătura nu le pot satisface cu adevărat. Nu vorbesc acum despre ceea ce am numi în mod obișnuit căsătorii nereușite, călătorii nereușite sau cariere științifice ratate. Vorbesc despre cele mai bune realizări posibile. Este ceva ce am întrezărit în acel prim moment de dor, ceva ce se pierde în realitate. Cred că toți înțelegeți ce vreau să spun. Soția poate fi o soție bună, hotelurile și priveliștile pot să fie excelente, chimia poate să fie un domeniu foarte interesant: dar ceva ne-a scăpat. Există două modalități greșite și una corectă de a aborda acest fapt.

(1) Calea nebunului. El dă vina pe lucruri. El își petrece toată viața gîndindu-se că dacă și-ar fi luat altă soție sau dacă ar fi mers într-o călătorie mai scumpă sau orice altceva, atunci ar fi capturat acel misterios ceva după care tînjim cu toții. Cei mai mulți dintre oamenii bogați plictisiți și nemulțumiți din lume fac parte din această categorie. Ei își petrec viețile mergînd de la o femeie la alta (prin divorțuri), de pe un continent pe altul, de la un hobby la altul, crezînd întotdeauna că acesta din urmă este în sfîrșit lucrul pe care l-au dorit, dar sînt dezamăgiți întotdeauna.

(2) Calea „omului rezonabil" ajuns la dezamăgire. El își spune curînd că totul a fost o iluzie. „Bineînțeles că simți așa cînd ești tînăr," spune el, „dar cînd ajungi la vîrsta mea, încetezi să mai cauți capătul curcubeului." De aceea, el se resemnează și învață să nu aștepte prea mult și reprimă acea parte a ființei sale care obișnuia, cum ar spune el, „să ceară luna de pe cer". Desigur, acesta este un drum mai bun decît primul și îl face pe om mult mai fericit și mai puțin supărător pentru societate. El tinde să-l facă pe om mărginit și plin de sine (el este capabil să le fie superior celor pe care-i numește „adolescenți"), dar, în ansamblu, el se descurcă destul de bine. Ar fi cea mai bună poziție pe care am putea-o lua dacă omul nu ar trăi veșnic. Dar să presupunem că fericirea infinită există cu adevărat, că ne așteaptă. Să presupunem că poți ajunge cu adevărat la capătul curcubeului. În cazul acesta, ar fi păcat să afli prea tîrziu (la o clipă după moarte) că presupusa noastră „judecată sănătoasă" a înăbușit în noi capacitatea de a ne bucura de acea adevărată fericire.

(3) Calea creștină. Creștinul spune: „Creaturile nu se nasc cu dorințe decît dacă există posibilitatea de satisfacere a acelor dorințe. Un copil simte foame: ei bine, există un lucru numit mîncare. O rățușcă vrea să înoate: ei bine, există un lucru numit apă. Oamenii simt o dorință sexuală: ei bine, există un lucru numit sex. Dacă descopăr în mine o dorință pe care nu o poate satisface nici o experiență din lumea aceasta, cea mai probabilă explicație este că eu am fost creat pentru o altă lume. Dacă nici una dintre plăcerile mele pămîntești nu o poate satisface, aceasta nu dovedește că universul este o fraudă. Probabil că plăcerile pămîntești nu au fost menite

să o satisfacă, ci doar să o stîrnească, să sugereze lucrul real. Dacă este aşa, eu trebuie să am grijă, pe de-o parte, să nu dispreţuiesc niciodată sau să fiu nerecunoscător pentru aceste binecuvîntări pămînteşti şi, pe de altă parte, să nu le confund niciodată cu realitatea a cărei copie sau ecou sau miraj sînt ele. Trebuie să păstrez vie în mine dorinţa după ţara mea adevărată. pe care nu o voi găsi decît după moarte; nu trebuie niciodată să o las să fie acoperită de zăpadă sau dată deoparte; trebuie să-mi fac din ea principalul obiectiv al vieţii, să mă silesc spre ţara aceea şi să-i ajut pe alţii să facă acelaşi lucru".

Nu are rost să vă îngrijoraţi din pricina glumeţilor care încearcă să ridiculizeze speranţa creştină cu privire la „Cer", spunînd că ei nu vor „să-şi petreacă veşnicia cîntînd la harpă". Răspunsul care trebuie să le fie dat unor asemenea oameni este că dacă ei nu pot înţelege cărţile scrise pentru adulţi, ar trebui nici să nu vorbească despre ele. Toate figurile de stil biblice (harpe, coroane, aur etc.) sînt, desigur, o încercare simbolică de a exprima inexprimabilul. Instrumentele muzicale sînt menţionate deoarece pentru mulţi oameni (nu pentru toţi) muzica este singurul lucru cunoscut în viaţa prezentă care sugerează cu cea mai mare vigoare extazul şi infinitul. Coroanele sînt menţionate pentru a sugera faptul că cei care sînt uniţi cu Dumnezeu în veşnicie vor fi părtaşi la splendoarea, la puterea şi la bucuria Lui. Aurul este menţionat pentru că sugerează eternitatea Cerului (aurul nu rugineşte) şi valoarea lui enormă. Oamenii care iau aceste simboluri în sens literal ar putea la fel de bine să creadă că atunci cînd Cristos ne-a spus să fim ca porumbeii, a vrut să spună că noi trebuie să depunem ouă.

11
Credința

Trebuie să vorbesc în capitolul acesta despre ceea ce creştinii numesc credinţă. În general vorbind, cuvîntul credinţă poate să fie folosit de creştini în două sensuri sau la două nivele diferite şi de aceea le voi aborda pe rînd. În primul sens înseamnă pur şi simplu crez — a accepta sau a considera adevărate doctrinele creştinismului. Lucrul acesta este destul de simplu. Dar ceea ce îi nedumereşte pe oameni — sau, cel puţin, ceea ce m-a nedumerit pe mine — este faptul că creştinii privesc credinţa în sensul acesta ca pe o virtute. M-am întrebat cum este posibil să fie o virtute — ce este moral sau imoral în a crede sau a nu crede un set de afirmaţii? Este evident, îmi spuneam eu, că orice om întreg la minte acceptă sau respinge o afirmaţie nu pentru că vrea sau nu, ci pentru că dovezile i se par veritabile sau nu. Dacă el ar greşi cu privire la corectitudinea dovezilor, aceasta nu ar însemna că el este un om rău, ci doar că nu este prea deştept. Iar dacă el ar crede că dovezile sînt inadecvate şi cu toate acestea şi-ar impune să creadă ceva, în ciuda dovezilor, lucrul acesta ar fi pur şi simplu stupid.

Ei bine, eu continui să am această părere. Dar iată ce nu am înţeles atunci — şi ce mulţi alţi oameni încă nu pot înţelege. Eu am presupus că dacă mintea omenească acceptă la un moment dat un lucru ca fiind adevărat, va continua în mod automat să-l socotească adevărat, pînă cînd apare vreun motiv serios pentru reconsiderare. De fapt, eu am presupus că mintea omenească este guvernată în întregime de raţiune. Dar lucrurile nu stau aşa. De exemplu, raţiunea mea este convinsă cu desăvîrşire de dovezi veritabile că anestezicele nu mă asfixiază şi că nişte chirurgi bine pregătiţi nu încep operaţia decît după ce pacientul este inconştient. Dar aceasta nu schimbă faptul că atunci cînd ei mă pun pe masă şi îmi pun pe faţă masca lor oribilă, o panică copilărească se declanşează înăuntrul meu. Încep să mă gîndesc că mă voi asfixia şi mi-e teamă că ei vor începe să mă taie înainte de a fi anesteziat complet. Cu alte cuvinte, îmi pierd credinţa în anestezice. Nu raţiunea este cea care îmi fură credinţa: dimpotrivă, credinţa mea este bazată pe raţiune. Imaginaţia şi emoţiile sînt cele care îmi fură credinţa. Bătălia este dată între credinţă şi raţiune, de o parte, şi emoţii şi imaginaţie, de cealaltă parte.

Dacă vă gîndiţi bine, veţi găsi zeci de situaţii ca aceasta. Un bărbat ştie, pe baza unor dovezi foarte solide, că o fată frumoasă pe care o cunoaşte

este o mincinoasă, că nu poate păstra un secret şi că nu ar trebui să aibă încredere în ea; dar cînd este singur cu ea, mintea lui pierde credinţa în fărîma aceea de informaţie şi începe să se gîndească: „Poate că va fi altfel de data asta“, şi iarăşi se face de rîs şi îi spune ceva ce nu ar fi trebuit să-i spună. Simţurile şi emoţiile lui au nimicit credinţa în ceea ce ştia de fapt că este adevărat. Sau luaţi, dacă vreţi, cazul unui băiat care învaţă să înoate. Raţiunea lui ştie perfect de bine că un corp omenesc nesprijinit nu se scufundă neapărat în apă: el a văzut zeci de oameni care plutesc şi care înoată. Dar întreaga problemă este dacă el va putea continua să creadă lucrui acesta atunci cînd instructorul lui îşi va retrage mîinile şi îl va lăsa fără sprijin în apă — sau dacă va înceta să creadă, dacă va fi cuprins de frică şi se va scufunda.

Exact acelaşi lucru se petrece cu creştinismul. Eu nu îi cer nimănui să accepte creştinismul, dacă raţiunea lui îi spune că cea mai mare parte a dovezilor sînt împotriva lui. Nu acesta este punctul în care intră în joc credinţa. Dar să presupunem că raţiunea lui a decis deja că majoritatea dovezilor sînt în favoarea creştinismului. Vă pot spune prin ce va trece omul acela în următoarele cîteva săptămîni. Va veni un moment cînd va primi o veste rea, cînd va fi în necaz sau cînd va fi în mijlocul mai multor oameni care nu cred şi, dintr-o dată, emoţiile lui se vor ridica şi vor porni un fel de război fulger împotriva credinţei lui. Sau va veni un moment în care va dori o femeie, cînd va vrea să spună o minciună, cînd se va simţi foarte mulţumit de sine, cînd va avea un prilej să cîştige mai mulţi bani într-un mod care nu este tocmai cinstit: va veni un moment în care lui i-ar fi foarte convenabil dacă creştinismul nu ar fi adevărat. Şi iarăşi dorinţele şi emoţiile lui vor fi acelea care vor declanşa războiul fulger. Nu mă refer la momente în care apar noi dovezi veritabile împotriva creştinismului. Acestea trebuie să fie examinate şi este o problemă cu totul diferită. Acum vorbesc despre momentele cînd o simplă emoţie se ridică împotriva credinţei.

În sensul în care am folosit aici cuvîntul, credinţa este arta de a rămîne lîngă lucrurile pe care raţiunea le-a acceptat cîndva, de a fi statornic în ciuda emoţiilor schimbătoare, pentru că emoţiile se vor schimba, indiferent care motive le acceptă raţiunea. Ştiu lucrul acesta din experienţă. Acum cînd sînt creştin, am uneori stări sufleteşti cînd tot creştinismul pare foarte improbabil: dar cînd am fost ateu am avut stări sufleteşti în care creştinismul părea extraordinar de probabil. Răzvrătirea emoţiilor împotriva eului tău real vor veni în orice caz. Acesta este motivul pentru care credinţa este o asemenea virtute necesară: dacă nu înveţi să îţi controlezi stările sufleteşti cînd „ies din linie“, nu vei putea fi un creştin veritabil şi nici măcar un ateu veritabil, ci doar o făptură care fluctuează, ale cărei crezuri depind în realitate de starea vremii sau de starea digestiei sale.

În consecinţă, trebuie să facem exerciţii de antrenament în dezvoltarea deprinderii noastre de a crede.

Primul pas este recunoaşterea faptului că stările tale sufleteşti se schimbă. Următorul este să te asiguri că, dacă ai acceptat cîndva creştinismul, doctrinele lui principale trebuie să fie aduse în fiecare zi, pentru un timp oarecare, înaintea gîndirii tale conştiente. Acesta este motivul pentru care sînt atît de importante pentru viaţa creştină rugăciunile zilnice, citirea zilnică a Bibliei şi mersul la biserică. Noi trebuie să ne aducem permanent aminte ce credem. Nici această credinţă şi nici alta nu vor rămîne în mod automat vii în minte. Ele trebuie să fie hrănite. De fapt, dacă ai examina o sută de oameni care şi-au pierdut credinţa în creştinism, mă întreb cîţi dintre aceştia au renunţat la creştinism din motive raţionale, deoarece au fost convinşi raţional de neadevărul acestuia? Oare nu au alunecat încet cei mai mulţi dintre ei?

Trebuie acum să mă întorc la al doilea sens al credinţei, la sensul mai înalt: şi acesta este cel mai dificil lucru pe care l-am abordat vreodată. Aş vrea să-l abordez întorcîndu-mă înapoi la subiectul umilinţei. Vă aduceţi aminte că am spus că primul pas către umilinţă este să-ţi dai seama că eşti mîndru. Vreau să adaug acum că următorul pas este să încerci cu seriozitate să pui în practică virtuţile creştine. O săptămînă nu este de ajuns. Lucrurile merg adesea ca pe aţă în prima săptămînă. Încearcă şase săptămîni. În intervalul acela s-ar putea să fi căzut înapoi la punctul de unde ai pornit sau chiar mai jos, dar vei fi descoperit cîteva adevăruri importante cu privire la tine însuţi. Nici un om nu ştie cît este de rău decît atunci cînd a încercat din răsputeri să fie bun.

O idee ridicolă circulată în prezent este că oamenii buni nu ştiu ce înseamnă să fii ispitit. Aceasta este o minciună evidentă. Numai aceia care încearcă să se împotrivească ispitei ştiu cît de puternică este aceasta. La urma urmei, afli care este puterea armatei germane dacă lupţi împotriva ei, nu dacă te predai şi capitulezi. Afli care este tăria vîntului dacă încerci să mergi împotriva lui, nu dacă te aşezi jos. Un om care cedează în faţa unei ispite după cinci minute nu ştie cît de intensă ar fi fost aceasta peste o oră. Acesta este motivul pentru care, într-un sens, oamenii răi ştiu foarte puţine despre răutate. Ei au trăit la adăpost prin faptul că au cedat întotdeauna. Noi nu vom descoperi niciodată tăria impulsului rău dinăuntrul nostru decît atunci cînd vom încerca să luptăm împotriva lui: Cristos, pentru că El a fost singurul om care nu a cedat niciodată în faţa ispitei, este de asemenea singurul om care cunoaşte pe deplin ce înseamnă să fii ispitit — singurul care cunoaşte realitatea completă. Foarte bine. Principalul lucru pe care-l învăţăm dintr-o încercare serioasă de a pune în aplicare virtuţile creştine este că falimentăm. Dacă a crezut cineva că Dumnezeu ne pune la un fel de examen, şi că noi am putea primi note bune

dacă le-am merita, ideea aceea trebuie spulberată. Dacă a crezut cineva că poţi face un fel de tîrg — că noi am putea să respectăm partea noastră de contract şi să-L facem astfel dator pe Dumnezeu să o respecte pe a Lui, aşa cum este drept — ideea aceasta trebuie spulberată.

Cred că orice om care are o credinţă în Dumnezeu, are în minte ideea examenului sau a tîrgului, pînă cînd devine creştin. Primul rezultat al creştinismului real este că spulberă ideea aceasta. Cînd văd că este spulberată, unii oameni cred că aceasta înseamnă că creştinismul este falimentar şi îl abandonează. Se pare că ei îşi închipuie că Dumnezeu este foarte naiv! De fapt, desigur, El ştie totul despre aceasta. Unul dintre lucrurile pe care creştinismul are menirea să le facă este să spulbere ideea aceasta. Dumnezeu a aşteptat momentul în care vei descoperi că este imposibil să ajungi să meriţi o notă de trecere la examen sau să poţi să-L faci pe El să-ţi datoreze ceva.

După aceea urmează o altă descoperire. Orice înzestrare pe care o ai, puterea ta de a gîndi sau de a-ţi mişca mîinile şi picioarele, îţi este dată de Dumnezeu. Dacă ţi-ai dedica fiecare moment din viaţă în exclusivitate pentru a-L sluji pe El, nu ai putea să-I dai nimic care, într-un sens, să nu fi fost deja al Lui. Am să-ţi spun cum stau lucrurile cînd noi vorbim despre a face ceva pentru Dumnezeu sau despre a-I dărui ceva lui Dumnezeu. Este ca şi cum un copil mic s-ar duce la tatăl lui şi i-ar spune: „Tăticule, dă-mi douăzeci de lei ca să-ţi cumpăr un cadou de ziua ta". Desigur, tatăl îi dă banii şi este plăcut impresionat de cadoul copilului. Totul este foarte bine şi foarte frumos, dar numai un idiot ar crede că tatăl este îndatorat cu douăzeci de lei în această tranzacţie. După ce omul a făcut aceste două descoperiri, Dumnezeu poate lucra cu adevărat în el. Abia atunci începe adevărata viaţă. Omul este treaz de acum. Acum putem trece să vorbim despre credinţă în al doilea sens.

12
Credința

Aş vrea să încep prin a spune ceva la care să ia aminte fiecare. Iată ce: Dacă acest capitol nu înseamnă nimic pentru tine, dacă ţi se pare că încearcă să răspundă la întrebări pe care nu ţi le-ai pus niciodată, nici nu-l citi. Nu te deranja. În creştinism există anumite lucruri care pot fi înţelese din afară, înainte de a deveni creştin. Dar sînt multe lucruri care nu pot fi înţelese decît după ce ai parcurs o distanţă oarecare pe calea creştină. Aceste lucruri sînt pur practice, deşi nu par să fie. Ele sînt îndrumări cu privire la abordarea anumitor încrucişări de drumuri şi obstacole în călătorie, şi ele nu par să aibă sens decît atunci cînd omul a ajuns în acele situaţii. Ori de cîte ori găseşti în scrierile creştine afirmaţii cărora nu le vezi sensul, nu-ţi face probleme. Lasă-le în pace. Va veni o zi, poate peste cîţiva ani, cînd vei înţelege dintr-o dată sensul afirmaţiei. Dacă l-am putea înţelege acum, probabil că ne-ar face doar rău.

Desigur, toate aceste lucruri pledează împotriva mea. Lucrul pe care voi încerca să-l explic în acest capitol poate să mă depăşească. S-ar putea să cred că am ajuns undeva, cînd de fapt eu încă nu am ajuns. Singurul lucru pe care pot să-l fac este să le cer creştinilor învăţaţi să mă urmărească cu atenţie şi să-mi spună dacă greşesc; pe ceilalţi îi sfătuiesc să ia cu rezerve ceea ce le spun — ca pe ceva ce le este oferit, pentru că s-ar putea să le fie de ajutor, nu pentru că sînt sigur că am dreptate.

Încerc să vorbesc despre credinţă în al doilea sens al cuvîntului, sensul mai înalt. Am spus în capitolul precedent că problema credinţei în acest sens se pune după ce un om a încercat cît a putut mai bine să aplice în viaţă virtuţile creştine şi a văzut că eşuează, după ce a descoperit că şi ceea ce I-ar putea da înapoi lui Dumnezeu Îi aparţinea deja lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, el îşi descoperă falimentul. Iarăşi, ceea ce-L interesează pe Dumnezeu nu sînt doar acţiunile noastre. Ceea ce-L interesează pe El este ca noi să fim creaturi de o anumită calitate — să fim aşa cum ne-a vrut El — creaturi aflate într-un anumit raport cu El. Nu adaug: „şi aflate într-un anumit raport unul cu altul", deoarece lucrul acesta este inclus: dacă eşti într-o relaţie bună cu El, în mod inevitabil vei fi într-o relaţie bună şi cu semenii tăi, la fel cum dacă toate spiţele unei roţi sînt potrivite bine în butuc şi în obadă este cert că vor fi în poziţie corectă una faţă de cealaltă. Cîtă vreme omul se gîndeşte la Dumnezeu ca la un examinator care i-a dat

să scrie o anumită lucrare scrisă sau se gîndeşte la El ca la partea opusă într-un contract oarecare — cîtă vreme se gîndeşte la pretenţii şi revendicări între sine şi Dumnezeu — încă nu este în relaţie bună cu El. El înţelege greşit ce este el şi ce este Dumnezeu. Şi nu poate intra într-o relaţie corectă cu Dumnezeu pînă cînd nu a descoperit realitatea propriului său faliment.

Cînd spun „a descoperit", eu mă refer realmente la o descoperire, nu doar să repeţi un lucru ca un papagal. Bineînţeles că orice copil, dacă i se dă un anumit gen de educaţie religioasă, va învăţa curînd să *spună* că noi nu putem să-I oferim lui Dumnezeu ceva care să nu fie deja al Lui şi că noi descoperim că nu reuşim nici măcar să-I oferim un lucru fără să reţinem ceva şi pentru noi. Cînd vorbesc despre o descoperire reală, mă refer la faptul de a descoperi realmente, din experienţă proprie, că lucrul acesta este adevărat.

În sensul acesta, noi nu putem descoperi eşecul nostru de a împlini legea lui Dumnezeu, decît dacă încercăm din răsputeri (şi chiar şi atunci falimentăm). Dacă nu încercăm cu adevărat, orice am spune, vom avea totdeauna în minte ideea că dacă am încerca mai tare am putea reuşi să fim cu desăvîrşire buni. Astfel, într-un anumit sens, calea de întoarcere la Dumnezeu este calea efortului moral, calea încercării din răsputeri. Dar într-un alt sens, tocmai lipsa de încercare este cea care ne aduce acasă. Toate încercările duc la un moment vital cînd te întorci spre Dumnezeu şi-I spui: „Tu trebuie să faci aceasta. Eu nu pot". Vă implor, nu începeţi să vă întrebaţi singuri: „Am ajuns oare la momentul acela?" Nu vă opriţi ca să începeţi să vă cercetaţi gîndurile să vedeţi dacă vine momentul acela. Faptul acesta îl pune pe om pe un drum greşit. Cînd în viaţa noastră se petrec lucrurile cele mai importante, în momentul acela adeseori noi nu ştim ce se petrece.

Un om nu-şi spune de obicei: „Grozav. Cresc!" Numai cînd se uită în urmă, îşi dă seama că s-a întîmplat ceva şi recunoaşte că faptul acela este ceea ce oamenii numesc „creştere". Poţi vedea faptul acesta chiar şi în lucruri simple. Este foarte probabil că un om care începe să se concentreze să vadă dacă va adormi, va rămîne treaz. În acelaşi fel, lucrul despre care vorbesc acum poate să nu se petreacă la toată lumea într-o sclipire de moment — ca şi în cazul Sf. Pavel sau al lui Bunyan: se poate să fie atît de treptat încît nimeni să nu poată indica o anumită oră sau un anumit an. Ceea ce are importanţă este natura schimbării în sine, nu ce simţim noi în timp ce schimbarea are loc. Este schimbarea de la a fi încrezători în propriile noastre eforturi la o stare în care sîntem disperaţi după ce am încercat să facem ceva noi înşine şi lăsăm totul în seama lui Dumnezeu.

Îmi dau seama că aceste cuvinte, „Să lăsăm în seama lui Dumnezeu", pot fi înţelese greşit, dar pentru moment ele trebuie să rămînă aşa. Sensul în

care un creştin lasă ceva în seama lui Dumnezeu este că el îşi pune toată încrederea în Cristos: se încrede în faptul că Isus Cristos va împărtăşi cu el într-un fel oarecare ascultarea umană perfectă pe care a împlinit-o de la naştere pînă la răstignire: că Cristos îl va face pe om tot mai asemănător cu Sine şi, într-un sens, va scoate un bine din deficienţele lui. În limbaj creştin, El ne va face părtaşi calităţii sale de Fiu, ne va face asemănători cu Sine, „Fii ai lui Dumnezeu". În „Cartea a IV-a" voi încerca să analizez în mai mare detaliu înţelesul acestor cuvinte. Dacă vreţi, puteţi spune că Isus Cristos ne oferă ceva pentru nimic: El ne oferă chiar totul pentru nimic. Într-un sens, întreaga viaţă creştină constă din acceptarea acestei oferte remarcabile. Dar dificultatea constă în atingerea punctului în care să recunoaştem că nu am făcut şi nu putem să facem nimic. Ceea ce ne-ar fi plăcut nouă ar fi fost ca Dumnezeu să ia în considerare părţile noastre bune şi să le ignore pe cele rele. Iarăşi, putem spune că nici o ispită nu este biruită pînă cînd nu încetăm să încercăm să o biruim — pînă cînd nu aruncăm prosopul. Dar nu poţi „înceta să încerci", în modul potrivit şi pentru motivul potrivit, decît după ce ai încercat din răsputeri. Într-un alt sens, dacă lăsăm totul în seama lui Cristos, aceasta nu înseamnă că noi încetăm să încercăm. A ne încrede în El înseamnă, desigur, să încercăm să facem tot ce spune El. Nu ar avea nici un sens să spui că te încrezi într-o persoană, dacă nu ţii seama de sfatul ei. Astfel, dacă te-ai predat pe tine însuţi cu adevărat lui Dumnezeu, din aceasta trebuie să rezulte că încerci să-L asculţi. Dar încerci într-un mod nou, mai puţin îngrijorat, fără să faci aceste lucruri ca să fii mîntuit, ci tocmai pentru că El a început deja să te mîntuiască. Nu cu speranţa că vei ajunge în cer, ca o răsplată pentru acţiunile tale, ci dorind în mod inevitabil să acţionezi într-un anumit mod, pentru că un crîmpei de cer este deja în tine.

Creştinii au dezbătut de multe ori dacă ceea ce-l duce pe creştin acasă sînt faptele bune sau credinţa în Cristos. Eu nu am dreptul să dezbat asemenea probleme dificile, dar mie mi se pare că este ca şi cum ai întreba care lamă a foarfecei este cea mai necesară. Un efort moral serios este singurul lucru care te va aduce la punctul de a fi gata să arunci prosopul. Credinţa în Cristos este singurul lucru care te salvează din disperare cînd ajungi la punctul acela: şi din această credinţă în El trebuie să se nască în mod inevitabil fapte bune.

Sînt două parodii ale adevărului, de care diferite grupuri de creştini, în trecut, i-au acuzat pe alţi creştini că le-ar crede: poate că aceste parodii ne fac să înţelegem adevărul mai clar. Un grup era acuzat că ar spune: „Faptele bune sînt singurul lucru care contează. Cea mai bună faptă bună este caritatea. Cel mai nobil fel de caritate este dăruirea de bani. Cel mai bun lucru este să dai bani pentru Biserică. De aceea, dă-ne nouă 100.000 de lei şi noi vom purta de grijă". Răspunsul la această absurditate, desigur, este

că faptele bune făcute pentru un asemenea motiv, făcute cu ideea că cerul poate fi cumpărat, nu ar fi nicidecum fapte bune, ci doar speculaţii comerciale. Celălalt grup era acuzat că ar spune: „Credinţa este singurul lucru care contează. În consecinţă, dacă ai credinţă, nu contează ce faci. Păcătuieşte, tinere, distrează-te, şi Cristos va avea grijă ca păcatul să nu aibă nici un efect în final". Răspunsul la această absurditate este că, dacă ceea ce numeşti „credinţa" ta în Cristos nu înseamnă să iei aminte la ce spune El, atunci nu este nicidecum credinţă — nu este nici credinţă, nici încredere în El, ci doar o acceptare intelectuală a unei teorii despre El.

Biblia pare să rezolve problema cînd pune cele două lucruri laolaltă într-o singură propoziţie surprinzătoare. Prima jumătate este: „Duceţi pînă la capăt mîntuirea voastră, cu frică şi cutremur" — afirmaţie care pare să arate că totul depinde de noi şi de faptele noastre bune; dar a doua jumătate continuă: „Căci Dumnezeu este Acela care lucrează în voi" — afirmaţie care pare să arate că Dumnezeu face totul, iar noi nu facem nimic. Mă tem că acesta este genul de lucruri cu care sîntem confruntaţi în creştinism. Sînt nedumerit, dar nu sînt surprins. Vedeţi, noi încercăm acum să înţelegem şi să separăm în compartimente complet izolate ceea ce face Dumnezeu şi ceea ce face omul cînd Dumnezeu şi omul lucrează împreună. Desigur, începem să credem că este ca şi atunci cînd doi oameni lucrează împreună, aşa încît poţi spune: „El a făcut lucrul acesta şi eu l-am făcut pe celălalt". Dar un asemenea mod de gîndire este deficitar. Dumnezeu nu este aşa. El este înăuntrul tău şi în afara ta: chiar dacă am putea înţelege ce a făcut fiecare, nu cred că am putea exprima lucrul acela în limbaj omenesc. În încercarea de a exprima lucrul acesta, diferite biserici spun lucruri diferite. Dar vei descoperi că acele biserici care insistă cu cea mai mare tărie asupra importanţei faptelor bune îţi spun că ai nevoie de credinţă; iar cele care insistă cu cea mai mare tărie asupra credinţei îţi spun să faci fapte bune. Nu voi intra mai adînc în acest subiect.

Sînt convins că toţi creştinii vor fi de acord cu mine cînd spun că deşi creştinismul, la prima vedere, s-ar părea că se ocupă numai de moralitate, numai de îndatoriri şi reguli, de vinovăţie şi virtute, el te conduce mai departe, te scoate din toate aceste lucruri şi te duce la ceva dincolo de ele. Zărim un crîmpei dintr-o ţară în care nimeni nu vorbeşte despre acele lucruri, decît poate în glumă. Toţi sînt plini de ceea ce noi numim bunătate, aşa cum o oglindă este plină de lumină. Dar ei nu o numesc bunătate. Ei nu îi dau nici un nume. Ei nici nu se gîndesc la ea. Ei sînt prea ocupaţi uitîndu-se la sursa de la care vine. Dar aceasta este aproape de stadiul cînd drumul trece peste hotarul lumii noastre. Ochii nimănui nu pot vedea prea departe dincolo de punctul acela, dar ochii multor oameni pot vedea mai departe decît ai mei.

CARTEA A IV-A

Dincolo de personalitate: sau primii paşi în doctrina Trinităţii

1
Facere şi naştere

Toată lumea mi-a atras atenţia să nu vă spun ce urmează să vă spun în această ultimă carte. Toţi îmi spun că „cititorul de rînd nu vrea teologie; dă-i doar religie simplă şi practică". Am respins sfatul lor. Eu nu cred că cititorii de rînd sînt atît de naivi. Teologie înseamnă „ştiinţa despre Dumnezeu", şi eu cred că orice om care vrea să se gîndească la Dumnezeu cîtuşi de puţin ar vrea să aibă idei cît mai clare şi cît mai exacte despre El. Nu sînteţi copii: de ce să fiţi trataţi ca nişte copii?

Dintr-un punct de vedere, înţeleg de ce unii oameni simt repulsie faţă de teologie. Îmi amintesc de o împrejurare cînd am ţinut o prelegere la R.A.F. (*Royal Air Force* — Forţele Aeriene Regale, în Anglia; n.tr.), şi un ofiţer bătrîn şi îndărătnic s-a ridicat şi a spus: „Eu nu am ce face cu tot ce ne-aţi spus. Dar eu sînt un om religios. Eu *ştiu* că există un Dumnezeu. Eu L-am *simţit:* cînd eram singur în deşert, noaptea; misterul acela extraordinar. Şi tocmai acesta este motivul pentru care eu nu cred toate dogmele şi formulele frumos aranjate despre El. Pentru oricine care a cunoscut realitatea, toate acestea par atît de mărunte, de pedante şi de nereale!"

Într-un sens, am fost de acord cu omul acela. Eu cred că probabil el a avut o experienţă reală cu Dumnezeu în deşert. Cînd a trecut de la experienţa aceea la crezul creştin, eu cred că el realmente a trecut de la ceva real la ceva mai puţin real. În acelaşi sens, dacă un om a privit o dată Atlanticul de pe ţărm, şi după aceea se duce şi priveşte o hartă a Atlanticului, el trece de la ceva real la ceva mai puţin real: el trece de la valuri reale la o bucată de hîrtie colorată. Dar tocmai aici este ideea importantă. Noi recunoaştem că harta nu este decît o hîrtie colorată, dar sînt două lucruri care trebuie avute în gînd cu privire la ea. În primul rînd, ea este bazată pe ceea ce au observat sute şi mii de oameni care au navigat pe Atlanticul real. În sensul acesta, ea este sprijinită de nenumărate experienţe la fel de reale ca şi cea pe care ai putea s-o trăieşti tu pe ţărm; dar spre deosebire de aceasta, în timp ce experienţa ta ar fi un crîmpei izolat, harta potriveşte laolaltă toate experienţele individuale diferite. În al doilea rînd, dacă vrei să mergi undeva, harta este absolut necesară. Cîtă vreme te mulţumeşti cu plimbări pe plajă, ceea ce zăreşti tu este mult mai plăcut decît să priveşti la o hartă. Dar dacă vrei să mergi în America, harta îţi va fi de mult mai mare folos decît plimbările pe plajă.

Teologia este ca şi harta. A învăţa doar doctrinele creştine şi a medita doar la ele, fără a merge mai departe, este mai puţin real şi atrăgător decît ceea ce a trăit ofiţerul în deşert. Doctrinele nu sînt Dumnezeu: ele sînt numai un fel de hartă. Dar harta este bazată pe experienţa a sute de oameni, care au avut realmente legături cu Dumnezeu — experienţe în comparaţie cu care orice emoţii şi sentimente pioase pe care le-am putea avea noi sînt foarte elementare şi foarte confuze. În al doilea rînd, dacă vrei să mergi mai departe, trebuie să foloseşti harta. Vedeţi, ceea ce s-a întîmplat cu ofiţerul din deşert se poate să fi fost real şi înălţător, dar nu a rezultat nimic din experienţa aceea. Ea nu duce nicăieri. Nu te determină la nici o acţiune. De fapt, acesta este motivul pentru care o religie vagă — să-L simţi pe Dumnezeu în natură, şi aşa mai departe — este atît de atrăgătoare. Este numai emoţii, fără nici o acţiune din partea ta; este ca şi cum ai privi valurile de pe ţărm. Dar studiind Atlanticul în felul acesta nu vei ajunge niciodată în America şi nici nu vei obţine viaţa veşnică prin simplul fapt că ai simţit prezenţa lui Dumnezeu în flori sau în muzică. De asemenea, nu vei ajunge nicăieri nici dacă doar priveşti la hartă fără să ieşi pe mare. Dar pe mare nu vei fi în siguranţă fără hartă.

Cu alte cuvinte, teologia este practică: mai ales acum. Mai demult, cînd era mai puţină educaţie şi mai puţine discuţii, poate că era posibil să treci prin viaţă cu cîteva idei simple despre Dumnezeu. Dar lucrurile nu mai stau aşa. Toată lumea citeşte, toată lumea aude discuţii. În consecinţă, dacă nu iei seama la teologie, aceasta nu va însemna că tu nu vei avea idei despre Dumnezeu. Înseamnă că vei avea o mulţime de idei greşite — idei false, încîlcite sau învechite. Multe dintre ideile despre Dumnezeu care sînt avansate astăzi ca noutăţi sînt doar idei pe care teologii le-au încercat în urmă cu multe secole şi pe care le-au respins. A crede în religia populară a Angliei moderne înseamnă regres — este ca şi cum ai crede că pămîntul este plat.

Ideea la modă astăzi despre creştinism este aceasta: că Isus Cristos a fost un mare învăţător moral şi că dacă am urma sfaturile Lui am putea instaura o ordine socială mai bună şi am putea evita un alt război. Ei bine, dacă nu vă supăraţi, lucrul acesta este adevărat. Dar el nu îţi spune nici pe departe întregul adevăr despre creştinism şi nu are nici o importanţă practică.

Este adevărat că dacă am urma sfatul lui Cristos am trăi curînd într-o lume mai fericită. Dar nu trebuie să mergi nici măcar pînă la Cristos. Dacă noi am fi făcut ce ne-au spus Platon, Aristotel sau Confucius, am trăi acum într-o lume mult mai bună. Şi atunci? Noi nu am urmat niciodată sfaturile marilor învăţători. De ce să începem acum? Doar pentru că El este cel mai mare învăţător moral? Dar lucrul acesta face şi mai puţin probabil ca noi să urmăm învăţăturile Lui. Dacă nu putem învăţa lecţiile elementare, este

oare probabil că le vom învăţa pe cele mai avansate? Dacă creştinismul nu este decît o doză în plus de sfaturi bune, atunci creştinismul nu are nici o importanţă. N-am dus lipsă de sfaturi bune în ultimele patru mii de ani. Cîteva sfaturi în plus nu au nici o importanţă.

Dar de îndată ce priveşti la orice scrieri cu adevărat creştine, descoperi că ele vorbesc despre ceva cu totul diferit de această religie populară. Ele îţi spun că Cristos este Fiul lui Dumnezeu (orice ar însemna aceasta). Ele îţi spun că aceia care îşi pun încrederea în El pot deveni şi ei Fii ai lui Dumnezeu (orice ar însemna aceasta). Ele spun că moartea Lui ne-a mîntuit de păcatele noastre (orice ar însemna aceasta).

Nu are nici un rost să te plîngi că aceste afirmaţii sînt prea dificile. Creştinismul pretinde că ne vorbeşte despre o altă lume, despre ceva de dincolo de lumea pe care o putem pipăi, auzi şi vedea. Poţi crede că afirmaţia aceasta este falsă; dar dacă este adevărată, este cert că va fi dificil să înţelegem ceea ce ne spune — cel puţin la fel de dificil ca şi fizica modernă şi pentru acelaşi motiv.

Ideea din creştinism care constituie şocul cel mai mare este afirmaţia că prin ataşarea noastră la Cristos noi „devenim Fii ai lui Dumnezeu". Cineva ar putea întreba: „Oare nu sîntem noi deja Fii ai lui Dumnezeu? Faptul că Dumnezeu este Tatăl nostru este una dintre ideile creştine principale". Ei bine, într-un anumit sens, nu încape îndoială că noi sîntem deja fii ai lui Dumnezeu. Vreau să spun prin aceasta că Dumnezeu ne-a adus în fiinţă, ne iubeşte şi Se îngrijeşte de noi, şi în sensul acesta El este ca un tată. Dar cînd Biblia vorbeşte despre faptul că noi „devenim" Fii ai lui Dumnezeu, este evident că trebuie să aibă în vedere ceva diferit. Lucrul acesta ne aduce la însuşi miezul teologiei.

Unul dintre credeuri spune că Cristos este Fiul lui Dumnezeu, „născut, nu făcut"; şi adaugă: „născut din Tatăl Său mai înainte de toate lumile". Vă rog să notaţi cît se poate de clar că afirmaţia aceasta nu are nimic de-a face cu faptul că Cristos S-a născut pe pămînt ca om şi că a fost fiul unei fecioare. Nu ne gîndim acum la naşterea din fecioară. Ne gîndim la ceva ce s-a întîmplat înainte ca natura să fi fost creată, înainte să fi început timpul. „Înainte de toate lumile" Cristos a fost născut, nu făcut. Ce înseamnă aceasta?

Care este diferenţa? *A naşte* înseamnă a deveni părinte. Cînd naşti, produci ceva de acelaşi fel cu tine însuţi. Un om dă naştere la copii de om, un castor dă naştere la pui de castor, iar o pasăre dă naştere la ouă din care vor ieşi pui de pasăre. Dar cînd faci ceva, ceea ce faci este diferit de tine însuţi. O pasăre face un cuib, castorul face un dig, omul face un aparat de radio — sau el poate să facă ceva care să se asemene mai mult cu sine decît un aparat de radio: să zicem, o statuie. Dacă este un sculptor suficient de priceput, el poate face o statuie care să se asemene foarte mult cu un om

adevărat. Dar, desigur, nu este un om adevărat, ci doar se aseamănă cu omul. Nu poate respira, nu poate gîndi. Nu este vie.

Am spus acestea pentru a lămuri primul lucru. Ceea ce naşte Dumnezeu este Dumnezeu, la fel cum ceea ce naşte omul este om. Ceea ce creează Dumnezeu nu este Dumnezeu, după cum ceea ce face omul nu este om. Acesta este motivul pentru care oamenii nu sînt Fii ai lui Dumnezeu în sensul în care este Cristos. Ei pot fi ca şi Dumnezeu în anumite privinţe, dar ei nu sînt de aceeaşi natură cu El. Ei sînt mai mult ca nişte statui sau ca nişte portrete ale lui Dumnezeu.

O statuie are înfăţişarea unui om, dar nu este vie. În acelaşi sens, omul are (într-un sens pe care-l voi explica) „înfăţişarea" lui Dumnezeu, sau este asemănător cu El, dar el nu are felul de viaţă pe care o are Dumnezeu. Să luăm mai întîi prima idee: asemănarea omului cu Dumnezeu. Tot ce a făcut Dumnezeu este asemănător cu El. Spaţiul se aseamănă cu El prin imensitatea lui: nu în sensul că mărimea spaţiului este de aceeaşi natură cu mărimea lui Dumnezeu, ci în sensul că este un fel de simbol al mărimii lui Dumnezeu, o traducere a ei în termeni nespirituali. Materia se aseamănă cu Dumnezeu prin faptul că are energie: iarăşi, energia fizică este de o natură diferită de puterea lui Dumnezeu. Lumea vegetală este asemănătoare cu Dumnezeu deoarece are viaţă şi El este un „Dumnezeu viu". Dar viaţa, în sensul acesta biologic, nu este acelaşi lucru cu viaţa care este în Dumnezeu: este numai un simbol sau o umbră a ei. Cînd ajungem la animale, găsim alte feluri de asemănare pe lîngă viaţa biologică. Activitatea intensă şi fertilitatea insectelor, de exemplu, este o primă asemănare vagă cu activitatea neîncetată şi cu creativitatea lui Dumnezeu. La mamiferele superioare întîlnim începuturile unei afecţiuni instinctive. Aceasta nu este identică cu dragostea care există în Dumnezeu, dar se aseamănă cu ea — în sensul în care un peisaj desenat pe o foaie de hîrtie se aseamănă cu peisajul real. Cînd ajungem la om, pe treapta cea mai înaltă a creaţiei, întîlnim cea mai completă asemănare cu Dumnezeu pe care o cunoaştem. (S-ar putea să existe în alte lumi creaturi care se aseamănă mai mult cu Dumnezeu decît omul, dar nu le cunoaştem.) Omul nu numai că are viaţă, ci el iubeşte şi gîndeşte: viaţa biologică a atins în el cel mai înalt nivel cunoscut.

Dar ceea ce nu are omul, în starea lui naturală, este viaţa spirituală — genul superior şi diferit de viaţă care există în Dumnezeu. Noi folosim acelaşi cuvînt, *viaţă,* pentru amîndouă, dar dacă crezi că din această cauză amîndouă trebuie să fie de aceeaşi natură, este ca şi cum ai crede că „mărimea" spaţiului este de aceeaşi natură cu „mărimea" lui Dumnezeu. În realitate, diferenţa dintre viaţa biologică şi viaţa spirituală este atît de importantă, încît eu le voi da două nume diferite. Viaţa biologică, pe care o primim prin natură şi care (la fel ca toate celelalte lucruri din natură) are o tendinţă permanentă de a se altera şi de a se descompune, aşa încît poate

fi menţinută numai prin subvenţii permanente din partea naturii, sub formă de aer, apă, hrană etc., este *Bios.* Viaţa spirituală, care este în Dumnezeu din veşnicie şi care a creat tot universul natural, este *Zoe* (în limba greacă, acest cuvînt înseamnă literal „viaţă"). Desigur, *Bios* are o anumită asemănare palidă sau simbolică cu *Zoe:* dar este numai o asemănare ca şi între o fotografie şi un loc real sau între o statuie şi un om. Un om care s-a schimbat de la a avea *Bios* la a avea *Zoe* înseamnă că trece printr-o schimbare la fel de mare ca şi statuia care a fost schimbată din piatră cioplită în om real.

Tocmai aceasta este esenţa creştinismului. Lumea aceasta este atelierul unui mare sculptor. Noi sîntem statuile şi se zvoneşte prin atelier că într-o zi unele dintre noi vor căpăta viaţă.

2
Dumnezeul în trei Persoane

Capitolul anterior s-a ocupat de diferenţa dintre naştere şi facere. Un om dă naştere unui copil, dar nu poate face decît o statuie. Dumnezeu Îl naşte pe Cristos, dar El îi face pe oameni. Spunînd aceasta, eu am ilustrat numai o idee cu privire la Dumnezeu, şi anume că ceea ce naşte Dumnezeu Tatăl este Dumnezeu, ceva de aceeaşi natură cu El Însuşi. În sensul acesta, este ca şi un tată uman care naşte un fiu. Dar lucrurile nu stau tocmai aşa. De aceea va trebui să încerc să explic ceva mai mult.

Mulţi oameni spun astăzi: „Eu cred într-un Dumnezeu, dar nu într-un Dumnezeu personal". Ei au sentimentul că acel ceva misterios care este îndărătul tuturor lucrurilor trebuie să fie mai mult decît o persoană. Creştinii sînt de acord cu aceasta. Dar creştinii sînt singurii care oferă o idee despre cum este acea fiinţă care este dincolo de personalitate. Toţi ceilalţi oameni, deşi ei spun că Dumnezeu este dincolo de personalitate, cred de fapt că El este ceva impersonal: cu alte cuvinte, ceva mai puţin decît personal. Dacă cauţi ceva suprapersonal, ceva mai mult decît o persoană, atunci nu ai de ales între creştinism şi celelalte concepţii, deoarece numai creştinismul oferă o asemenea idee.

Unii oameni cred că după viaţa aceasta, sau poate după cîteva vieţi, sufletele umane vor fi „absorbite" în Dumnezeu. Dar cînd încearcă să explice ce înţeleg prin aceasta, ei par să creadă că absorbirea fiinţei noastre în Dumnezeu este la fel ca şi absorbirea unui lucru material în altul. Ei spun că este ca şi un strop de apă care se pierde în mare. Desigur, aceasta marchează sfîrşitul stropului de apă. Dacă acest lucru se întîmplă cu noi, atunci a fi absorbit înseamnă a înceta să exişti. Numai creştinii au o concepţie despre felul în care sufletele umane pot să fie asimilate în viaţa lui Dumnezeu şi totuşi să rămînă ele însele — de fapt, să fie cu mult mai mult decît înainte ele însele.

V-am atras atenţia că teologia este practică. Întregul scop pentru care existăm noi este să fim asimilaţi în viaţa lui Dumnezeu. Ideile greşite cu privire la viaţa aceea vor face mai dificil lucrul acesta. Şi acum, pentru cîteva minute, trebuie să vă cer să mă urmăriţi cu mare atenţie.

Ştiţi că în spaţiu vă puteţi mişca în trei direcţii — la stînga sau la

dreapta, înainte sau înapoi, în sus sau în jos. Orice direcţie este una din aceste trei sau un compromis între ele. Ele sînt numite cele trei dimensiuni ale spaţiului. Observaţi următorul lucru. Dacă folosiţi o singură dimensiune, puteţi trage numai o linie dreaptă. Dacă folosiţi două dimensiuni, puteţi desena o figură: să zicem, un pătrat. Pătratul este alcătuit din patru linii drepte. Să mergem un pas mai departe. Dacă aveţi trei dimensiuni, puteţi construi ceea ce numim un corp solid: să zicem, un cub — ceva ca şi un zar sau ca şi o bucată de zahăr. Cubul este alcătuit din şase pătrate.

Înţelegeţi care este ideea? O lume cu o singură dimensiune ar fi o linie dreaptă. Într-o lume cu două dimensiuni continui să ai linii drepte, dar multe linii drepte alcătuiesc o figură plană. Într-o lume cu trei dimensiuni, continui să ai figuri plane, dar multe asemenea figuri alcătuiesc un corp solid. Cu alte cuvinte, cu cît avansezi spre nivele mai reale şi mai complicate, nu renunţi la lucrurile pe care le-ai găsit la nivelele mai simple: continui să le ai, dar ele sînt combinate în moduri noi — în moduri pe care nu ţi le-ai fi putut imagina dacă ai fi cunoscut numai nivelele mai simple.

Modul în care creştinismul Îl descrie pe Dumnezeu implică acelaşi principiu. Nivelul uman este un nivel simplu şi relativ fără conţinut. La nivelul uman, fiecare persoană este o fiinţă şi oricare două persoane sînt două fiinţe separate — întocmai cum într-o lume cu două dimensiuni (să zicem, o foaie de hîrtie) un pătrat este o figură şi oricare două pătrate sînt două figuri separate. În planul divin continui să găseşti personalităţi, dar aici le întîlneşti combinate în moduri noi, pe care noi, cei care nu trăim la nivelul acela, nu ni le putem imagina. În dimensiunea lui Dumnezeu, dacă putem spune astfel, întîlneşti o fiinţă care este trei Persoane şi totuşi rămîne o singură Fiinţă, la fel cum un cub este şase pătrate şi totuşi rămîne un singur cub. Desigur, noi nu ne putem imagina plenar o Fiinţă de felul acela: la fel cum, dacă noi am fi creaţi în aşa fel încît să percepem numai două dimensiuni ale spaţiului, nu ne-am putea imagina în mod adecvat un cub. Dar ne putem forma o idee vagă cu privire la această Fiinţă. Cînd facem aceasta, pentru prima oară în vieţile noastre, atunci obţinem o idee pozitivă, oricît de vagă ar fi ea, despre ceva suprapersonal — ceva mai mult decît o persoană. Este ceva ce nu ne-am fi putut închipui niciodată şi totuşi, ceva ce atunci cînd ne-a fost descris aproape că avem sentimentul că ar fi trebuit să ne putem imagina, deoarece se potriveşte atît de bine cu toate lucrurile pe care le cunoaştem deja.

Aţi putea întreba: „Dacă nu ne putem imagina o Fiinţă tri-Personală, ce rost are să vorbim despre ea?“ Ei bine, n-are rost să vorbim despre ea. Important este însă să fim asimilaţi în acea viaţă tri-Personală, şi lucrul acesta poate începe oricînd — chiar acum, dacă vreţi.

Ce vreau să spun prin aceasta? Un creştin de rînd îngenunchează şi

rosteşte o rugăciune. El încearcă să intre în contact cu Dumnezeu. Dar dacă el este creştin, el ştie că ceea ce-l determină să se roage este de asemenea Dumnezeu: am putea spune că Dumnezeu vorbeşte înăuntrul lui. Dar el ştie de asemenea că orice cunoaştere reală a lui Dumnezeu vine prin Cristos, Omul care a fost Dumnezeu — Cristos este alături de el, ajutîndu-l să se roage, rugîndu-Se pentru el. Înţelegeţi ce se întîmplă? Omul se roagă lui Dumnezeu — Dumnezeu este ţinta pe care încearcă să o atingă. Dumnezeu este de asemenea înăuntrul omului şi îl impulsionează — este puterea care îl motivează. Dumnezeu este de asemenea calea sau podul peste care este împins să treacă pentru a-şi atinge ţinta. În felul acesta, întreaga viaţă întreită a Fiinţei tri-Personale se desfăşoară în dormitorul acela obişnuit unde un om de rînd îşi rosteşte rugăciunile. Omul este atras într-un gen superior de viaţă — ceea ce eu numesc *Zoe* sau viaţă spirituală: el este atras în Dumnezeu, este atras de Dumnezeu, în timp ce rămîne totuşi el însuşi.

Aşa a început teologia. Oamenii ştiau deja despre Dumnezeu într-un mod vag. A venit apoi un om care a pretins că este Dumnezeu; nu a fost genul de om pe care-l poţi socoti nebun. El i-a făcut pe oameni să creadă în El. Ei L-au întîlnit din nou după ce au văzut cum a fost omorît. Şi apoi, după ce au format o mică societate sau comunitate, ei L-au descoperit pe Dumnezeu şi înăuntrul lor: călăuzindu-i, făcîndu-i în stare să facă lucruri pe care nu le puteau face înainte. Şi cînd au analizat toate acestea, ei au văzut că au ajuns la definiţia creştină a Dumnezeului tri-personal.

Definiţia aceasta nu este ceva ce am născocit noi; teologia este, într-un sens, cunoaştere experimentală. Religiile simple sînt cele care sînt născocite. Cînd eu spun că este o cunoaştere experimentală „într-un sens", vreau să spun prin aceasta că în anumite privinţe este ca şi celelalte ştiinţe experimentale, dar nu în toate privinţele. Dacă eşti un geolog care studiază roci, trebuie să te duci la roci şi să găseşti rocile. Iniţiativa este în totalitate de partea ta. Rocile nu pot să te ajute şi nici să te împiedice. Să presupunem însă că eşti un zoolog şi că vrei să fotografiezi animale sălbatice în cadrul lor natural. Lucrul acesta este diferit de studiul rocilor. Animalele sălbatice nu vor veni la tine: dar ele pot fugi de tine. Dacă nu stai foarte liniştit, ele vor fugi. Începe să existe o fărîmă de iniţiativă de partea lor.

Să trecem la un nivel mai înalt. Să presupunem că vrei să cunoşti pe un om. Dacă el este hotărît să nu te lase, nu-l vei putea cunoaşte. Trebuie să-i cîştigi încrederea. În cazul acesta, iniţiativa este împărţită în mod egal — este nevoie de doi oameni ca să realizeze o prietenie.

Cînd este vorba de a-L cunoaşte pe Dumnezeu, iniţiativa este de partea Lui. Dacă El nu Se revelează pe Sine, nimic din ce poţi face tu nu-ţi va permite să-L cunoşti. Şi, de fapt, El Se revelează unor oameni în mai mare măsură decît altora — nu pentru că ar avea favoriţi, ci pentru că Îi este

imposibil să Se reveleze unui om ale cărui minte şi caracter sînt într-o stare nepotrivită. La fel cum lumina soarelui, deşi nu are favoriţi, nu poate fi reflectată de o oglindă prăfuită la fel de bine ca şi de o oglindă curată.

Am putea formula ideea aceasta în alt fel, spunînd că în timp ce în celelalte ştiinţe instrumentele pe care le foloseşti sînt exterioare omului (instrumente cum sînt microscoapele sau telescoapele), instrumentul prin care Îl vezi pe Dumnezeu este întreaga ta fiinţă. Dacă eul omului nu este păstrat curat şi strălucitor, Îl vei vedea pe Dumnezeu neclar — la fel cum ai vedea Luna dacă ai privi printr-un telescop murdar. Acesta este motivul pentru care popoarele sălbatice au religii sălbatice: ele s-au uitat la Dumnezeu prin lentile murdare.

Dumnezeu Se poate revela pe Sine aşa cum este în realitate numai unor oameni reali. Aceasta nu înseamnă doar oameni care sînt buni în mod individual, ci oameni care sînt uniţi într-un trup, iubindu-se unii pe alţii, ajutîndu-se unii pe alţii, arătîndu-L pe Dumnezeu unii altora. Aşa a intenţionat Dumnezeu să fie omenirea; ca şi cîntăreţii dintr-o orchestră, ca şi organele dintr-un trup.

În consecinţă, singurul instrument cu adevărat adecvat pentru a învăţa despre Dumnezeu este întreaga comunitate creştină, aşteptîndu-L unită. Comunitatea creştină este, ca să zicem aşa, echipamentul tehnic pentru această ştiinţă — echipamentul de laborator. Acesta este motivul pentru care toţi aceşti oameni, care la fiecare cîţiva ani vin cu un patent de religie simplificată ca să înlocuiască tradiţia creştină, nu fac decît să-şi irosească timpul. La fel ca şi un om care, deşi nu are nici un instrument în afară de un binoclu vechi, încearcă să-i contrazică pe toţi astronomii. Poate că el este deştept — s-ar putea să fie mai deştept decît unii astronomi adevăraţi, dar el nu îşi acordă nici o şansă. Peste doi ani toată lumea va fi uitat complet de el, dar adevărata ştiinţă continuă să progreseze.

Dacă creştinismul ar fi ceva născocit de noi, este cert că l-am putea face mai uşor. Dar nu este. În ceea ce priveşte simplitatea, noi nu putem concura cu oamenii care inventează religii. Cum am putea să concurăm cu ei? Noi avem de-a face cu un Fapt real. Bineînţeles că oricine poate născoci o religie simplă, dacă nu are fapte reale de care trebuie să ţină seama.

3
Timp și dincolo de timp

Este foarte greşit să spui că atunci cînd citeşti o carte nu este permis să „sari“ peste vreun pasaj. Toţi oamenii cu spirit de discernămînt sar peste un pasaj atunci cînd ajung la un capitol pe care nu-l văd folositor pentru ei. În capitolul acesta voi vorbi despre ceva care s-ar putea să le fie de folos unor cititori, dar care s-ar putea să le pară altora o complicaţie inutilă. Dacă faceţi parte din a doua categorie de cititori, sfatul meu este să nici nu vă bateţi capul cu acest capitol şi să treceţi direct la următorul.

În capitolul anterior a trebuit să ating subiectul rugăciunii, şi cîtă vreme lucrul acesta este încă proaspăt în minţile voastre şi în mintea mea, aş vrea să mă refer la o dificultate pe care o au unii cu privire la întreaga idee de rugăciune. Cineva a exprimat-o în felul următor: „Eu pot crede în Dumnezeu, dar ce nu pot accepta este ideea că El ascultă cîteva sute de milioane de oameni care I se adresează toţi în acelaşi moment“. Am descoperit că foarte mulţi oameni au sentimentul acesta.

Acum, primul lucru pe care trebuie să-l observăm este că ceea ce creează dificultatea este expresia *în acelaşi moment.* Cei mai mulţi dintre noi îşi pot imagina că Dumnezeu ascultă oricît de multe cereri, numai dacă ar veni una cîte una şi dacă El ar avea la dispoziţie un timp nesfîrşit. În spatele acestei dificultăţi stă de fapt ideea că Dumnezeu ar trebui să încadreze prea multe lucruri într-un singur moment din timp.

Ei bine, lucrul acesta se întîmplă cu noi cu toţi. Viaţa noastră ne vine clipă după clipă. O clipă dispare mai înainte ca să vină următoarea, şi în fiecare clipă se poate realiza foarte puţin. Aceasta este natura Timpului. Şi bineînţeles că tu şi eu avem tendinţa să considerăm că este de la sine înţeles că această succesiune a Timpului — acest aranjament de trecut, prezent şi viitor — nu este doar modul în care se desfăşoară viaţa noastră, ci modul în care există în realitate toate lucrurile. Noi avem tendinţa să presupunem că întregul univers şi Dumnezeu Însuşi se deplasează întotdeauna de la trecut la viitor, la fel ca şi noi. Dar mulţi oameni învăţaţi nu sînt de acord cu ideea aceasta. Teologii au fost cei dintîi care au lansat ideea că unele lucruri nu sînt în Timp; mai tîrziu ideea a fost preluată de filozofi, iar acum oamenii de ştiinţă fac acelaşi lucru.

Este aproape cert că Dumnezeu nu este în Timp. Viaţa Lui nu constă din momente care se scurg unul după altul. Dacă un milion de oameni I se roagă Lui la ora 10:30 astă-seară, nu este nevoie ca El să-i asculte pe toţi în fracţiunea aceea de timp pe care noi o numim zece treizeci. Zece treizeci — şi orice alt moment de la începutul lumii — este întotdeauna Prezent pentru El. Dacă vrei, El are la dispoziţie toată veşnicia ca să asculte la rugăciunea înălţată într-o frîntură de secundă de un pilot cînd avionul lui se prăbuşeşte cuprins de flăcări.

Ştiu că lucrul acesta este dificil de înţeles. Permiteţi-mi să încerc să vă dau un alt exemplu, asemănător cu acesta. Să presupunem că eu scriu un roman. Eu scriu: „Maria a pus jos lucrul la care tricota; în clipa următoare s-a auzit o bătaie la uşă!" Pentru Maria, care trebuie să trăiască în timpul imaginar din povestirea mea, nu există nici un interval de timp între punerea lucrului jos şi auzirea bătăii în uşă. Dar eu, care sînt creatorul Mariei, nu trăiesc nicidecum în timpul acela imaginar. Între scrierea primei şi celei de-a doua jumătăţi a propoziţiei eu s-ar putea să stau jos trei ore şi să mă gîndesc fără încetare la Maria. Aş putea să mă gîndesc la Maria ca şi cum ea ar fi singurul personaj din carte şi aş putea să mă gîndesc oricît de mult, iar ceasurile pe care le-am petrecut astfel nu ar apare deloc în timpul Mariei (timpul din povestire).

Aceasta nu este o ilustraţie perfectă, dar s-ar putea să ne dea o idee despre ce cred eu că este adevărul. Dumnezeu nu este atras în curentul Timpului din acest univers, după cum nici autorul nu este atras în timpul imaginar din romanul său. Dumnezeu are o atenţie infinită rezervată pentru fiecare dintre noi. El nu trebuie să se ocupe de noi în masă. Eşti la fel de singur cu El ca şi cum ai fi singura persoană pe care a creat-o El. Cînd Cristos a murit, El a murit pentru tine individual, ca şi cum tu ai fi fost singurul om din întreaga lume.

Ilustraţia mea este deficitară în următoarea privinţă: În această ilustraţie, autorul iese dintr-un cadru temporal (cel al romanului) numai cînd intră într-un alt cadru temporal (cel real). Dar eu cred că Dumnezeu nu trăieşte într-un cadru temporal. Viaţa Lui nu se scurge o clipă după alta, ca şi a noastră: lucrurile nu stau aşa — El este încă în 1920 şi este deja în 1990. Viaţa Lui este El Însuşi.

Dacă vă imaginaţi Timpul ca o linie dreaptă de-a lungul căreia trebuie să mergem, atunci trebuie să vi-L închipuiţi pe Dumnezeu ca întreaga pagină pe care este trasă linia. Noi trebuie să trecem de la un punct la altul: noi trebuie să părăsim punctul A înainte de a ajunge la B, şi nu putem ajunge la C decît după ce am părăsit B. Dumnezeu, de sus sau din afară sau dimprejur, conţine întreaga linie şi vede totul.

Merită să încercaţi să înţelegeţi ideea, deoarece ea îndepărtează unele dificultăţi aparente ale creştinismului. Înainte de a deveni creştin, una

dintre obiecţiile mele a fost următoarea: Creştinii spun că Dumnezeul etern, care este pretutindeni şi care menţine întregul univers în mişcare, a devenit cîndva om. Ei bine, mi-am spus eu, cum a continuat universul să funcţioneze cînd Dumnezeu a fost copil mic sau cînd a dormit? Cum a putut El să fie Dumnezeu care cunoaşte totul şi în acelaşi timp om care îi întreabă pe ucenicii Săi: „Cine M-a atins?" Observaţi că dificultatea stă în cuvintele care exprimă *timpul*: „*Cînd* era copil", sau „în acelaşi *timp*". Cu alte cuvinte, eu am presupus că viaţa lui Cristos ca Dumnezeu se desfăşura în timp şi că viaţa Lui ca omul Isus din Palestina a fost o scurtă perioadă din acel timp — la fel cum perioada de serviciu militar a fost o perioadă mai scurtă scoasă din viaţa mea totală.

Şi acesta este modul în care probabil că gîndim cei mai mulţi dintre noi în privinţa aceasta. Noi ni-L imaginăm pe Dumnezeu trecînd printr-o perioadă cînd viaţa Lui umană era încă de domeniul viitorului, urmînd apoi o perioadă cînd a fost trăită în prezent şi trecînd mai departe la o perioadă cînd a putut privi în urmă spre ea ca spre ceva de domeniul trecutului. Probabil că aceste idei nu corespund cu nimic din realitate. Nu poţi încadra viaţa pămîntească a lui Cristos din Palestina în nici o relaţie temporală cu viaţa Lui ca Dumnezeu dincolo de spaţiu şi timp. După părerea mea, este un adevăr atemporal cu privire la Dumnezeu că natura umană şi experienţa umană de slăbiciune, de somn şi de ignoranţă sînt incluse oarecum în întreaga Lui viaţă divină. Din punctul nostru de vedere, această viaţă umană a lui Cristos s-a desfăşurat într-o anumită perioadă din istoria lumii noastre (de la anul 1 d.Cr. pînă la răstignire). De aceea, noi ne-o imaginăm ca pe o perioadă din însăşi istoria existenţei lui Dumnezeu. Dar Dumnezeu nu are istorie. El este prea complet şi cu desăvîrşire real ca să poată avea o istorie. A avea istorie înseamnă, desigur, pierderea unei părţi a realităţii tale (deoarece s-a scurs deja în trecut) şi înseamnă lipsa unei părţi (deoarece încă este în viitor): înseamnă, de fapt, să nu ai nimic în afară de un prezent neînsemnat, care s-a dus mai înainte ca să poţi vorbi despre el. Chiar şi noi sperăm ca într-o zi să nu ne mai împărţim existenţa în felul acesta.

Apare o altă dificultate dacă noi credem că Dumnezeu există în timp. Oricine care crede în Dumnezeu crede că El ştie ce vom face tu şi eu mîine. Dar dacă El ştie că eu voi face cutare şi cutare lucru, cum se poate să fiu liber să fac altceva? Ei bine, dificultatea apare din concepţia noastră că Dumnezeu progresează la fel ca şi noi de-a lungul liniei timpului: singura diferenţă fiind că El poate vedea în viitor, în timp ce noi nu putem vedea în viitor. Ei bine, dacă acesta ar fi adevărul, dacă Dumnezeu *ar vedea dinainte* faptele noastre, ar fi foarte greu să înţelegem cum am putea fi liberi să nu le facem. Dar să presupunem că Dumnezeu este în afara şi deasupra liniei Timpului. În cazul acesta, ceea ce noi numim „mîine" este vizibil pentru El

la fel ca şi ceea ce numim „astăzi". Toate zilele sînt „Acum" pentru El. El nu Îşi aminteşte că ai făcut anumite lucruri ieri; El te vede că le faci, deoarece deşi tu ai pierdut ziua de ieri, El nu a pierdut-o. El nu „prevede" lucrurile pe care le vei face mîine; El te vede făcîndu-le, deoarece, deşi „mîine" încă nu a ajuns la tine, „mîine" este la El. Tu nu presupui că acţiunile tale din clipa aceasta ar fi mai puţin libere deoarece Dumnezeu ştie ce faci. Ei bine, El cunoaşte acţiunile tale de mîine în exact acelaşi mod — deoarece El este deja în „mîine" şi te poate vedea. Într-un sens, El nu cunoaşte acţiunile tale decît după ce le-ai făcut; dar momentul cînd le vei face este deja „acum" pentru El.

Ideea aceasta m-a ajutat mult pe mine. Dacă nu vă ajută, daţi-i pace. Este o idee creştină în sensul că mulţi creştini mari şi înţelepţi au acceptat-o şi că nu există în ea nimic contrar creştinismului. Dar nu este în Biblie sau în vreunul dintre credeuri. Poţi fi un creştin foarte bun fără să o accepţi sau poţi nici măcar să nu te gîndeşti deloc la această problemă.

4
Infecţia bună

Încep acest capitol cerîndu-vă să vă formaţi în minte o imagine clară. Imaginaţi-vă două cărţi care stau pe masă, una peste cealaltă. Este evident că cartea de jos o ţine pe cealaltă sus — o susţine. Datorită cărţii de jos, cartea de sus se află la, să zicem, cinci centimetri deasupra suprafeţei mesei, în loc să fie în contact cu masa. Să numim cartea de jos A, iar cea de sus B. Poziţia lui A determină poziţia lui B. Este clar? Să ne imaginăm acum — şi lucrul acesta nu se poate întîmpla în realitate, desigur, dar va fi util pentru ilustraţie — că amîndouă cărţile au fost în poziţia aceea din veşnicie. În cazul acesta, poziţia lui B ar fi rezultat întotdeauna din poziţia lui A. Dar în acelaşi timp, poziţia lui A nu ar fi putut exista înainte de poziţia lui B. Cu alte cuvinte, rezultatul nu vine *după* cauză. De obicei, desigur, rezultatul vine după cauză: întîi mănînci castraveţi şi după aceea ai indigestie. Dar lucrurile nu stau aşa cu toate cauzele şi cu toate rezultatele. Veţi vedea peste o clipă de ce cred eu că lucrul acesta este important.

Am spus în urmă cu cîteva pagini că Dumnezeu este o Fiinţă care conţine trei Persoane, şi cu toate acestea rămîne o singură Fiinţă, la fel cum un cub conţine şase pătrate, şi cu toate acestea rămîne un singur corp geometric. Dar de îndată ce încep să încerc să explic cum sînt legate aceste trei Persoane, eu trebuie să folosesc cuvinte care sună de parcă una dintre ele ar fi existat înaintea celorlalte. Prima Persoană este numită Tatăl şi cea de-a doua Fiul. Noi spunem că Prima o naşte sau o produce pe a doua; vorbim despre *naştere* şi nu *facere*, deoarece ceea ce produce Tatăl este de aceeaşi natură cu El. În sensul acesta, Tată este singurul cuvînt care trebuie folosit. Dar, din nefericire, lucrul acesta sugerează că El ar fi existat primul — la fel cum un tată uman există înainte de fiul său. Dar lucrurile nu stau aşa. Nu există înainte şi după în această privinţă. Şi tocmai acesta este motivul pentru care am petrecut timp încercînd să arăt clar cum un lucru poate fi sursa sau cauza sau originea altui lucru, fără ca să fi existat înainte de acesta. Fiul există deoarece Tatăl există: dar nu a existat un timp înainte ca Tatăl să-L producă pe Fiul.

Poate că cel mai bun mod de a ne gîndi la aceasta este următorul: Eu v-am cerut să vă imaginaţi cele două cărţi şi probabil că cei mai mulţi vi le-aţi imaginat. Adică, v-aţi imaginat ceva şi ca rezultat aţi obţinut o imagine mintală. Este evident că actul de imaginare a fost cauza, iar imaginea

mintală a fost rezultatul. Dar aceasta nu înseamnă că întîi aţi făcut actul de imaginare şi după aceea aţi obţinut imaginea. În momentul în care aţi făcut-o imaginea era deja acolo. Voinţa voastră v-a păstrat imaginea în gînd tot timpul. Şi totuşi, actul voinţei şi imaginea au început şi s-au sfîrşit în exact acelaşi moment. Dacă ar fi existat o Fiinţă care a existat dintotdeauna şi care şi-a imaginat dintotdeauna un lucru, actul acela ar fi produs întotdeauna o imagine mintală; dar imaginea aceea ar fi la fel de eternă ca şi actul în sine.

Tot aşa trebuie să ne gîndim şi la Fiul, care provine din Tatăl, ca şi lumina de la o lampă, ca şi căldura de la foc, ca şi gîndurile de la minte. El este exprimarea de Sine a Tatălui — ceea ce are de spus Tatăl. Şi nu a existat niciodată un timp cînd El să nu o spună. Dar aţi observat ce s-a întîmplat? Toate aceste imagini cu lumina şi căldura fac să sune de parcă Tatăl şi Fiul ar fi două lucruri şi nu două Persoane, aşa încît, la urma urmei, imaginea Noului Testament despre Tatăl şi Fiul se dovedeşte a fi mult mai exactă decît orice altceva cu care am încerca să o înlocuim. Lucrul acesta se întîmplă întotdeauna cînd te îndepărtezi de cuvintele Bibliei. Poţi să te îndepărtezi de ele pentru o clipă, pentru a clarifica o anumită idee, dar întotdeauna trebuie să te întorci la ea. Bineînţeles că Dumnezeu ştie cum să Se descrie pe Sine mult mai bine decît ştim noi să-L descriem. El ştie că relaţia dintre Tată şi Fiu este mult mai asemănătoare cu relaţia dintre Prima şi a Doua Persoană decît orice alt lucru la care ne-am putea gîndi. Cel mai important lucru de ştiut este că între ei este o relaţie de dragoste. Tatăl Îşi găseşte plăcere în Fiul; Fiul priveşte cu respect spre Tatăl Său.

Înainte de a trece mai departe, observaţi importanţa practică a acestui fapt. Întîlneşti tot felul de oameni repetînd afirmaţia creştină că „Dumnezeu este dragoste“. Dar se pare că ei nu observă că aceste cuvinte, „Dumnezeu este dragoste“, nu au sens decît dacă Dumnezeu conţine cel puţin două Persoane. Dragostea este ceva ce o persoană are pentru alta. Dacă Dumnezeu ar fi o singură persoană, atunci înainte de a fi creat lumea El nu a fost dragoste. Desigur, lucrul la care se referă oamenii cînd spun că Dumnezeu este dragoste este ceva cu totul diferit: de fapt, ei spun că „dragostea este Dumnezeu“. Ei realmente cred că sentimentele noastre de dragoste, oricare ar fi ele şi oricum ar lua naştere, şi oricare ar fi rezultatele pe care le produc, trebuie să fie tratate cu mare respect. Poate că trebuie, dar afirmaţia aceasta este cu totul diferită de ceea ce înţeleg creştinii prin cuvintele: „Dumnezeu este dragoste“. Ei cred că activitatea vie şi dinamică a dragostei a avut loc în Dumnezeu din veşnicie şi a creat toate celelalte lucruri.

Probabil că aceasta este cea mai importantă diferenţă dintre creştinism şi toate celelalte religii: în creştinism, Dumnezeu nu este un lucru static — nici măcar o persoană statică — ci este dinamic, pulsează de activitate, este

viaţă, este aproape un fel de dramă. Aproape că este, dacă nu veţi considera lipsit de respect ce spun, un fel de dans. Unirea dintre Tatăl şi Fiul este un lucru atît de concret, încît însăşi această unire este o Persoană. Îmi dau seama că lucrul acesta este aproape de neconceput, dar gîndiţi-vă la el în felul următor. Ştiţi că între fiinţele umane, cînd se adună laolaltă în familie sau la club sau în altă parte, oamenii vorbesc despre „spiritul" acelei familii, al acelui club sau al acelei organizaţii. Ei vorbesc despre „spirit", deoarece membrii individuali, cînd sînt laolaltă, îşi formează un mod particular de a vorbi şi de a se comporta, pe care nu le-ar fi avut dacă ar fi rămas separaţi. (Bineînţeles că această comportare colectivă poate să fie mai bună sau mai rea decît comportarea individuală.) Este ca şi cum ar fi luat fiinţă un fel de personalitate comună. Desigur, nu este o persoană reală: este doar ceva ce se aseamănă cu o persoană. Dar tocmai aceasta este una dintre diferenţele dintre Dumnezeu şi noi. Ceea ce rezultă din viaţa unită a Tatălui şi Fiului este o Persoană reală, este de fapt a Treia dintre cele trei Persoane care sînt Dumnezeu.

A treia Persoană este numită, în limbaj tehnic, Duhul Sfînt sau „spiritul" lui Dumnezeu. Nu vă îngrijoraţi şi nu fiţi surprinşi dacă descoperiţi că în mintea voastră El este mai vag sau mai nedefinit decît celelalte două Persoane. Cred că există un motiv pentru care trebuie să fie aşa. În viaţa creştină, de obicei noi nu privim *la* El: El acţionează întotdeauna prin noi. Dacă te gîndeşti la Tatăl ca la cineva care se află „acolo", în faţa ta, şi la Fiul ca la cineva care este alături de tine, ajutîndu-te să te rogi, încercînd să te transforme într-un alt fiu al Tatălui, atunci trebuie să te gîndeşti la a treia Persoană ca la ceva dinăuntrul tău sau dinapoia ta. Poate că unii oameni vor găsi că este mai uşor să înceapă cu a treia Persoană şi să facă drumul invers. Dumnezeu este dragoste, şi dragostea aceea lucrează prin oameni — mai ales prin întreaga comunitate de creştini. Dar acest spirit al dragostei este, din veşnicie, o dragoste permanentă între Tatăl şi Fiul.

Şi acum, ce importanţă are faptul acesta? Are o importanţă mai mare decît orice în lume. Întregul dans sau întreaga dramă sau întregul tipar al acestei vieţi tri-Personale trebuie să se desfăşoare în fiecare dintre noi: sau (forma reciprocă a afirmaţiei) fiecare dintre noi trebuie să intre în acel tipar, să-şi ia locul în acel dans. Nu există nici o altă cale spre fericirea pentru care am fost creaţi. Lucrurile bune cît şi cele rele, după cum ştiţi, se molipsesc printr-un fel de infecţie. Dacă vreţi să vă încălziţi, trebuie să staţi aproape de foc; dacă vreţi să vă udaţi, trebuie să intraţi în apă. Dacă vreţi bucurie, putere, pace, viaţă veşnică, trebuie să vă apropiaţi sau să intraţi chiar în lucrul care le are. Ele nu sînt un premiu pe care Dumnezeu ar putea, dacă ar vrea, să-l dea oricui. Ele sînt un izvor de energie şi de frumuseţe, care izbucneşte chiar din centrul realităţii. Dacă eşti aproape de el, stropii lui te vor uda; dacă nu eşti aproape, vei rămîne uscat. Odată ce

un om este unit cu Dumnezeu, cum s-ar putea să nu trăiască pentru totdeauna? Odată ce un om este separat de Dumnezeu, cum s-ar putea să nu se ofilească şi să nu moară?

Dar cum să te uneşti cu Dumnezeu? Cum este posibil ca noi să fim înglobaţi în această viaţă tri-Personală?

Vă aduceţi aminte că în capitolul 2 am vorbit despre *naştere* şi *facere*. Noi nu sîntem născuţi de Dumnezeu; noi sîntem doar făcuţi de El: în starea noastră naturală, noi nu sîntem fii ai lui Dumnezeu, ci (am putea spune) sîntem doar statui. Noi nu avem *Zoe* sau viaţa spirituală: avem doar *Bios* sau viaţa biologică care se epuizează şi care moare. Oferta pe care o face creştinismul este următoarea: Dacă noi Îl lăsăm pe Dumnezeu să facă ceea ce vrea, noi putem ajunge părtaşi ai vieţii lui Cristos. În felul acesta, vom fi părtaşi ai vieţii care a fost născută, nu făcută, care a existat dintotdeauna şi care va exista întotdeauna. Cristos este Fiul lui Dumnezeu. Dacă sîntem părtaşi la această viaţă, vom fi şi fii ai lui Dumnezeu. Îl vom iubi pe Tatăl la fel ca şi Fiul, cu o dragoste pe care Duhul Sfînt o produce în noi. El a venit în lumea aceasta şi a devenit om, pentru ca să răspîndească la alţi oameni viaţa pe care o are El — prin ceea ce eu numesc o „infecţie bună". Orice creştin trebuie să devină un mic Cristos. Acesta este singurul scop pentru a deveni creştini.

5
Încăpăţînaţii soldaţi de plumb

Fiul lui Dumnezeu a devenit om ca să le dea oamenilor capacitatea să devină fii ai lui Dumnezeu. Noi nu ştim — sau cel puţin *eu* nu ştiu — ce s-ar fi întîmplat dacă rasa umană nu s-ar fi răzvrătit împotriva lui Dumnezeu şi nu s-ar fi alăturat duşmanului. Poate că orice om ar fi fost „în Cristos", ar fi fost părtaş vieţii Fiului lui Dumnezeu, din momentul naşterii. Poate că *Bios* sau viaţa naturală ar fi fost absorbită de îndată în *Zoe*, viaţa necreată, şi acesta ar fi fost cursul normal. Dar toate acestea sînt doar presupuneri. Noi sîntem preocupaţi de modul în care se desfăşoară lucrurile acum.

Starea actuală a lucrurilor este următoarea: Cele două feluri de viaţă nu numai că sînt diferite (ele au fost dintotdeauna astfel), ci sînt şi opuse. Viaţa naturală din fiecare dintre noi este ceva egocentric, ea vrea să fie răsfăţată şi admirată, să profite de alte vieţi, să exploateze întregul univers. Şi lucrul pe care-l vrea în mod deosebit este să fie lăsată singură: să fie ţinută la distanţă de orice este mai bun, mai puternic sau superior, de orice care ar putea-o face să se simtă mică. Îi este teamă de lumina şi aerul lumii spirituale, la fel cum oamenilor care au fost crescuţi în mizerie le este teamă să facă baie. Pe undeva are dreptate. Ştie că dacă o pătrunde lumina spirituală, atunci tot egocentrismul şi toată încăpăţînarea trebuie să fie ucise, şi ea este gata să lupte cu înverşunare ca să evite acest lucru.

V-aţi gîndit vreodată, cînd aţi fost copii, cît de amuzant ar fi dacă jucăriile voastre ar căpăta viaţă? Ei bine, să presupunem că aţi fi putut cu adevărat să le aduceţi la viaţă. Imaginaţi-vă că aţi transforma un soldat de plumb într-un omuleţ adevărat. Ar însemna să transformaţi plumbul în carne. Şi să presupunem că soldatului de plumb nu i-ar place schimbarea. Pe el nu îl interesează carnea; singurul lucru pe care-l observă el este că plumbul este alterat. El crede că îl ucizi. El va face tot ce poate ca să împiedice lucrul acesta. Dacă ar sta în puterea lui, el nu s-ar lăsa transformat în om.

Nu ştiu ce aţi fi făcut cu acel soldat de plumb. Dar iată ce a făcut Dumnezeu: A doua Persoană din Dumnezeu, Fiul, a devenit El Însuşi om, S-a născut în lume ca om adevărat — un om real de o anumită înălţime, cu

păr de o anumită culoare, vorbind o anumită limbă, avînd o anumită greutate. Fiinţa Eternă, care cunoaşte totul şi care a creat întregul univers, nu numai că a devenit om, ci (înainte de aceasta) a fost un prunc, şi înainte de aceasta a fost un *fetus* în pîntecele unei femei. Dacă vreţi să vă daţi seama ce înseamnă aceasta, gîndiţi-vă cum v-ar place să deveniţi melci sau crabi.

Rezultatul acestui fapt a fost că a existat un om care a fost cu adevărat ceea ce au fost destinaţi să fie toţi oamenii: un om în care viaţa creată, derivată de la Mama sa, a acceptat să fie transformată complet şi perfect în viaţă născută. Creatura umană naturală din El a fost absorbită complet în Fiul divin. Astfel, într-un caz, omenirea a ajuns la ţintă, dacă putem spune aşa: a intrat în viaţa lui Cristos. Şi deoarece întreaga dificultate pentru noi constă în faptul că viaţa naturală trebuie, într-un sens, să fie „omorîtă", El a ales o viaţă omenească în care era implicată la fiecare pas omorîrea dorinţelor Sale umane — sărăcie, neînţelegerea Lui de către propria familie, trădarea Sa de către unul dintre prietenii intimi, batjocorirea şi bătaia în mîinile poliţiei şi execuţia prin tortură. Şi după aceea, după ce a fost omorît în felul acesta — omorît în fiecare zi, într-un sens — creatura umană din El a revenit la viaţă, deoarece a fost unită cu Fiul divin. Omul din Cristos a înviat: nu numai Dumnezeul. Tocmai acesta a fost scopul. Pentru prima oară noi am văzut un om real. Un soldat de plumb — plumb adevărat, ca şi noi toţi ceilalţi — a devenit pe deplin viu, în toată splendoarea.

Ajungem acum, desigur, la un punct în care ilustraţia mea cu soldatul de plumb nu mai poate fi aplicată. În cazul adevăraţilor soldaţi de plumb sau al statuilor, dacă unul dintre ei ar căpăta viaţă, lucrul acesta nu ar avea nici o importanţă pentru ceilalţi, deoarece ei sînt separaţi. Dar fiinţele umane nu sînt aşa. Ele par separate datorită faptului că le vedem mergînd separat una de alta. Dar trebuie să ţinem seama că noi sîntem construiţi în aşa fel încît putem vedea numai momentul prezent. Dacă am putea vedea trecutul, cursul lucrurilor ar arăta diferit. A fost o vreme cînd orice om a făcut parte din mama sa şi (încă înainte de aceasta) din tatăl său; şi a fost o vreme cînd ei au făcut parte din bunicii lui. Dacă aţi putea vedea omenirea dispersată în felul acesta în timp, aşa cum o vede Dumnezeu, nu ar arăta ca o mulţime de lucruri separate între ele. Ar arăta ca un singur lucru care creşte — ca un pom foarte complicat. Fiecare individ ar apare legat de toţi ceilalţi. Dar nu numai atît. Indivizii nu sînt realmente separaţi de Dumnezeu, după cum nu sînt separaţi unul de altul. Orice bărbat, orice femeie şi orice copil din întreaga lume simte şi respiră în momentul acesta numai pentru că Dumnezeu „îl ţine în mişcare", dacă putem spune aşa.

În consecinţă, cînd Cristos devine om, nu este ca şi cum tu te-ai putea transforma într-un anumit soldat de plumb. Este ca şi cum ceva care a afectat întotdeauna întreaga masă umană începe, la un moment dat, să

afecteze întreaga masă umană într-un mod nou. Din momentul acela, efectul se răspîndeşte în întreaga omenire. Îi afectează pe oamenii care au trăit înainte de Cristos, cît şi pe cei care au trăit după El. Îi afectează pe oamenii care nu au auzit niciodată de El. Este ca şi cum ai pune într-un pahar de apă un strop de ceva care dă o culoare sau un gust nou întregului conţinut. Desigur, nici una dintre aceste ilustraţii nu este perfectă. Dacă priveşti lucrurile în perspectivă, Dumnezeu este El Însuşi, şi ceea ce face nu poate fi comparat cu nimic altceva. Cu greu te-ai putea aştepta să fie altfel.

Prin urmare, care este schimbarea pe care a produs-o El pentru întreaga masă umană? Iată care este: transformarea noastră în fii ai lui Dumnezeu, transformarea dintr-un lucru creat în unul născut, trecerea de la viaţa biologică temporară la viaţa „spirituală" atemporală a fost realizată pentru noi. Omenirea a fost „mîntuită" deja în principiu. Noi, indivizii, trebuie să ne însuşim această mîntuire. Dar lucrarea cu adevărat dificilă — partea pe care nu am fi putut-o face noi înşine — a fost făcută pentru noi. Noi nu am fi putut să ne înălţăm la viaţa spirituală prin propriile noastre eforturi; viaţa spirituală a coborît deja în rasa umană. Dacă ne vom deschide fiinţele pentru Omul în care viaţa spirituală a fost prezentă în mod plenar şi care, în ciuda faptului că este Dumnezeu, este şi om adevărat, El va face în noi lucrul acela, în locul nostru. Aduceţi-vă aminte ce am spus despre „infecţia bună". Cineva din rasa noastră are această viaţă nouă: dacă ne apropiem de El, ne vom contamina şi noi de la El.

Desigur, lucrul acesta poate fi exprimat în multe feluri. Ai putea spune că Cristos a murit pentru păcatele noastre. Ai putea spune că Tatăl ne-a iertat deoarece Cristos a făcut pentru noi ceea ce ar fi trebuit să facem noi. Ai putea spune că am fost spălaţi în sîngele Mielului. Ai putea spune că Cristos a învins moartea. Toate aceste afirmaţii sînt adevărate. Dacă una dintre ele nu te atrage, las-o la o parte şi foloseşte formula care te atrage. Dar orice ai face, nu începe să te cerţi cu alţi oameni pentru că ei folosesc o formulă diferită de a ta.

6
Două observații

Pentru a evita înțelegerea greșită a celor spuse, adaug aici cîteva observații cu privire la două aspecte din capitolul anterior.

(1) Un critic perspicace mi-a scris întrebîndu-mă: Dacă Dumnezeu a vrut fii și nu „soldați de jucărie", de ce nu *a născut* mulți fii de la bun început, în loc să *facă* mai întîi soldați de jucărie pe care apoi să-i aducă la viață printr-un proces atît de dificil și de dureros? O parte a răspunsului la această întrebare este destul de simplă; cealaltă parte probabil că depășește cunoașterea umană. Partea simplă este aceasta: Procesul de transformare din creatură în fiu nu ar fi fost atît de dificil și de dureros dacă rasa umană nu s-ar fi îndepărtat de Dumnezeu în urmă cu multe veacuri. Oamenii au putut să se îndepărteze de Dumnezeu deoarece El le-a dat voință liberă: El le-a dat voință liberă pentru că o lume de simpli roboți nu ar fi putut niciodată să iubească și nu ar fi putut cunoaște niciodată fericirea infinită. Partea dificilă este următoarea: Toți creștinii sînt de acord că există numai un singur „Fiu al lui Dumnezeu", în sensul originar deplin al cuvîntului. Dacă insistăm să punem întrebarea: „Ar fi putut exista mai mulți?", ne trezim în niște ape foarte adînci. Cuvintele „Ar fi putut exista", au oare vreun sens cînd Îi sînt aplicate lui Dumnezeu? Despre un anumit lucru mărginit poți spune că „ar fi putut fi" altceva decît este, deoarece ar fi fost diferit dacă altceva ar fi fost diferit, și acel altceva ar fi fost diferit dacă un al treilea lucru ar fi fost diferit, și așa mai departe. (Literele de pe această pagină ar fi fost roșii dacă tipograful ar fi folosit cerneală roșie, și el ar fi folosit cerneală roșie dacă i s-ar fi cerut s-o facă, și așa mai departe.) Dar cînd vorbim despre Dumnezeu — adică despre Realitatea fundamentală, ireductibilă de care depind toate celelalte realități — este absurd să ne întrebăm dacă ar fi putut fi altfel. Dumnezeu este ceea ce este și discuția se încheie aici.

Dar în afară de problema aceasta, eu găsesc o altă dificultate în însăși ideea ca Tatăl să fi născut mulți fii din veșnicie. Pentru ca să fie mulți, ei ar fi trebuit să fie oarecum diferiți unul de altul. Două monede de un leu au aceeași formă. De ce sînt totuși două? Pentru că ocupă locuri diferite în spațiu și conțin atomi diferiți. Cu alte cuvinte, pentru a le concepe ca două lucruri diferite, a trebuit să aducem în discuție spațiul și materia; de fapt, a trebuit să aducem în discuție „natura" sau universul creat. Eu pot

înţelege deosebirea dintre Tatăl şi Fiul, fără să aduc în discuţie spaţiul şi materia, deoarece unul este Cel ce naşte, iar celălalt este născut. Raportul dintre Tatăl şi Fiul nu este acelaşi cu raportul dintre Fiul şi Tatăl. Dar dacă ar exista mai mulţi fii, raportul dintre ei şi raportul lor cu Tatăl ar trebui să fie acelaşi. Prin ce s-ar deosebi unul de altul? Desigur, această dificultate nu este observată de la bun început. Noi putem crede că putem formula ideea mai multor „fii". Dar cînd mă gîndesc mai atent, descopăr că ideea pare plauzibilă numai pentru că eu mi-am imaginat în mod vag aceşti „fii" ca fiinţe umane care stau laolaltă într-un gen oarecare de spaţiu. Cu alte cuvinte, deşi eu am pretins că mă gîndesc la ceva ce a existat înainte de a fi fost creat universul, eu am strecurat pe uşa din dos universul şi am pus ceva *înăuntrul* lui. Cînd încetez să fac lucrul acesta şi continui să mă gîndesc la Tatăl ca născînd mulţi fii „înainte de a fi lumea", descopăr că de fapt nu mă gîndesc la nimic. Ideea se mistuie în vorbe goale. (Oare a fost creată Natura — spaţiul şi timpul şi materia — tocmai pentru ca să fie posibilă multiplicitatea? Oare nu există nici un alt mod de a obţine mai multe spirite eterne decît dacă sînt făcute mai întîi multe creaturi naturale, într-un univers, care apoi să fie spiritualizate? Desigur, toate acestea sînt presupuneri.)

(2) Ideea că întreaga rasă umană este, într-un sens, un singur lucru — un organism uriaş, ca un pom — nu trebuie confundată cu ideea că diferenţele individuale nu au importanţă sau că oamenii reali, Ion, Maria şi Petru, sînt oarecum mai puţin importanţi decît personajele colective cum sînt clasele sociale, rasele şi aşa mai departe. Cele două idei sînt de fapt în opoziţie. Lucrurile care sînt părţi ale unui organism unitar pot fi foarte diferite unele de altele: lucrurile care nu fac parte din acelaşi organism pot fi foarte asemănătoare. Şase monede de un leu sînt lucruri individuale bine separate şi foarte asemănătoare; nasul meu şi plămînii mei sînt lucruri foarte diferite, dar au viaţă deoarece fac parte din trupul meu şi împărtăşesc aceeaşi viaţă comună. Creştinismul consideră că oamenii nu sînt doar membri ai unui grup sau articole de pe o listă, ci sînt organe ale unui trup — ei sînt diferiţi unul de altul, dar fiecare contribuie cu ceva ce nu ar putea fi adus de nimeni altul. Cînd descoperi că doreşti să-i transformi pe copiii tăi, pe elevii tăi sau pe aproapele tău în oameni exact ca şi tine, adu-ţi aminte că probabil Dumnezeu nu a intenţionat ca să fie aşa. Tu şi ei sînteţi organe diferite, sînteţi destinaţi să faceţi lucruri diferite. Pe de altă parte, cînd eşti ispitit să nu-ţi pese de necazurile altcuiva pentru că „nu te privesc", adu-ţi aminte că deşi el este diferit de tine, el face parte din acelaşi organism. Dacă uiţi că el aparţine aceluiaşi organism cu tine, vei deveni un individualist. Dacă uiţi că el este un organ diferit de tine, dacă vrei să suprimi diferenţele şi să-i faci pe toţi oamenii asemănători, vei

deveni un totalitarist. Creştinul nu trebuie să fie nici totalitarist şi nici individualist.

Simt o dorinţă puternică să vă spun — şi cred că şi voi simţiţi o dorinţă puternică să-mi spuneţi — care dintre aceste două erori este mai rea. Aşa ne atacă diavolul. El trimite întotdeauna erorile în perechi — perechi de lucruri opuse. Şi el ne îndeamnă întotdeauna să petrecem mult timp gîndindu-ne care dintre ele este mai rea. Înţelegeţi de ce, nu-i aşa? El se bazează pe faptul că îţi displace una dintre erori şi astfel te atrage treptat în cea opusă ei. Să nu ne lăsăm înşelaţi. Trebuie să ne ţinem privirile aţintite asupra ţintei şi să mergem drept printre cele două erori. Pe noi nu ne preocupă nici una dintre ele.

7
Hai să ne închipuim

Permiteţi-mi să încep din nou prin a readuce în minţile voastre două imagini sau două povestiri. Una este povestea pe care aţi citit-o cu toţii şi care este intitulată *Frumoasa şi fiara.* Vă aduceţi aminte că tînăra frumoasă a trebuit să se mărite, pentru un motiv oarecare, cu un monstru. Şi apoi, spre uşurarea ei, monstrul s-a transformat într-un om şi totul s-a sfîrşit cu bine. Cealaltă poveste este despre cineva care a trebuit să poarte o mască: o mască care îl făcea să arate mai frumos decît era în realitate. A trebuit să poarte masca ani de zile. Cînd şi-a dat jos masca, el a descoperit că faţa lui s-a modelat ca să se potrivească în mască. Acum el era cu adevărat frumos la faţă. Ceea ce a început ca o deghizare a ajuns să devină realitate. Cred că amîndouă aceste povestiri mă pot ajuta (prin puterea imaginaţiei, desigur) să ilustrez ce vreau să spun în acest capitol. Pînă acum eu am încercat să descriu realităţi — ce este Dumnezeu şi ce a făcut El. Acum vreau să vorbesc despre aspecte practice: Ce facem noi în continuare? Ce importanţă are această teologie? Ce schimbare poate ea să producă? Ea poate să producă o schimbare chiar acum. Dacă aţi fost suficient de interesaţi ca să citiţi pînă aici, probabil că sînteţi suficient de interesaţi ca să încercaţi să vă rostiţi rugăciunile; şi orice altceva aţi spune, probabil că veţi rosti şi rugăciunea „Tatăl nostru".

Primele cuvinte sînt *Tatăl nostru.* Înţelegi acum ce înseamnă aceste cuvinte? Ele afirmă foarte răspicat că tu te pui în postura de fiu al lui Dumnezeu. Cu alte cuvinte, tu *te pui în postura de Cristos.* Sau, cu alte cuvinte, te prefaci că eşti Cristos, deoarece, desigur, în momentul în care îţi dai seama ce înseamnă cuvintele acestea, devii conştient că tu nu eşti un fiu al lui Dumnezeu. Tu nu eşti ca şi Fiul lui Dumnezeu, a cărui voinţă şi ale cărui interese sînt una cu ale Tatălui: tu eşti un pachet de temeri egocentrice, de nădejdi egoiste, de lăcomie, de invidie şi de autoînşelare, sortit în totalitate morţii. De aceea, într-un fel, această deghizare în Cristos este o farsă dezgustătoare. Dar lucrul ciudat este că tocmai El ne-a poruncit să facem lucrul acesta.

De ce? Ce rost are să îţi închipui că eşti ceea ce nu eşti? Ei bine, chiar şi la nivel uman sînt două feluri de închipuire. Este un fel rău, cînd închipuirea ţine locul lucrului real; de pildă, cînd un om pretinde că te va ajuta, în loc să te ajute în realitate. Dar există şi un fel bun de închipuire,

cînd aceasta duce la lucrul real. Cînd nu te simţi deosebit de prietenos, dar ştii că ar trebui să fii prietenos, cel mai bun lucru pe care-l poţi face, foarte adeseori, este să adopţi nişte maniere prietenoase şi să te porţi ca şi cum ai fi o persoană mai prietenoasă decît eşti în realitate. După cîteva minute, aşa cum am observat cu toţii, vei deveni în realitate mai prietenos decît ai fost. Foarte adesea, singurul mod în care poţi dobîndi o calitate în realitate este să începi să te porţi ca şi cum ai avea-o deja. Acesta este motivul pentru care jocurile copiilor sînt atît de importante. Ei îşi închipuie întotdeauna că sînt adulţi — se joacă de-a soldaţii, se joacă de-a vînzătorii. Dar în tot timpul ei îşi întăresc muşchii şi îşi ascut judecata, aşa încît faptul că îşi închipuie că sînt adulţi îi ajută să se maturizeze.

Acum, în momentul cînd îţi dai seama: „Iată că eu îmi închipui că sînt Cristos", este extrem de probabil că vei descoperi pe loc un mod în care pretenţia aceasta poate fi făcută să fie mai puţin o închipuire şi mai mult o realitate. Vei descoperi cîteva lucruri care se petrec în mintea ta şi care ştii că nu ar fi acolo dacă tu ai fi cu adevărat un fiu al lui Dumnezeu. Ei bine, opreşte-le. Sau poate că îţi dai seama că, în loc să-ţi rosteşti rugăciunile, ar trebui să fii în birou, scriind o scrisoare, sau în bucătărie, ajutînd-o pe soţie la spălatul vaselor. Ei bine, du-te şi fă lucrul acela.

Înţelegi ce se întîmplă? Cristos Însuşi, Fiul lui Dumnezeu, care este om (la fel ca şi tine) şi Dumnezeu (ca şi Tatăl Său), este de fapt alături de tine şi începe deja în momentul acesta să transforme închipuirea ta în realitate. Acesta nu este doar un mod fantezist de a spune că conştiinţa îţi dictează ce să faci. Dacă îţi întrebi conştiinţa ce să faci, vei obţine un răspuns; dacă îţi aduci aminte că tu îţi închipui că eşti Cristos, vei obţine un răspuns diferit. Există o mulţime de lucruri pe care conştiinţa ta s-ar putea să nu le considere de-a dreptul rele (mai ales lucruri care se petrec în mintea ta), dar pe care vei vedea imediat că nu poţi continua să le faci dacă încerci cu seriozitate să fii ca şi Cristos. Tu nu te mai gîndeşti doar la ce este bine şi rău; tu încerci să te molipseşti de infecţia bună de la o Persoană. Lucrul acesta seamănă mai mult cu pictarea unui portret decît cu respectarea unui set de reguli. Lucrul ciudat este că în timp ce într-un sens este mult mai greu decît respectarea unui set de reguli, într-un alt sens este mult mai uşor.

Adevăratul Fiu al lui Dumnezeu este alături de tine. El începe să te transforme în ceva asemănător cu El Însuşi. El începe, dacă putem spune aşa, să „injecteze" viaţa şi felul lui de gîndire, *Zoe* a Lui, în tine; începe să transforme soldatul de plumb într-un om viu. Partea aceea din tine căreia nu-i place transformarea este partea care încă este de plumb.

Unii dintre voi ar putea crede că această experienţă este foarte diferită de a voastră. Aţi putea spune: „Eu nu am avut niciodată sentimentul că aş fi ajutat de un Cristos nevăzut, dar am fost ajutat adesea de alţi oameni".

Lucrul acesta ar fi ca şi povestea cu femeia din primul război mondial care a spus că dacă va fi criză de pîine ea nu ar fi afectată deoarece ei mănîncă acasă numai pîine prăjită. Dar dacă nu este pîine-nu va fi nici pîine prăjită. Dacă nu ar exista ajutor din partea lui Cristos, nu ar exista nici ajutor din partea altor oameni. El acţionează asupra noastră pe tot felul de căi: nu numai prin ceea ce noi considerăm „viaţa noastră religioasă". El lucrează prin natură, prin trupurile noastre, prin cărţi, uneori prin experienţe care par (în momentul acela) *anti*creştine. Cînd un tînăr care a mers la biserică din obişnuinţă îşi dă seama că el nu crede în creştinism şi încetează să mai meargă la biserică — presupunînd că el face lucrul acesta pentru că este sincer şi nu doar ca să-i necăjească pe părinţi — probabil că Duhul lui Cristos este mai aproape de el decît oricînd înainte. Dar mai presus de toate, Cristos lucrează în noi prin alţi oameni.

Oamenii sínt oglinzi sau „purtători" ai lui Cristos la alţi oameni. Uneori sînt purtători inconştienţi. Această „infecţie bună" poate fi purtată de aceia care nu o au ei înşişi. Oameni care nu au fost creştini ei înşişi m-au ajutat pe mine să devin creştin. De obicei însă cei care Îl cunosc sînt cei care Îl duc pe El altora. Acesta este motivul pentru care Biserica, totalitatea credincioşilor care şi-L arată unii altora pe Cristos, este atît de importantă. Aţi putea spune că atunci cînd doi creştini Îl urmează împreună pe Cristos nu este de două ori mai mult creştinism decît cînd ei sînt separaţi, ci de şaisprezece ori mai mult.

Dar să nu uităm un lucru. La început este firesc pentru un copil nou-născut să bea laptele mamei sale fără să-şi cunoască mama. Este la fel de firesc să-l vedem pe omul care ne ajută, fără să-L vedem pe Cristos care este în spatele lui. Dar noi nu trebuie să rămînem copii. Noi trebuie să ajungem să-L recunoaştem pe adevăratul Dătător. Este o nebunie să nu o facem, deoarece dacă nu-L recunoaştem, noi ne vom baza pe oameni, şi lucrul acesta ne va ruina. Cei mai buni dintre ei vor face greşeli; toţi vor muri. Noi trebuie să fim recunoscători faţă de toţi oamenii care ne-au ajutat, trebuie să-i cinstim şi să-i iubim. Dar niciodată, niciodată nu trebuie să ne bazăm întreaga credinţă pe un om: nici chiar dacă este cel mai bun şi cel mai înţelept om din toată lumea. Sînt o mulţime de lucruri frumoase pe care le poţi face din nisip; dar nu încerca să construieşti o casă pe el.

Începem să înţelegem acum despre ce vorbeşte mereu Noul Testament. El vorbeşte despre faptul că toţi creştinii sînt „născuţi din nou"; el vorbeşte despre „îmbrăcarea cu Cristos"; despre faptul că Cristos „ia chip în noi"; despre faptul că trebuie să ajungem să avem „felul de gîndire al lui Cristos".

Scoateţi-vă din cap ideea că acestea sînt doar moduri extravagante de a spune că toţi creştinii trebuie să citească ce a spus Cristos şi să încerce să pună în practică — aşa cum cineva citeşte ce a spus Platon sau Marx şi

încearcă să pună în practică. Expresiile acestea înseamnă că o Persoană reală, Cristos, este aici şi acum, chiar în camera în care îţi rosteşti rugăciunile, şi această Persoană acţionează asupra ta. Nu este vorba de un om bun care a murit în urmă cu două mii de ani. Este un Om viu, om ca şi tine şi în acelaşi timp Dumnezeu, aşa cum a fost El cînd a creat lumea, Unul care vine şi intervine în viaţa ta, omorînd eul vechi şi înlocuindu-l cu un eu ca şi al Său. La început, numai pentru cîteva clipe. Apoi pentru perioade mai lungi; în fine, dacă totul decurge bine, te transformă permanent în ceva diferit, într-un Cristos mic, o fiinţă care, în felul ei, are acelaşi fel de viaţă ca şi Dumnezeu, care este părtaşă la puterea, la bucuria, la cunoaşterea şi la eternitatea Lui. Curînd după aceasta, mai facem alte două descoperiri.

(1) Începem să observăm, în afară de acţiunile noastre păcătoase, păcătoşenia noastră; începem să ne alarmăm nu numai cu privire la ceea ce facem, ci şi cu privire la ceea ce sîntem. Lucrul acesta poate să pară dificil şi de aceea voi încerca să-l clarific folosind cazul meu. Cînd ajung la rugăciunea de seară şi încerc să-mi amintesc păcatele făcute în ziua aceea, în nouă cazuri din zece cel mai evident păcat este un păcat împotriva dragostei: m-am îmbufnat, m-am răstit, mi-am băut joc de cineva, m-am purtat dispreţuitor cu cineva, am asaltat pe cineva. Scuza care îmi vine imediat în gînd este că provocarea aceea a fost atît de neaşteptată, încît am fost luat pe nepregătite şi nu am avut timp să mă reculeg. Se poate ca aceasta să fie circumstanţa mea atenuantă cu privire la acele fapte: este evident că ar fi mai rău dacă ele ar fi fost deliberate şi premeditate. Pe de altă parte, ceea ce face un om cînd este luat pe nepregătite este cea mai bună dovadă cu privire la felul de om care este el în realitate. Ceea ce iese din om înainte ca să aibă timp să-şi pună masca este adevărul. Dacă într-o pivniţă sînt şobolani, este mai probabil să-i vezi dacă intri pe neaşteptate. Dar surprinderea nu creează şobolani: ea îi împiedică doar să se ascundă. În acelaşi fel, faptul că o provocare este neaşteptată nu mă face pe mine să fiu un om impulsiv: ea îmi arată doar cît de impulsiv sînt. Şobolanii sînt întotdeauna în pivniţă, dar dacă intri în pivniţă făcînd gălăgie, ei se vor ascunde mai înainte ca să aprinzi lumina.

Se pare că şobolanii resentimentelor şi ai spiritului de răzbunare sînt tot timpul în pivniţa sufletului meu. Pivniţa aceea nu este sub controlul voinţei mele conştiente. Eu pot să-mi controlez într-o oarecare măsură faptele, dar nu am control direct asupra temperamentului meu. Şi dacă (aşa cum am spus anterior) ceea ce sîntem contează mai mult decît ceea ce facem — dacă, într-adevăr, ceea ce facem este în principal o dovadă despre ceea ce sîntem — atunci urmează că schimbarea de care am cea mai mare nevoie este o schimbare pe care nu o pot produce eforturile mele voluntare directe. Principiul acesta se aplică şi acţiunilor mele. Cîte dintre ele au fost

făcute din motive corecte? Cîte au fost făcute din teamă de opinia publică sau din dorinţa de a mă expune? Cîte dintre ele au fost făcute dintr-un fel de încăpăţînare sau dintr-un sentiment de superioritate care, în circumstanţe diferite, ar fi putut să ducă la fel de bine la o acţiune foarte rea? Prin efort moral direct eu nu pot să-mi dau mie însumi motive noi. După primii paşi în viaţa creştină, noi ne dăm seama că singurul lucru care trebuie făcut cu sufletele noastre poate fi făcut numai de Dumnezeu. Ajungem astfel la ceva ce a fost foarte neclar în limbajul meu de pînă acum.

(2) Eu am vorbit ca şi cum noi am fi cei care facem totul. În realitate, desigur, Dumnezeu este cel care face totul. Noi, în cel mai bun caz, acceptăm ca Dumnezeu să lucreze în noi. Într-un sens, am putea spune că Dumnezeu este Cel care simulează. Dumnezeul tri-Personal, am putea spune, vede înaintea Sa un animal uman egocentric, lacom, nemulţumit şi răzvrătit. Dar El spune: „Hai să ne închipuim că aceasta nu este o creatură oarecare, ci Fiul nostru. Este ca şi Cristos, în măsura în care El este Om, deoarece El a devenit Om. Să ne închipuim că seamănă cu El în Spirit. Să-l tratăm ca şi cum ar fi ceea ce nu este în realitate. Să ne închipuim pentru a transforma închipuirea în realitate". Dumnezeu te priveşte ca şi cum ai fi un mic Cristos: Cristos este alături de tine ca să te transforme într-un Cristos. Îndrăznesc să spun că ideea aceasta a unei închipuiri divine pare ciudată la început. Dar este oare chiar aşa de ciudată? Oare nu este acesta modul în care întotdeauna un lucru superior îl înalţă pe cel inferior? O mamă îl învaţă pe copilul ei să vorbească prin faptul că îi vorbeşte ca şi cum el ar înţelege, cu mult timp înainte ca el să înţeleagă de fapt ceva. Noi îi tratăm pe cîinii noştri ca şi cum ar fi „aproape umani": acesta este motivul pentru care în final ei devin „aproape umani".

8
Este creştinismul greu sau uşor?

În capitolul precedent, am luat în discuţie ideea creştină a „punerii în postura de Cristos", adică „să-ţi închipui" la început că eşti fiu al lui Dumnezeu, pentru ca în final să devii un fiu adevărat. Un lucru pe care vreau să-l clarific este că acesta nu este unul dintre multele lucruri pe care trebuie să le facă un creştin şi nu este un fel de exerciţiu special pentru cei mai buni din clasă. Acesta este tot creştinismul. Creştinismul nu oferă nimic altceva. Aş vrea să arăt prin ce se deosebeşte el de ideile obişnuite de „moralitate" sau de „a fi bun".

Ideea obişnuită pe care o avem noi toţi înainte de a deveni creştini este următoarea: Noi luăm ca punct de pornire eul nostru obişnuit, cu diferitele lui dorinţe şi interese. După aceea recunoaştem că altceva — numiţi-o „moralitate" sau „conduită decentă" sau „binele societăţii" — are nişte pretenţii de la acest eu: pretenţii care se interferează cu propriile lui dorinţe. Ceea ce numim noi „a fi bun" echivalează cu cedarea în faţa acelor pretenţii. Unele dintre lucrurile pe care vrea să le facă eul nostru obişnuit se dovedesc a fi ceea ce noi numim „rău": ei bine, trebuie să renunţăm la ele. Alte lucruri, pe care eul nu a vrut să le facă, s-au dovedit a fi ceea ce numim „bine": iar pe acestea trebuie să le facem. Dar noi sperăm tot timpul că atunci cînd vor fi împlinite toate cerinţele, sărmanul eu natural va mai avea şansa şi prilejul să-şi trăiască propria viaţă şi să facă ce îi place. De fapt, noi sîntem ca şi un om cinstit care îşi plăteşte impozitele. El le plăteşte cinstit, dar speră că-i va mai rămîne suficient încît să trăiască şi el. Lucrurile stau aşa pentru că noi continuăm să luăm ca punct de plecare eul nostru natural.

Cîtă vreme gîndim în felul acesta, este probabil să obţinem unul dintre următoarele două rezultate: Fie că vom renunţa să mai fim buni, fie că vom deveni foarte nefericiţi. Şi aceasta pentru că, fără îndoială, dacă vei încerca într-adevăr să satisfaci toate pretenţiile adresate eului natural, nu-ţi va mai rămîne cu ce să trăieşti. Cu cît asculţi mai mult de conştiinţa ta, cu atît ea va pretinde mai mult de la tine. Şi eul tău natural, care în felul acesta este înfometat, stînjenit şi îngrijorat la fiecare pas, va deveni tot mai furios. În

final, fie că vei înceta să mai încerci să fii bun, fie că vei deveni unul dintre acei oameni care, aşa cum spun ei, „trăiesc pentru alţii“, dar sînt întotdeauna nemulţumiţi şi cîrtitori — întrebîndu-se întotdeauna de ce ceilalţi nu iau seama la ce fac ei, şi astfel se fac singuri martiri. Şi odată ce devii un astfel de om, vei fi o pacoste mult mai mare pentru oricine care trebuie să trăiască cu tine, decît ai fi fost dacă ai fi rămas un egoist neprefăcut.

Calea creştină este diferită: mai grea şi mai uşoară. Cristos spune: „Dă-mi Totul. Nu vreau o anumită parte din timpul tău, din banii tăi sau din lucrul tău: Eu te vreau pe Tine. Eu nu am venit ca să chinui eul tău natural, ci am venit să-l omor. Jumătăţile de măsură nu sînt de nici un folos. Nu vreau să tai o ramură de aici şi una de colo; Eu vreau să tai tot pomul. Nu vreau să sap un canal în dinte, să-l îmbrac sau să-l plombez, ci vreau să-l scot afară. Predă-mi eul natural în întregime, toate dorinţele pe care le consideri nevinovate şi pe cele pe care le consideri rele — tot ce ai. Îţi voi da în schimb un eu nou. De fapt, Mă voi da pe Mine Însumi ţie: voinţa Mea va deveni voinţa ta“.

Este şi mai greu şi mai uşor decît ce încercăm noi toţi să facem. Sper că aţi observat că uneori Cristos Însuşi descrie calea creştină ca fiind foarte grea, alteori ca fiind foarte uşoară. El spune: „Ia-ţi crucea“ — cu alte cuvinte, este ca şi cum ar urma să fi bătut de moarte într-un lagăr de concentrare. În clipa următoare El spune: „Jugul Meu este bun şi sarcina Mea este uşoară“. El ia în serios ambele afirmaţii şi putem vedea de ce amîndouă sînt adevărate.

Profesorii spun că cel mai leneş elev din clasă va trebui să muncească cel mai din greu la sfîrşit. Ei fac afirmaţia aceasta cu toată seriozitatea. Dacă le dai la doi elevi să rezolve, să zicem, o teoremă din geometrie, cel care este pregătit să facă efortul va încerca să o înţeleagă. Elevul leneş va încerca să o înveţe pe dinafară deoarece, pentru moment, cere mai puţin efort. Dar peste şase luni, cînd ei se pregătesc pentru un examen, elevul leneş se chinuie ore în şir cu lucruri pe care celălalt elev le înţelege şi cu care se delectează în cîteva minute. Lenea cere mai mult efort în perspectivă. Putem privi şi din alt unghi la această problemă. În luptă, la ascensiunea pe munte, este deseori cîte un lucru care cere un efort considerabil; dar, privit în perspectivă, este cel mai bun lucru care poate fi făcut. Dacă îl dai peste cap, peste cîteva ceasuri te vei trezi într-un pericol mult mai mare. Soluţia laşă este de asemenea soluţia cea mai periculoasă.

Lucrurile stau la fel aici. Lucrul teribil, lucrul aproape imposibil este să-ţi predai eul lui Cristos — să-I predai toate dorinţele şi toate precauţiile tale. Dar este mult mai uşor decît toate lucrurile pe care încercăm să le facem în schimb. Ceea ce încercăm noi să facem este să rămînem „noi înşine“, să menţinem fericirea personală ca scop suprem în viaţă şi în acelaşi timp să

fim „buni“. Noi încercăm să permitem minţii şi inimii să meargă pe calea lor — concentrate asupra banilor, plăcerilor sau ambiţiilor — şi sperînd, în ciuda acestui fapt, să ne comportăm cinstit, curat şi umil. Tocmai acesta este lucrul despre care ne-a avertizat Cristos că nu-l putem face. Aşa cum a spus El, mărăcinele nu poate face smochine. Dacă eu sînt un cîmp care nu conţine nimic altceva decît sămînţă de iarbă, eu nu pot produce grîu. Orice aş face, eu nu produc decît iarbă şi nu grîu. Dacă vreau să produc grîu, schimbarea trebuie să meargă mai adînc decît suprafaţa. Trebuie să fiu arat şi semănat din nou.

Acesta este motivul pentru care problema reală a vieţii creştine apare acolo unde oamenii nu se aşteaptă. Ea apare în clipa cînd ne trezim în fiecare dimineaţă. Toate dorinţele tale şi toate nădejdile tale pentru ziua aceea aleargă ca nişte animale sălbatice. Primul lucru care trebuie făcut în fiecare dimineaţă este să le faci să se retragă; ascultînd de cealaltă voce, acceptînd celălalt punct de vedere, să-i permiţi vieţii mai mari, mai puternice şi mai liniştite să te invadeze. Şi aşa trebuie să continui toată ziua, dîndu-te înapoi de la tot zbuciumul şi frămîntarea, ieşind la lumină.

La început, nu putem face lucrul acesta decît pentru cîteva clipe. Dar de la acele clipe noua viaţă se va răspîndi pretutindeni în sistemul nostru: deoarece acum noi Îi permitem să lucreze în partea care trebuie din noi. Este diferenţa dintre vopsea, care este aplicată doar la suprafaţă, şi un colorant care pătrunde în toată masa. El nu a vorbit niciodată în termeni vagi, idealişti. Cînd El a spus: „Fiţi desăvîrşiţi“, El a avut în gînd tocmai aceasta. El a vrut să spună că noi trebuie să facem tratamentul complet. E greu; dar genul de compromis după care tînjim noi toţi este mai greu de atins — de fapt, este imposibil. Este greu ca un ou să se transforme în pasăre; ar fi mult mai greu să înveţe să zboare dacă ar rămîne tot ou. În prezent noi sîntem ca ouăle. Nu putem continua la nesfîrşit să fim doar ouă obişnuite. Trebuie să scoatem pui sau să ne stricăm.

Îmi permiteţi să revin la ce am spus mai înainte? Acesta este miezul creştinismului. Nu mai este nimic altceva. Este uşor să ne încîlcim gîndurile în privinţa aceasta. Este uşor să credem că Biserica are o mulţime de obiective diferite — educaţie, construcţie, misiune, ţinerea de servicii, la fel cum este uşor să crezi că statul are o mulţime de obiective diferite — militare, politice, economice. Dar, într-un sens, lucrurile sînt mult mai simple. Statul există doar pentru a promova şi pentru a ocroti în viaţa aceasta fericirea obişnuită a oamenilor. Soţul şi soţia discutînd la gura sobei, nişte prieteni care joacă biliard, un om care citeşte o carte în camera sa sau sapă în grădină — iată pentru ce există statul. Şi dacă statul nu ajută la prelungirea şi ocrotirea unor asemenea momente, toate legile, toate parlamentele, toate armatele, toate tribunalele, toate politicile economice etc., nu sînt decît o pierdere de vreme. La fel, Biserica nu există pentru

nimic altceva decît pentru a atrage oameni la Cristos, pentru a-i face Cristoşi mici. Dacă ea nu face aceasta, toate catedralele, toţi clericii, toate misiunile, toate predicile şi chiar Biblia însăşi, sînt o pierdere de vreme.

Acesta este scopul pentru care Dumnezeu a devenit Om. Probabil că întregul univers a fost creat pentru scopul acesta. În Biblie se spune că întregul univers a fost creat pentru Cristos şi că totul trebuie să se unească în El. Eu nu cred că vreunul dintre noi poate înţelege cum se va întîmpla lucrul acesta cu întregul univers. Noi nu ştim ce trăieşte (dacă într-adevăr trăieşte ceva) în părţile universului care sînt la milioane de kilometri de pămînt. Nici măcar pe pămînt noi nu ştim cum se aplică această afirmaţie la alte creaturi în afară de oameni. La urma urmei, ne aşteptăm la aceasta. Nouă ni s-a arătat numai planul care ne priveşte pe noi înşine.

Uneori îmi place să-mi imaginez că pot vedea cum se aplică planul acela la celelalte lucruri. Îmi închipui că pot vedea cum animalele superioare se apropie, într-un sens, de Om atunci cînd el le iubeşte şi le face mult mai aproape umane decît ar fi altfel. Pot vedea un sens în care lucrurile neînsufleţite şi plantele se apropie de Om atunci cînd el le studiază, cînd le foloseşte şi le apreciază. Şi dacă ar exista creaturi inteligente în alte lumi, ele ar putea face acelaşi lucru cu lumile lor. S-ar putea că atunci cînd creaturile inteligente intră în Cristos, ele aduc în felul acesta toate celelalte lucruri împreună cu ele. Dar toate acestea nu sînt decît presupuneri.

Ceea ce ni s-a spus este modul în care noi, oamenii, putem fi asimilaţi în Cristos — cum putem deveni o parte din darul acela minunat pe care tînărul Prinţ al universului vrea să-l ofere Tatălui Său — darul care este El Însuşi şi deci noi în El. Este singurul lucru pentru care am fost creaţi. În Biblie sînt indicii ciudate şi înălţătoare că atunci cînd noi vom fi asimilaţi în Cristos, o mulţime de lucruri din natură vor începe să devină aşa cum au fost rînduite. Coşmarul se va sfîrşi: va fi dimineaţă.

9
Socotirea costului

Am întîlnit mulţi oameni care au fost deranjaţi de ceea ce am spus în ultimul capitol cu privire la cuvintele Domnului nostru: „Fiţi desăvîrşiţi". Unii oameni par să creadă că aceste cuvinte înseamnă: „Dacă nu sînteţi perfecţi, nu vă voi ajuta"; şi întrucît noi nu putem fi perfecţi, urmează că, dacă acest lucru a intenţionat El să-l spună, poziţia noastră este deznădăjduită. Dar eu nu cred că a intenţionat să spună aceasta. Eu cred că El a vrut să spună: „Singurul ajutor pe care vi-l voi da este ajutorul să deveniţi perfecţi. S-ar putea ca voi să vreţi ceva mai puţin decît aceasta, dar Eu nu vă voi da nimic mai puţin".

Permiteţi-mi să explic. Cînd eram copil, aveam deseori dureri de dinţi şi ştiam că dacă mă duc la mama, ea îmi dă ceva să-mi ia durerea în noaptea aceea şi să mă lase să dorm. Dar eu nu mă duceam la mama decît atunci cînd durerea era foarte mare. Motivul pentru care nu mă duceam era că ştiam că mama îmi va da aspirină, dar mai ştiam încă ceva: ştiam că a doua zi dimineaţa avea să mă ducă la dentist. Nu puteam obţine de la ea ce vroiam decît dacă obţineam ceva mai mult, ceva ce nu doream. Eu voiam scăpare imediată de durere: dar nu o puteam obţine fără ca dinţii mei să fie trataţi în mod corespunzător. Eu ştiam cum sînt dentiştii; ştiam că ei încep să lucreze la toţi ceilalţi dinţi care încă nu începuseră să mă doară. Ei nu voiau să lase să doarmă cîinii care dormitează; dacă le dai un deget, ei îţi iau toată mîna.

Ei bine, Domnul nostru este ca şi dentiştii, dacă-mi permiteţi să spun aşa. Dacă-i dai un deget, El îţi va lua toată mîna. Zeci de oameni merg la El ca să fie vindecaţi de un anumit păcat de care le este ruşine (păcate cum sînt masturbaţia sau laşitatea fizică) sau care le ruinează viaţa de fiecare zi (cum sînt lipsa de control sau beţia). Ei bine, El îi va vindeca: dar nu se va opri acolo. Se poate ca ei să fi cerut doar atît: dar odată ce L-ai chemat, El îţi va da tratamentul complet.

Acesta este motivul pentru care El i-a avertizat pe oameni „să socotească costul" înainte de a deveni creştini. „S-o ştii hotărît," spune El, „că dacă Îmi dai voie, Eu te voi face perfect. În momentul în care te laşi în mîinile Mele, intri în procesul acesta. Nimic mai puţin şi nimic altceva. Tu ai voinţă liberă şi dacă vrei Mă poţi da la o parte. Dar dacă nu Mă respingi, să ştii că Eu voi duce pînă la capăt lucrarea aceasta. Oricît ai avea de suferit în viaţa

ta pămîntească, orice purificare de neconceput ar trebui să suferi după moarte, oricît M-ar costa pe Mine, Eu nu Mă voi odihni şi nu te voi lăsa nici pe tine să te odihneşti pînă cînd nu vei fi literalmente perfect — pînă cînd Tatăl Meu nu va putea spune fără rezerve că Îşi găseşte plăcerea în tine, aşa cum a spus că Îşi găseşte plăcerea în Mine. Lucrul acesta îl pot face şi îl voi face. Dar nu Mă voi mulţumi cu nimic mai puţin decît aceasta!"

Şi totuşi — şi acesta este un aspect la fel de important — acest Ajutor care, privind în perspectivă, nu se va mulţumi cu nimic mai prejos de perfecţiunea absolută, va fi delectat cu primele eforturi slabe şi şovăielnice pe care le vei face mîine pentru a face lucrul cel mai simplu. Un mare scriitor creştin (George MacDonald) a spus că orice tată este încîntat de primele încercări de a umbla ale copilului său, dar în cazul unui fiu matur, un tată nu este satisfăcut decît cu un umblet bărbătesc, hotărît şi liber. În acelaşi fel, a spus El, „este uşor să faci pe placul lui Dumnezeu, dar este greu să-L satisfaci".

Consecinţa practică este următoarea: Pe de-o parte, cerinţa de perfecţiune din partea lui Dumnezeu nu trebuie să te descurajeze în încercările tale actuale de a face binele şi nu trebuie să te descurajeze nici chiar în eşecurile tale prezente. De fiecare dată cînd cazi, El te va ridica iarăşi. El ştie perfect de bine că eforturile tale nu te vor duce nicicînd aproape de perfecţiune. Pe de altă parte, trebuie să-ţi dai seama de la bun început că ţinta spre care începe El să te direcţioneze este perfecţiunea absolută şi nici o forţă din univers, cu excepţia ta, nu-L poate împiedica să te ducă la acea ţintă. Acesta este procesul în care eşti angajat şi este foarte important să-ţi dai seama de lucrul acesta. Dacă nu ne dăm seama, este foarte probabil că vom începe să ne tragem înapoi şi să ne împotrivim Lui după un anumit punct. Eu cred că mulţi dintre noi, cînd Cristos ne-a dat puterea să înfrîngem unul sau două păcate care erau un chin evident, sîntem înclinaţi să simţim (deşi nu o spunem cu glas tare) că acum sîntem suficient de buni. El a făcut tot ce I-am cerut să facă şi I-am fi îndatoraţi dacă acum ne-ar lăsa în pace. Noi obişnuim să spunem: „Nu m-am aşteptat niciodată să fiu un sfînt; am vrut doar să fiu un om de rînd cumsecade". Şi cînd spunem aceasta, noi ne închipuim că sîntem umili.

Dar aceasta este o greşeală fatală. Bineînţeles că noi nu am vrut niciodată şi nici nu am cerut să fim schimbaţi în făpturile în care urmează să ne transforme El. Dar problema nu este ce am intenţionat noi să fim, ci ce ne-a destinat El să fim atunci cînd ne-a creat. El este inventatorul, noi sîntem doar maşinăria. El este pictorul, noi sîntem doar tabloul. Cum am putea noi şti cum vrea El să fim? Vedeţi, El ne-a făcut deja să fim ceva foarte diferit de ce am fost. Cu multă vreme înainte, mai înainte ca să ne fi născut, cînd eram înăuntrul trupurilor mamelor noastre, am trecut prin diferite stadii. Am fost cîndva ca nişte vegetale şi apoi ca nişte peşti; abia într-un stadiu

ulterior am devenit asemănători cu copiii umani. Şi dacă am fi fost conştienţi în acele stadii primare, îndrăznesc să spun că noi am fi fost mulţumiţi să rămînem ca nişte vegetale sau ca nişte peşti — dacă nu am fi vrut să fim transformaţi în copii umani. Dar tot timpul El a cunoscut planul Lui pentru noi şi era decis să-l ducă la îndeplinire. Ceva de felul acesta se petrece acum, dar la un nivel mai înalt. Se poate ca noi să ne mulţumim să rămînem „oameni obişnuiţi": dar El este hotărît să ducă la îndeplinire un plan cu totul diferit. A ne trage înapoi de la împlinirea acelui plan nu este umilinţă: este lene şi laşitate. A ne supune nu este înfumurare sau megalomanie; este ascultare.

Iată un alt mod de a prezenta cele două laturi ale adevărului. Pe de-o parte, nu trebuie să ne imaginăm nicidecum că ne putem baza numai pe eforturile noastre pentru a trăi măcar în următoarele douăzeci şi patru de ore ca oameni „decenţi". Dacă El nu ne susţine, nici unul dintre noi nu este ferit de vreun păcat murdar. Pe de altă parte, nici un grad posibil de sfinţenie sau de eroism care a fost atins vreodată de vreunul dintre cei mai mari sfinţi nu este dincolo de ce a hotărît El să producă în final în fiecare dintre noi. Lucrarea nu va fi încheiată în viaţa aceasta: dar El vrea să ne ducă la un stadiu cît mai avansat înainte de moarte.

Acesta este motivul pentru care nu trebuie să fim surprinşi dacă avem greutăţi. Cînd un om se întoarce la Cristos şi pare că îi merge destul de bine (în sensul că unele obiceiuri rele sînt corectate acum), el are deseori sentimentul că ar fi normal ca lucrurile să meargă acum fără probleme. Cînd vin necazuri — boli, probleme financiare, noi ispite — el este dezamăgit. El are sentimentul că aceste lucruri poate că ar fi fost necesare să-l trezească şi să-l facă să se pocăiască în zilele lui rele de demult; dar de ce acum? Deoarece Dumnezeu îl împboldeşte acum spre un nivel mai înalt: îl pune în situaţii în care va trebui să fie mult mai curajos sau mai răbdător sau mai iubitor decît a visat vreodată că poate fi. Nouă ni se pare că nu este necesar: dar lucrurile se petrec aşa pentru că noi încă nu avem nici cea mai vagă idee despre lucrul extraordinar pe care vrea El să-l facă din noi.

Văd că trebuie să mai împrumut încă o parabolă de la George MacDonald. Imaginează-ţi că eşti o casă vie. Dumnezeu vine să reconstruiască acea casă. La început poate că nu înţelegi ce face. Îndreaptă jgheaburile, repară acoperişul ca să nu mai picure şi aşa mai departe: ştiai că acele lucrări trebuiau făcute şi de aceea nu eşti surprins. Dar în prezent El începe să lucreze în casă într-un mod care doare îngrozitor şi care nu are nici un sens. Oare ce are de gînd să facă? Explicaţia este că El construieşte o casă cu totul diferită de cea la care te gîndeai tu — el construieşte o nouă aripă de clădire aici, pune parchet dincolo, înalţă nişte turnuri, lărgeşte curţile. Tu ai crezut că el va face din tine o colibă obişnuită: dar El construieşte un palat. El Însuşi intenţionează să vină şi să locuiască acolo.

Porunca *Fiţi desăvîrşiţi* nu este o lozincă idealistă şi nici nu este o poruncă de a face imposibilul. El ne va transforma în creaturi care pot asculta acea poruncă. El a spus (în Biblie) că noi sîntem „dumnezei“ şi că El va face să se împlinească cuvintele Sale. Dacă Îi dăm voie — noi putem să-L şi împiedicăm, dacă vrem — El îi va face pe cei mai slabi şi mai murdari dintre noi dumnezei, strălucitori, fiinţe nemuritoare, vibrînd de o energie şi bucurie, de o înţelepciune şi dragoste pe care nu ni le putem imagina acum, o oglindă fără pată, strălucitoare, care reflectă în mod perfect spre Dumnezeu (deşi, bineînţeles, la o scară mai mică) puterea, desfătarea şi bunătatea Lui nemărginită. Procesul va fi îndelungat şi, în anumite părţi, foarte dureros: dar acesta este scopul pentru care sîntem cuprinşi în el. Nimic mai puţin. El vrea să împlinească ce a spus.

10
Oameni buni sau oameni noi

Domnul Isus vrea să împlinească ce a spus. Cei care se încredinţează în mîinile Lui vor deveni desăvîrşiţi, aşa cum El este desăvîrşit — desăvîrşit în dragoste, în înţelepciune, în bucurie, în frumuseţe şi în nemurire. Schimbarea nu va fi terminată în viaţa aceasta, pentru că moartea este o parte importantă a tratamentului. Cît de departe merge schimbarea înainte de moarte într-unul sau altul dintre creştini este incert.

Cred că este momentul potrivit să luăm în discuţie o întrebare care a fost pusă deseori: Dacă creştinismul este adevărat, de ce nu sînt toţi creştinii în mod vizibil mai buni decît toţi necreştinii? Îndărătul acestei întrebări este ceva care este în parte rezonabil şi în parte complet nerezonabil. Partea rezonabilă este aceasta: Dacă convertirea la creştinism nu îmbunătăţeşte acţiunile exterioare ale omului — dacă el continuă să fie la fel de snob, de dispreţuitor, de invidios sau la fel de ambiţios ca şi înainte — atunci eu cred că „convertirea" lui a fost în mare măsură imaginară; dacă după convertirea iniţială cineva vrea să vadă dacă a făcut vreun progres, acesta este testul pe care trebuie să-l aplice. Sentimente mai nobile, gînduri noi, un interes mai mare pentru „religie" nu înseamnă nimic decît dacă comportarea noastră este mai bună; tot aşa, în timpul unei boli, faptul că „te simţi mai bine" nu este de mare folos dacă termometrul continuă să arate că temperatura ta creşte. În sensul acesta, lumea din afară are dreptate să judece creştinismul prin rezultatele lui. Cristos ne-a spus să judecăm după rezultate. Pomul se cunoaşte după roade sau, cum spunem noi, dovada că prăjitura este bună stă în faptul că o mănînci. Cînd noi, creştinii, ne purtăm în mod nepotrivit sau nu ne comportăm bine, noi facem creştinismul neverosimil pentru lumea din afară. O lozincă din timpul războiului ne avertiza că „Vorbirea neatentă duce la pierderea de vieţi". Este la fel de adevărat că „trăirea neatentă duce la vorbe". Vieţile noastre trăite neglijent fac lumea să vorbească, şi noi îi dăm prilej să vorbească într-un fel care aruncă îndoieli asupra adevărului creştinismului însuşi.

Mai este încă un mod în care este nelogic pentru lumea din afară să ceară să vadă rezultate. S-ar putea ca ei să ceară nu numai ca viaţa fiecărui om să

se îmbunătăţească atunci cînd devine creştin; s-ar putea ca ei să ceară ca, înainte de a crede în creştinism, să vadă întreaga lume împărţită clar în două tabere — creştini şi necreştini — şi ca toţi oamenii din prima tabără să fie, în orice moment, în mod vizibil mai buni decît toţi oamenii din tabăra a doua. Cererea aceasta este nerezonabilă pentru mai multe motive.

(1) În primul rînd, situaţia din lumea reală este mult mai complicată. Lumea nu constă din creştini 100% şi necreştini 100%. Sînt oameni (şi încă mulţi) care încetează treptat să mai fie creştini, dar cu toate acestea îşi atribuie acest nume: unii dintre ei sînt clerici. Sînt alţi oameni care devin treptat creştini, fără ca ei să se considere deja creştini. Sînt oameni care nu acceptă toată învăţătura creştină despre Cristos, dar care sînt atît de puternic atraşi de El încît ei sînt ai Lui într-un sens mult mai profund decît pot ei înţelege. Sînt oameni de alte religii care sînt călăuziţi de influenţa secretă a lui Dumnezeu ca să se concentreze asupra acelor părţi din religia lor care sînt în armonie cu creştinismul şi care astfel aparţin lui Cristos fără să o ştie. De exemplu, un budist de bună-credinţă poate fi călăuzit să se concentreze tot mai mult asupra învăţăturii budiste despre milă şi să lase pe plan secundar (deşi el poate continua să spună că crede) învăţătura budistă despre alte lucruri. S-ar putea ca mulţi păgîni buni care au trăit cu mult înainte de naşterea lui Cristos să fi fost în această situaţie. Desigur, întotdeauna au existat mulţi oameni care sînt confuzi în gîndire şi au o mulţime de crezuri amestecate de-a valma. În consecinţă, nu are rost să încerci să emiţi judecăţi în masă despre creştini sau necreştini. Poţi să compari în masă cîinii şi pisicile sau bărbaţii şi femeile, deoarece în cazul lor se ştie fiecare din ce categorie face parte. De asemenea, un animal nu se transformă (treptat sau brusc) din cîine în pisică. Dar cînd comparăm creştinii, în general, cu necreştinii, în general, de obicei noi nu ne gîndim la oameni reali pe care-i cunoaştem, ci numai la două idei vagi pe care ni le formăm din romane sau din ziare. Dacă vrei să compari pe un creştin rău cu un ateu bun, trebuie să te gîndeşti la două persoane reale pe care le-ai cunoscut. Dacă nu venim la un caz concret, nu facem decît să ne irosim timpul.

(2) Să presupunem că am luat un caz concret şi că acum nu vorbim despre un creştin imaginar şi despre un necreştin imaginar, ci despre doi oameni reali din cartierul nostru. Chiar şi în cazul acesta trebuie să fim atenţi să punem întrebarea corectă. Dacă creştinismul este adevărat, atunci ar trebui să fie adevărate şi următoarele: (a) Orice creştin ar trebui să fie mai bun decît dacă aceeaşi persoană nu ar fi creştină. (b) Orice om care devine creştin va fi mai bun decît a fost înainte. Aplicînd acelaşi raţionament, dacă reclama pentru pasta de dinţi „Super cristal“ este adevărată, ar trebui: (a) Ca oricine care o foloseşte să aibă dinţi mai buni decît dacă nu ar folosi-o. (b) Calitatea dinţilor oricărei persoane care o

foloseşte să se îmbunătăţească. Dar să spui că eu, care folosesc pastă de dinţi „Super cristal" (şi care am moştenit dinţi răi de la amîndoi părinţii mei) nu am dinţi la fel de buni ca un tînăr negru sănătos care nu a folosit niciodată pastă de dinţi, afirmaţia în sine nu dovedeşte că reclamele sînt neadevărate.

S-ar putea ca domnişoara Petrescu, care este credincioasă, să aibă o limbă mai ascuţită decît necredinciosul Radu Ionescu. Dar lucrul acesta, în sine, nu ne spune dacă creştinismul este eficient sau nu. Problema este: Cum ar fi fost limba domnişoarei Petrescu dacă ea nu ar fi credincioasă şi cum ar fi limba lui Radu Ionescu dacă el ar deveni credincios. Domnişoara Petrescu şi Radu Ionescu, ca rezultat al unor cauze naturale şi al educaţiei, au anumite temperamente: creştinismul afirmă că va pune amîndouă temperamentele sub o nouă conducere, dacă persoanele respective îi vor permite să o facă. Întrebarea pe care poţi să o pui este dacă acea nouă conducere, dacă i se permite să preia controlul, îmbunătăţeşte starea. Oricine ştie că ceea ce este coordonat în cazul lui Radu Ionescu este un material „mai bun" decît ceea ce este coordonat în cazul domnişoarei Petrescu. Nu aceasta este ideea. Pentru a evalua conducerea unei fabrici nu trebuie să iei în considerare doar produsul fabricii. Dacă ţinem seamă de condiţiile din Fabrica A, ar fi de mirare dacă ar produce ceva; pe de altă parte, ţinînd seamă de dotarea de primă clasă a Fabricii B, deşi producţia ei este ridicată, s-ar putea să fie mult mai scăzută decît ar trebui să fie. Nu încape îndoială că directorul Fabricii A va pune maşini noi cît mai curînd posibil, dar este nevoie de timp. Între timp, producţia scăzută nu dovedeşte că el a eşuat.

(3) Şi acum, să mergem puţin mai adînc. Directorul va instala maşini noi: mai înainte ca Cristos să termine lucrarea cu domnişoara Petrescu, ea va fi într-adevăr foarte „bună". Dar dacă am rămîne la nivelul acesta, s-ar părea că singurul scop al lui Cristos a fost să o rirdice pe domnişoara Petrescu la acelaşi nivel la care s-a aflat Radu tot timpul. Noi am vorbit, de fapt, ca şi cum Radu ar fi fost într-o stare bună; ca şi cum creştinismul ar fi ceva de care au nevoie oamenii răi, dar de care cei buni se pot lipsi; şi ca şi cum singurul lucru pe care ni-l cere Dumnezeu este să fim „oameni buni". Dar aceasta ar fi o greşeală fatală. Adevărul este că înaintea lui Dumnezeu, Radu Ionescu are la fel de multă nevoie de „mîntuire" ca şi domnişoara Petrescu. Într-un sens (pe care-l voi explica peste o clipă), faptul de a fi om de treabă abia dacă intră în discuţie.

Nu te poţi aştepta ca Dumnezeu să privească temperamentul liniştit şi firea prietenoasă a lui Radu exact aşa cum le privim noi. Ele rezultă din cauze naturale pe care le creează Dumnezeu Însuşi. Fiind doar trăsături de ordin temperamental, ele vor dispare cu totul dacă se modifică digestia lui Radu. În realitate, bunătatea este un dar pe care Dumnezeu i l-a dat lui

Radu şi nu un dar al lui Radu pentru Dumnezeu. Dumnezeu a permis unor cauze naturale, acţionînd într-o lume pervertită de secole de păcat, să producă în domnişoara Petrescu gîndirea îngustă şi nervii întinşi la maximum care explică în mare parte răutatea ei. Dumnezeu a intenţionat, la timpul potrivit, să corecteze acea parte a ei. Dar, pentru Dumnezeu, nu aceasta este partea esenţială a procesului. Ea nu prezintă nici o dificultate. Nu acesta este lucrul care-L îngrijorează. Lucrul pe care-l urmăreşte, pe care-l aşteaptă şi la care lucrează este ceva ce nu este uşor nici chiar pentru Dumnezeu, deoarece, prin însăşi natura cazului, El nu-l poate produce printr-un simplu act al puterii Sale. El aşteaptă să-l vadă petrecîndu-se atît în domnişoara Petrescu cît şi în Radu Ionescu. Este ceva ce ei Îi vor da de bunăvoie Lui sau ceva ce vor refuza să-I dea. Oare se vor îndrepta ei spre El şi vor împlini astfel singurul scop pentru care au fost creaţi? Voinţa lor trepidează înăuntrul lor, ca şi acul unei busole. Dar acesta este un ac care poate alege. El *poate* indica spre nordul adevărat; dar nu este obligat să o facă. Oare se va roti acul, se va stabiliza şi va arăta spre Dumnezeu?

El îl poate ajuta să o facă. Dar nu îl poate forţa. El nu poate, dacă putem spune aşa, să-Şi întindă mîna şi să-l pună în poziţia corectă, pentru că atunci nu ar mai fi voinţă liberă. Va indica el nordul? Aceasta este întrebarea de care depinde totul. Oare îşi vor preda domnişoara Petrescu şi Radu Ionescu naturile lor lui Dumnezeu? Dacă naturile pe care le predau sau le reţin sînt, în momentul de faţă, agreabile sau dezagreabile, este de importanţă secundară. Dumnezeu se poate îngriji de această parte a problemei.

Să nu mă înţelegeţi greşit. Este cert că Dumnezeu priveşte o fire dezagreabilă ca pe un lucru rău şi deplorabil. Şi, desigur, El priveşte o fire agreabilă ca pe un lucru bun — bun ca pîinea, ca lumina sau ca apa. Dar acestea sînt lucruri bune pe care El le dăruieşte, iar noi le primim. El a creat nervii sănătoşi ai lui Radu şi digestia lui bună, şi Dumnezeu are disponibile multe asemenea calităţi. Din cîte ştim noi, pe Dumnezeu nu-L costă nimic să creeze lucruri bune: dar ca să converteascǎ voinţele răzvrătite, Îl costă răstignirea, pentru că sînt voinţe care pot refuza cererea Lui — în oamenii buni la fel ca şi în cei răi. În afară de aceasta, pentru că bunătatea lui Radu era doar o parte a naturii sale, ea se va destrăma la sfîrşit. Natura însăşi se va destrăma. Cauzele naturale se îmbină în Radu pentru a forma un profil psihologic plăcut, la fel cum ele se îmbină într-un apus de soare pentru a forma o îmbinare plăcută de culori. Peste puţină vreme (pentru că natura lucrează în felul acesta), ele se vor despărţi, şi îmbinarea pe care au creat-o în ambele cazuri va dispare. Radu a avut ocazia să transforme (sau mai degrabă, să-I permită lui Dumnezeu să transforme) profilul acela trecător în frumuseţea unui spirit etern: şi el nu a folosit ocazia.

Avem un paradox aici. Cîtă vreme Radu nu se întoarce spre Dumnezeu, el crede că bunătatea este a lui, şi cîtă vreme crede aşa, ea nu este a lui. Abia cînd Radu îşi dă seama că bunătatea aceasta nu este a lui, ci este un dar de la Dumnezeu, şi cînd I-o oferă din nou lui Dumnezeu, abia atunci începe aceasta să fie cu adevărat a lui. De acum încolo, Radu începe să fie părtaş la propria lui creaţie. Singurele lucruri pe care le putem păstra sînt lucrurile pe care I le dăruim lui Dumnezeu de bunăvoie. Ceea ce încercăm să păstrăm pentru noi este doar ceea ce vom pierde cu siguranţă.

De aceea, nu trebuie să ne mirăm dacă întîlnim între credincioşi oameni care încă sînt dezagreabili. Dacă te gîndeşti bine, există un motiv pentru care ne putem aştepta ca oamenii dezagreabili să se întoarcă la Cristos în număr mai mare decît ceilalţi. Aceasta a fost obiecţia oamenilor cu privire la Cristos în timpul vieţii Lui pămînteşti: El părea să atragă asemenea oameni mizerabili. Aceasta continuă să fie obiecţia oamenilor şi va continua să fie întotdeauna. Nu înţelegeţi de ce? Cristos a spus: „Ferice de cei săraci“ şi „Greu este pentru cei bogaţi să intre în Împărăţie“, şi nu încape îndoială că El s-a referit în primul rînd la cei bogaţi sau săraci din punct de vedere economic. Dar oare nu se aplică cuvintele Lui şi la un alt fel de bogăţie sau de sărăcie? Unul dintre pericolele de a avea o mulţime de bani este că te poţi mulţumi cu genul de fericire pe care ţi-l pot da banii şi nu îţi dai seama că ai nevoie de Dumnezeu. Dacă totul în viaţă pare să se realizeze prin semnarea de cecuri, s-ar putea să uiţi că în fiecare clipă depinzi cu totul de Dumnezeu.

Este foarte adevărat că înzestrările naturale sînt însoţite de un pericol asemănător. Dacă ai nervi sănătoşi, dacă ai sănătate, popularitate şi dacă ai o educaţie bună, probabil că vei fi mulţumit cu caracterul tău aşa cum este. „La ce-mi mai trebuie Dumnezeu?“ s-ar putea să spui. Ţie îţi vine uşor să ai o anumită conduită bună. Tu nu eşti unul dintre acei oameni care sînt obsedaţi de sex, care sînt alcoolici, nervoşi sau nestăpîniţi. Toată lumea spune că eşti un om de treabă şi (între noi fie vorba) tu eşti de acord cu ei. Este foarte posibil ca tu să crezi că toată această bunătate este rodul eforturilor tale: şi se poate să nu simţi nevoia pentru o bunătate superioară. Deseori, oamenii care au această bunătate naturală nu pot fi aduşi deloc la punctul să recunoască nevoia lor de Cristos pînă cînd, într-o zi, bunătatea naturală îi lasă baltă şi automulţumirea lor este spulberată. Cu alte cuvinte, este greu pentru cei care sînt „bogaţi“ în sensul acesta să intre în Împărăţie.

Lucrurile sînt complet diferite pentru oamenii dezagreabili — oameni mărunţi, modeşti, timizi, depravaţi, fără vlagă, singuratici, pătimaşi, senzuali sau dezechilibraţi. Dacă ei fac vreo încercare să fie buni, ei descoperă îndată că au nevoie de ajutor. Ei au nevoie de Cristos pentru că altfel nu pot face nimic. Ei trebuie să-şi ia crucea şi să-L urmeze — altfel

ajung disperaţi. Ei sînt (într-un sens foarte real şi teribil) „săracii": pe ei i-a fericit El. Ei sînt „păcătoşii" cu care umblă El – şi bineînţeles că fariseii continuă să spună, la fel cum au spus atunci: „Dacă ar fi ceva de capul creştinismului, oamenii aceia nu ar fi creştini".

Pentru fiecare dintre noi este aici un avertisment sau o încurajare. Dacă eşti o persoană agreabilă — dacă virtutea este un lucru normal pentru tine — fii atent! Se aşteaptă mult de la cei cărora li s-a dat mult. Dacă tu crezi că sînt meritele tale cele care în realitate sînt daruri pe care ţi le-a dat Dumnezeu prin firea ta, şi dacă te mulţumeşti să fii doar om de treabă, tu continui să fii un rebel: şi toate acele daruri vor face doar ca să fie mai îngrozitoare căderea ta, vor face corupţia ta mai complicată şi exemplul tău rău mai dezastruos. Diavolul a fost cîndva un arhanghel; înzestrările lui naturale au fost atît de superioare în comparaţie cu ale tale, cum sînt ale tale în comparaţie cu ale unui cimpanzeu.

Dar dacă tu eşti o făptură sărmană — otrăvită de o educaţie proastă într-o casă plină de gelozii vulgare şi de certuri fără sens — stăpînit, fără voia ta, de vreo perversiune sexuală dezgustătoare — chinuit zi de zi de un complex de inferioritate care te face să te răsteşti la cei mai buni prieteni ai tăi — nu dispera. El ştie totul. Tu eşti unul dintre săracii pe care i-a binecuvîntat El. El ştie cît de hîrbuită este maşina pe care încerci să o conduci. Persevereazā. Fă tot ce poţi. Într-o zi (poate într-o altă lume, dar poate mai curînd), el o va arunca la fier vechi şi îţi va da o maşină nouă. Şi atunci s-ar putea să ne uimeşti pe toţi — şi pe tine însuţi: pentru că tu ai învăţat să conduci într-o şcoală severă. (Unii dintre cei de pe urmă vor fi cei dintîi şi unii dintre cei dintîi vor fi cei de pe urmă.)

„Bunătatea" — o personalitate sănătoasă, completă — este un lucru excelent. Prin toate mijloacele medicale, educaţionale, economice şi politice care ne stau în putere, noi ar trebui să încercăm să producem o lume în care cît mai mulţi oameni cu putinţă să crească „buni"; la fel cum trebuie să încercăm să producem o lume în care toţi să aibă mîncare din belşug. Dar nici măcar atunci cînd am reuşit să-i facem pe toţi buni, noi nu trebuie să presupunem că sufletele lor nu au nevoie de mîntuire. O lume de oameni buni, mulţumiţi în bunătatea lor, care nu mai doresc altceva, care se îndepărtează de Dumnezeu, ar fi o lume care are nevoie la fel de disperată de mîntuire ca şi o lume nefericită — şi poate că este o lume mai greu de mîntuit.

Simpla îmbunătăţire nu este mîntuire, deşi mîntuirea îmbunătăţeşte întotdeauna viaţa oamenilor, chiar şi aici şi acum, iar în final o va îmbunătăţi într-o măsură pe care încă nu ne-o putem imagina. Dumnezeu a devenit om ca să transforme creaturile Sale în fii: nu doar ca să producă oameni vechi mai buni, ci ca să producă un nou fel de oameni. Nu este ca şi cum l-ai învăţa pe un cal să sară tot mai bine, ci ca şi cum l-ai transforma

într-o făptură înaripată. Desigur, cînd va avea aripi, va sări peste garduri care nu ar fi putut fi sărite şi astfel îl va învinge pe calul natural tocmai acolo unde acesta excela. Dar se poate să fie o perioadă cînd aripile abia încep să crească, cînd el nu poate zbura: şi în stadiul acela umflăturile de pe umerii lui — nimeni n-ar putea spune doar privindu-le că vor deveni aripi — s-ar putea să-i dea chiar o înfăţişare penibilă.

Dar poate că am petrecut deja prea mult timp cu această problemă. Dacă ceea ce vrei este un argument împotriva creştinismului (şi eu îmi aduc bine aminte cu cîtă ardoare am căutat un asemenea argument cînd am început să mă tem că creştinismul este adevărat), poţi să găseşti cu uşurinţă vreun creştin stupid şi nesatisfăcător şi să spui: „Iată omul nou cu care te-ai lăudat atîta! Dă-mi-l mie pe cel vechi!“ Dar dacă ai început să îţi dai seama că creştinismul este probabil adevărat, vei şti în inima ta că de fapt încerci să eviţi problema. Ce poţi tu cunoaşte de fapt cu privire la sufletele celorlalţi oameni — cu privire la ispitirile, la oportunităţile şi la luptele lor? Este un singur suflet din toată creaţia pe care-l cunoşti: şi este singurul a cărui soartă este pusă în mîinile tale. Dacă există un Dumnezeu, tu eşti, într-un sens, singur cu El. Nu-L poţi amîna cu speculaţii despre vecinul tău de vizavi sau cu amintiri din ce ai citit în cărţi. La ce va folosi toată vorbăria şi toate presupunerile (oare ţi le vei mai aminti?), cînd ceaţa anestezică pe care o numim „natură“ sau „lumea reală“ se va mistui, şi Prezenţa lîngă care te-ai aflat întotdeauna va deveni palpabilă, imediată şi inevitabilă?

11
Oamenii noi

În capitolul precedent am comparat lucrarea lui Cristos de facere a oamenilor noi cu procesul de transformare a unui cal într-o făptură înaripată. Am folosit exemplul acela extrem pentru a sublinia ideea că nu este vorba de o simplă îmbunătăţire, ci de o Transformare. Cea mai apropiată paralelă din lumea naturală este întîlnită în cazul transformărilor remarcabile pe care le putem produce în unele insecte dacă le tratăm cu anumite radiaţii. Unii oameni cred că acesta este modul în care a operat evoluţia. Modificările din creaturi, modificări de care depinde totul, s-ar putea să fi fost produse de radiaţii venite din spaţiul cosmic. (Desigur, odată ce au apărut aceste modificări, a început să acţioneze asupra lor ceea ce ei numesc „selecţie naturală", adică modificările favorabile supravieţuiesc, iar celelalte se sting.)

Poate că omul modern înţelege ideea creştină mai bine dacă face legătura cu evoluţia. Toată lumea ştie despre evoluţie (deşi, desigur, unii oameni educaţi nu o cred): tuturor ni s-a spus că omul a evoluat din forme inferioare de viaţă. De aceea, oamenii se întreabă deseori: „Care este pasul următor? Ce va apare după om?" Unii scriitori cu imaginaţie încearcă uneori să descrie acest pas — „Supraomul", cum îl numesc ei; dar de obicei ei nu reuşesc decît să zugrăvească o fiinţă mult mai rea decît omul, aşa cum îl cunoaştem noi, şi după aceea încearcă să compenseze aceasta prin faptul că îl înzestrează cu picioare sau cu mîini foarte lungi. Dar să presupunem că pasul următor ar fi ceva mult mai diferit de stadiile anterioare decît îşi poate imagina cineva. Nu este oare foarte probabil să fie aşa? În urmă cu sute de mii de ani, au apărut creaturi foarte bine protejate, cu o armură groasă. Dacă cineva ar fi urmărit atunci cursul evoluţiei, probabil că s-ar fi aşteptat ca aceste „armuri" să devină tot mai solide. Dar ar fi greşit. Viitorul rezerva ceva la care nu se aştepta nimeni atunci. El avea să producă animale mici, neprotejate, fără blană, dar care aveau o minte mai bună: şi cu mintea aceea ei aveau să stăpînească întreaga planetă. Ei nu aveau să aibă doar mai multă putere decît monştrii preistorici, ci aveau să aibă un nou gen de putere. Pasul următor nu numai că avea să fie diferit, ci avea să fie un nou gen de diferenţă. Rîul evoluţiei nu avea să curgă în direcţia în care l-a văzut observatorul acela: de fapt, avea să facă o cotitură bruscă.

Mi se pare că cele mai larg acceptate presupuneri cu privire la stadiul

următor fac acelaşi gen de greşeală. Oamenii văd (sau cel puţin cred că văd) cum fiinţa umană îşi dezvoltă un creier mai mare şi dobîndeşte o stăpînire mai mare asupra naturii. Deoarece ei cred că rîul curge în direcţia aceea, ei îşi închipuie că va continua să curgă în acea direcţie. Dar eu nu pot să nu cred că stadiul următor va fi realmente nou; el va merge într-o direcţie pe care nu am fi putut-o visa niciodată. Dacă nu ar fi aşa, nici nu ar merita să fie numit un Stadiu Nou. Ar trebui să ne aşteptăm nu numai la diferenţă, ci la un nou gen de diferenţă. Ar trebui să ne aşteptăm nu numai la o simplă schimbare, ci la o nouă metodă de a produce schimbarea. De fapt, ar trebui să ne aşteptăm ca stadiul următor al evoluţiei să nu fie un stadiu al evoluţiei: ar trebui să ne aşteptăm ca însăşi evoluţia, ca metodă de producere a schimbării, să fie înlocuită. În fine, nu ar trebui să fim surprinşi dacă, atunci cînd se va petrece lucrul acesta, foarte puţini oameni vor observa ce se întîmplă.

Ei bine, dacă vrei să vorbeşti în aceşti termeni, concepţia creştină este tocmai că Stadiul Următor a apărut deja şi este cu adevărat nou. Nu este o schimbare de la oameni inteligenţi la oameni mai inteligenţi: este o schimbare care merge într-o direcţie cu totul diferită — o schimbare de la a fi creaturi ale lui Dumnezeu la a fi copii ai lui Dumnezeu. Primul caz a apărut în Palestina în urmă cu două mii de ani. Într-un sens, această schimbare nu este nicidecum „evoluţie", deoarece nu este ceva ce rezultă dintr-o desfăşurare naturală a evenimentelor, ci este ceva ce vine în natură din afara ei. Dar tocmai la aşa ceva trebuie să ne aşteptăm. Noi am ajuns la ideile noastre despre „evoluţie" prin studierea trecutului. Dacă există noutăţi pregătite în viitor, atunci ideea noastră, bazată pe trecut, nu le va cuprinde. De fapt, acest Stadiu Nou se deosebeşte de toate celelalte nu numai prin faptul că vine din afara naturii, ci şi prin alte cîteva trăsături.

(1) Nu este realizat prin reproducere sexuală. Ar trebui oare să fim surprinşi de acest lucru? A existat un timp cînd nu a existat sexul; dezvoltarea a avut loc prin metode diferite. În consecinţă, ne putem aştepta să vină o vreme cînd sexul va dispare sau (şi aceasta se petrece în realitate) un timp cînd sexul, deşi continuă să existe, încetează să mai fie principalul canal de dezvoltare.

(2) În stadiile primare de dezvoltare ale organismelor vii, ele nu au avut de ales, sau au avut prea puţin de ales, în ce priveşte pasul nou. Progresul a fost, în principal, ceva ce s-a petrecut cu ele, nu ceva ce au făcut ele. Dar noul stadiu, trecerea de la a fi creaturi la a fi copii, este voluntar, cel puţin într-un sens. Nu este voluntar în sensul că noi înşine am fi putut alege sau l-am fi putut imagina, dar este voluntar în sensul că atunci cînd ne este oferit îl putem refuza. Dacă vrem, ne putem retrage, putem să rămînem în pătrăţica noastră şi să lăsăm noua Omenire să înainteze fără noi.

(3) Am spus că „primul caz" a fost cel al lui Cristos. El este mult mai mult

decît atît. El nu este doar un om nou, un specimen dintr-o specie, ci El este *Omul* nou. El este originea, centrul şi viaţa tuturor oamenilor noi. El a venit în universul creat, a venit de bunăvoie, aducînd cu Sine *Zoe*, viaţa nouă. (Vreau să spun, desigur, că *Zoe* a existat dintotdeauna în sferele ei.) El transmite această viaţă nouă nu prin ereditate, ci prin ceea ce am numit „infecţia bună". Oricine care o primeşte, o primeşte prin contact personal cu El. Alţi oameni pot deveni „noi" prin faptul că sînt „în El".

(4) Acest pas este făcut mult mai repede decît cei precedenţi. În comparaţie cu dezvoltarea omului pe această planetă, răspîndirea creştinismului în rasa umană pare să fie ca un fulger — două mii de ani nu sînt aproape nimic în istoria universului. (Să nu uităm niciodată că noi sîntem încă „primii creştini". Dezbinările actuale dintre noi, rele şi nefolositoare, sînt, sperăm, o boală a copilăriei: abia acum ne ies dinţii. Lumea din afară, fără îndoială, crede tocmai contrariul. Ea crede că noi murim de bătrîneţe. Dar ea a mai crezut de multe ori lucrul acesta! Mereu, mereu a crezut că creştinismul este pe moarte, din pricina persecuţiei din afară sau a corupţiei dinăuntru, din pricina ridicării mahomedanismului, din pricina progresului ştiinţelor naturii, din pricina ridicării marilor mişcări revoluţionare anticreştine. Prima dezamăgire a fost legată de răstignire. Omul Cristos a înviat. Într-un sens — şi îmi dau seama cît de îngrozitor de nedrept trebuie să li se pară — lucrul acesta s-a repetat mereu de atunci încoace. Ei continuă să ucidă lucrul pe care l-a început El: şi de fiecare dată, tocmai cînd ei bătătoresc pămîntul pe groapa creştinismului, aud dintr-o dată că este viu şi că a izbucnit în vreun loc nou. Nu este de mirare că ei ne urăsc.)

(5) Miza este mare. Dacă ar fi eşuat la unul dintre stadiile anterioare, creatura ar fi pierdut, în cel mai rău caz, puţinii ani de viaţă pe acest pămînt: dar foarte adesea nu a pierdut nici măcar atît. Dar dacă eşuăm la acest pas, pierdem un premiu care este infinit (în cel mai strict sens al cuvîntului). Acum a sosit momentul critic. În cursul secolelor, Dumnezeu a călăuzit natura pînă la punctul în care a produs făpturi care (dacă vor) pot fi luate direct din natură şi pot fi transformate în „dumnezei". Oare vor accepta ele să fie transformate? Într-un fel, este ca şi criza naşterii. Pînă cînd ne decidem să-L urmăm pe Cristos, noi încă sîntem părţi din natură, sîntem încă în pîntecele marii noastre mame. Sarcina ei a fost purtată mult, cu durere şi teamă, dar acum a ajuns la punctul culminant. A sosit momentul cel mare. Totul este pregătit. Doctorul a sosit. Oare se va desfăşura naşterea „fără probleme"? Bineînţeles că se deosebeşte de o naştere obişnuită printr-un aspect important. Într-o naştere obişnuită, copilul nu are de ales: în cazul acesta, copilul poate alege. Mă întreb ce ar face un copil obişnuit dacă ar putea alege. S-ar putea să prefere să rămînă în locul întunecos, cald şi sigur din pîntece, pentru că ar crede că pîntecele

înseamnă siguranţă. Dar alegerea ar fi cît se poate de greşită, pentru că dacă ar rămîne acolo ar muri.

În concepţia creştină, naşterea deja a avut loc: pasul nou a fost întreprins şi continuă să fie întreprins. Oameni noi sînt presăraţi deja ici şi colo pe tot pămîntul. Unii dintre ei, aşa cum am admis, sînt greu de recunoscut, dar alţii pot fi recunoscuţi. Îi întîlneşti din cînd în cînd. Vocile şi feţele lor sînt diferite de ale noastre: mai puternice, mai liniştite, mai fericite, mai radioase. Ei încep calea acolo unde au abandonat-o cei mai mulţi dintre noi. Ei pot fi recunoscuţi, după părerea mea, dar trebuie să ştii ce să cauţi. Ei nu se vor asemăna cu ideea pe care ne-am format-o noi din lecturi despre „oamenii religioşi". Ei nu atrag atenţia asupra lor înşile. Ai tendinţa să crezi că tu te porţi frumos cu ei, cînd de fapt ei se poartă frumos cu tine. Ei te iubesc mai mult decît alţi oameni, dar au mai puţină nevoie de tine. (Trebuie să depăşeşti stadiul cînd doreşti ca alţii să aibă nevoie de tine: pentru unii oameni buni, mai ales pentru femei, aceasta este ispita la care rezistă cel mai greu.) De obicei va părea că ei au foarte mult timp disponibil: te miri de unde au atîta timp. Cînd l-ai recunoscut pe unul dintre ei, pe următorul îl vei recunoaşte mult mai uşor. Părerea mea (dar de unde aş putea şti?) este că ei se recunosc unul pe altul imediat şi fără greş, trecînd peste orice barieră de culoare, sex, clasă socială, vîrstă sau chiar crez. În sensul acesta, a deveni sfînt poate fi comparat cu a deveni membru al unei societăţi secrete. Exprimîndu-ne în termeni foarte modeşti, trebuie să fie foarte *amuzant.*

Nu trebuie să vă imaginaţi însă că oamenii noi sînt, în sensul obişnuit, toţi la fel. Multe dintre lucrurile pe care vi le-am spus în această ultimă carte v-ar putea determina să credeţi acest lucru. A deveni om nou înseamnă să pierzi ceea ce noi numim „eul tău". Trebuie să ieşim din noi înşine şi să intrăm în Cristos. Voinţa Lui va deveni voinţa noastră şi trebuie să gîndim gîndurile Lui, să avem „gîndirea lui Cristos", cum spune Biblia. Dacă Cristos este unul şi dacă El trebuie să fie „în" noi toţi, oare nu ar trebui să fim exact la fel? S-ar părea să fie aşa, dar în realitate nu este aşa.

Este dificil să găsim aici o ilustraţie potrivită deoarece, desigur, nu există două lucruri în natură care să fie legate între ele prin aceeaşi relaţie ca şi Creatorul şi creaturile Sale. Voi încerca totuşi să vă dau două ilustraţii imperfecte, care să vă ajute să vă formaţi o idee despre adevăr. Închipuiţi-vă o mulţime de oameni care au trăit întotdeauna în întuneric. Ajungeţi între ei şi încercaţi să le descrieţi cum este lumina. Aţi putea să le spuneţi că dacă vor ieşi la lumină, acea lumină va cădea asupra lor şi ei o vor reflecta şi vor deveni astfel vizibili. Nu este oare posibil ca ei să-şi imagineze că, întrucît ei vor primi aceeaşi lumină şi toţi vor reacţiona faţă de ea în acelaşi fel (adică o vor reflecta), toţi vor arăta la fel? Cu toate

acestea, noi ştim că lumina va scoate la iveală diferenţele dintre noi. Şi iarăşi, să presupunem că un om nu ar şti nimic despre sare. Îi dai puţină sare şi el simte un gust aparte, foarte puternic. După aceea îi spui că oamenii din ţara aceea folosesc sare în toate mîncărurile lor. Ar fi posibil ca el să răspundă: „În cazul acesta, cred că toate mîncărurile voastre au exact acelaşi gust, pentru că gustul acelei substanţe pe care mi-ai dat-o s-o gust este atît de puternic încît va anihila gustul oricărui alt ingredient". Dar noi ştim că efectul sării este tocmai opus — departe de a anihila gustul oului, al cărnii şi al verzei, sarea scoate la iveală gustul lor. Ele nu îşi dezvăluie adevăratul gust decît după ce ai adăugat sarea. (V-am avertizat că aceasta nu este o ilustraţie foarte bună, deoarece poţi anihila gustul celorlalte ingrediente dacă pui prea multă sare, în timp ce nu poţi anihila gustul personalităţii umane dacă pui prea mult Cristos. V-am spus că este doar o încercare de a ilustra adevărul.)

Cam aşa ceva se petrece cînd Cristos este în noi. Cu cît dăm la o parte mai mult ceea ce numim „eul nostru" şi Îi permitem lui Cristos să preia controlul, cu atît devenim mai mult cu adevărat noi înşine. Cristos este atît de mare, încît milioane şi milioane de „Cristoşi mici", care se deosebesc unii de alţii, nu sînt destui ca să-L prezinte pe El deplin. El i-a făcut pe toţi. El a inventat — aşa cum un autor inventează personajele dintr-un roman — ceea ce sîntem destinaţi să fim tu şi eu, oameni noi diferiţi. În sensul acesta, adevăratul nostru eu ne aşteaptă în El. Nu are rost să încerc să fiu „eu însumi" fără El. Cu cît mă împotrivesc Lui mai mult şi cu cît încerc mai mult să trăiesc pe cont propriu, cu atît voi fi mai dominat de ereditatea mea, de educaţia mea, de mediul în care trăiesc şi de dorinţele mele naturale. De fapt, ceea ce numesc cu atîta mîndrie „Eul meu" devine doar un loc de întîlnire pentru şiruri de evenimente pe care eu nu le-am pornit şi nici nu le pot opri. Ceea ce numesc „dorinţele mele" sînt de fapt doar dorinţele stîrnite în mine de organismul meu fizic, pompate în mine de gîndurile altor oameni sau chiar sugerate de demoni. O omletă, nişte alcool şi un somn bun vor fi adevăratele origini ale deciziei cu care mă laud că am luat-o eu însumi, cu discernămînt, de a mă culca cu tînăra care stă pe cealaltă banchetă în vagonul de tren. Propaganda va fi adevărata origine a idealurilor mele politice personale. În starea mea naturală, eu nu sînt o persoană atît de completă cum îmi place să cred: cea mai mare parte din ceea ce numesc „eul meu" poate fi explicată foarte uşor. Cînd vin la Cristos, cînd mă dăruiesc Personalităţii Lui, abia atunci încep să am cu adevărat o personalitate proprie.

La început am spus că au existat Personalităţi în Dumnezeu. Acum vreau să merg mai departe. Nicăieri altundeva, în afară de Dumnezeu, nu există adevărate personalităţi. Pînă cînd nu te vei dărui pe tine însuţi Lui, tu nu vei avea un eu real. Identitatea personalităţii este de aşteptat să fie întîlnită

mai mult între cei mai „naturali“ oameni, nu între aceia care s-au predat lui Cristos. Ce asemănare monotonă este între toţi tiranii şi cuceritorii; ce diferenţă glorioasă este între toţi sfinţii.

Trebuie să fie o predare reală a eului. Trebuie să-l lepezi „orbeşte“, dacă pot spune aşa. Cristos îţi va da cu adevărat o personalitate reală, dar nu trebuie să mergi la El doar de dragul acestui lucru. Cîtă vreme ceea ce te interesează este personalitatea ta, tu nu te apropii deloc de El. Primul pas este să încerci să uiţi cu totul de eul tău. Eul tău real şi nou (care este al lui Cristos şi al tău, care este al tău tocmai pentru că este al Lui) nu va apare cîtă vreme tu îl cauţi. Va apare atunci cînd Îl vei căuta pe Cristos. Ţi se pare ciudat? Tu ştii că acelaşi principiu este valabil în multe probleme cotidiene. Chiar şi în viaţa socială, tu nu vei face o impresie bună asupra oamenilor decît atunci cînd vei înceta să te gîndeşti la impresia pe care o faci asupra lor. În literatură şi în artă, nici un autor care caută cu orice preţ originalitatea nu va fi original, în timp ce dacă nu încerci decît să povesteşti adevărul (fără să-ţi pese cîtuşi de puţin de cîte ori a fost povestit în trecut), în 90% din cazuri vei deveni original fără să-ţi fi dat seama. Principiul se aplică în toate aspectele vieţii. Dăruieşte-te pe tine însuţi şi atunci vei găsi adevăratul tău eu. Pierde-ţi viaţa şi o vei salva. Supune-te la moarte — moartea ambiţiilor şi a dorinţelor tale favorite în fiecare zi şi, în final, moartea întregului tău trup: supune-te cu fiecare fibră din fiinţa ta, şi atunci vei găsi viaţa veşnică. Nu reţine nimic pentru tine. Nimic din ce păstrezi nu va rămîne cu adevărat al tău. Nimic din tine care nu a murit nu va fi înviat din morţi. Priveşte la tine însuţi şi vei descoperi în viitor numai ură, singurătate, disperare, mînie, ruină şi descompunere. Priveşte însă la Cristos şi Îl vei găsi pe El, iar împreună cu El vei primi toate celelalte lucruri.

SOCIETATEA MISIONARĂ ROMÂNĂ
Post Office Box 527
Wheaton, Illinois 60189-0527
U.S.A.

Societatea Misionară Română a mai publicat:

Să ştii de ce crezi
de Paul Little

Duhul Sfînt
de Billy Graham

Studii biblice pentru şcoala duminicală, vol. 3, 4 şi 5
William Carey Moore, editor

Predarea cu succes
de Guy P. Leavitt

Urmăriţi sfinţenia
de Jerry Bridges

Prelegeri de teologie sistematică
de Henry Clarence Thiessen

Prioritatea supremă
de John MacArthur, Jr.